

БК 81.2

В 21

L.Bazarova, N.Suyundikov,
D.Xudoyqulova

**LOTIN TILI
VA FARMATSEVTIK
TERMINOLOGIYA
ASOSLARI**

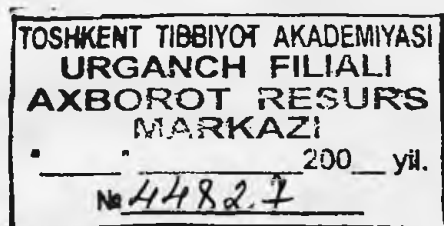
Toshkent – 2018

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**L.X.BAZAROVA, N.S.SUYUNDIKOV,
D.Q. XUDOYQULOVA**

**LOTIN TILI VA
FARMATSEVTIK
TERMINOLOGIYA
ASOSLARI**

Farmatsevtika instituti talabalari uchun darslik

**«Sano-standart» nashriyoti
TOSHKENT – 2018**

UO'K: 811.124'373.46+615.1(075.8)

KBK: 81.2lotin

B 21

Lotin tili va farmatsevtik terminologiya asoslari /
darslik: L.X.Bazarova, N.S.Suyundikov, D.Q.Xudoyqulova:
«Sano-standart» nashriyoti, 2018-yil. – 360 bet.

Mazkur darslik farmatsevtika instituti talabalariga mo'ljallangan bo'lib, amaldagi o'quv dasturi asosida tuzilgan.

Darslikning asosiy vazifasi talabalarga lotin tili va farmatsevtika terminologiyasi (atamashunosligi) asoslarini o'rgatishdan iboratdir.

“Lotin tili va farmatsevtik terminologiya asoslari” fani farmatsiya sohasidagi mutaxassislarni tayyorlashda alohida ahamiyat kasb etadi. Lotin tili bo'yicha egallangan terminologiya asoslari yuqori kurslarda keyinroq o'qitiladigan mutaxassislik fanlarida chuqurlashtiriladi, kengayadi va boyib boradi.

Darslikdan tibbiyot kolleji farmatsevtika bo'limi talabalari ham foydalanishlari mumkin.

Taqrizchilar:

Ya.S.Kariyeva,

*Toshkent farmatsevtika institute Dori turlari texnologiyasi kafedrası
f.f.d. dotsent*

M.T.Toshxonov

O'zbekiston Favlat Jahon tillari Universiteti dotsenti, ped.f.n.

UO'K: 811.124'373.46+615.1(075.8)

KBK: 81.2lotin

ISBN: 978-9943-5336-6-0

© L.X.Bazarova, N.S.Suyundikov,
D.Q.Xudoyqulova, 2018
© «Sano-standart» nashriyoti, 2018

SO‘Z BOSHI

Mazkur darslik farmatsevtika instituti talabalariga mo‘ljallangan bo‘lib, amaldagi o‘quv dasturi asosida tuzilgan.

Darslikning asosiy vazifasi talabalarga lotin tili va farmatsevtika terminologiyasi (atamashunosligi) asoslarini o‘rgatishdan iboratdir.

“Lotin tili va farmatsevtik terminologiya asoslari” fani farmatsiya sohasidagi mutaxassislarni tayyorlashda alohida ahamiyat kasb etadi. Lotin tili bo‘yicha egallangan terminologiya asoslari yuqori kurslarda keyinroq o‘qitiladigan mutaxassislik fanlarida chuqurlashtiriladi, kengayadi va boyib boradi.

Darslik I kurs talabalariga “Lotin tili va farmatsevtik terminologiya asoslari” fanini o‘qishlari va o‘zlashtirishlari uchun yetarlicha materiallar bilan ta‘minlangan.

Darslik 36 ta darsni va lotincha-o‘zbekcha, o‘zbekcha-lotincha lug‘atni o‘z ichiga oladi. Har bir darsga 5-12 tadan fonetika, grammatika va leksikaga oid mashqlar va tarjima qilish uchun retseptlar berilgan. Grammatik mavzular farmatsevtik terminologiyani o‘rgatish jarayonida zarur bo‘lgan materiallarning o‘tilishi ketma-ketligida tanlab olingan.

Darslikning uyga vazifa qismida talabalar darsda o‘zlashtirgan fonetik, grammatik va leksik materiallarni mustaqil ravishda takrorlaydilar, berilgan savollar va mashqlar yordamida o‘zlashtirilgan bilimlarini tekshirib ko‘radilar.

Darslikda Vatanni, o‘qishni, mehnatni va do‘stlikni qadrllovchi maqollar berilgan. Bu maqollar talabalarning insoniylik fazilatlarini shakllantirishga, ularning tafakkuri, xotirasi va nutqini o‘stirishga yordam beradi.

Ushbu darslikni yaratish jarayonida mamlakatimizda va chet ellarda nashr etilgan darslik va qo‘llanmalardan, farmatsiyaga oid adabiyotlardan foydalanildi.

Darslikdan tibbiyot kolleji farmatsevtika bo‘limi talabalari ham foydalanishlari mumkin.

FARMATSEVTIK TERMINOLOGIYA ASOSLARI

Farmatsevtik terminologiya – farmatsiya bilan bog‘liq bo‘lgan barcha fanlarga oid alohida terminologik tizimlardan iboratdir.

Terminologiya – bu kasb va fanni tashkil qiluvchi muhim qismlardan biridir. Bu haqida Lavuaz‘ye o‘zining «Kimyo to‘g‘risida asosiy fikrlar» nomli asarida: «Fanni terminologiyadan, terminologiyani fandan ajratib bo‘lmaydi, chunki har bir tabiiy fan uchta narsa: uning mazmunini tashkil qiladigan bir qator faktlar, u keltirib chiqaruvchi tasavvurlar va ushbu tasavvurlar ifodalangan terminlardan iborat» deb juda aniq qilib ko‘rsatgan.

Asosiy farmatsevtik terminologiya deganda, umumiy terminologik masalalardan tashqari, farmatsevtik terminologiyaning ayrim bo‘limlari botanik, kimyo, farmakologik va boshqa nomlarga tegishli bo‘lgan maxsus masalalarni ham tushunish lozim. Farmatsevtik terminologiyaga dorivor vositalar nomlarini yaratishda foydalaniladigan so‘z yasovchi qo‘shimchalarni o‘rganish ham kiradi. Farmatsevtik terminologiyadagi nomlanishlar bilan umumiy ravishda tanishib chiqamiz.

Qadimgi yunoncha so‘z *pharmakon* (farmakon) dori, damlama, sehrli ichimlik, zahar, og‘uni bildirgan.

Farmak(o) – yoki *farmas* – o‘zagidan hosil bo‘lgan barcha so‘zlar dorishunoslik, dorivor vositalarni ishlab chiqarish va qo‘llashga taalluqli ekanligini bildiradi. Masalan, «farmatsiya» (yunoncha *pharmakeia* – dorilarni tayyorlash, qo‘llash) termini dorivor vositalarni ixtiro qilish, tayyorlash, standartlash, tekshirish, saqlash va berish, shuningdek farmatsevtika xizmatini boshqarish, tashkil qilish va iqtisodi bilan bo‘g‘liq bo‘lgan amaliy faoliyat va ilmiy bilimlar sohasini anglatadi. Ushbu sohada ishlayotgan va maxsus o‘rta hamda oliy farmatsevtik ma‘lumotga ega bo‘lgan barcha mutaxassislar farmatsevt (yunoncha *pharmakeutes* – dori, sehrli damlamani tayyorlaydigan va uni qo‘llaydigan shaxs) kasbiga egadir.

Zamonaviy farmatsiya ilmiy fanlar majmuasiga asoslanadi, ular orasida eng yetakchilari farmakognoziya, farmatsevtik kimyo, farmatsevtik texnologiya, biotexnologiya, farmakologiya va boshqalardir. Ushbu majmuani tashkil qiluvchi fanlar terminologiyasi o'zaro singib ketadi, bir-biri bilan tizimlararo aloqalarni yaratadi va farmatsevtik terminologiya deb nomlanuvchi terminologik majmuani hosil qiladi.

Lotin tilini amaliy va ilmiy vazifalar uchun an'anaviy ravishda qo'llash ham farmatsiyaning, ham butun tibbiyotning e'tiborga loyiq xususiyatlaridan biridir. Farmatsevtik terminologiyada nomenklatura nomlari ustun o'rinni egallaydi.

Termin – bu umumiy tushunchalarning nomi, ya'ni bir xil narsalar, hodisalar, jarayonlarlar sinfining jiddiy belgilari aks etayotgan tushunchalari nomidir (masalan, dorivor vositalar, dori shakllari, antibiotiklar, alkaloid, glikozid, narkoz va ko'pgina minglab boshqa terminlar).

O'simliklarning turi, navi, oilasi va boshqa ma'lumotlari bo'yicha tasnifi Xalqaro botanika nomenklaturasida (nomenklatura – nomlanish) lotin tilida keltirilgan. Nomlarning berilish va qo'llanish qoidalari – Xalqaro botanika nomenklaturasi kodeksi tomonidan boshqariladi. Kodeksga muvofiq, xalqaro universallikka rioya qilish uchun, ilmiy nomlar bitta alifboning harflari bilan va bitta tilda yozilishi lozim. Barcha ilmiy nomlar lotin alifbosining harflari bilan yozilishi va lotin grammatikasining qoidalriga bo'ysunishi kerak.

Bo'lg'usi farmatsevt o'simliklar to'g'risidagi ikkita fanni botanika (yunoncha *botane* – o't, o'simlik) va farmakognoziya (yunoncha – *pharmakon+logos* – bilim, ma'lumot)ni o'rganishi lozim. Botanika o'simliklarning tuzilishi(morfologiya va anatomiya)ni, farmatsiyaning asosiy fanlari majmuasiga kiruvchi farmakognoziya esa – dorivor o'simliklarning xomashyosi, uning birlamchi qayta ishlangan mahsulotlari va dorivor o'simlik xomashyosidan yangi dori preparatlarini yaratish imkoniyatlarini o'rganadi. Lotin tilidagi farmakognostik terminologiya – o'simlik a'zolari, o'simlik yoki hayvon mahsulotlari, shuningdek o'simliklarning xalqaro ilmiy nomlarini o'z ichiga oladi.

Farmatsevtik kimyo farmatsevtik fanlar orasida markaziy o'rinni egallaydi. U farmatsevtik fanlar o'rtasida o'ziga xos bog'lovchi bo'g'indir. Farmatsevtik kimyo dorivor moddalarning kimyoviy va fizikaviy xususiyatlarini o'rganadi. Odatda, kimyoviy dorivor vositalarning nomlari Sof va amaliy kimyo Xalqaro kengashi tomonidan ishlab chiqilgan umumiy prinsiplar bilan boshqariladi. Odatda ushbu ilmiy atamalar tuzilishi jihatidan uzun va murakkab bo'lganligi sababli, dorivor vositalarning yaratuvchilari qisqaroq nomlarni beradi, ushbu nomlarda kimyoviy tuzilishi, yoki farmakologik ta'siri, yoki har ikkala belgilari aks etadi. Kimyoviy dorivor vositalarning nomlari ham lotin, ham milliy tilda beriladi. **Masalan:** Acidum nicotinicum – nikotin kislota, Kalii bromidium- kaliy bromid, Natrii thiosulfas – natriy tiosulfat, Cupri sulfas – mis sulfat, Spiritus aethylicus – etil spirti, Hexamethylentetraminum – geksametilentetramin, Trimecainum – trimekain, Riboflavinum-riboflavin, Furosemidum-furosemid, Phenazepanum-fenazepam va boshqalar.

Farmakologiya dorivor vositalarning va biologik faol moddalarning odam organizmi va hayvonlarga ta'sir ko'rsatishini o'rganadigan fandır. Bu fanni o'zlashtirib olishda talabalar dorilarning lotincha va o'zbekcha nomlarini yaxshi oz'lashtirib olishlari kerak. Farmakologiyani o'rganishda reseptlarni lotin tilida yozib berish amaliyoti o'zlashtiriladi. Farmakoterapiya (**farmacon+therapeia** – davolash) jarayonida dorivor vositalarning organizmga ta'sir qilish xususiyatiga ko'ra dorivor vositalar farmakoterapevtik guruhlar bo'yicha tasniflanadi.

Masalan: anestetiklar (og'riq qoldiruvchilar), androgenlar (erkak jinsiy gormonlar preparatlari), antikoagulyantlar (qon ivishiga qarshi), gipertenziv preparatlar (qon bosimini tushiruvchi) va h.k. Shunday qilib, farmakologiya tibbiyot va farmatsiyani tushunish uchun muhim bo'lgan terminlar va minglab nomenklatura nomlarini qo'llaydi. Ularning tuzilishida yunoncha va lotincha so'zlar va so'z yasovchi qo'shimchalar sezilarli o'rin tutadi.

Farmatsevtik texnologiya kursida dori tayyorlashning nazariy asoslari va usullarini o'rganishda talabalar doimo dori shakllari va

galen preparatlarining (tabulettae-tabletka, solutions-eritmalar, tincturae-nastoykalar va boshqalar) lotincha nomlaridan foydalanishlariga to'g'ri keladi. Bo'lg'usi texnolog lotin tilida yozilgan retseptni o'qiy olishi va tushunishi hamda dorivor preparatni tayyorlay olishi lozim. Dorixona muassasasida ishlaydigan farmatsevt zamonaviy dorivor vositalar zaxirasi to'g'risidagi barcha zarur ma'lumotlarni bilishi, tegishli davlat organlari tomonidan ruxsat berilgan dorivor vositalarning doimo yangilanib turadigan ulkan ro'yxatidan xabardor bo'lishi shart. Bu degani, iste'molchilar og'zaki ravishda yoki retsept bilan dorixonaga murojaat qilishi bo'yicha turli dorivor vositalarning nomlariga ishi tushadi. Dorixonalarda (yunon. apotheke-ombor, saqlanadigan joy) nafaqat retseptlar bo'yicha yoki retseptsiz dorilar tayyorlanadi va beriladi, balki farmakoterapevtik samara, nomi turlicha bo'lib, ta'siri bir xil bo'lgan preparatlarni almashtirish imkoniyati to'g'risidagi ma'lumotlar beriladi. Ushbu mas'ul vazifani bajarish uchun farmatsevt davolash masalalari bo'yicha zarur ma'lumotlarga ega bo'lishi va tegishli ravishda umumiy tibbiy terminologiyadan xabardor bo'lishi lozim.

Tibbiy-biologik terminlarning katta qismi kasalliklarning yuzaga kelishi va rivojlanishi, alohida patologik jarayonlar va holatlarni o'rganuvchi fan – patologiya (yunon. *pathos* – aziyat, kasallik) terminologiyasiga taalluqlidir. Patologiya terminlarining katta qismi yunon-lotin tilidan kelib chiqqan. Zamonaviy farmatsiya va tibbiyot bakteriyalar, zamburug'lar, bir hujayrali hayvonlar, viruslar, ya'ni mikroblar tuzilishi, biologiyasi, ekologiyasini o'rganuvchi fan – mikrobiologiya ma'lumotlariga murojaat qiladi. Ushbu mikroorganizmlarga bo'lgan qiziqish ikkita yo'nalishda – biotexnologik va farmakoterapevtik yo'nalishda rivojlanadi. Biotexnologiya (yunon. *Bios* – hayot, *techne* – san'at, *logos* – fan) tirik organizmlarda kechayotgan biologik jarayonlarni o'rganish asosida inson uchun zarur bo'lgan qimmatli mahsulotlar, shu jumladan dorivor vositalarni olish uchun ushbu jarayonlarni, shuningdek bioob'ektlarning (bakteriyalar, viruslar, zamburug'lar va boshqalar) o'zidan foydalanuvchi bilimlar sohasidir. Tibbiy biotexnologiya

bioob'ektlar va ularning qayta faoliyati mahsulotlaridan foydalangan holda profilaktik, diagnostik va dori preparatlarni yaratish bilan shug'ullanadi. Bunga birinchi navbatda antibiotiklar, vaksinalar, vitaminlar, gormonlar, qon preparatlari va boshqalarni yaratish va ishlab chiqarish kiradi.

Bo'lajak farmatsevtga mikrobiologiya kursini o'rganish vaqtida, ilmiy adabiyotni o'qishda mikroob nomlari bilan to'qnashishga to'g'ri keladi. Ushbu nomlar tasdiqlangan klassifikatsiyaga muvofiq «Bakteriyalar nomenklaturasining xalqaro kodeksi» bilan boshqariladi. Mazkur nomenklaturaga kiritilgan nomlar lotin tilida xalqaro qo'llanish uchun ruxsat berilgan. **Masalan:** *Escherichia coli* – ichak tayoqchasi, *Enterobacteriaceae* oilasi (ichak bakteriyalari).

Dunyo tillarining internatsional lug'at fondida, shu jumladan o'zbek tilida latinizmlar katta o'rin egallaydi: institut, fakultet, rektor, dekan, professor, dotsent, laborant, dissertant, audotoriya, kredit, kurs, prokuror, kongres, yurist, konservatoriya, valeriana, monument, repetitsiya, repetitor, observatoriya, progress va boshqalar.

LOTIN TILINING QISQACHA TARIXI

Lotin tili Hind-Yevropa tillar oilasining italyan guruhiga taalluqlidir. Qadim zamonlarda Italiya hududidagi Appenin yarim oroli Latsiya viloyatida yashovchi lotin qabilasi bu tilda so'zlashgan. Bu qabila bosqinchilik urushlari bilan butun Yevropa, Afrikaning shimoliy qismi va O'rta yer dengizi atrofidagi yerlarni bosib olgan va u yerlarda yashovchi qabilalarga lotin tilini davlat tili deb qabul qilishga majbur qilgan. Latsiya viloyatining poytaxti Rim shahri bo'lib, miloddan avvalgi I asrga kelib, u Rim saltanatiga aylangan. Rim saltanati kengayib borgani sari, lotin tili uning hukmron tiliga aylanib borgan.

Rim saltanati tomonidan Yunoniston (miloddan avvalgi 146-yillarda) bosib olingandan so'ng, yunon tili lotin tiliga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Chunki Yunonistonda madaniyat yuksak darajada tashkil topgan. Yunonlar bilan bo'lgan aloqaning boshlanishidayoq rimliklar Yunonistonning yuqori darajada rivojlangan madaniyatining ulkan ta'sirini sezganlar.

Miloddan avvalgi V asrda Afinada Yevropa tibbiyoti "otasi" Buqrot (Gippokrat) yashagan va ijod qilgan. U o'z asarlarida ilk bor ilmiy tibbiy atamalarini yozgan. Buqrot o'zining asarlarida qo'llagan atamalarning katta qismi xalqaro tibbiy lug'atga kiritilgan. Buqrotdan so'ng qadimgi yunon tilidagi tibbiy atamashunoslikning shaklanishida Aleksandriya tibbiyot maktabidan (miloddan avvalgi IV asr) Gerofil, Erozistrat (taxm. miloddan avvalgi 330–240-yillar), keyinroq Ruf Efesskiy (taxm. miloddan avvalgi I asr) va olim, faylasuf, vrach, anatom, farnatsevt Klavdiy Galen (taxm. miloddan avvalgi 129-yillar) eng ko'p hissa qo'shganlar. Ular Buqrot bilan birga ilmiy tibbiy atamashunoslikka asos solganlar.

Davrlar mobaynida lotin tiliga juda ko'plab yunoncha so'zlar kirib keldi.

O'z negizini saqlagan holda lotinlashgan yunon atamalari asta-sekin xalqaro miqyosda tan olindi. Yunon yozuvi ta'sirida lotin alifbosi 2 harfga ko'paydi (**y** – ipsilon va **z** – zet).

Eramizning 395-yillarida Rim imperiyasining G'arbiy va Sharqiy qismlarga bo'linishi yunon tilining faoliyatini kengayishiga olib keldi.

Eramizning V asriga kelib, Rim saltanati inqirozga uchraydi va uning o'miga hozirgi Ispaniya, Fransiya, Italiya va shunga o'xshash boshqa davlatlar yuzaga keldi.

Roman tillarining (italyan, ispan, fransuz, portugal) rivojlanish davri IX asrga to'g'ri keladi. Roman tillariga asos vazifasini og'zaki lotin tili bajardi.

O'sha davrda adabiy lotin tili "kitobiy" til sifatida o'z vazifasini davom ettirdi.

O'rta asrlar davrida lotin tilida o'qitildi va ilmiy asarlar yaratildi. Qadimgi yunon va arab hakimlarining asarlari lotin tiliga o'girildi.

Buyuk olim Abu Ali ibn Sino (Avitsenna)ning jahonga mashhur "Tib qonunlari" asari XII asrda lotin tiliga o'girilib, XVI asr oxirigacha Evropada tibbiyotni o'qitish uchun asosiy manba sifatida foydalanib kelindi. Evropa mamlakatlarida XVIII asrgacha lotin tili ilm-fan va ma'muriy ishlarda ishlatib kelingan. Lekin XIX asrga kelib lotin tili milliy tillarga o'z o'mini bo'shatib berdi.

Lotin tili o'lik tilga aylangan bo'lsada, hozirgi kungacha o'z ahamiyatini yo'qotgani yo'q. Hozirgi kunda tibbiyot, tarix, huquqshunoslik, filologiya va biologiya fanlarida lotin tilidan keng foydalaniladi. Lotin tili xalqaro tibbiyot tili deb tan olingan. Qadimgi yunon va lotin tillarining leksik va so'z yashovchi qo'shimchalari hozirgi kunda ham minglab atamalar yasash uchun xizmat qilmoqda.

FONETIKA

1-DARS

Mavzu: Lotin tili alifbosi. Unli harflar. “y” harfining qo'llanilishi. Diftonglar. Undosh harflar

1-§. Lotin tili alifbosi

Lotin tili alifbosida 25 ta harf bor.

Bosma harflar	Nomi	O'zbekcha muqobili	Bosma harflar	Nomi	O'zbekcha muqobili
A a	a	a	N n	en	n
B b	be	b	O o	o	o
C c	se	s yoki k	P p	pe	p
D d	de	d	Q q	ku	u bilan birga [kv]
E e	e	e	R r	er	r
F f	ef	f	S s	es	s
G g	ge	g	T t	te	t
H h	g'e	o'zbekcha g' yoki h	U u	u	u
I i	i	i	V v	ve	v
J j	yot	y	X x	iks	ks
K k	ka	k	Y y	ipsilon	i
L l	el	l	Z z	zeta	z yoki s
M m	em	m			

2- §. Unli harflar

Lotin tilida 6 ta unli harf bor.

A a unli harfi [a] deb talaffuz qilinadi:

amarus [amarus] – achchiq

ana [ana] – teng miqdorda.

E e unli harfi [e] deb talaffuz qilinadi:

gemma [gemma] – kurtak

gelatina [gelatina] – jelatin.

O o unli harfi [o] deb talaffuz qilinadi:

odor [odor] – hid, is

os [os]-suyak.

I i unli harfi [i] deb talaffuz qilinadi:

internus [internus] – ichki

infans [infans] – bola, go‘dak.

U u unli harfi [u] deb talaffuz qilinadi:

unus [unus] – bir

utilis [utilis] – ishlatishga yaroqli.

Y y unli harfi [i] deb talaffuz qilinadi:

Amygdalus [amigdalus] – bodom

polyvitamina [polivitamina] – polivitamin.

3-§. «y» harfining qo‘llanilishi

«y» harfi yunon tilidan o‘zlashtirilgan so‘zlarda old qo‘shimcha, o‘zak va qo‘shimcha sifatida uchrashi mumkin. Shuning uchun quyidagi old qo‘shimcha, o‘zak va qo‘shimchalarni esda saqlash kerak.

hyper – yuqori, ko‘proq; **hypertonia** – qon bosimining ko‘tarilishi

hypo – past, kamroq; **hypotonia** – qon bosimining pasayishi

oxy – taxir;

Oxygenium – kislorod

hydr – suv;

Hydrogenium – vodorod

pyr – issiqlik;

Antipyrinum – antipirin

poly – ko‘p;

polyvitamina – polivitamin

glyc – shirin;

Glycerinum – glitserin

myc – qo‘ziqorin;

Biomycinum – biomitsin.

4-§. Diftonglar

Ikkita turli unli harflarning bir bo'g'in yoki bir harf sifatida talaffuz etilishiga diftong deyiladi.

Lotin tilida 4 ta diftong bor:

«au» diftongi [au] deb o'qiladi.

Masalan: auris [auris] – quloq
auscultare [auskultare] – eshitmoq

«eu» diftongi [eu] deb o'qiladi.

Masalan: Eucommia [eukommia]- evkommiya
Eucalyptus [eukaliptus] – evkalipt

«ae» diftongi [e] deb o'qiladi.

Masalan: aeger [eger] – bemor, kasal
Crataegus [krategus] – do'lana

«oe» diftongi [e] deb o'qiladi.

Masalan: Foeniculum [fenikulum] – ukrop, fexel
oedema [edema] – shish

Agar **ae** va **oe** diftonglarida **e** harfining ustiga ikki nuqta qo'yilgan bo'lsa, u holda har bir harf o'zining alohida tovushini ifoda etadi.

oë [oe] – Aloë [aloe]- aloy, sabur

aë [ae] – aër [aer] – havo.

5-§. Undosh harflar

Bb – harfi [b] deb talaffuz qilinadi: basis – asos, negiz.

Cc – harfi ikki tovush [s] va [k]ni ifoda etadi. Agar **s** harfi **ae,oe** diftonglari, **e, i, y** unli harflari oldida tursa [s] deb o'qiladi.

Masalan: cito [sito] – tez
cera [sera] – mum
cyclus [siklus] – sikl
coceruleus [seruleus] – ko'k

Agar **c** harfi **a, o, u** unililari va undosh harflar oldida yoki so'z oxirida tursa [k] deb o'qiladi.

Masalan: creta [kreta] – bo‘r
carbo [karbo] – ko‘mir
cucurbita [kukurbita] – oshqovoq
lac [lyak] – sut

C → **[s]** agar **ae, oe, e, i, y** dan oldin kelsa
→ **[k]** **a, o, u** unilari va undoshlardan oldin;
so‘z oxirida kelsa

Dd – harfi [d] deb talaffuz qilinadi: da – ber.

Ff – harfi [f] deb talaffuz qilinadi: folium – barg.

Gg – harfi [g] deb talaffuz qilinadi: glandula – bez.

H h – harfi o‘zbekcha [g‘] harfi singari talaffuz qilinadi.

Masalan: herba [g‘erba] – o‘t, yer ustki qismi

homo [g‘omo] – odam, kishi.

J j – harfi **a, o, e, u** unli harflari bilan birgalikda quyidagicha o‘qiladi:

jo [yo] – jocus [yokus] – hazil

ja [ya] – janua [yanua] – eshik

ju [yu] – juniperus [yuniperus] – archa

je [ye] – jecur [yekur] – jigar.

Yunon tilida **j** harfi bo‘lmaganligi sababli yunonchadan o‘tgan so‘zlarda **j** harfi o‘miga **I, i** harfi yoziladi:

Iodum [iodum] – yod.

Shuning uchun **iod** – o‘zakli murakkab so‘zlar **I** harfi bilan yoziladi. “yod” so‘zining xalqaro kimyoviy belgisi **I**.

Iodolipolum [iodolipolyum] – yodolipol

Iodoformium [iodoformium] – yodoform.

K k – harfi [k] tovushini beradi, lekin bu harf tibbiy lotin tilida kam qo‘llaniladi:

Kalium [kalium] – kaliy

Keratinum [keratinum] – keratin.

Ll – harfi yumshoq talaffuz qilinadi:

mel [mel] – asal

lac [lyak] – sut.

Mm – harfi [m] deb talaffuz qilinadi: magister – o'qituvchi.

Nn – harfi [n] deb talaffuz qilinadi: niger – qora.

Pp – harfi [p] deb talaffuz qilinadi: Piper – qalampir.

Rr – harfi [r] deb talaffuz qilinadi: ruber – qizil.

S s – harfi ikki tovushni [z] va [s]ni ifodalaydi. Agar **s** harfi ikki unli harf o'rtasida yoki har qanday bir unli bilan **m** yoki **n** harflari o'rtasida kelsa [z] deb, boshqa hollarda [s] deb o'qiladi.

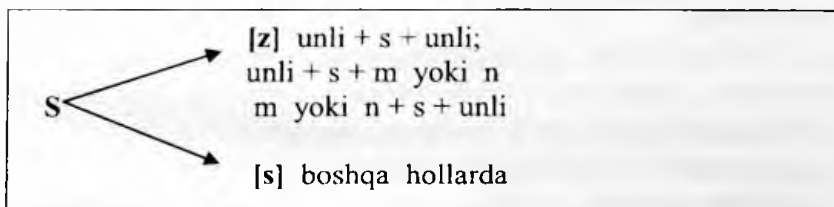
Masalan: dosis [dozis] – doza

Rosa [roza] – na'matak

mensis [menzis] – oy

reumatismus [reumatizmus] – revmatizm

Solanum [solanum] – ituzum

Tt – harfi [t] deb talaffuz qilinadi:

tuber [tuber] – tukanak.

Vv – harfi [v] deb talaffuz qilinadi:

vitrum – kichkina shisha idish.

X x – harfi [ks] tovushini beradi:

pix [piks] – smola, qatron

faex [feks] – xamirturush.

Z z – harfi yunonchadan o‘zlashtirilgan so‘zlarda uchraydi va [z] deb talaffuz qilinadi: rhizoma [rizoma] – ildizpoya
Glycyrrhiza [glitsiriza] – qizilmiya, shirinmiya.
Lekin “**zincum**” so‘zida z harfi [s] deb o‘qiladi:
Zincum [sinkum] – rux.

Mashqlar

1. Diftonglarning o‘qilishiga e‘tibor berib so‘zlarni o‘qing.

Aërosolum, auctor, anaemia, oedema, praescribo, Foeniculum, aurum, graecus, saepe, oestrogenus, faex, auris, praeparatum, Crataegus, Eucommia, foetidus, Synoestrolum, aeger, aër.

2. Undosh harflarning o‘qilishiga e‘tibor berib so‘zlarni o‘qing va o‘qilish qoidasini tushuntiring.

Decoctum, acidum, capsula, Glucosum, scatula, briketum, semen, junius, hypnoticus, jam, Ledum, herbaceus. dystonia, hydricus, insolubilis, amurensis.

3. Quyidagi so‘zlarni o‘qing va c harfining o‘qilishini tushuntiring.

Tinctura, fructus, succus, cella, cera, galenicus, bacca, calor, cito, locus, Capsicum, acidum, officina, coeruleus, Cortisonum, bacillus, medicinalis, medicamentum, caecum.

4. So‘zlarni o‘qing va s harfining o‘qilishini tushuntiring.

Spissus, species, destillatus, dens, statim, morbus, elasticus, dystonia, latus, emulsum, internus, amarus, dysenteria, semen, massa, resina, reumatismus, gargarisma, dosis, spiritus, Cortisonum, Vaselinum.

5. Quyidagi so‘zlarni o‘qing va ularning transkriptsiyasini yozing.

Hypermanganas, Streptomycinum, anhydricus, Glycosidum, Amidopyrinum, oxydum, Perhydrolum, hyperaemia, hypothermia, mycosis, antipyreticus, Hydrargyrum, peroxydum.

Uyga vazifa

I. Lotin tili alifbosini yod oling.

II. Unli va undosh harflar, diftonglarning o'qilishini eslab qoling va quyidagi savollar yordamida o'zlashtirgan bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Lotin tili alifbosida nechta harf bor va ular qanday talaffuz qilinadi?

2. Diftong deb nimaga aytiladi?

3. Qanday diftonglarni bilasiz?

4. **c** harfi qanday tovushlarni ifodalaydi?

5. **s** harfi qanday o'qiladi?

6. **j** harfi **a, o, u, e**, unli harflari bilan birgalikda qanday talaffuz etiladi?

7. **h, l, k, x, z** harflarining o'qilish qoidasini ayting.

8. **b, d, f, g, m, n, p, r, t, v** undosh harflari qanday talaffuz etiladi?

9. **y** harfi qaysi so'zlarda uchraydi?

10. **y** harfi bilan uchraydigan old qo'shimcha, o'zak va qo'shimchalarni ayting.

III. Quyidagi so'zlarni o'qing va ularning transkripsiyasini yozing.

Hypericum, acidum, haemostaticus, cito, oassis, praeparatum, plasma, major, oestrogenus, juvenus, lacteus, Glycerinum, extractum, Cuprum, scabies, oleosus, coeruleus, Ledum, graeca, baccac, Vikasolum, Oxygenium, capsula, herba, folium, praeparatum, purus, internus, Antipyrinum, acetum, glucosum, aeger.

2-DARS

Mavzu: Harf birikmalari va qo'sh undoshlarning o'qilishi. Digraflar

6-§. Harf birikmalari va qo'sh undoshlarning o'qilishi

qu – harf birikmasi unli harf oldidan kelganda [kv] deb o'qiladi:

aqua [akva]- suv

Quercus [kverkus] – dub, eman.

ngu – harf birikmasi unli harf oldidan kelganda [ngv] deb o'qiladi:

unguentum [ungventum] – surtma

lingua [lingva] – til.

su – harf birikmasi **a,e** unli harflari oldidan kelganda [sv] deb o'qiladi:

suasor [svazor] – maslahatchi

Qolgan hollarda esa [su] deb o'qiladi:

suillus [suillus] – cho'chqa – i (-si)

ti – harf birikmasi unli harf oldidan kelganda [si] deb o'qiladi:

solutio [solutsiio] – eritma

injectio [inyeksiio] – in'yeksiya

ti – harf birikmasi **x, s** undosh harflaridan keyin kelsa [ti] deb o'qiladi:

mixtio [mikstio] – aralashma

combustio [kombustio] – kuyish

sch – harf birikmasi [sx] deb o'qiladi:

Schizandra [sxizandra] – limonnik.

Lekin lotin tiliga boshqa tillardan o'tgan so'zlarda bu harf birikmasi [sh] deb o'qiladi:

Schostakovsky [shostakovskiy] – Shostakovskiy.

7-§. Digraflar

Digraf deb ikkita undosh harf birikmasining bitta tovush singari talaffuz etilishiga aytiladi. Lotin tilida 4 ta digraf bor. Har bir digrafda **h** harfi mavjud.

ch – digrafi [x] deb talaffuz qilinadi:

Chininum [xininum] – xinin

charta [xarta] – qog‘oz.

ph – digrafi [f] deb talaffuz qilinadi:

pharmacologia [farmakologiya] – farmakologiya

Morphinum [morfinum] – morfin.

rh – digrafi [r] deb talaffuz qilinadi:

Rhamnus [ramnus] – tog‘jumrut

rhizoma [rizoma] – ildizpoya.

th – digrafi [t] deb talaffuz qilinadi:

Mentha [menta] – yalpiz

Thermopsis [termopsis] – termopsis.

Eslab qoling!

1. [f] tovushini lotincha so‘zlarda **f** harfi, yunonchadan o‘tgan so‘zlarda **ph** digrafi, [t] tovushini lotincha so‘zlarda **t** harfi, yunonchadan o‘tgan so‘zlarda **th** digrafi, [r] tovushini lotincha so‘zlarda **r** harfi, yunonchadan o‘tgan so‘zlarda **rh** digrafi ifodalaydi.

2. Kimyoviy preparatlar nomlarida qo‘llaniladigan yunoncha so‘z yasovchi qo‘shimchalarning yozilishini eslab qoling:

-meth – (methylium) – metil

-aeth – (aethylium) – etil

-phen – (phenylium) – fenil

-thi (theion) – oltingugurt

-chlo (r) – (chlorum) – xlor.

Mashqlar

1. Soʻzlarni oʻqing va oʻqilish qoidalarini tushuntiring.

Charta, Arachis, Rheum, Quercus, aether, diphthericus, lingua, solutio, camphora, Glycyrrhiza, haemostaticus, Norsulfazolum, praecipitatus, cochlear, Chamomilla, Equisetum, Mentha, aqua, axungia, extractum, scatula, mel, unguentum.

2. Soʻzlarni oʻqing va ularning transkripsiyasini yozing.

Althaea, Chlortetracyclinum, therapia, Synoestrolum, rhizoma, Phosphorus, majalis, Terebinthina, Helianthus, coquo, frictio, Ephedra, Schizandra, Kalanchoë, saccharum, Zea mays, Ichthyolum, charta, Thea, rheum, Juglans, Soluthizonum.

3. C harfi [s] tovushini ifodalovchi soʻzlarni topib yozing.

Carbo, cytologia, cito, Cucurbita, calor, Citrus, bacca. baccae, decoctum, cera.

4. Quyidagi soʻzlarni oʻqing va s harfining [z] tovushidek oʻqilishini tushuntiring.

Anisum, dosis, usus, Vaselineum, narcosis, mensura, gargarisma, suasor, plasma.

5. Quyidagi soʻzlarni oʻqing va ularning transkripsiyasini yozing.

Hypermanganas, Streptomycinum, antipyreticus, anhydricus, hypothermia, Perhydrolum, Glycosidum, Amidopyrinum, injectio, decoctum, oxydum, hyperaemia, aquosus, mycosis, medicina, Hydrargyrum, Althaea, Belladonna, Mentholum, peroxydum.

Uyga vazifa

I. Harf birikmalari va digraflarning oʻqilishini eslab qoling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib koʻring.

1. **qu** va **nqu** harf birikmalari qanday oʻqiladi?

2. **ti**, **su** harf birikmalari qanday oʻqiladi?

3. Digraf deb nimaga aytiladi va qanday digraflarni bilasiz?

4. **sch** harf birikmasi qanday oʻqiladi?

5. Yunonchadan o'tgan so'zlarda qaysi digraflar [f], [t], [r] tovushlarini beradi?

II O'qilish qoidalariga e'tibor berib, quyidagi so'zlarni o'qing va ularning transkripsiyasini yozing.

Planta, calor, oedema, lapis, linimentum, Aloës, Juniperus, Convallaria, majalis, Tetracyclinum, camphora, lingua, latina, infusum, Glycerinum, frictio, combustio, rhizoma, Nux, Quercus, Citrus, Salvia, officinalis, Thymus, Naphthalanum, quinque, briketum, unguentum, tabuletta, aeger, Chamomilla, Leuzea, rhus, coeruleus, cyclus, major, extractum, mensura, diphthericus.

III. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. In via est in medicina via sine lingua Latina.

Lotin tilisiz tibbiyotga yo'l yo'q.

2. Mens sana in corpore sano.

Sog'lom tanda – sog' aql.

3-DARS

**Mavzu: Soʻzlarning boʻgʻinlarga boʻlinishi.
Boʻgʻinlarning choʻziqlik va qisqalik qoidalari. Urgʻu**

8-§. Soʻzlarning boʻgʻinlarga boʻlinishi

Lotin tilida oʻzbek tilidagidek soʻzlar boʻgʻinlarga boʻlinadi. Soʻzda qancha unli harf boʻlsa, shuncha boʻgʻin boʻladi.

Masalan: Cu-cur-bi-ta; Cha-mo-mil-la.

Tovushlar choʻziq va qisqa talaffuz qilinadi. Tovushning choʻziqligi harf ustiga toʻgʻri chiziqcha, qisqaligi esa yarim oy shaklidagi belgi qoʻyib belgilanadi: **ā ā, ō ō ē ē.**

Tovush va boʻgʻinlarni uzun yoki qisqaligini toʻgʻri aniqlay bilish urgʻuni (') qoʻyish uchun kerak.

Choʻziq unli tovushli boʻgʻin – choʻziq boʻgʻin, qisqa unli tovushli boʻgʻin – qisqa boʻgʻin hisoblanadi.

9-§. Boʻgʻinlarning choʻziqlik va qisqalik qoidalari

Choʻziqlik qoidasi

1. Agar boʻgʻinda diftong boʻlsa, oʻsha boʻgʻin doimo choʻziq boʻladi:

Cratāēgus

2. Agar unli harf ikki yoki undan ortiq undosh harflar oldida kelsa, shu boʻgʻin choʻziq oʻqiladi:

tabulētta

3. **x** yoki **z** undosh harflari oldida kelgan unli tovush choʻziq oʻqiladi:

Glycyrrhīza

4. **in, ur, at, ar, ut, os, al** qoʻshimchali boʻgʻinlar choʻziq oʻqiladi:

vitamīnum, tinctūra, nitrātis, gelatinōsis.

Qisqalik qoidasi

1. Unli harf oldidan unli harf kelsa, bu bo'g'in qisqa o'qiladi:
injectio
2. Digraflar oldida kelgan unli harf qisqa o'qiladi:
Arāchis
3. **ol, ul, ib, id, il** harf birikmalari bo'lgan bo'g'in qisqa o'qiladi:
fluīdus, pilūla, solubīlis
4. **b, p, d, t**, harflari **r** yoki **l** harflari bilan birikib kelganda bu harf birikmalaridan oldin turgan unli harf qisqa o'qiladi:
Ephēdra, vertēbra
5. **h** harfi oldida kelgan unli qisqa talaffuz qilinadi:
extrāho.

10-§. Urg'u

Lotin tilida urg'u so'zning oxiridan ikkinchi bo'g'ini cho'ziq bo'lsa, o'sha bo'g'inning unli tovushiga tushadi. Agar so'zning ikkinchi bo'g'ini qisqa bo'lsa, urg'u so'zning oxiridan uchinchi bo'g'indagi unli tovushga tushadi.

ex-trāc-tum
ver-tēb-ra
co-la-tū-ra
pī-lū-la.

Ikki bo'g'inli so'zlarda urg'u hamisha so'zning oxiridan ikkinchi bo'g'iniga tushadi.

cī-to.

Mashqlar

1. So'zlarni bo'g'inlarga bo'ling va urg'u qo'ying.

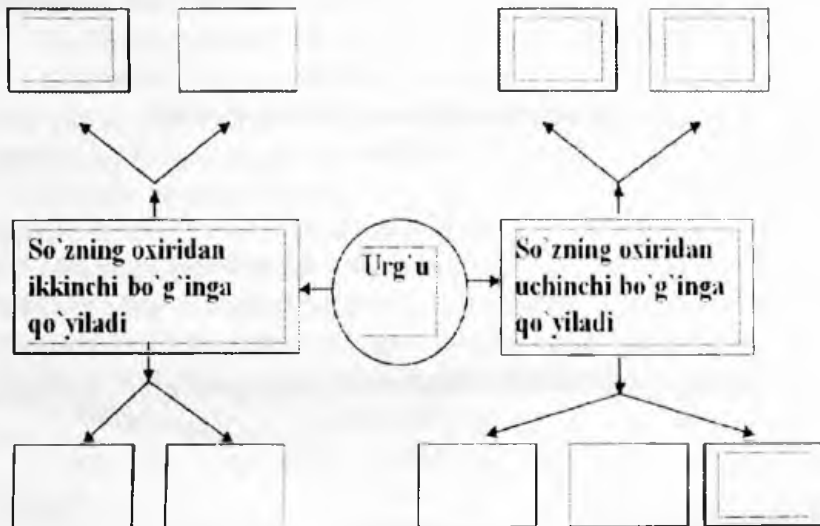
Emplastrum, cella, barium, mixtio, oleum, Tormentilla, folium, saccharum, Oxyccoccus, ampulla, bacterium, intravenosus, solutio, scatula, Foeniculum, pharmacopoca, milligramma,

tinctura, Potentilla, spiritus, Convallaria, extraho, gargarisma, linimentum, decoctum, acidum, medicina, bulbus.

2. Quyidagi so'zlarni urg'u qoidasiga rioya qilib o'qing.

Suppositorium, magister, Ephedra, sirupus, butyrum, Eucommia, Betula, aqua, Frangula, globulus, Oryza, Althaca, injectio, Penicillinum, amyllum, vitaminum, Belladonna, unguentum, tabuletta, aquosus, signatura.

3. Urg'u qoidasiga binoan quyidagi jadvalni to'ldiring.

Uyg'a vazifa

I. So'zlarning bo'g'inlarga bo'linishi; bo'g'inlarning cho'ziqlik va qisqalik qoidalarini; urg'u qo'yish qoidasini eslab qoling. Quyidagi savollar yordamida o'zlashtirgan bilimlaringizni tekshirib ko'ring:

1. Lotin tilidagi so'zlar bo'g'inlarga qanday bo'linadi?
2. Bo'g'inlarning cho'ziqlik qoidasini ayting.
3. Bo'g'inlarning qisqalik qoidasini ayting.
4. Lotin tilida urg'u qaysi bo'g'inga qo'yiladi?

5. Ikki bo'ginli so'zlarda urgu qaysi bo'ginga qo'yiladi?

II. Quyidagi so'zlarni o'qing!

Scatula, Tetracyclinum, curatio, Aloës, rhus, cyclus, frictio, oculus, Allium, medicamentum, coeruleus, Myrtillus, Chenopodium, aesculus, Oxygenium, Rhamnus, vaccinum, Xeroformium, Sinapis, Absinthium, arborescens, Erythromycinum, Hypericum, Amygdalus, Retinolum, Rosaceae, quartus, Armeniaca, Diplococcus, Gossypium, praeparatum, Streptococcus, Sophora japonica, Foeniculum, Quercus, Bromcamphora, Therebinthina.

III. 2- mashqdagi so'zlarni bo'g'inlarga bo'ling va urg'u qo'ying.

IV. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Patriam amare et defendere debemus.

Vatanimizni sevishimiz va himoya qilishimiz kerak.

2. Vita sine litteris mors est.

Ilmsiz hayot – o'limdir.

MORFOLOGIYA

4-DARS

Mavzu: So‘z turkumlari. Fe‘l. Fe‘l negizi. Fellarning buyruq mayli

11-§. So‘z turkumlari

So‘zlarning ma‘no va grammatik jihatdan o‘hshashliklariga ko‘ra ayrim leksik-grammatik turlarga bo‘linishi natijasida hosil bo‘lgan guruhlarga so‘z turkumi deyiladi.

Lotin farmatsevtika atamashunosligida (terminologiyasida) quyidagi so‘z turkumlari ishlatiladi:

1. **substantivum** – ot
2. **adjectivum** –sifat
3. **pronomen** – olmosh
4. **numerales** – son
5. **verbum** – fe‘l
6. **adverbium** – ravish
7. **praepositio** – old qo‘shimcha (ko‘makchi)
8. **conjunctio** – bog‘lovchi
9. **interiectio** – undov
10. **particula** – yuklama.

12-§. Fe‘l

Predmetning ish-harakatini ifodalovchi so‘z turkumiga fe‘l deb ataladi. Lotin tilida fe‘l o‘zbek tilidagidek shaxs-son, zamon va mayl bilan tuslanadi.

Lotin tilida fe‘llar to‘rtta turda tuslanadi. Noaniq shaklda:

I tuslanishdagi fe‘llar – **āre** qo‘shimchasiga ega:
dāre – bermoq

II tuslanishdagi fe‘llar cho‘ziq – **ēre** qo‘shimchasiga ega:
miscēre – aralashtirmoq

III tuslanishdagi fe'llar qisqa -**ēre** qo'shimchasiga ega:

solv**ēre** – eritmoq

IV tuslanishdagi fe'llar – **īre** qo'shimchasiga ega:

aud**īre** – eshitmoq.

Lotin tilida fe'llarning ikkita nisbati bor:

genus activum – aniqlik nisbati

genus passivum – majhullik nisbati.

Lotin tilida fe'llar ikkita songa ega:

numerus singularis – birlik son

numerus pluralis – ko'plik son.

Mashq

1. Quyidagi fe'llarni tuslanishiga ko'ra guruhlarga ajratib yozing.

Addēre, audīre, miscēre, curāre, extendēre, colāre, finīre, formāre, recipēre, dāre, continēre, vertēre, servāre.

13-§. Fe'lning lug'at shakli

Lug'atda fe'l hozirgi zamon I shaxsda – *o* qo'shimchasi bilan to'liq yoziladi. Keyin fe'l noaniq shaklining oxirgi uchta harfi yoziladi va fe'lning tuslanishi raqam bilan ko'rsatiladi.

Masalan: signo, āre – I tuslanish
misceo, ēre – II tuslanish
divido, ēre – III tuslanish
audio, īre – IV tuslanish

Tuslanish	Hozirgi zamon I shaxs	Fe'lning noaniq shakli
I	signo	signare
II	misceo	miscere
III	recipio	recipere
IV	audio	audire

14-§. Fe'l negizi

Fe'llarning negizini aniqlash uchun I, II, IV tuslanishdagi fe'llarning noaniq shaklidan – **re** qo'shimchasini, III tuslanishdagi fe'llarning noaniq shaklidan – **ēre** qo'shimchasini olib tashlash kerak.

Tuslanish	Fe'lning noaniq shakli	Fe'l negizi
I	dare	da
II	miscere	miscē
III	recipere	recip
IV	audire	audi

Mashq

2. Fe'llarning negizini aniqlang.

extendēre, finire, addēre, miscēre, sterilisare, recipēre, studēre, formare, linire, filtrare.

Fe'l	Tuslanish	Negizi
colare	I	cola

15-§. Buyruq mayli

Buyruq mayli *buyurish*, *so'rash* kabi ma'nolarni ifodalab, odatda ikkinchi shaxsga qaratilgan bo'ladi. I, II, IV tuslanishdagi fe'llarning buyruq mayli birlikda fe'l negizidan iborat; III tuslanishdagi fe'lning buyruq maylini hosil qilish uchun fe'l negiziga – e harfi qo'shiladi.

Tuslanish	Fe'lning noaniq shakli	Fe'l negizi	Buyruq mayli birlik son
I	dare	da	Da-бер!
II	miscere	miscē	Misce-аралаштир!
III	solvere	solv	Solve – эрит!
IV	audire	audi	Audi – эшит!

Buyruq mayli ko'plik sonini hosil qilish uchun I,II,IV tuslanishdagi fe'llarning negiziga – *te* qo'shimchasini, III tuslanishdagi fe'llar negiziga – *ite* qo'shimchasini qo'shish kerak.

Turlanish	Fe'lning no-aniiq shakli	Fe'l negizi	Buyruq mayli ko'plik soni
I	dare	da	Date- bering!
II	miscere	miscce	Miscete-aralashtiring!
III	solvere	solv	Solvite – eriting!
IV	audire	audi	Audite- eshiting!

Mashq

3. Quyidagi fe'llarning buyruq maylini hosil qiling.

Destillare, miscere, extendere, finire, formare, recipere, addere, signare.

Namuna:

Fe'l	Tuslanish	Negiz	Buyruq mayli	
			birlik	ko'plik
dare	I	da	da	date

16-§. Quyidagi fe'llarni yod oling!

I tuslanish

- dare – bermoq
- depurare – tozalamoq
- filtrare – suzmoq, tinitmoq
- sterilisare – sterilizatsiya qilmoq
- colare – suzmoq
- formare – tashkil etmoq
- destillare – distillyatsiya qilmoq
- signare – belgilamoq
- servare – saqlamoq
- parare – tayyorlamoq

refrigerare – sovitmoq
conservare – saqlamoq
agitare – chayqatmoq

II tuslanish

continere – saqlamoq, tutmoq
miscere – aralash­tirmoq
adhibere – qabul qilmoq, ishlatmoq
valere – sog‘ bo‘lmoq
salvere – sog‘ bo‘lmoq

III tuslanish

recipere – olmoq
extendere – surtmoq
addere – qo‘shmoq
solvere – eritmoq
vertere – aylantirmoq, buramoq, o‘girmoq
concidere – kesmoq, qirqmoq
coquere – qaynatmoq
ponere – solmoq, yetkazib qo‘ymoq
sumere – qabul qilmoq, dori ichmoq
repetere – takrorlamoq, qaytalamoq
dividere – bo‘lmoq, ajratmoq
contundere – tuymoq
extrahere – ajratib olmoq
vivere – yashamoq
infundere – quymoq
conspergere – sepmoq

IV tuslanish

finire – tamomlamoq
linire – surtmoq
audire – eshitmoq

Mashqlar

4. *Quyidagi zanjirda berilgan beshta fe'lni toping va ularni o'zbek tilidagi tarjimasining yoniga yozing.*

S I G N A R E P E T E R E X T E N D E R E X T R A H E
R E F F R I G E R A R E

takrorlamoq _____
ajratib olmoq _____
belgilamoq _____
surtmoq _____
sovitmoq _____

5. *Quyidagi harflar orasida berilgan o'n beshta fe'lni toping va o'zbek tiliga tarjima qiling.*

C O L A R E P E T E R E
O A P O N E R E X Z Y F
Q R V E R T E R E O F I
U C O N C I D E R E I N
E X T E N D E R E N M I
R E F F R I G E R A R E R
E X T R A H E R E O D E
P A S I G N A R E I S V
A D A R E S U M E R E I
R D E S T I L L A R E V
A E D I V I D E R E D E
R R M I S C E R E T X R
E E D E P U R A R E Q E

6. *Quyidagi so'zlarning antonimlarini toping.*
Dare, miscere, addere, extrahere, coquere.

Uyga vazifa

I. «Fe'l, fe'l negizi va buyruq mayli» mavzularini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Lotin tilida fe'llar nechta turda tuslanadi?
2. I tuslanishdagi fe'llar qanday qo'shimchaga ega?
3. II tuslanishdagi fe'llar qanday qo'shimchaga ega?
4. III va IV tuslanishdagi fe'llarning qo'shimchalarini ayting.
5. Fe'lning negizini qanday aniqlash mumkin?
6. I, II va IV tuslanishdagi fe'llarning buyruq mayli qanday

hosil qilinadi?

7. III tuslanishdagi fe'llarning buyruq mayli qanday hosil qilinadi?

8. Lotin tilida fellarning nechta nisbati bor? Ularning lotincha nomlarini ayting.

II. 16-§ dagi fe'llarni yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) dare	a) eritmoq
2) sterilisare	b) aralashtirmoq
3) solve	c) surtmoq
4) depurare	d) bermoq
5) formare	e) qo'shmoq
6) extendere	f) tashkil etmoq
7) vertere	g) olmoq
8) addere	h) sterilizatsiya qilmoq
9) recipere	i) aylantirmoq, buramoq
10) miscere	j) tozalamoq

IV. Quyidagi fe'llarning buyruq maylini hosil qiling.
servare, refrigerare, continere, finire.

V. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Enfluran. Trichloroethylenum, Sedex, Aethylii chloridum, Cyclopropane. Hexenalum, Serenex, Narcozep, Halcion, Cyclobarbitalum solubile, Endodorm. Methylhexabarbital, Thiopentalum-natrium. Farmotal, Intraval, Ketamini hydrochloridum, Calsmin. Methindionum, Hipnax, Velonarcon, Methohexital. Propanidide, Sombrevin. Nitrozepam, Nitrenpax, Dormicum. Pacisyn. Phenobarbitalum, Nitrosam, Baclofen, Zolpidem, Flunitrazepam, Myolgin, Nuctanol, Lendormin, Chlorazolam. Bromisovalum, Doxylamine, Hemineurin, Benzonalum. Trimethinum, Ethosuximidum, Puphemidum, Carbamazepine, Acediprolum, Lamotrigine, Felbamate, Chloraconum, Chlorali hydras, Mydocalm, Tizanidine, Aminazinum. Levomepromazine, Metherazinum, Pipotiazine, Thioridazine. Aethaperazinum, Triftazinum, Phthorphenazinum decanoate.

VI. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Aliis inserviando consumidor.

O'zgalarga nur berib, o'zim ado bo'laman.

2. Ubi concordia, ibi victoria.

Totuvlik bor joyda g'alaba bor.

Mavzu: Ot. Otlarning grammatik kategoriyalari.

I turlanishdagi otlar

17-§. Ot

Predmet nomini bildirib, *kim?* yoki *nima?* savollariga javob beradigan soʻz turkumiga ot deyiladi.

Lotin tilida otlar uchta rodga ega:

genus masculinum – mujskoy rod

genus femininum – jenskiy rod

genus neutrum – sredniy rod.

Lugʻatda otlar maxsus harflar bilan belgilanadi:

m – mujskoy rod

f – jenskiy rod

n – sredniy rod.

Lotin tilida otlar ikkita songa ega:

numerus singularis – birlik son

numerus pluralis – koʻplik son.

Lotin tilida otlar beshta kelishik boʻyicha turlanadi:

Casus Nominativus – bosh kelishik – kim? nima?

Casus Genetivus – qaratqich kelishigi – kimning? nimaning?

Casus Dativus – joʻnalish kelishigi – kimga? nimaga?

Casus Accusativus – tushum kelishigi – kimni? nimani?

Casus Ablativus – chiqish kelishigi – kimdan? nimadan?

Otlar lotin tilida beshta turlanishga boʻlinadi. Turlanish turi qaratqich kelishigi (**Genetivus Singularis**)ning birlik sonidagi qoʻshimchasi yordamida aniqlanadi. Turlanishlarning qaratqich kelishik birlik sonidagi qoʻshimchalarini eslab qoling:

Turlanish	Gen. Sing. qo'shimchalari
I	ae
II	i
III	is
IV	us
V	ei

Otlar turlanishlar bo'yicha quyidagicha taqsimlanadi:

I turlanish	Jenskiy rod		
II turlanish	Mujskoy rod	Sredniy rod	
III turlanish	Mujskoy rod	Jenskiy rod	Sredniy rod
V turlanish	Mujskoy rod	Sredniy rod	
V turlanish	Jenskiy rod		

Lug'atda otlar bosh kelishik, birlik sonda yoziladi, keyin qaratqich kelishigining birlik qo'shimchasi va rodi ko'rsatiladi:

gutta, ae, f – I turlanishdagi ot

globulus, i, m – II turlanishdagi ot

decoctum, i, n – II turlanishdagi ot

flos, is, m – III turlanishdagi ot

dosis, is, f – III turlanishdagi ot

usus, us, m – IV turlanishdagi ot

res, ei, f – V turlanishdagi ot.

Otlar kelishiklar bo'yicha turlanganda ot negiziga kelishik qo'shimchalari qo'shiladi. Otning negizini topish uchun qaratqich kelishik birlik soni shaklidan kelishik qo'shimchasini olib tashlash kerak:

Turlanish	Nom. Sing.	Gen. Sing.	Negizi
I	gutta	guttae	gutt
II	sirupus	sirupi	sirup
III	liquor	liquoris	liquor
IV	fructus	fructus	fruct
V	species	speciei	speci

Eslab qoling!

Lotin farmatsevtika atamashunosligida dorivor o'simliklar va dori preparatlarining nomi bosh harf bilan yoziladi.

Valeriana, ae, f

Analginum, i, n.

Mashqlar

1. Quyidagi otlarni o'qing va ularni rodini aniqlang.

Papaverinum, n; percolatio, f; hepar, n; fructus, m; Plantago, f; Cina, f; pulvis, m; gemma, f; atrium, n; nota, f; provisor, m; antidotum, n; apis, f; Triticum, n; planta, f; patria, f.

2. Quyidagi otlarning turlanishini va rodini ayting.

decoctum, i, n; charta, ae, f; species, ei, f; numerus, i, m; quercus, us, f; cera, ae, f; folium, i, n; carbo, is, m; cornu, us, n; stigma, is, n.

3. IV turlanishdagi otlarni toping.

1) aqua, ae, f	5) gelu, us, n
2) spiritus, us, m	6) vertebra, ae, f
3) succus, i, m	7) res, ei, f
4) oleum, i, n	8) fructus, us, m

4. Jenskiy roddagi otlarni ko'rsating.

1) Oryza, f	4) sorbus, f
2) os, n	5) hortus, m
3) manus, f	6) Salep, n

5. II turlanishidagi otlarni ko'rsating.

1) globulus, i, m	4) morbus, i, m
2) habitus, us, m	5) exitus, us, m
3) sirupus, i, m	6) succus, i, m

6. II turlanishdagi sredniy roddagi otlarni ko'rsating.

1) Magnolia, ae, f	5) decoctum, i, n
2) Ferrum, i, n	6) ampulla, ae, f
3) aegrotus, i, m	7) Secale, is, n
4) cornu, us, n	8) acidum, i, n

7. Quyidagi Genetivus Singularisda berilgan otlarni ko'chirib yozing, negizini toping va turlanishini ko'rsating.

Guttae, dosis, infusi, usus, emplastri, decocti, officinae, carbonis, gustus, scabiei.

Namuna:

Gen. Sing.	Negizi	Turlanishi
plantae	plant	I

8. Quyidagi otlarni turlanishlari va rodlari bo'yicha ustunlarga yozing.

Belladonna, ae, f; Iodum, i, n; tussis, is, f; herba, ae, f; cutis, is, f; Urtica, ae, f; glacies, ei, f; Linum, i, n; habitus, us, m; Oxyccoccus, i, m; charta, ae, f; acus, us, f; remedium, i, n; diagnosis, is, f; acetum, i, n; dies, ei, f; hibes, is, n; species, ei, f.

Namuna:

Turlanishlari bo'yicha

I	II	III	IV	V
herba, ae, f	remedium, i, n	tussis, is, f	habitus, us, m	species, ei, f

Rodlari bo'yicha

mujskoy rod	jenskiy rod	sredniy rod
herba, ae, f	tussis, is, f	remedium, i, n

18-§. I turlanishdagi otlar

I turlanishdagi otlarga bosh kelishik (**Nominativus Singularis**) da **-a**, qaratqich kelishigi (**Genetivus Singularis**) da **-ae** qo'shimchasiga ega bo'lgan jenskiy roddagi otlar kiradi.

I turlanishdagi otlarning kelishik qo‘shimchalari

Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	a	ae
Gen.	ae	arum
Dat.	ae	is
Acc.	am	as
Abl.	a	is

Turlanish namunasi

Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	herba	herbae
Gen.	herbae	herbarum
Dat.	herbae	herbis
Acc.	herbam	herbas
Abl.	herba	herbis

19-§. Quyidagi so‘zlarni yod oling!

tinctura, ae, f – nastoyka

mixtura, ae, f – mikstura

aqua, ae, f – suv

tabuletta, ae, f – tabletka

herba, ae, f – o‘t, yer ustki qismi

tela, ae, f – doka

cera, ae, f – mum

pilula, ae, f – habdori

scatula, ae, f – quticha

planta, ae, f – o‘simlik

gemma, ae, f – kurtak

massa, ae, f – massa

gutta, ae, f – tomchi

gelatina, ae, f – jelatin
 glandula, ae, f – bez
 materia, ae, f – modda
 vita, ae, f – hayot
 Valeriana, ae, f – valeriana
 Betula, ae, f – qayin
 Tilia, ae, f – jo'ka
 Farfara, ae, f – oqqaldirmoq
 Convallaria, ae, f – marvaridgul
 Senna, ae, f – sano
 Mentha, ae, f – yalpiz
 Chamomilla, ae, f – moychechak
 Belladonna, ae, f – belladonna
 Urtica, ae, f – gazanda, chayono't
 Calendula, ae, f – timoqgul
 Armeniaca, ae, f – o'rik daraxti, o'rik

Mashqlar

9. *Quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini jadval yordamida yozing.*

O'simlik, nastoyka, mum, o't, kurtak, bez.

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom. Plur.	Gen. Plur.
aqua-suv	I	f	aquae-suvning	aquae-suvlar	aquarum-suvlarning

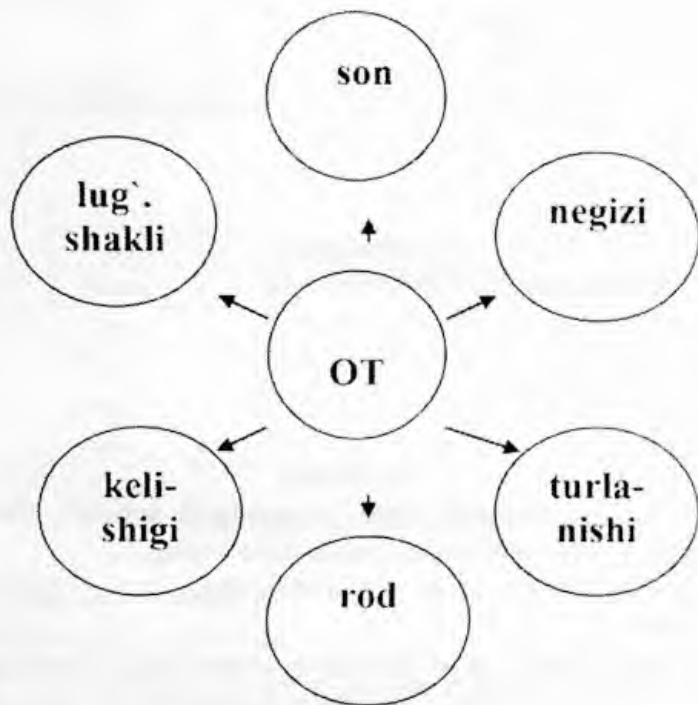
10. *O'zbek tiliga tarjima qiling.*

1. Date mixturam aegrotae.	6. Colligite plantas.
2. Praeparate tincturas.	7. Depura ceram.
3. Filtra tincturam.	8. Formate pilulas.
4. Exsiccate gemmas.	9. Lavate ollas.
5. Sterilise telam.	10. Da guttas aegrotas.

11. Lotin tiliga tarjima qiling.

1. Nastoyka tayyorla.
2. Tabletkani ber.
3. Miksturani ber.
4. Yer ustki qismini yig' va qurit.
5. Suvni distillyatsiya qil.
6. Miksturani suzib tindir.
7. Bintga surt.
8. Dokani sterilla.

12. "Ot" mavzusi bo'yicha berilgan klasterni davom ettiring.

Uyga vazifa

1. « So'z turkumlari, ot, otlarning grammatik kategoriyalari va I turlanishdagi otlar» mavzularini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida o'zlashtirgan bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Ot deb nimaga aytiladi?
2. Lotin tilidagi otlar nechta rodga ega va ular lotincha qanday nomlanadi?

3. Lotin tilidagi otlar nechta kelishik bo'yicha turlanadi?
4. Lotin tilidagi otlar nechta songa bo'linadi?
5. Kelishiklarning lotincha nomlarini ayting.
6. Otlarning turlanishi qanday aniqlanadi?
7. I turlanishdagi otlarga qaysi otlar kiradi?
8. Otlar lug'atda qanday yoziladi?
9. I turlanishdagi otlar **Nominativus Singularis** va **Genetivus Singularis** da qanday qo'shimcalarga ega?

II. Quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini jadval yordamida yozing.
yalpiz, mixtura, o'simlik

III. 19-§ dagi so'zlarni yod oling.

IV. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) aqua	a) kurtak
2) gutta	b) marvaridgul
3) herba	c) habdori
4) cera	d) qayin
5) gemma	e) bez
6) pilula	f) o't, yer ustki qismi
7) Betula	g) mum
8) glandula	h) o'simlik
9) planta	i) tomchi
10) Convallaria	j) suv

V. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Chlorprothixene, Zuclopentixol, Haloperidole, Thalamonal, Fluspiriline, Penfluridole, Azaleptinum, Befolum, Carbidinum, Sulpiride, Sibazonum, Nozepamum, Gidazepamum, Alprazolom, Amizylum, Hydroxyzine, Oxylidinum, Mecicarum, Stressplant,

rhizoma cum radicibus Valerianae, Valocormidum, Phthoracizinum, Cytisinum, Pyracetam. Valosedan, Corvalolum, Valocordin, Dormiplant, Bromcamphora, Pyrazidolum, Tetrindolum, Fluvoxamine, Incazanum, Imipraminum, Amitriptyline, Damileni maleinas, Fluoxetine, Sydnophenum, Lithii carbonas, Lithii oxybutyras, Aminalonum, Pantogamum, Picamilonum, Pyriditolum, Acephenum, Memoplant, Coffeinum natrio – benzoicum, Aethimizolum, Bemithylum, Phenaminum, Anabasinum hydrochloridum, Cordiaminum, Sydnocarbum, Sulfocamphocainum, Strychninum.

VI. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Amicus certus in re incerta cernitur.
Sodiq do‘st og‘ir kunda bilinadi.
2. Labor omnia vincit.
Mehnat hamma narsani yengadi.
3. Dulce et decorum est pro patria mori.
Vatan uchun jon bermoq baxt va sharafdir.

6-DARS

Mavzu: Aniqlovchi. Moslashgan va moslashmagan aniqlovchilar. Moslashmagan aniqlovchili terminlarni tarjima qilish. Yunon tilidan kirib kelgan I turlanishga kiruvchi otlarning turlanishi. Predlog va bog'lovchilar

20-§. Aniqlovchi

Lotin tilida moslashgan va moslashmagan aniqlovchilar qo'llaniladi. Moslashgan aniqlovchi sifat bilan ifodalanadi va aniqlanuvchi so'zga rod, son va kelishikda moslashadi. U «*qanday?*» «*qanaqa?*» degan savollarga javob beradi.

oq mum

Moslashmagan aniqlovchi qaratqich kelishigidagi ot bilan ifodalanadi va «*nimaning?*» degan savolga javob beradi.

valeriananing nastoykasi (valeriana nastoykasi)

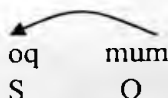
Farmatsevtik terminologiyada terminlarning ikki asosiy turini ajratish mumkin:

1. moslashgan aniqlovchili termin;
2. moslashmagan aniqlovchili termin.

Terminlarning har bir turiga shartli tasvir tuzish mumkin:

Moslashgan aniqlovchili termin:

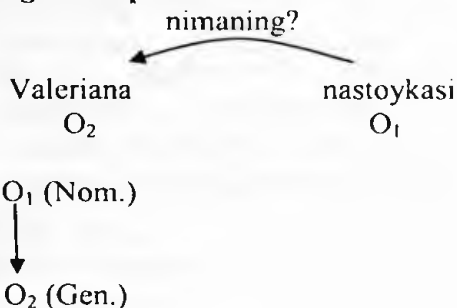
qanaqa?

Otni O, sifatni S deb belgilaymiz. terminning shartli tasviri quyidagicha bo'ladi:

O → S (Nom.)

2. Moslashmagan aniqlovchili termin:

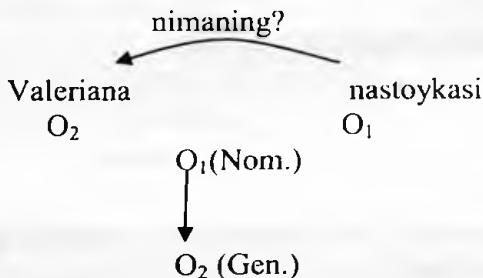
Mashq

1. Quyidagi terminlarning shartli tasvirini tuzib, ularning qanday aniqlovchili atama ekanligini aniqlang.

Yalpiz suvi, cho'ktirilgan oltingugurt, qaytarilgan temir, jelatinli kapsula, isitmani tushiradigan mikstura, amidopirin tabletkasi, qayin kurtagi, moyli emulsiya, suvsiz lanolin, oqqaldirmoq barglari, novokain eritmasi, analgin tabletkasi.

21-§. Moslashmagan aniqlovchili terminlarni tarjima qilish

Terminni tarjima qilish uchun avval uning shartli tasvirini tuzamiz.

Shartli tasvirga ko'ra, birinchi ot «nastoyka»ni lotin tiliga tarjima qilganda bosh kelishikda, ikkinchi ot «valeriana»ni qaratqich kelishikda yozishimiz kerak.

Tarjima qilamiz:

Nom. tinctura Valerianae

Moslashmagan aniqlovchili termini kelishiklar bo'yicha turlaganda faqat aniqlanuvchi so'z o'zgarib, moslashmagan aniqlovchi esa o'zgarmasdan qoladi.

Nom. tinctura Valerianae

Gen. tincturae Valerianae.

Quyidagi moslashmagan aniqlovchilar qaratqich kelishik ko'plik sonda ishlatiladi:

aqua **Amygdalarum** – bodom suvi

massa **pilularum** – haddori massasi

oleum **Olivarum** – zaytun moyi

oleum **Persicorum** – shaftoli moyi (II turlanish).

22 -§. Quyidagi so'zlarni yod oling!

bacca, ae, f – rezavor meva, danaksiz meva

officina, ae, f – dorixona

ampulla, ae, f – ampula

lingua, ae, f – til

capsula, ae, f – kapsula

pasta, ae, f – pasta

spongia, ae, f – gubka

membranulla, ae, f – parda

charta, ae, f – qog'oz

substantia, ae, f – modda

Camphora, ae, f – kamfora

Althaea, ae, f – gulxayri

Rubia, ae, f – ro'yan

Glycyrrhiza, ae, f – shirinmiya, qizilmiya

Liquiritia, ae, f – shirinmiya, qizilmiya

Aralia, ae, f – araliya

Sterculia, ae, f – sterkuliya

Salvia, ae, f – mavrak

Tormentilla, ae, f – g'ozpanja

Schizandra, ae, f – limonnik

Sophora, ae, f - tuxumak
Arnica, ae, f - arnika
Ephedra, ae, f - efedra, qizilcha
Gentiana, ae, f - gazako't, erbahosi
Eucommia, ae, f - evkommiya, xitoy guttapercha daraxti
Amygdala, ae, f – bodom
massa pilularum, massae pilularum – habdori massasi

23 -§. Yunon tilidan kirib kelgan I turlanishga kiruvchi otlarning turlanishi

I turlanishga kiruvchi soʻzlar ichida yunon tilidan oʻtgan ayrim soʻzlarni uchratish mumkin. Bu soʻzlar jenskiy rodga tegishli bolib, bosh kelishikda *-e*, qaratqich kelishigida *-es* qoʻshimchasiga ega boʻladi. Bu soʻzlarning faqat lugʻat shaklini eslab qolish kerak.

Masalan: chole,es, f – oʻt, safro.

24 -§. Yunon tilidan kirib kelgan soʻzlarni yod oling!

Aloë,ës, f – aloy, sabur
Hippophaë,ës, f – chakonda
Kalanchoë,ës, f – kalanxoy
chole, es, f – oʻt, safro

Mashqlar

2. Quyidagi terminlarning qanday aniqlovchili termin ekanini aniqlang va ularning shartli tasvirini tuzing.

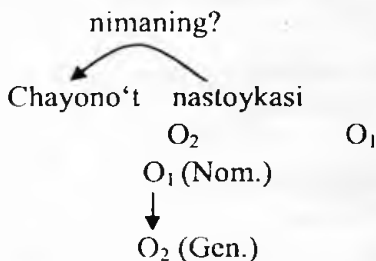
Limonnik nastoykasi, achchiq nastoyka, gazako't nastoykasi, jelatinli kapsula, moyli emulsiya, suvsiz lanolin, magniy eritmasi, dimedrol tabletkasi, zaytun moyi, sariq surtma.

3. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) tirnoqgul nastoykasi
- 2) yalpiz suvi
- 3) qayin kurtaklari
- 4) marvaridgulning yer ustki qismi

- 5) arnica nastoykasi
- 6) bodom suvi
- 7) belladonna nastoykasi
- 8) habdori massasi

Namuna:

Nom. tinctura Urticae

Gen. tincturae Urticae.

4. O'zbek tiliga tarjima qiling.

Tinctura Valerianae, aqua Menthae, tinctura Convallariae, massae pilularum, tinctura Belladonnae, glandulae pilularum, tinctura Tormentillae, massa gelatinae, herba Ephedrae.

5. Quyidagi gaplarni o'zbek tiliga tarjima qiling va moslashmagan aniqlovchini ko'rsating.

1. Da aegrotae tincturam Valerianae. 2. Addite massam pilularum. 3. Infunde aquam Menthae. 4. Misce tincturam Belladonnae et tincturam Convallariae. 5. Concide herbam Menthae.

6. Lotin tiliga tarjima qiling.

1. Yalpizning suvidan ol. 2. Marvaridgulning yer ustki qismini qurit. 3. Limonnikning nastoykasidan ber. 4. Efedraning yer ustki qismini qirg. 5. Gazako'tning nastoykasini suz.

25-§. Predloglar

Ko'p tibbiy va farmatsevtika iboralari predloglar yordamida hosil qilinadi. Lotin tilida predloglar faqat ikki kelishik **Accusativus** va **Ablativus** bilan ishlatiladi.

Accusativus da ishlatiladigan predloglar:

ad – uchun, gacha, – da, ga – **ad aegrotam** – bemorga

ad 100,0 – 100 gacha

contra – qarshi – **contra anginam** – anginaga qarshi

per – orqali – **per os** – og'iz orqali.

Ablativus da ishlatiladigan predloglar:

sine – siz – **sine aqua** – suvsiz

pro – uchun – **pro aqua** – suv uchun

ex – dan – **ex aqua** – suvdan

cum – bilan – **cum aqua** – suv bilan.

Accusativus va **Ablativus** da ishlatiladigan predloglar:

in – ga, – da – **in aquam** – suvga (Acc.)

in aqua – suvda (Abl.)

sub – ostiga, ostida – **sub linguam** – til ostiga (Acc.)

sub linqua – til ostida (Abl.).

26- §. Bog'lovchilar

et – va – **tinctura et mixtura** – nastoyka va mikstura.

aut – yoki – **Convallaria aut Valeriana** (ikki xil ma'noni anglatuvchi so'zlar o'rtasiga qo'yiladi) – marvaridgul yoki belladonna.

seu – yoki – **Glycyrrhiza seu Liquiritia** (bir xil ma'noni anglatuvchi ya'ni sinonim so'zlar o'rtasiga qo'yiladi) – shirinmiya yoki qizilmiya.

non – yo'q, emas – **Non scholae, sed vitae discimus.** – Maktab uchun emas, hayot uchun o'qiyimiz.

Mashqlar

7. Lotin tiliga tarjima qiling.

1) qog'oz orqali	6) ro'yandan
2) nastoykaga	7) arnika yoki araliya
3) jelatindan	8) tabletka va ampula
4) rezavor mevalar bilan	9) dorixonaga
5) mavrakdan	10) yer ustki qismi bilan

8. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) in capsulam	a) til ostida
2) in capsula	b) kapsulada
3) sub chartam	c) qog'oz ostida
4) sub charta	d) dorixonaga
5) in officinam	e) quticha ostiga
6) in officina	f) kapsulaga
7) sub scatulam	g) dorixonada
8) sub scatula	h) til ostiga
9) sub linguam	i) quticha ostida
10) sub lingua	j) qog'oz ostiga

9. O'zbek tiliga tarjima qiling.

Tinctura Valerianae, tinctura Urticae, tinctura Schizandrae, herba Ephedrae, herba Menthae, tinctura Tormentillae, aqua Menthae, massa gelatinae, tinctura Belladonnae.

10. Nuqtalar o'rniga predloglardan mosini qo'yib gaplarni yozing va ularni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Sumite tabulettam . . . horam.
2. Date pilulas . . . scatula.
3. Praeparate pilulas . . . massa pilularum.
4. Date ollam . . . gemmis Betulae.
5. Solve tabulettam . . . aqua.

11. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Miscete tincturam Valerianae cum tinctura Convallariae.

2. Praeparate capsulas ex gelatina.
3. Filtrate mixturam per chartam.
4. Date aegrotae ampullas cum camphora.
5. Colligite et exsiccate herbas ad officinam.
6. Ponite tabulettam in aquam.
7. Aralia aut Sterculia.
8. Glycyrrhiza seu Liquiritia.

Uyga vazifa

I. «Aniqlovchi. Moslashgan va moslashmagan aniqlovchilar. Moslashmagan aniqlovchili terminlarni tarjima qilish. Yunon tilidan kirib kelgan I turlanishga kiruvchi otlarning turlanishi. Predlog va bog'lovchilar» mavzularini o'zlashtirib oling. Quyidagi savollar yordamida o'zlashtirgan bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Qanday aniqlovchilarni bilasiz?
2. Qanday aniqlovchi moslashgan aniqlovchi deb aytiladi?
3. Qanday aniqlovchi moslashmagan aniqlovchi deb aytiladi?
4. Moslashmagan aniqlovchili atamalar lotin tiliga qanday tarjima qilinadi?
5. **Accusativus** bilan qaysi predloglar ishlatiladi?
6. Qaysi predloglar **Ablativus** da ishlatiladi?
7. Qaysi bog'lovchilarni bilasiz?
8. Yunonchadan o'tgan I turlanishdagi otlar bosh va qaratqich kelishiklarda qanday qo'shimchalarga ega?

II. 22,24-§ dagi so'zlarni yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) lingua	a) rezavor meva
2) Rubia	b) g'ozpanja
3) Sophora	c) qog'oz
4) bacca	d) limonnik
5) charta	e) til
6) Glycyrrhiza	f) bodom

Mavzu: Retsept. Retsept tuzilishi. Aniqlik va majhullik nisbatlari. Esse – bor bo‘lmoq fe’li. Gapda so‘zlarning tartibi

27-§. Retsept. Retsept tuzilishi

Retsept – shifokorning dori tayyorlash kerakligi to‘g‘risida dorixonaga xat orqali murojaat qilishi. Retsept so‘zi «**receptum**» – «olingan» so‘zidan kelib chiqqan.

Retsept rasmiy hujjat bo‘lib, uni yozgan shifokor, shu bilan birga dorini tayyorlab bergan dorishunos ham retseptning to‘g‘riligi uchun yuridik jihatdan javobgardir. Retseptlar yagona nusxali maxsus varaqalarda aniq va ravshan yozilgan bo‘lishi lozim. Retseptlardagi so‘zlarni tuzatish yoki o‘zgartirishga ruxsat etilmaydi.

Retsept quyidagi qismlardan iborat:

1. Davolash muassasasining manzili va telefon raqami.
2. «Bolalar uchun» yoki «Kattalar uchun» belgilari.
3. Retsept yozilgan kun, oy, yil.
4. Bemorning ismi, sharifi va yoshi.
5. Shifokorning ismi sharifi.
6. Kasallik tarixi №
7. Dorining nomi va miqdori.
8. Farmatsevtga ko‘rsatma.
9. Dorini qabul qilish usuli.
10. Shifokorning imzosi va shaxsiy muhri.

Retseptning lotincha qismi **Recipe** – ol (recipere – olmoq fe‘lining buyruq shakli) so‘zidan boshlanadi. **Recipe** – so‘zidan keyin yozib berilayotgan dori tarkibiga kiradigan dori moddalarining nomi yoziladi. Har bir ingrediyeentning nomi qaratqich kelishikda yangi satrdan bosh harf bilan yoziladi.

Recipe: Tincturae Valerianae 10 ml

Tincturae Convallariae 15 ml

Agar ikki dori moddasining miqdori bir xil bo'lsa, unda ikkinchi dori nomidan keyin **ana** – teng miqdorda (qisqacha **āā**) soʻzi yozilib, soʻngra dori miqdori koʻrsatiladi:

Recipe: Tincturae Convallariae

Tincturae Valerianae ana 10 ml

Grammlar va millilitrlar arab raqamlari bilan koʻrsatib yoziladi: 4,0; 0,5; 0,01 va boshqalar.

Tomchilar miqdori rim raqamlari bilan koʻrsatiladi. **gtt. V** (guttas – tomchilar).

Dori moddalarining biologik taʼsir birligi qisqacha BT shaklida, soni esa arab raqamlari bilan yoziladi.

Retseptning lotincha qismi **Da** – ber, **Signa** – belgila soʻzlari bilan tamomlanadi.

Retseptlar oddiy va murakkab boʻladi. Bitta ingredient yozilgan retsept oddiy boʻladi. Ikkita va undan ortiq ingredientlar yozilgan retseptlar murakkab hisoblanadi.

Dorini tezlik bilan tayyorlash lozim boʻlsa, retsept varaqasining yuqorisiga **cito** – *tezda*, yoki **statim** – *tez, darhol* soʻzlari yoziladi. Bu soʻzlarning tagiga chiziladi va undov belgisi qoʻyiladi:

Cito! Statim!

Davolanish jarayoni uzoq davom etadigan bemorlarga dorini qayta olishi uchun shifokor tomonidan retsept varaqasining yuqori qismi oʻng tomoniga quyidagi soʻzlar yoziladi:

Repete! – Takrorla!

Repete bis! – Ikki marta takrorla!

Repete ter! – Uch marta takrorla!

Dorini takror bermaslik uchun quyidagi soʻzlar yoziladi:

Non repetatur! – Takrorlama!

RETSIPT VARAQASINING NAMUNASI

<div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; margin: 0 auto;"></div> <p>(davolash-profilaktika muassasasining nomi va rekvizitlari ko'rsatilgan shtamp o'rn)</p>	<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(Nodavlat davolash-profilaktika muassasasi litsenziyasining tartib raqami, berilgan sanasi, amal qilish muddati)</p>	<div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; margin: 0 auto;"></div> <p>(davolash-profilaktika muassasasining nomi va rekvizitlari ko'rsatilgan shtamp o'rn)</p>	<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(Nodavlat davolash-profilaktika muassasasi litsenziyasining tartib raqami, berilgan sanasi, amal qilish muddati)</p>
RETSIPT		RETSIPTNING yirina koreshagi	
Kattalarga	Bolalarga	Kattalarga	Bolalarga
(keraksiz o'chirilsin)		(keraksiz o'chirilsin)	
Retsept yozilgan sana		Retsept yozilgan sana	
Kun _____	Oy _____	Yil _____	Kun _____
Benimning F.I.O: _____		Benimning yoshi: _____	
_____		_____	
_____		_____	
Shtokorning F.I.O: _____		Shtokorning F.I.O _____	
_____		_____	
Kasallik tarixi № _____		Kasallik tarixi № _____	
Rp _____		Rp _____	
(savdo nomi)		(savdo nomi)	
D.S _____		D.S _____	
(soltiqo patentlanmagan nomi)		(soltiqo patentlanmagan nomi)	
_____		_____	
_____		_____	
Shtokorning imzosi _____		Berilayotgan dori vositasining nomi va seriyasi _____	
Ist _____		(shtokorning shaxsiy mulki o'rn)	
Retseptning amal qilish muddati _____		Farmasevt kodining F.I.O _____	
		(imzosi)	
		(Doriyona shtampi o'rn)	

28-§. Quyidagi soʻzlarni yod oling!

axungia, ae, f – yogʻ, moy
colla, ae, f – yelim
cella, ae, f – hujayra
cellula, ae, f – hujayracha
Terebinthina, ae, f – terpentin
Scopolia, ae, f – skopoliya
Frangula, ae, f – frangula
Polygala, ae, f – istod
Oliva, ae, f – zaytun
Cucurbita, ae, f – qovoq
Inula, ae, f – andiz
Sanguisorba, ae, f – sangvizorba
Rosa, ae, f – naʼmatak
Passiflora, ae, f – passiflora
Leuzea, ae, f – levezeya
Bistorta, ae, f – ilonsimon toron

29 -§. Quyidagi retsept iboralarini eslab qoling!

Da in capsulis. – Kapsula shaklida ber.
Da in tabulettis. – Tabletk shaklida ber.
Da in ampullis. – Ampulada ber.
Da in charta. – Qogʻozda ber.
Da in scatula. – Qutichada ber.

30-§. Aniqlik va majhullik nisbatlari

Lotin farmatsevtika terminologiyasida aniqlik va majhullik nisbatidagi feʼllar hozirgi zamon III shaxsda qoʻllaniladi.

Aniqlik nisbati III shaxs birlik sonini hosil qilish uchun feʼl negiziga **-t**, koʻplik sonini hosil qilish uchun esa **-nt** qoʻshimchasini qoʻshish lozim.

Majhullik nisbati III shaxs birlik sonini hosil qilish uchun feʼl negiziga **-tur**, koʻplik sonini hosil qilish uchun esa **-ntur** qoʻshimchasini qoʻshish lozim.

III shaxs	Activum	Passivum
Singularis	t	tur
Pluralis	nt	ntur

I tuslanish

Dare-bermoq (negizi -da)

Activum

III shaxs birlik da-**t** – y beryapti

III shaxs ko‘plik da-**nt** – ular berishyapti

Passivum

III shaxs birlik da-**tur** – berilsin

III shaxs ko‘plik da-**ntur** – berilsin

II tuslanish

Miscere – aralashtirmoq (negizi – misce)

Activum

III shaxs birlik misce-**t** – u aralashtirayapti

III shaxs ko‘plik misce-**nt** – ular aralashtirishyapti

Passivum

III shaxs birlik misce-**tur** – aralashtirilsin

III shaxs ko‘plik misce-**ntur** – aralashtirilsin

III tuslanish

Fe‘l negiziga birlik sonda **i**, ko‘plikda – **u** harflari qo‘shiladi.

solvere – eritmoq (negizi – solv)

Activum

III shaxs birlik solvi-**t** – y erityapti

III shaxs ko‘plik solvu-**nt** – ular eritishyapti

Passivum

III shaxs birlik solvi-**tur** – eritilsin

III shaxs ko‘plik solvu-**ntur** – eritilsin

IV tuslanish

Ko‘plikda fe‘l negizi bilan qo‘shimchalarni birlashtiruvchi – **i** harfi qo‘shiladi.

audire – eshitmoq (negizi – audi)

Activum

III shaxs birlik

audi-t – y eshityapti

III shaxs ko'plik

audiu-nt – ular eshitishyapti

Passivum

III shaxs birlik

audi-tur – eshitilsin

III shaxs ko'plik

audiu-ntur – eshitilsin.

31-§. Esse – bor bo'lmoq fe'li

Esse – *bor bo'lmoq* yordamchi fe'lining hozirgi zamon III shaxsda tuslanishi quyidagicha:

Birlik	Ko'plik
est – u bor	sunt – ular borlar.

32-§. Gapda so'zlarning tartibi

Lotin tilida gaplardagi so'zlarning tartibi erkindir. Gaplarda birinchi o'rin-da ega, o'rtasida to'ldiruvchi, oxirida kesim keladi.

Masalan: Aegrota tabulettam sumit.-

Bemor tabletka qabul qilayapti.

Mashqlar

1. Jadvaldan foydalanib, quyidagi fe'llarning hozirgi zamon shaklini hosil qiling.

belgilamoq, bo'lmoq, sterilizatsiya qilmoq, surtmoq, tamomlamoq, qabul qilmoq, suzmoq.

Namuna:

Fe'l	Ne-gizi	Aniqlik nisbati		Majhullik nisbati	
		III shaxs birlik	III shaxs ko'plik	III shaxs birlik	III shaxs ko'plik
parare	para	parat – u tayyorlayapti	parant – ular tayyorlayapti	paratur – tayyorlan-sin	parantur-tayyorlan-sin

2. O'zbek tiliga tarjima qiling. Aniqlik nisbatidagi fe'llarning tagiga bitta chiziq, majhullik nisbatidagi fe'llarning tagiga ikkita chiziq chizing.

1. Collam coquit. 2. Colla coquitur. 3. Pilulas conspergunt.
4. Pilulae consper guntur. 5. Massam gelatinae refrigerat. 6. Massa gelatinae refrigeratur. 7. Tincturam Valerianae sumit. 8. Tinctura Valerianae sumitur. 9. Gemmas Betulae servat. 10. Gemmae Betulae servantur. 11. Herbam Convallariae concidit. 12. Herba Convallariae conciditur.

3. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Tincturae Schizandrae 50 ml
Da.
Signa: Kuniga 2 marta 20-25 tomchidan ichilsin.
2. Recipe: Tincturae Araliae 50 ml
Da.
Signa: Kuniga 3 marta 20 tomchidan ichilsin.
3. Recipe: Tincturae Sterculiae 50 ml
Da.
Signa: Kuniga 3 marta 20 tomchidan ichilsin.
4. Recipe: Tincturae Convallariae 15 ml
Da.
Signa: Kuniga 2-3 marta 15 tomchidan ichilsin.

4. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Arnika nastoykasi 25 ml
Ber.
Belgila: Kuniga 3 marta 20 tomchidan ichilsin.
2. Ol: Marvaridgul nastoykasi 15 ml
Ber.
Belgila: Kuniga 3 marta 20 tomchidan ichilsin.
3. Ol: Qayin kurtagi
Ber.
Belgila: 1 osh qoshiq kurtak 1 stakan suvda damlansin.
Kuniga 3 marta 2 osh qoshiqdan ichilsin.
4. Ol: Belladonna nastoykasi 20 ml

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 15-20 tomchidan ichilsin.

5. Ol: Marvaridgul nastoykasi 10 ml

Valeriana nastoykasi 10 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 15-20 tomchidan ichilsin.

6. Ol: Yalpiz suvi 200 ml

Ber.

Belgila: Kuniga 5–10 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

Uyga vazifa

I. «Retsept. Retsept tuzilishi. Aniqlik va majhullik nisbatlari. «Esse»– bor bo‘lmoq fe’li. Gapda so‘zlarning tartibi» mavzularini o‘zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko‘ring.

1. Retsept – deganda nimani tushunasiz?

2. Retsept nechta qismdan iborat?

3. Retseptning lotincha qismi qaysi so‘zlar bilan boshlanib, qaysi so‘zlar bilan tugaydi?

4. Dorini tezlik bilan tayyorlash lozim bo‘lsa qanday lotincha so‘zlar yoziladi?

5. Retseptda dori moddalarining nomi qaysi kelishikda yoziladi?

6. Oddiy va murakkab retseptlar deganda nimani tushunasiz?

7. Retseptda **ana** so‘zi qachon yoziladi?

8. **Cito** va **statim** so‘zlari qanday yoziladi?

II. 28,29- § dagi so‘z va so‘z iboralarini yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so‘zlarning o‘ng ustundagi o‘zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) cella

a) zaytun

2) axungia

b) o‘t, safro

3) Oliva

c) ilonsimon toron

4) Cucurbita

d) hujayra

5) Rosa	e) chakonda
6) Bistorta	f) istod
7) Hippophaë	g) yog‘, moy
8) chole	h) terpentin
9) Polygala	i) qovoq
10) Terebinthina	j) na‘matak

IV. Jadval yordamida quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko‘plik son shakllarini hosil qiling.
yelim, hujayra, zaytun.

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod.	Gen. Sing.	Nom. Plur.	Gen. Plur.
aqua – suv	I	f	aquae- suvning	aquae- suvlar	aquarum- suvlarning

V. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) qayin kurtagi
- 2) zaytun moyi
- 3) yalpiz suvi
- 4) qayin kurtaklari
- 5) oqqaldirmoq nastoykasi

VI. To‘g‘ri o‘qishni o‘rganing!

Physostigminum, Dithylinum, Galanthaminum, Methacinum, Tropicamide, Pirilenum, Buscopan, Homatropini hydrobromidum, Oxazylum, Proserinum, Pyridostigmini bromidum, Chinotilinum, Aminostigminum, Stephaglabrini sulfas, Desoxypeganani hydrochloridum, Alloximum, Izonitrozinum, Imechinum, Hygronium, Diaethyimum, Scopolaminum, Aprophenum, Platyphyllinum, Spasmolytinum, Chlorozilum, Cyclozylum, Cyclopentolat, Diplacinum, Pentaminum, Fubromeganum, Dioxonium, Atracurium, Ipratropium bromide, Troventotolum,

Benzohexonium, Camphonium, Pachycarpinum, Temechinum, Tubocurarine Chloride, Pipecuronium Bromide, Qualidilum, Mellictinum, Pirenzepine, Adrenalini hydrotartras, Phethanolum, Ephedrinum, Naphthyzinum, Xylometazoline, Orciprenalini sulfas, Hexoprenaline, Dihydroergotaminum.

VII. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Qui non laborat, non manducet.
Ishlamagan tishlamaydi.
2. Quilibet fortunae suae faber.
Har kim o‘z baxtini o‘zi yaratadi.
3. Ars – longa vita brevis.
Hayot qisqa, san‘at abadiydir.
4. Radices doctrinae amarae, fructus dulces sunt.
Ilmning ildizi achchiq, mevasi shirindir.

Mavzu: II turlanishdagi otlar. Mujskoy va jenskiy roddagi otlar

33-§. II turlanishdagi otlar

II turlanishdagi otlarga birlikdagi qaratqich kelishigi (**Genetivus Singularis**) da – *i* qo‘shimchasiga ega bo‘lgan mujskoy va sredniy roddagi otlar kiradi. Bu otlar bosh kelishik birlik son (**Nominativus Singularis**)da mujskoy rodga kirsam - *us,- er*, sredniy rodga kirsam -*um* qo‘shimchasiga ega bo‘ladi.

Masalan: succus, i, m, puer, i, m, decoctum, i, n.

34-§. Mujskoy roddagi otlarning kelishik qo‘shimchalari

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	us, er	i
Gen.	i	orum
Dat.	o	is
Acc.	um	os
Abl.	o	is

Turlanish namunasi

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	succus	succi
Gen.	succi	succorum
Dat.	succo	succis
Acc.	succum	succos
Abl.	succo	succis

-er bilan tamomlanadigan ko'pchilik mujskoy roddagi otlarda turlanish vaqtida *-e* harfi, agar asosda bo'lmasa, tushib qoladi. Agar asosda *-e* harfi bo'lsa, kelishiklar bo'yicha turlanganda u saqlanib qoladi.

Turlanish namunasi

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	puer	pueri
Gen.	pueri	puerorum
Dat.	puero	pueris
Acc.	puerum	pueros
Abl.	puero	pueris

Turlanish namunasi

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	magister	magistri
Gen.	magistri	magistorum
Dat.	magistro	magistris
Acc.	magistrum	magistros
Abl.	magistro	magistris

35-§. II turlanish jenskiy roddagi otlar

Istisno tariqasida II turlanishga jenskiy roddagi ba'zi bir otlar kiradi. Bular:

1. **Daraxt va butalar nomi:**

Eucalyptus, i,f.

2. **Yunonchadan o'tgan to'rtta so'z:**

bolus, i,f; crystallus, i,f; methodus, i,f; periodus; i,f.

II turlanish jenskiy roddagi otlar kelishiklar bo'yicha II turlanish mujskoy roddagi otlar singari turlanadi.

Turlanish namunasi

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	bolus	boli
Gen.	boli	bolorum
Dat.	bolo	bolis
Acc.	bolum	bolos
Abl.	bolo	bolis

36-§. Quyidagi so‘zlarni yod oling!

sirupus, i, m – sharbat
medicus, i, m – vrach, shifokor
succus, i, m – shira
numerus, i, m – son
globulus, i, m – sharcha
stilus, i, m – qalam
bacillus, i, m – tayoqcha
fungus, i, m – qo‘ziqorin, zamburug‘
bolus, i, f – gil, tuproq
crystallus, i, f – kristal
Leonurus, i, m – arslonquyruq
Helianthus, i, m – kungaboqar
Strophanthus, i, m – strofant
Thymus, i, m – tog‘jambil
Acorus calamus, i, m – oddiy igir
Rubus(i) idacus, i, m – malina
Lagochilus, i, m – bozulbang, lagoxilus
Ricinus, i, m – kanakunjut
Eleutherococcus, i, m – eleuterokok
Hyoscyamus, i, m – mingdevona
Myrtillus, i, m – chernika
Pinus, i, f – qarag‘ay

Eucalyptus, i, f – evkalipt
 Juniperus, i, f – archa
 Rhamnus, i, f – itjumrut
 Citrus, i, f – limon (daraxt)
 Alnus, i, f – qandag‘och , olxa
 Crataegus, i, f – do‘lana(daraxt)
 Strychnos, i, f – kuchala(daraxt)
 pro adultis – kattalar uchun

Mashqlar

1. Quyidagi otlarning rodini aniqlang.

1) sirupus	6) Rhamnus
2) globulus	7) Helianthus
3) bolus	8) stilus
4) crystallus	9) Crataegus
5) Pinus	10) Alnus

2. Qo‘yidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko‘plik son shakllarini jadval yordamida yozing.

Shira, son, ampula, kapsula, kristal, qalam.

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen. Plur.
sirupus-sharbat	II	m	sirupi-sharbatning	sirupi-sharbatlar	siruporum-sharbatlarning

3. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

1) Nom. succus Kalanchoës	Gen. succi Kalanchoës
2) Nom. tinctura Leonuri	Gen. tincturae Leonuri
3) Nom sirupus Althaeae	Gen. sirupi Althaeae
4) Nom.tinctura Strophanthi	Gen. tincturae Strophanthi
5) Nom. sirupus Glycyrrhizae	Gen. sirupi Glycyrrhizae
6) Nom. succus Aloës	Gen. succi Aloës

4. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) arslonquyruq yer ustki qismi
- 2) malina sharbati
- 3) gulxayri sharbati
- 4) aloy shirasi
- 5) chernika sharbati
- 6)bozulbang nastoykasi
- 7) tog'jambil yer ustki qismi
- 8) archa qubbalari

5. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1.Medicus tincturam Leonuri praescribit. 2.Praeparate sirupum ex succo Rubi idaei. 3.Sirupi coguuntur.4.Date aegroto tincturam Strophanthi. 5. Addite in mixturam sirupum Rubi idaei.

6. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Tincturae Strychni 5 ml
Tincturae Convallariae 10 ml
Misce. Da.
Signa: Kuniga 2-3 marta 10 tomchidan ichilsin.
2. Recipe: Infusi herbae Leonuri 15,0: 200 ml
Da.
Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

7. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

- 1.Ol: Strofant nastoykasi 5 ml
Marvaridgul nastoykasi
Valeriana nastoykasi teng miqdorda 10 ml. dan
Aralashtir. Ber.
Belgila: Kuniga 2-3 marta 20 tomchidan ichilsin.
- 2.Ol:Arslonquyruq nastoykasi 50 ml
Ber.
Belgila: Kuniga 2 marta 30 tomchidan ichilsin.

Uyga vazifa

I. «II turlanishdagi otlar. Mujskoy va jenskiy roddagi otlar» mavzularini o‘zlashtirib oling. Mujskoy va jenskiy roddagi otlarning kelishik qo‘shim chalarini yod oling. Quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko‘ring.

1.II turlanishga qaysi otlar kiradi?

2.II turlanishdagi mujskoy roddagi otlar **Nom. Sing.** va **Gen.Sing.**da qanday qo‘shimchalarga ega?

3.Mujskoy roddagi otlarning **Nom. Plur.** va **Gen. Plur.** qo‘shimchalarini ayting.

4.II turlanish jenskiy roddagi otlarga qaysi otlar kiradi?

5.II turlanish jenskiy roddagi otlar **Nom. Plur.** va **Gen. Plur.** da qanday qo‘shimchalarga ega?

6. Jenskiy roddagi otlar **Nom. Sing.** va **Gen. Sing.** da qanday qo‘shimchalarga ega?

II. 36-§ dagi so‘zlarni yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so‘zlarning o‘ng ustundagi o‘zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) bolus	a) arslonquyruq
2) numerus	b) vrach, shifokor
3) Leonurus	c) sharbat
4) Lagochilus	d) gil , tuproq
5) sirupus	e) kungaboqar
6) Ricinus	f) qandag‘och
7) Helianthus	g) son
8) bacillus	h) bozulbang
9) medicus	i) tayoqcha
10) Alnus	j) kanakunjut

IV. Quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko‘plik son shakllarini jadval yordamida yozing.

sharcha, archa, arslonquyruq, kanakunjut.

V. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) arslonquyruq nastoykasi

2) chernikaning rezavor mevalari

3) kalanxoy shirasi

4) strofant nastoykasi

5) do'lana nastoykasi

VI. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Dihydroergotoxinum, Sinepres, Vasobral, Nicergoline, Phentolaminum, Tropaphenum, Pyrroxanum, Butiroxanum, Prazosinum, Tamsulosin, Oxprenolol, Betaxolol, Labetalol, Proxofelinum, Dophaminum, Serotonini adipinas, Mexaminum, Sumatriptan, Lysuride, Methysergide, Pizotifen, Alumen ustum, Ketanserinum, Histaminum, Gastal, Pylorid, Histaglobulinum, Betahistine, Dimedrolum, Phencarolum, Fosfalugel, Cyproheptadine, Bicarphenum, Diazolinum, Suprastin, Protab, Fexofenadine, Cromolyn sodium, Ketotifenum, Anaesthesinum, Maalox, Novocainum, Lidocaini hydrochloridum, Acidum tannicum, Bupivacaine hydrochloride, Almagel, Trimecainum, Pyromecainum, Benzofurocainum, Tannalbinum, Amylum, Alumini hydroxydum, Sucralfate, Liquor Burovi, Bismuthi subnitras.

VII. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Cedant arma togae.

Tinchlik oldida urush chekinsin.

2. Si vera narretis, non opus sit testibus.

Agar haqiqatni gapirsangiz, guvohga hojat yo'q.

9-DARS

Mavzu: II turlanish sredniy roddagi otlar

37-§. II turlanish sredniy roddagi otlarning kelishik qo'shimchalari

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	um	a
Gen.	i	orum
Dat.	o	is
Acc.	um	a
Abl.	o	is

Sredniy rod otlarining o'ziga xos xususiyatlari quyidagicha:

1. Accusativus Singularis = Nominativus Singularis = **um**.

2. Accusativus Pluralis = Nominativus Pluralis = **a**.

Bu qoida hamma beshta turlanishdagi sredniy rod otlariga tegishli.

Turlanish namunasi

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	decoctum	decocta
Gen.	decocti	decoctorum
Dat.	decocto	decoctis
Acc.	decoctum	decocta
Abl.	decocto	decoctis

38- §. Quyidagi so‘zlarni yod oling!

folium, i, n – barg
oleum, i, n – moy
extractum, i, n – ekstrakt
decoctum, i, n – qaynatma
infusum, i, n – damlama
unguentum, i, n – surtma
linimentum, i, n – suyuq surtma
briquetum, i, n – briket
aërosolum, i, n – aërozol
gelium, i, n – gel
emulsum, i, n – emulsiya
amylum, i, n – kraxmal
vaccinum, i, n – vaksina
emplastrum, i, n – malham
emplastrum ad clavos – qadoq malhami
suppositorium, i, n – shamcha
granulum, i, n – granula
remedium, i, n – vrachlik vositasi
saccharum, i, n – qand, shakar
Rheum, i, n – ravoçh
Anisum, i, n – arpabodiyon, anis
Absinthium, i, n – achchiq shuvoq, ermon
Erysimum, i, n – jeltushnik
Equisetum, i, n- qirqbo‘g‘im
Linum, i, n – zig‘ir
Centaurium, i, n – tillabosh
Persicum, i, n – shaftoli
Foeniculum, i, n – ukrop, fenxel
Taraxacum, i, n – qoqi
Capsicum, i, n – qalampir, garmdori
Triticum, i, n – bug‘doy
Trifolium (i) fibrinum (i) n. – uchbarg
Millefolium (i) n. – bo‘ymadaron

Mashqlar

1. Quyidagi otlarning kelishigini aniqlang.

1) foliorum	6) extracta
2) olea	7) folium
3) extractum	8) unguenta
4) unguenti	9) olei
5) suppositoria	10) suppositorium

2. Quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini jadval yordamida yozing.

Sharbat, barg, moy, sharcha, qalam, ekstrakt, rezavor meva, tayoqcha.

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen. Plur.
infusum-damlama	II	n	infusi-damlama ning	infusa-damlama- lar	infusorum- damlama- larning

3. O'zbek tiliga tarjima qiling.

Folium Belladonnae, folia Helianthi, oleum Amygdalarum, oleum Anisi, aërosolum «Cametonum», granula Amydopyrini, emulsum ex oleo, extractum Convallariae, extractum Strychni, tinctura Rhei, tinctura Erysimi, oleum Hippophaës.

4. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) qayin bargi	5) zaytun moyi
2) mavrak barglari	6) qand sharbati
3) oqqaldirmoq barglari	7) sano damlamasi
4) gulxayri sharbati	8) bodom moyi

5. Quyidagi zanjirdan II turlanish sredniy roddagi otlarni toping va o'zbek tiliga tarjima qiling.

SIRUPUSTRYCHNOSTILUSACCHARUMYRTILLUSUC-
CUSERUMEDICAMENTUMEDICUSTROPHANTHUS.

6. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Globuli, bacilli, suppositoria oleum Cacao continent.
2. Herba Sennae, Convallariae, Erysimi, Leonuri in medicina adhibetur.

3. Colate decoctum foliorum Salviae per telam.

4. Concidite folia Menthae et praeparate infusum.

5. Forma pilulas numero 25.

6. Refrigerata et cola infusum foliorum Salviae.

7. Noto'g'ri tarjima qilingan terminlarni toping.

Oleum Ricini, infusum gemmorum Betulae, tincture Valerianae, globula et suppositoriae, tinctura Strychosi, sirupi Rubi idaei, tinctura Leonurae, oleum Anisi.

8. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Da aegotae decoctum gemmarum Pini. 2. Oleum Ricini in capsulis datur. 3. Sirupus Glycyrrhizae, sirupus Sacchari, sirupus Citri in medicina adhibentur. 4. Oleum Terebinthinae ex Pino conficitur. 5. Praeparatum Cardiovalenum extractum Crataegi continet. 6. Pilula in officina praeparantur.

9. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Extracti Aloës 1,0

Da in ampullis.

Signa: Teri ostiga 1 ml. dan yuborilsin.

2. Recipe: Emulsi olei Ricini 180,0

Sirupi sacchari ad 200,0

Misce. Da.

Signa: 2 osh qoshiqdan ich surguncha har soatda ichilsin.

3. Recipe: Infusi foliorum Urticae 15,0: 200 ml

Da.

Signa: 3-4 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin

4. Recipe: Decocti foliorum Farfarae 15,0: 200 ml

Da.

Signa: Har 3-4 soatda 1 osh qoshiqdan ichilsin.

10. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Strofant nastoykasi 5 ml

- Marvaridgul nastoykasi
 Valeriana nastoykasi teng miqdorda 10 ml
 Aralastir. Ber.
 Belgila: 20 tomchidan kuniga 2 – 3 marta ichilsin.
2. Ol: Arslonquyruq nastoykasi 50 ml
 Ber.
 Belgila: 30 tomchidan kuniga 2 marta ichilsin.
3. Ol: Kungaboqar moyi emulsiyasi 480,0
 Kamfora 2,0
 Qand sharbati 10,0
 Aralastir. Ber.
 Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.
4. Ol: Sano bargi damlamasi 10,0:150 ml
 Ravoch sharbati 30 ml
 Aralastir. Ber.
 Belgila: Ertalab va kechqurun 1 osh qoshiqdan ichilsin.

Uyga vazifa

I. «II turlanish sredniy roddagi otlar» mavzusini o‘zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko‘ring. Kelishik qo‘shimchalarini yod oling.

1. II turlanish sredniy roddagi otlarga qaysi otlar kiradi?
2. II turlanish sredniy roddagi otlar **Nom. Plur.** va **Gen. Plur.** da qanday qo‘shimchalarga ega?
3. Sredniy roddagi otlar **Nom. Sing.** va **Gen. Sing.** da qanday qo‘shimchalarga ega?

II. 38-§ dagi so‘zlarni yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so‘zlarning o‘ng ustundagi o‘zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) oleum	a) shamcha
2) folium	b) damlama
3) Rheum	c) malham
4) suppositorium	d) qaynatma
5) emplastrum	e) surtma
6) Anisum	f) moy
7) unguentum	g) suyuq surtma

8) decoctum

h) ravoch

9) infusum

i) arpabodiyon, anis

10) linimentum

j) barg

IV. Quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini jadval yordamida yozing.

shakar, malham, shira, kurtak

V. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) arpabodiyon moyi

2) ravoch sharbati

3) kanakunjut moyi

4) gazanda barglari

VI. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Ukrop suvi 200 ml

Ber.

Belgila: Kuniga 5–6 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

2. Ol: Mavrak barglarining damlamasi 20,0:200 ml

Ber.

Belgila: Chayqash uchun.

VII. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Xeroformium, Dermatolum, Magnesii oxydum, Magnesii subcarbonas, granulae «Calmaginum», Forlax, Calcii carbonas praecipitatus, Plumbi acetas, folia Menthae piperitae, Mentholum, balsamum “Stella auraria”, fructus Capsici, unguentum contra congelationem, Capsitrinum, linimentum Capsici camphoratum, emplastrum Capsici, succus Plantaginis, Plantaglugucidum, folia Menyanthidis trifoliata, chloroformium, linimentum Chloroformii compositum, Chlorobutanoli hydras, Bisacodyl, aërosolum “Camethonum”, unguentum “Antipsoriaticum”, Norgalax, solutio Ammonii caustici, tabelettæ “Apiphorum”, Senade, Apisartron, Vipraxinum pro injectionibus, Najaxinum, Viprosalum, Phenolphthaleinum, cortex Frangulae, Alnus, Antrasenninum, Senadexinum, Cafiolum, Regulax, Laminaria saccharina, Isapheninum, Guttalax, sal carolinum factitium, oleum Vaselini, suppositoria cum Glycerino, fructus Anethi graveolentis, Simethicone.

Mavzu : Yunon-lotin termin (atama) elementlari

39-§. Yunon-lotin termin (atama) elementlari

Farmatsevtika atamashunosligida yunon-lotin terminlari ko'p uchraydi. Atamashunoslikni o'rganish termin element (TE) deb nomlanuvchi alohida komponentlarning tahliliga asoslanadi. Har qanday so'z yasovchi element (o'zak, negiz, old qo'shimcha (prefiks), suffiks) termin element deyiladi. Termin elementlar muayyan ma'noga ega. Shuning uchun bir nechta termin elementlardan tuzilgan terminlarni tahlil qilishda asosiy ma'noni bildiruvchi termin elementlarga ilmiy jihatdan yondoshish zarurdir.

Masalan: *dyspepsia* (*dys*-yunoncha old qo'shimcha, faoliyatni buzilishini ko'rsatadi + *pepsis* – hazm qilish) – *dispepsiya*- ovqat hazm qilinishning buzilishi; *colitis* (*kolon* – yo'g'on ichak (yunoncha) + *itis* yunoncha suffiks bo'lib, yalig'lanish degan ma'noni bildiradi) – kolit – yo'g'on ichak shilliq pardasining yallig'lanishi.

Termin bir yoki bir necha so'z yasovchi elementlardan: old qo'shimcha + o'zak + suffiksdan iborat bo'lishi mumkin.

Ko'pchilik yunon va lotin terminlari o'zbek tiliga tarjimasiz ko'chiriladi.

Masalan: infarctus, us, f – infarkt.

Ba'zi hollarda termin bilan birga uning tarjimasiz ham berilishi mumkin.

Masalan: transplantatio, onis, f – transplantatsiya, ko'chirib o'tkasizh.

Termin elementlarni o'zlashtirish talabalarning so'z boyligini kengaytirib, tibbiyotga oid terminlarni bemalol tushinishlari uchun imkon beradi.

**40-§. Quyidagi yunon-lotin so‘z yasovchi old
qo‘shimchalarni eslab qoling!**

Old qo‘shimchalar	Ma‘nosi	Misollar
a – (unsizdan oldin); an – (unlidan oldin)	-siz, inkoretish	anomalia –anomal, noto‘g‘ri anhidricus – suvsiz
anti -	qarshi, qarama-qarshi	antidotum – zaharga qarshi antipyretica – issiqni pasaytiruvchi
de -, des -	ajratib olish, yo‘qotish	desinfectio – zararli mikroblardan tozalash decompensatio – kompensatsiyani buzilishi
dys -	faoliyatni buzilishi	dyspnoë – nafas qisishi dyspepsia – ovgat hazm qilishning buzilishi
ecto -, exo -, extra -	sirtqi, tashqi	ectoderma – ectoderma exoplasma – protoplazma-ning tashqi qavati extrauterinus – bachadondan tashqari
endo -	ichki, ichidagi	endocardium – yurakning ichki pardasi
epi -	ustida, ustki qism	epidermis – teri ustki qavati
hyper -	yuqori, ustki, me‘yori-dan oshishi	hypertonia – gipertoniya, qon bosimining oshishi
hypo -	me‘yoridan kam	hypotonia – qon bosimining pasayishi
infra -	ost, ostki	infrascapularis – kurak osti

inter-	orasi, o'rti, -aro	internationalis – xalqaro
intra-	ichki, ichidagi	intramuscularis – mushaklar ichidagi
re-	qayta tiklash	reanimatio – qayta tiriltirish
sub-	ost, ostki	sublingualis – til osti
-aesthes-	sezish, his qilish	anaesthesia – og'riqsizlantirish
-alg-, -algia	og'riq	neuralgia – nevrologiya, asab kasalligi
-capnia	uglerod (II) oksidi miqdori	hypercapnia – qonda CO ₂ miqdorining oshishi
-auto-	o'z, xususiy	Autointoxicatio – organizmning unda hosil bo'lgan zaharli moddalardan zaharlanishi

41-§. Quyidagi o'zak termin elementlarini eslab qoling!

O'zak TE	Ma'nosi	Misollar
-chol-	o't, safro	acholia – oshqozonga safroning tushmasligi yoki tushishining kamayishi
glyc-(glyk-)	glyukoza (shakar)	hypoglycaemia – gipoglikemiya – qonda shakar miqdorining kamayishi
haem(o)- haemat(o)	qon	Haemoglobinum – gemoglobulin haematologia – gematologiya – qon va qon kasalliklari tog'risidagi fan
-aemia		anaemia – kamqonlik
-kinesia	harakat	akinesia – faol harakatning yo'qligi

lip(o)-	yog'	lipogenesis – yog'larni hosil bo'lishi
-logia	fan, ta'limot	oncologia – o'smalarni o'rganuvchi fan
-ox(ia)	kislorod	hypoxia – organizm to'qimalarini yetarli darajada kislorod bilan ta'minlanmaslik holati
path(o)-, -pathia	kasallik, iztirob	pathologia – kasalliklar haqidagi fan apathia – befarqlik holati
-penia	yetishmovchilik	leucopenia – leykotsitlar miqdorining kamayishi
-pnoë	nafas	apnoë – nafas olishning vaqtinchalik to'xtashi
-scop-, scopia	- tekshirish	gastroscoopia – me'da bo'shligini tekshirish
-therm-, thermia	- issiqlik	hypothermia – sovish
-tonia	bosim	hypertonia – bosimning oshishi
-trophia	oziqlanish	dystrophia – oziqlanishning buzilishi
-therapia	davolash	hormonotherapia – gormonlar bilan davolash hydrotherapia – suv bilan davolash
ur(o)-,-uria	siydik	diureticus – siydik haydovchi disuria – siydik chiqishining qiyinlashuvi

Mashqlar

1. Berilgan termin elementlaridan atamalar yasang va ularning ma'nosini tushuntiring.

- 1) contra (tussim, anginam)
- 2) re (constructio, animatio)
- 3) (haemoto, physio, bio) logia

- 4) (hyper, dys, a) trophia
- 5) (hypo, hyper, dys) tonia

2. Berilgan terminlarni tarkibiy qismlarga ajrating va ma'nosini tushuntiring.

Phytotherapia (yunoncha phyton-o'simlik), desinfectio, anuria, hydrotherapia, gastropathia, reanimatio, anaesthesia, bronchosopia, atrophia, hypotrophia, myalgia, hypocapnia, urologia, haematologia, dysenteria.

3. Qo'yidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini jadval yordamida yozing.

Barg, kristall, limon, qaynatma, pasta, damlama, modda.

Namuna:

Nom.Sing.	Furl.	Rod	Gen. Sing.	Nom.Plur.	Gen. Plur.
folium – barg	II	n	folii – bargning	folia- barglar	foliorum- barglarning

4. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1) tabuletta Inulae	6) baccae Rubi idaei
2) oleum Eucalypti	7) herba Millefolii
3) baccae Juniperi	8) folium Hyoscyami
4) infusum foliorum	9) linimentum Aloës
5) folia Salviae	10) aërosolum «Camethonum»

5. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) limon moyi
- 2) gazako't ekstrakti
- 3) evkalipt barglari
- 4) chayono't barglarining damlamasi
- 5) kungaboqar moyi
- 6) qarag'ay kurtaklarining qaynatmasi

6. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Da aegotae decoctum gemmarum Pini. 2. Oleum Ricini in capsulis datur. 3. Praeparatum Cardiovalenum extractum Crataegi

continent. 4. Sirupus Glycyrrhizae, sirupus Sacchari, sirupus Citri in medicina adhibentur. 5. Pilula in officina praeparantur. 6. Oleum Terebinthinae ex Pino conficitur.

7. Noto'g'ri tarjima qilingan atamalarni toping.

Oleum Ricini, infusum gemmorum Betulae, tincture Valerianae, globula et suppositoriae, tinctura Strychosi, sirupi Rubi idaei, tinctura Leonurae, oleum Anisi.

8. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Infusi baccarum Juniperi ex 10,0: 200 ml

Da .

Signa: Kuniga 3-4 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

2. Recipe: Decocti gemmarum Pini ex 10,0: 200 ml

Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

3. Recipe: Infusi foliorum Eucalypti ex 10,0 :200 ml

Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

9. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Do'ana nastoykasi 20 ml

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 20–30 tomchidan ichilsin.

2. Ol: Evkalipt moyi

Arpabodiyon moyi teng miqdorda 10,0 dan

Aralashtir. Ber.

Belgila: Ingalyatsiya uchun.

3. Ol: Kuchala nastoykasi 5 ml

Limonnik nastoykasi 20ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 2 marta 20–25 tomchidan ichilsin.

Uyga vazifa

I. «Yunon-lotin termin elementlari» mavzusini o'zlashtirib oling va quyi dagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Atamashunoslikni o'rganish nimaga asoslanadi?
2. Termin elementlar nimalardan iborat?
3. Qaysi termin elementlarni bilasiz?
4. Qaysi o'zak termin elementlarini bilasiz?

II. 40,41-§ dagi termin elementlarini yod oling.

III. Chap ustundagi termin elementlarining o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) hyper-	a) ajratib olish, yuqotish
2) ecto-, exo-, extra-	b) ichki, ichidagi
3) endo-	s) yuqori, ustki, me'yoridan oshishi
4) re-	d) sirtqi, tashqi
5) -trophia	e) orasi, o'rta, -aro
6) dys-	f) ost, ostki
7) de-, des-	g) faoliyatni buzilishi
8) -chol-	h) oziqlanish
9) inter-	i) o't, safro
10) infra-	j) qaytadan boshlanmoq, tiklash

IV. Quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarni jadval yordamida yozing.

do'lana, archa, zig'ir, oqqaldirmoq.

V. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) tillabosh yer ustki qismi
- 2) ukrop moyi
- 3) bodom moyi
- 4) do'lana nastoykasi

VI. To'g'ri o'qishni o'rganing !

Mucaltinum, Sotalol, radices Glycyrrhizae, Glycyrramum, folia Plantaginis majoris, herba Thymi serpylli, Pertussinum, Terpinum hydratum, Lycorini hydrochloridum, Ajmaline, Curosurf, Strophanthinum, Amaryllidaceae, Acetylcysteinum,

Medilasilidum, Cordigitum, No-Spa, Corgluconum, Lantosidum, Carbocysteine, Bromhexinum, Celanidum, Ambroxolum, Exosurf, Amrinone, Digitalis purpurea, Digitoxinum, herba Adonidis vernalis, Adonisidum, Cavinton, Erynitium, Strophanthidini acetas, Quinilentin, Cardiovalenum. Milrenone, Vesnarinone, Chinidinum, Chinidindururules, Novacainamidum, Disopyramide, Mexiletini, Propafenone, Actmozinum, Aethacizinum, Gangleronum, Neo-Gilurhythmal, Pulsnorma, Allapininum, Amiodarone, Theobrominum, Lipasum, Amylasum, Nibentanum, Ornidum, Nitroglycerinum, Nicorandil, Perlinganit, Sustabuccal, Dibazolium, Nitrosorbidum, Amylii nitris, Molsidosidomine, Nonachlazinum, Carbocromen, Bepriidile Hydrochloride, Cinnarizine, Flunarizine, Vincanorum, Apressinum, Papaverinum, Riboflavinum, Nicospanum, Phenicaberanum, Theopecum, herbae Centaurii, Pancreatinum, Diprophenum, Theophyllinum.

Mavzu: Dorivor preparatlar nomi. Dorivor preparatlar nomidagi familiyalar. Fe'llarning shart mayli. “ fiat, fiant “ fe'lining retseptlarda qo'llanilishi

42-§. Dorivor preparatlar nomi

Dorivor preparatlarning nomi asosan II turlanish sredniy roddagi otlar bo'lib, ular **Nominativus Singularis** da **-um**, **Genetivus Singularis** da **-i** qo'shimchasiga ega.

Masalan: Dermatolum, i, n – dermatol

Analginum, i, n – analgin.

43-§. Dorivor preparatlar nomidagi familiyalar

Ba'zan dorivor preparatlar nomida shu dorini yaratgan mualliflarning familiyasi uchrab turadi. Ayollar familiyasi I turlanish, erkaklar familiyasi II turlanish otlari singari turlanadi.

Masalan: liguor Burovi – Burov suyuqligi

tabletae Karmanovae – Karmanova tabletkalari

Ba'zi familiyalar kelishiklar bo'yicha turlanmaydi.

Masalan: species Zdrenco – Zdenko yig'masi

Balsamum Schostacovsky – Shostakovski balsami.

44-§. Quyidagi so'zlarni yod oling!

medicamentum, i, n – dori, dori darmon

venenum, i, n – zahar

antidotum, i, n – zaharga qarshi, ziddizahar

metallum, i, n – metal

vitrum, i, n – kichkina shisha idish

da in vitro – shisha idishda ber

talcum, i, n – talk

butyrum, i, n – moy

serum, i, n – zardob

vitaminum, i, n – vitamin

Chloroformium, i, n – xloroform
Xeroformium, i, n – kseroform
Iodoformium, i, n – yodoform
Glucosum, i, n – glukoza
Glycerinum, i, n – glitserin
cum Glycerino – glitserin bilan
Linteum, i, n – kanop, polotno
extende supra linteum – polotnoga surt
Paraffinum i, n – parafin
Vaselinum, i, n – vazelin
Butyrolum, i, n – butirol
Mentholum, i, n – mentol
Ichthyolum, i, n – ixtiol
Naphthalanum, i, n – naftalan
Artemisia(ae) absinthium(i) – ermon, achchiq shuvoq
Coriandrum, i, n – kashnich
Verbascum, i, n- sigirquyruq
Helichrysum, i, n – bo‘znoch

Eslab qoling!

dragee (birlik), dragees (ko‘plik) – draje (turlanmaydi)

Ginseng – jenshen (turlanmaydi)

Da tales doses numero. – Shunday dozalarda ... (son)ta bcr.

Mashqlar

1. Quyidagi dorivor preparatlar nomini Nominativus Singularis va Genetivus Singularis da lotin tiliga tarjima qiling.

Amidopirin, dermatol, novokain, kodein, fenobarbital, dibazol, rezerpin, etazol, kofein.

2. Quyidagi otlarning rodini va kelishigini aniqlang.

1) succi	5) tincturac
2) bolus	6) aquarum
3) crystallorum	7) glucosa
4) folia	8) amyllum

3. *O'zbek tiliga tarjima qiling.*

Pasta Lassari, liquor Kastelliani, solutio Lugoli, species Zdrenko. balsamum Schostacovsky, solutio Ringer-Locke, tinctura Petrovi, unguentum Koncovi, unguentum Wilkinsoni.

4. *Quyidagi dorivor preparatlarning nomini Gen. Sing. da yozing va o'zbek tiliga tarjima qiling.*

Tetracyclinum, Flaminum, Riboxinum, Phytinum, Iodum, Trypsinum, Dimoestrolum, Myelosanum, Olivomycinum, Piperazinum, Cytarabinum, Ergotaminum.

45-§. **Fe'llarning shart mayli**

Retseptlarda fe'llarning buyruq mayli bilan bir qatorda shart mayli ham keng qo'llaniladi.

Retseptlarda shart mayli III shaxs birlik va ko'plik sonlarida ishlatiladi.

Masalan: Detur – Berilsin! Berilgan bo'lsin.

Repetatur – Takrorlansin! Takrorlangan bo'lsin!

46-§. **Quyidagi so'z va so'z iboralarini yod oling!**

Misceatur – Aralashtirilsin! Aralashtirilgan bo'lsin.

Signetur – Bildirilsin! Bildirilgan bo'lsin.

Detur – Berilsin! Berilgan bo'lsin.

Repetatur – Takrorlansin! Takrorlangan bo'lsin!

Sterilisetur – Sterilizatsiya qilinsin! Sterilizatsiya qilingan bo'lsin.

Dentur tales doses numero . – Shunday dozalardan... (son)ta berilsin! Shunday dozalardan... (son)ta berilgan bo'lsin.

quantum satis – keragicha.

47-§. **“fiat, fiant” fe'lining retseptlarda qo'llanilishi**

Qaysi dori shaklini tayyorlash lozimligini retseptlarda ko'rsatish kerak bo'lsa, bu holda maqsadli ergash gap birlikda **fiat**, ko'plikda **fiant** (hosil bo'lsin, hosil qilinsin) fe'llari bilan birga ishlatiladi.

Masalan: Misce, ut fiat pasta. – Pasta hosil bo'lguncha aralashtir.

Misce, ut fiant suppositoria. – Shamchalar hosil bo'lguncha aralashtiring. Aralashtirib, shamchalar hosil qilinsin.

Mashqlar

5. Nuqtalar o'rnini fiat yoki fiant fe'llari bilan to'ldiring.

1. Misce, ut ... pilulae.
2. Misce, ut ... unguentum.
3. Misce, ut ... linimentum.
4. Misce, ut ... globuli.
5. Misce ut ... suppositoria.
6. Misce, ut ... mixtura.
7. Recipe massae pilularum quantum satis, ut ... pilulae.

6. Nuqtalar o'rniga mos keladigan qo'shimchalarni qo'yib, gaplarni yozing.

1. Misce, ut fiat unguent...
2. Recipe massae pilul... quantum satis ut fiant pilul...
3. Misce, ut fiant bacill...
4. Misce, ut fiant suppositori...
5. Misce, ut fiat suppositori...
6. Misce, ut fiat globul...
7. Misce, ut fiant globul...
8. Misce, ut fiat liniment...

7. Lotin tiliga tarjima qiling.

1. Surtma hosil bo'lguncha aralashtir.
2. Aralashtirib, tayoqchalar hosil qilinsin.
3. Aralashtirib, shamchalar hosil qilinsin.
4. Mikstura hosil bo'lguncha aralashtir.
5. Shunday dozalardan 10 (son)ta ampulalarda berilgan bo'lsin.

6. 10 (son)ta sharchalar hosil qilish uchun keragicha jclatin massasidan ol.

7. 30 (son)ta hab dorilar hosil qilish uchun keragicha hab dori massasidan ol.

8. O'zbek tiliga tarjima qiling.

tinctura Iodi, venena et antidota, antidotum metallorum, stilus Mentholi, suppositoria cum extracto Belladonnae, Lanolinum et Vaselinum.

9. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Cen.da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) qirqbo'g'imning yer ustki qismi
- 2) achchiq shuvoq barglari
- 3) uchbarg barglari
- 4) jenshen nastoykasi
- 5) bo'yadoron yer ustki qismi-
- 6) bug'doy kraxmalining damlamasi
- 7) qalampir nastoykasi
- 8) shaftoli moyining emulsiyasi

10. Pastdagi kataklarda hikmat yashiringan. Uni o'qish uchun berilgan so'zlarni tarjima qilib, yuqoridagi kataklarga yozing va harflarning raqamlari bo'yicha pastdagi kataklarni to'ldirsangiz uni o'qiysiz.

- 1) ravoch 6) guruch 11) natriy 18) oqqaldirmoq 25) ilonsimon taron 33) valeriana 42) archa

1	2	3	4	5				
6	7	8	9	10				
11	12	13	14	15	16	17		
18	19	20	21	22	23	24		
25	26	27	28	29	30	31	32	
33	34	35	36	37	38	39	40	41
42	43	44	45	46	47	48	49	50

8	6	20	28	3	27		21	29	30	31	4	40	41		42	43	33	12	13
---	---	----	----	---	----	--	----	----	----	----	---	----	----	--	----	----	----	----	----

11. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Oleum Persicorum, oleum Amydalarum, oleum Helianthi in medicina saepe adhibentur. 2. Praeparatum «Cordiaminum» in

- aqua bene solvitur.3. Venena in officinis sub littera «A»
servantur. 4. Papaverinum et Mophinum ex opio conficiuntur.
5. Pilulae saccharo saepe obducuntur. 6. Coffeinum in foliis
Theae continetur. 7. Vitaminum P in baccis Oxycocci continetur.
8. Antidota contra venena adhibentur.

12. Retseptlarni o‘zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Olei Terebinthinae 10,0
Olei Hyoscyami 40,0
Chloroformii 3,0
Misce. Da.
Signa: Teriga surtish uchun
2. Recipe: Infusi herbae Hyperici ex 10,0: 180ml
Da.
Signa: 1 osh qoshiqdan kuniga 3 marta ichilsin.
3. Recipe: Decocti foliorum Uvae ursi 10,0: 180ml
Hexamethylentetramini 4,0
Misce. Da.
Signa: 1 osh qoshiqdan kuniga 2 marta ichilsin.
4. Recipe: Euphyllini 0,3
Olei Cacao 3,0
Misce, fiat suppositorium
Dentur tales doses numero 10
Signetur: Kuniga 2 marta 1 ta shamchadan
qo‘yilsin.
5. Recipe: Unguenti Prednisoloni 0,5 % . 5,0
Da.
Signa: Sirdan ishlatish uchun.

13. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Yodoform 2,5
Vazelin 25,0 gacha
Surtma hosil bo‘lguncha aralashtir.
Ber.
Belgila: Surtma
2. Ol: Ixtiol 0,15
Steptotsid 0,3
Kakao moyi 2,5

- Shamcha hosil bo'lguncha aralashtir.
 Shunday dozalardan 3(son)ta berilgan bo'lsin.
 Belgila: Kuniga 1 ta shamchadan qo'yilsin.
3. Ol: Belladonna ekstrakti 0,1
 Furatsilin 0,2
 Kakao moyi 30,0
 Aralashtirib, 10(son)ta sharchalar hosil qilinsin.
 Berilsin.
 Belgilansin: Kuniga 2 marta 1 sharchadan qo'yilsin.
4. Ol: Kseroform 1,5
 Antipirin 3,0
 15 (son)ta shamchalar hosil qilish uchun keragicha
 kakao moyi
 Berilsin.
 Belgilansin: Kuniga 3 marta 1ta shamchadan qo'yilsin.
5. Ol: Streptotsid 0,3
 Butirol keragicha
 Aralashtirib, 3(son)ta shamchalar hosil qilinsin.
 Berilsin.
 Belgilansin: Kuniga 1ta shamchadan qo'yilsin.
6. Ol: Dermatol 0.2
 Streptotsid 0,3
 Vazelin 15,0
 Surtma hosil bo'lguncha aralashtir.
 Berilsin.
 Belgilansin: Bog'lamlar uchun.

Uyga vazifa

1.«Dorivor preparatlar nomi. Dorivor preparatlar nomidagi familiyalar. Fe'llarning shart mayli. "fiat, fiant" fe'lining retseptlarda qo'llanilishi» mavzularini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida o'zlashtirgan bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Dorivor preparatlar nomi qaysi rodga tegishli?
2. Dorivor preparatlar **Nom. Sing.** va **Gen. Sing.** da qanday qo'shimchalarga ega?

3. Dorivor preparatlar nomidagi familiyalar kelishiklar bo'yicha qanday turlanadi?

4. Fe'llarning shart mayli retseptlarda qanday shaklda ishlatiladi?

5. *Fiat, fiant* fe'llari retseptlarda qachon ishlatiladi?

II. 44,46-§ dagi so'zlarni yod oling.

III. Quyidagi terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) ravoch nastoykasi

2) bo'yadaron yer ustki qismi

3) mavrak barglari

IV. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Dermatol 0,2

Shamcha hosil qilish uchun keragicha kakao moyi

Shunday dozalarda 6 (son)ta berilgan bo'lsin.

Belgilansin: Kuniga 2 marta 1ta shamchadan qo'yilsin.

2. Ol: Promedol 0,02

Kakao moyi 3,0

Shamcha hosil bo'lguncha aralashtir.

Shunday dozalardan 6 (son)ta berilgan bo'lsin.

Belgilansin: Kechasiga 1 shamchadan qo'yilsin.

3. Ol: Ixtiol 0,15

Sharcha hosil qilish uchun keragicha jelatin massasidan

Shunday dozalarda 12 (son)ta berilgan bo'lsin.

Belgilansin: Qinga qo'yiladigan shamchalar.

V. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Triamterenum, Dinoprost, Cholosasum, Urodanum, Triampur compositum, Triamtesidum, Oxaphenamidum, Cycvalonum, Flaminum, Amiloridum, Spironolactonum, Mannitum, urea pura, Kalii acetat, Ammonii chloridum, baccac Juniperi, folia Orthosiphoni staminei, species diureticae, Lespenephriil, Flaroninum, Allopurinolum, Sulfinyprazone, Kebuzone, Magurilit, Solimok, extractum Rubiae tinctorum siccum, Cystenat, Olimetinum, Avisanum, Pinabinum, Urolesanum, herba Polygoni avicularis, Phytolysin, Allocholum, Liobilum, Cholenzymum,

flores Helichrysi arenarii, styli cum stigmatis Zea Maydis, Tenacecholum, Berberini bisulfas, Nicodinum, Cholagolum, Febichol, Hymecromone, Legalon, Siliborum, Catergen, Salbupart, Flumecinol, Flacuminum, Essentiale, Biligninum, Methylergometrine, Ergotaminum, Oxytocinum, Methyloxytocin, Prostenonum, Cotarnini chloridum, herba Bursae pastoris, extractum Stachydis betonicae florum fluidum, Partusisten, Ritodrinum, Gynipral, Convaflavinum, Ergotalum.

VI. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Natura sanat. medicus curat morbos.
Shifokor davolaydi, tabiat sog'aytiradi.
2. Mendaci homini verum quidem dicenti credere non solemus.
Yolg'onchining rost gapi ham yolg'on bo'lur.
3. Pigritia est mater vitiorum.
Yalqovlikning oxiri xorlik.
4. Alit lectio ingenium.
O'qish aqlni rivojlantiradi.

12-DARS

Mavzu: Dorivor vositalar nomenklaturasi. Dorivor vositalar nomenklaturasining tipik guruhlari. O'simlik va hayvonlardan olingan dorivor mahsulotlar nomlari. O'simliklar mahsulotidan olingan ajratmalardan iborat bo'lgan dorivor preparatlar nomlari. Organik kimyoviy moddalarning ilmiy va trivial (shartli) nomlanishi. Dorivor vositalarning trivial nomlaridagi tez-tez takrorlanadigan bo'laklar

48-§. Dorivor vositalar nomenklaturasi

Dorivor vosita (medicamentum, remedium) bu odam va hayvonlarning kasalliklarini davolash, oldini olish yoki aniqlash maqsadida ishlatish uchun ruxsat etilgan farmakologik vositadir.

Dorivor modda (materia medica, substantia pharmaceutica) bu alohida kimyoviy birikmadan yoki biologik moddadan iborat bo'lgan dorivor vositadir.

Dorivor o'simliklar xomashyosi bu davolash maqsadida qo'llash uchun ruxsat etilgan o'simliklar xomashyosi.

Dorivor vosita yoki dorivor o'simlik mahsulotiga kerakli davolash ta'siriga erishish uchun berilgan qulay holat dori shakli (**forma medicamentorum**) deb aytiladi.

Dori preparati (praeparatum) bu ma'lum dori shaklidagi dorivor vositadir.

Murakkab dori vositalari bu bir dori shaklida belgilangan dozalarda birdan ortiq ta'sir etuvchi moddalarga ega bo'lgan dorivor vositalardir.

Dorivor vositalar nomenklaturasi (D.V.N.) – bu hozirgi vaqtda ishlatishga ruxsat berilgan hamma dorivor vositalar nomining yig'indisidir.

Dorivor vositalarning hozirgi zamon nomenklaturasi tabiiy paydo bo'lgan va qat'iy tuzilish qoidasiga ega emas. Har bir

dorivor vosita ma'lum bir nomlanishga ega bo'ladi. Nomlar esa ixtiyoriy ravishda o'ylab chiqariladi.

Dorivor vositalar nomenklaturasiga vatanimizda ishlab chiqarilgan vositalar nomi bilan birga chet eldan keltirilgan vositalarning nomi ham kiradi.

49-§. Dorivor vositalar nomenklaturasining tipik guruhlari

Dorivor vositalar nomenklaturasi oltita tipik guruhga bo'linadi:

I. O'simlik va hayvonlardan olingan dorivor mahsulotlar nomlari.

II. O'simliklar mahsulotidan olingan ajratmalardan iborat bo'lgan dorivor preparatlar nomlari.

III. Dorivor moddalarning trivial nomlari.

IV. Dorivor moddalarning xalqaro patentlanmagan nomlari.

V. Dorivor vositalar(preparatlar)ning savdo nomlari.

VI. Farmakopeynik kimyoviy nomenklatura: kislotalar, oksidlar, tuzlar nomlari.

50 -§. I tipik guruh. O'simlik va hayvonlardan olingan dorivor mahsulotlar nomlari

I tipik guruhga o'simlik va hayvonlardan olingan dorivor mahsulotlarning nomlari kiradi.

I tipik guruhdagi nomlar ikkita otdan tashkil topgan so'z birikmalaridir. Birinchi ot o'simlik organi (**herba, folium, flos, radix va boshqalar**) yoki mahsulotlarning nomi (**oleum, gummi, resina va boshqalar**)ni ko'rsatadi va bosh kelishikda yoziladi. Ikkinchi ot o'simlik nomini ko'rsatadi va qaratqich kelishigida yoziladi.

Masalan:herba Leonuri – arslonquyruqning yer ustki qismi

folium Sennae – sano bargi

folium Eucalypti – Evkalipt bargi

oleum Hyoscyami – mingdevona moyi.

51-§. II tipik guruh. O‘simliklar mahsulotidan olingan ajratmalardan iborat bo‘lgan dorivor preparatlar nomlari

II tipik guruhga quyidagilar kiradi:

1. *Zavodlarda ma‘lum belgilangan standartlar bo‘yicha tayyorlanadigan dorivor preparatlarning nomlari.* Bular – nastoykalar, ekstraktlar va sharbatlarning nomlari bo‘lib, ikkita otdan iborat bo‘lgan so‘z birikmalaridir. Birinchi ot dori turining nomini ko‘rsatadi va bosh kelishikda turadi. Ikkinchi ot o‘simlik nomini ko‘rsatadi va qaratqich kelishigida turadi.

Masalan: tinctura Valerianae – valeriana nastoykasi

extractum Crataegi – do‘lana ekstrakti

sirupus Glycyrrhizae – shirinmiya sharbati

2. *Damlama va qaynatma nomlari.* Ular uchta otdan iborat bo‘lgan so‘z birikmalaridir. Birinchi ot dori turining nomini ko‘rsatadi va bosh kelishikda turadi. Ikkinchi ot o‘simlik organini ko‘rsatadi va qaratqich kelishigida turadi. Uchinchi ot o‘simlik nomini ko‘rsatadi va qaratqich kelishigida turadi.

Masalan: infusum foliorum Sennae – sano barglarining damlamasi

decoctum herbae Hyperici – dalachoy (sariqchoy) yer ustki qismining qaynatmasi.

52-§. III tipik guruh. Organik kimyoviy moddalarning ilmiy va trivial (shartli) nomlanishi

Dorivor vositalar sifatida qo‘llaniladigan organik kimyoviy moddalar ikkita nomga ega: **ilmiy** (tizimli) va **trivial** (shartli).

«**Trivial**» so‘zi lotincha “**trivialis**” odatdagi, oddiydan kelib chiqqan.

Odatda ilmiy nomlar uzun bo‘lgani uchun ularni tibbiyot amaliyotida ishlatish noqulay. Shuning uchun dorivor vositalar nomi sifatida ilmiy emas, balki trivial nomlari qo‘llaniladi. Trivial nomlar qisqaligi bilan amalda qo‘llashga qulaydir.

Masalan: Dietilamidsulfamidobenzoat kislota – ilmiy nomlanishi,

Etamid – trivial nomlanishi.

Trivial nomlar dorivor vositalarning kimyoviy tarkibini, davolash ta'sirini, farmakologik guruhga mansublikni va boshqa turli belgilarni ifodalaydi.

53-§. Dorivor vositalarning trivial nomlaridagi tez-tez takrorlanadigan bo'laklar

Tez-tez takrorlanadigan bo'laklar – bu dorivor preparatlar nomida ko'p qo'llaniladigan so'z bo'laklaridir.

Har bir tez-tez takrorlanadigan bo'lak preparat to'g'risida ma'lum bir axborotni (dorining kimyoviy tarkibi, davolash ta'siri yoki farmakologiyasi) beradi.

Tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni va ularning ma'nosi (ahamiyati)ni bilish ko'p miqdordagi dori nomlarini tushunib olishga yordam beradi.

Masalan: Tarkibida **-alg** tez-tez takrorlanadigan bo'lakli preparat og'riq qoldiruvchi ekanligini ko'rsatadi. Shuning uchun quyidagi preparatlarni shu guruhga kiritish mumkin:

Analginum

Baralginum

Pentalginum

Tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni bilish dorivor preparatlarning nomini to'g'ri yozishga yordam beradi.

54 -§. Quyidagi tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni yod oling!

Tez-tez takrorlanadigan bo'lak	Ma'nosi	Misollar
-meth-	«metilni», «metilenni» aks ettiradi	Methazidum
-aeth-	«etilni», «etilenni» aks ettiradi	Aethamidum
-phen-	«fenilni», «fenilenni» aks ettiradi	Phenaminum
-thi (o)-	«tiokislotalar», «tiotuzlarni»	Thiopentalum-

	aks ettiradi. Bu tarkibiga oltingugurt atomi kiradigan birikmalar	natrium
-(a)zol,-zin-	“azoguruhni” aks ettiradi.	Aethazolum
-(a) zid-	Bu azot saqlovchi birikmalar	Phthivazidum
-naphth-	naftalan kislotaning hosilasi	Benzonaphtholum
-phthal-	ftaliyev kislotaning hosilasi	Phthalazolum
-fer(r)-	temir preparatlari	Haemofer
-api-	asalari zaharining preparatlari	Apisarthronum
-vipr-	ilon zaharining preparatlari	Vipraxinum

Mashq

1. Tez- tez takrorlanadigan bo'laklarni ajrating va ularning ma'nosi (ahamiyati) ni ko'rsating.

Namuna: Aethazolum – 1) «etilni» aks ettiradi.

2) «azoguruhni» aks ettiradi.

Aprophenum, Aethacridinum, Aminazinum, Metherazinum, Aethaperazinum, Phthalazolum, Thiodipinum, Haemofer, Methorinum, Apiphorum, Phenibutum, Phenolphthaleinum, Vipraxinum, Trimethinum, Naphthyzinum, Phytoferrolactolum, Apisarthronum, Ferramidum.

55-§. Quyidagi dori preparatlari nomlarini yod oling!

Phenacetinum, i, n – fenatsetin

Aethazolum, i, n – etazol

Hexamethylentetraminum , i, n – geksametilentetramin

Phthalazolum, i, n – ftalazol

Naphthyzinum, i, n – naftizin

Aminazinum, i, n – aminazin

Triftazinum, i, n – triftazin

Phthivazidum, i, n – ftivazid

Dibazolum, i, n – dibazol

Codeinum, i, n – kodein

Coffeinum, i, n – kofein
Chininum, i, n – xinin
Glycerinum, i, n – glitserin
Reserpinum, i, n – rezerpin
Strophanthinum, i, n – strofantin
Scopolaminum, i, n – skopolamin
Morphinum, i, n – morfin
Pilocarpinum, i, n – pilokarpin

Mashq

2. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Dragee Padutini numero 30

Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1-2 ta drajedan qabul qilinsin.

2. Recipe: Guttarum Inosemzovi 20 ml

Da.

Signa: 10 tomchidan ichilsin.

3. Recipe: Emplastri Epilini 12,0

Da.

Signa: Boshning soch qismidagi zararlangan joyiga quyilsin.

Uyga vazifa

1. «Dorivor vositalar nomenklaturasi. Dorivor vositalar nomenklaturasining tipik guruhlari. I tipik guruh. O'simlik va hayvonlardan olingan dorivor mahsulotlar nomlari. II tipik guruh. O'simliklar mahsulotidan olingan ajratmalardan iborat bo'lgan dorivor preparatlar nomlari. III tipik guruh. Organik kimyoviy moddalarning ilmiy va trivial (shartli) nomlanishi. Dorivor vositalarning trivial nomlaridagi tez-tez takrorlangan bo'laklar» mavzularini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Dorivor vositalar nomenklaturasi deb nimaga aytiladi?

2. Dorivor vosita deb nimaga aytiladi?
3. Dorivor modda deganda nimani tushunasiz?
4. Dori shakli, dorivor preparatlar deb nimaga aytiladi?
5. Dorivor vositalar nomenklaturasini nechta tipik guruhga ajratish mumkin?

6. I, II, III, IV, V, VI tipik guruhlarga nimalarning nomlari kiradi?

7. I tipik guruh nechta otdan tashkil topadi va ular nimalarni nomini bildiradi? Otlarning kelishigini ayting.

8. II tipik guruh to'g'risida nimalarni bilasiz?

9. Organik kimyoviy moddalarning ilmiy va trivial nomlari to'g'risida nimalarni bilasiz?

10. Tez-tez takrorlanadigan bo'laklar to'g'risida aytib bering.

II. 54, 55-§ lardagi tez-tez takrorlanadigan bo'laklar va dorivor preparatlar nomlarini yod oling.

III. Chap ustunda berilgan tez-tez takrorlanadigan bolaklarning o'ng ustundagi ma'nolarini toping.

1) -api-	a) «ctilni», «etilinni» aks ettiradi
2) -vipr-	b) «fenilni», «fenilenni» aks ettiradi
3) -naphth-	c) «azoguruhni» aks ettiradi
4) -aeth-	d) flaliyev kislotasining hosilasi
5) -phen-	e) asalari zaharining preparatlari
6) -ferr-	t) «tiokislotalarni», «tiotuzlarni» ifodasi
7) -phthal-	d) temir preparatlari
8) -zin-	h) «metilni», «metilenni» aks ettiradi
9) -thi(o)-	i) naftalan kislotaning hosilasi
10) -meth-	j) ilon zaharining preparatlari

IV. Tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni ajrating va ularning ma'nosini ko'rsating.

Diprophenum, Viprotox, Corazolum, Phenacetinum,
Phthalazolum, Naphthyzinum, Aethamidum, Tropaphenum,
Thiopentalum – natrium.

V. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Magnolia grandiflora, Berberis vulgaris, Stephania glabra, Strychnos nux vomica, Claviceps purpurea, Rauwolfia serpentina, Vinca minor, Vinca erecta, Catharanthus roseus, Passiflora incarnata, Peganum harmala, Sterculia platanifolia, Aconitum soongaricum, Aconitum karakolicum, Delphinium dactyocarpum, Delphinium confusum, Delphinium semibarbatum, Veratrum lobelianum, Solanum laciniatum, Brassica juncea, Brassica nigra, Amygdalus communis, Menyanthes trifoliata, Taraxacum officinale, Centaurium erythreum, Centaurium pulchellum, Digitalis grandiflora, Digitalis ciliata, Digitalis ferruginea, Periploca graeca, Strophanthus kombe, Strophanthus hispidus, Apocynum cannabinum, Adonis vernalis, Corchorus ditorius, Convallaria majalis, Convallaria transcaucasica, Erysimum diffusum, Erysimum canecens, Erysimum marscallianum, Helleborus caucasica, Helleborus purpureus, Glycyrrhiza glabra, Polemonium coeruleum, Panax ginseng, Aralia mandshurica, Echinopanax elatum, Orthosiphon stamineus, Astragalus dasyanthus.

VI. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Mala herba cito crescit.

Begona o't joy tanlamaydi.

2. Amicus cognoscitur amore, more, ore, re.

Do'st mehr-muhabbatdan, axloqdan, gapidan, ishidan bilinadi.

Mavzu: Dorivor preparatlarga trivial nomlarni berish qoidalari. IV tipik guruh. Dorivor moddalarning xalqaro patentlanmagan nomlari. Alkaloidlar va glikozidlar nomlanishi. Vitaminlar va fermentlar nomlanishi

56-§. Dorivor preparatlarga trivial nomlarni berish qoidalari

Dorivor preparatlarning trivial nomlarini nomenklatura komissiyasi beradi. Trivial nomlar qisqacha, talaffuz osonligi, berilgan nomning boshqalardan fonetik – grafik farqlanishi, tez-tez takrorlanadigan bo‘laklar qo‘llanishining aniqligi kabi talablarga mos kelishi kerak.

I. Qisqalik. Eng qulay va ko‘p uchraydiganlari uch, to‘rt va besh bo‘g‘inli nomlardir.

Masalan: Corazolom, Piperazinum, Tanninum.

Ayrim hollarda ko‘p sonli bo‘g‘inli nomlar ham uchraydi.

Masalan: Sulfadimezinum, Novocainamidum, Phenoxymethylpenicillinum.

II. Talaffuz osonligi. Talaffuz uchun eng qulay nomlarda undosh unli bilan yoki oson talaffuz qilinadigan ikkita undosh almashinib keladi.

Masalan: Aminazinum, Ditrazinum, Streptocidum, Corvalolum.

III. Berilgan nomning boshqa nomlardan fonetik – grafik farqlanishi.

Yangi dorivor vositaga nom berishda nomenklatura komissiyasi uning talaffuz qilinishi va yozilishi bo‘yicha boshqa nomlardan farqlanishni kuzatib boradi. Nomlarda tez-tez takrorlanadigan bo‘laklarni ishlatish fonetik – grafik farqlanishni kamaytiradi.

Masalan: Methaminum, Methacinum, Methazidum, Phenadonum, Phenaminum.

IV. Tez- tez takrorlanadigan bo'laklarning qo'llanishi aniqligi. Har bir tez-tez takrorlanadigan bo'lak o'zining aniq manosi (ahamiyati) ga ega ekan, yangi nomlar berilayotganda tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni qo'llashda xatoga yo'l qo'ymaslikni kuzatib borish zarur, chunki bunday xatolar vrach va farmatsevtlardagi noto'g'ri tasavvurga sababchi bo'lishi mumkin.

57-§. IV tipik guruh. Dorivor moddalarning xalqaro patentlanmagan nomlari

Bugungi kunda turli davlatlarda ishlab chiqarilayotgan bitta dorivor vosita savdoga har xil nom bilan kirib kelmoqda. Hatto bir davlatdagi turli firmalar ham bitta dorivor vositani har xil nomlar va mahsulot belgilari bilan ishlab chiqarmoqda. Bu esa dorivor vositalarning sinonimlarini ko'payishiga olib keladi.

Masalan: "Pyrantel" dorivor vositasining **Bifantrel, Cobantril, Combantrin, Helmex, Helmintox, Medintel, Nemocid, Pamex, Pamotrin** va boshqa sinonimlari bor.

Ma'lumki, dorivor vositalar nomlari II turlanishdagi sredniy roddagi otlarga (**Nom.Sing. -um**) kiradi. Lekin ayrim dorivor vositalarning nomlarida **-um** qo'shimchasi yo'q. Bunday dorivor vositalarning nomlari retseptlarga II turlanishdagi otlarning qoidasiga binoan yoziladi, ya'ni:

Rp: AQUIPIRANI

Rp: COMBANTRINI

Bugungi kunda jahonda mavjud bo'lgan 7000ga yaqin dorivor vositalarning 70000ga yaqin nomlari mavjud. Har yili xalqaro patentlanmagan nomlar ro'yxati 120dan 150 tagacha nomga ko'payib bormoqda. Dorivor vositalar nomlarining sinonimiyasi salbiy tomonga ega. Dorivor vositalarning umumiy xalqaro nomlari sinonimiyani kamaytirishga yordam beradi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (World Health Organization; qisqacha-WHO) qoshida dori moddalariga xalqaro nom berish ishlarini boshqaruvchi maxsus (International Nonproprietary Names For Pharmaceutical Substances; qisqacha-INN) qo'mita mavjud. Xalqaro nomlardan shu dorivor moddani ishlab

chiqaruvchi davlat yoki firma foydalanishi mumkin. Bu nomlar patentlanmagan. Davlat farmakopeyasida patentlanmagan xalqaro nomlar (XPN) sinonim sifatida albatta maxsus belgi * bilan ko'rsatiladi.

Dori moddalariga xalqaro nom beruvchi maxsus qo'mita tomonidan «Dorivor moddalarning patentlanmagan xalqaro nomlarini tuzish uchun amal qilinishi lozim bo'lgan asosiy prinsiplar» ishlab chiqildi.

Bosh prinsiplarga asosan XPN talaffuz qilishda va yozishda oson ajratiladigan bo'lishi kerak. Ular uzun bo'lmasligi yoki umumiy qo'llanishda foydalanib kelinayotgan nomlar bilan adashtirib yuborilmaydigan bo'lishi lozim.

Farmalogik jihatdan yaqin bo'lgan guruhga taalluqli moddalar uchun XPN ushbu taaluqlikni ko'rsatishi lozim.

Dorivor moddalarning patentlanmagan xalqaro nomlari Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkilotining "WHO Drug Information" jurnalida to'rtta tilda quyidagi ketma-ketlikda yoziladi: lotincha, inglizcha, fransuzcha va ispancha.

Lotincha	Inglizcha	Frantsuzcha	Ispancha
laronidasum	laronidase	laronidase	laronidasa
amotosalenum	amotosalen	amotosalene	amotosalceno

58-§. Alkaloidlar va glikozidlar nomlanishi

Hamma o'simliklar tarkibida har xil biologik aktiv moddalar saqlanadi. Ularga alkaloidlar, glikozidlar va boshqalar kiradi. Alkaloidlar va glikozidlar nomi odatda o'simlik nomini ifodalovchi otning negiziga *-in (um)* suffiksini qo'shish bilan hosil qilinadi.

Masalan: Ephedrinum – efedrin. **Ephedra** – o'simligining nomiga – *inum* suffiksini qo'shish yo'li bilan hosil qilinadi.

Agar bir o'simlikdan ikki yoki undan ortiq alkaloidlar olingan bo'lsa, unda ularning nomi bo'ginlar qoshish orqali yasaladi.

Masalan: *Salsola Richteri* o'simligidan olingan ikkita alkaloid nomi **Salsolinum**-salsolin va **Salsolidinum**-salsolidin (*-id* suffiksini qoshish yoli bilan) deb nomlangan.

59- §. Vitaminlar va fermentlar nomlanishi

Vitaminlar (lot. *vita*-hayot) – odamning o'sishi, rivojlanishi va hayot faoliyati uchun zarur elementlardir.

Vitaminlar trivial nomlar (Retinolum, Thiaminum) bilan bir qatorda harfli belgilarga ega: **A, B, D, E, K, H, P.**

Bitta harf bilan belgilangan ayrim vitaminlar bir-biriga yaqin, lekin har xil birikmalar bo'lsa, ularning harfli belgisiga tartib soni qo'shiladi.

Masalan: vitaminum B₁
vitaminum B₂
vitaminum B₆
vitaminum B₁₂

Vitaminlar nomidagi motivasiya belgilari turlicha. Ba'zilari vitaminlarning kimyoviy tarkibini ko'rsatadi.

Masalan: Thiaminum(B₁),
Pyridoxinum(B₆),
Cyanocobalaminum (B₁₂).

Boshqalari esa terapevtik samaradorlikni ko'rsatadi.

Masalan: A vitamini Retinolum (lot. *retina* – ko'z to'r pardasi) nomi bilan ma'lum. A vitamini miqdori yetarli bo'lmasa ko'z to'r pardasining yallig'lanishiga olib keladi.

Kombinatsiyalashtirilgan vitamin preparatlari ko'pincha – vit – tez- tez takrorlanadigan bo'lak bilan uchraydi.

Masalan: Dragees "Undevitum"

Dragee «Undevitum» (lotincha son *undecim* – 11, chunki draje tarkibiga boshqacha kombinatsiyadagi 11 ta vitamin kiradi).

Fermentlar nomi biokimyoviy nomenklaturaga binoan – **as-** suffiksi yordamida hosil bo'ladi.

Masalan: Lydasum, Ronidasum.

60-§. Quyidagi tez-tez takrorlanadigan bo‘laklarni yod oling!

Tez-tez takrorlanadigan bo‘lak	Ma’nosi	Misollar
-cor-, -card (i)-	yurakka tasir etuvchi	Corvalolum Cardiovalenum
-vas-, - ang (i)-	qon tomirlarini kengaytiruvchi	Divascol
-alg-, -dol-	og‘riq qoldiruvchi	Analginum Pinadolinum
-pres(s)-, -ten(s)-	gipertoniya qarshi	Apresolon Regutensin
-cain-	mahalliy og‘riqsizlantiruvchi	Dicainum
-sulfa-	mikroblarga qarshi sulfanilamidlar	Norsulfazolum
-fur (a)	mikrobg qarshi nitrofurani unumlari	Furoplast
-cillin-	antibiotic penitsillinlar	Penicillinum
-mycin-	mikrobg qarshi antibiotiklar, Streptomycin va boshqa zamburug‘ ishlanmalaridan olinadigan mikrobg qarshi	Streptomycinum
-cyclin-	antibiotic tetratsyklar	Tetacyclinum
-cef- (-ceph-)	tsefalosporin guruhiga kiruvchi antibiotiklar	Cefotaximum
-barb-	barbituratlar, uxlatadigan, na- kotik, barbiturat kislotasining unumlari, hosilasi	Barbenyl
-hypn-, -dorm-	uxlatadiganlar	Hypnomidate Dormicum

-sed-	sedativ, tinchlantiruvchi	Sedalgin
cut(i)- -derm-	teri kasalliklarini davolash uchun	Cuterid Dermazin
-vit-	vitamin saqlaydiganlar	Undevitum
-as -	fermentlarga tegishli	Amylasum

Mashqlar

1. Tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni ajrating va ularning ahamiyatini (ma'nosini) ko'rsating.

Depridol, Algolysin, Bicillinum, Lanocordalum, Furacilinum, Ferrocalum, Viprosalum, Barbenyl, Allergol, Pyromecainum, Cardigin, Anginal, Capresin, Dibazolium, Lipasum, Hendevidum, Aprepressinum. Phenoxyethylpenicillinum, Cefamezinum, Ribovitalum, Sovcainum, Tetracor, Tenormal, Anacardiolum, Phenaminum, Valocornidum, Dolgit, Barbamylum, Xycainum, Conferon, Tetracyclinum, Streptomycinum, Dermatolum, Cordalen, Carminomycinum, Analginum, Psorcutan, Prodorm, Vasocil, Presinol, Methindionum, Naphthyzinum, Sulfamonomethoxinum, Dicainum, Phenobarbitalum, Cardiazol, Novocainum, Norsulfazolium, Vasculat, Furoplast, Diazolinum, Valocordin, Allercur, Nepressol, Methicillinum, Furosemidum, Vasolanum.

61 -§. Quyidagi dorivor preparatlar nomlarini yod oling!

- Furacilinum, i, n – furatsilin
- No – spa, ae, f – no – shpa
- Valocordinum, i, n – valokordin
- Cordiaminum, i, n – kordiamin
- Analginum, i, n – analgin
- Validolum, i, n – validol
- Depressinum, i, n – depressin
- Novocainum, i, n – novokain
- Dicainum, i, n – dikain
- Synthomycinum, i, n – sintomitsin

Tetracyclinum, i, n – tetratsiklin
Phenoxymethylpenicillinum, i, n – fenoksimetilpenitsillin
Erythromycinum, i, n – eritromitsin
Streptomycinum, i, n – streptomitsin

Mashqlar

2. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Oxacillini-natrii 0,25
Da numero 40 in capsulis gelatinosis.
Signa: Kuniga 4 marta 2 ta kapsuladan qabul qilinsin.
2. Recipe: Novocaini 0,5
Aquae destillatae 200 ml
Misce. Da.
Signa: 1 osh qoshiqdan ichilsin.
3. Recipe: Linimenti Synthomycini 1% cum Novocaino 0,5%
25
Da.
Signa: Kuniga 1 marta kuygan joyga surtilsin.

3. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Tetratsiklin surtmasi 0,2% 25,0
Ber.
Belgila: Surtma
2. Ol: Kardiovalen 15 ml
Ber.
Belgila: Kuniga 1-2 marta 15-20 tomchidan ichilsin.
3. Ol: Geksametilentetramin 0,25
Belladonna ekstrakti 0,015
Shunday dozalarda 10 (son) ta tabletkalarda ber.
Belgila: Kuniga 3 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.

Uyga vazifa

I. «Dorivor preparatlarga trivial nomlarni berish qoidalari. IV tipik guruh. Dorivor moddalarning xalqaro patentlanmagan nomlari. Alkaloidlar va glikozidlar nomlanishi. Vitaminlar va fermentlar nomlanishi» mavzularini o'zlashtirib oling. Quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Dorivor preparatlarning trivial nomlari qanday talablarga mos kelishi kerak?

2. Dorivor preparatlarning trivial nomlari bo'yicha belgilangan to'rtta talabni aytib bering.

3. Dorivor preparatlar nomlarining jahon sinonimiyasi deganda nimani tushunasiz?

4. Sinonimiyani kamaytirish uchun qanday ishlar amalga oshirilmoqda?

5. Dori moddalariga xalqaro nom berish ishlarini qaysi tashkilot amalga oshiradi?

6. XPN va INN; JSST va WHO abbreviaturalari nimani anglatadi?

II. 60,61-§ lardagi tez – tez takrorlanadigan bo'laklar va dorivor preparatlar nomlarini yod oling.

III. Tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni ajrating va ularning ahamiyatini ko'rsating.

Methylmelubrinum, Aethacizinum, Algifenum, Dolicaicum, Dormicum, Prestarium, Erythromycinum, Vasaginum, Tensicor, Hexamethonium, Lactvomycetinum, Cordiaminum, Cyclamycinum.

IV. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Sulfocamphocaini 10% 2 ml

Da tales doses numero 6 in ampullis.

Signa: Mushaklar orasiga 2 ml. dan yuborilsin.

2. Recipe: Validoli 0,05 in capsulis numero 20.

Da.

Signa: Kuniga 2-4 marta 1 ta kapsuladan qabul qilinsin.

V. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Amylum Solani, Amylum Tritici, Amylum Maydis, Amylum Oryzae, Althaea officinalis, folia Plantaginis majoris, herba Plantaginis psyllii recens, Thalli Laminariae, Laminariae saccharina, Laminaria digitata, Linum usitatissimum, Tussilago farfara, gummi Tragacanthae, Astragalus piletocladus, Astragalus microcephalus, gummi Armeniacaе, Armeniaca vulgaris, fructus Ribis nigri, Fragaria vesca, Sorbus aucuparia, Hippophaë rhamnoides, Calendula officinalis, Urtica dioica, stigmatis Zeae maydis, cortex Viburni, Lagochilus inebrians, Capsella bursa pastoris, Theobroma cacao, Ricinus communis, Amygdalus communis, Persica vulgaris, Armeniaca vulgaris, Prunus domestica, Prunus divaricata, Olea europaea, Zea mays, Helianthus annuus, Linum usitatissimum, Gossypium, oleum jecoris Aselli, Cera flava, Cetaceum, adeps Lanae, Mentha piperita, Salvia officinalis, Eucalyptus viminalis, Eucalyptus cinerea, Carum carvi, Pyrethrum carneum, Pyrethrum cinerariae.

VI. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Nil desperandum.

Hech qachon umidsiz bo'lma.

2. Semfer avarus eget.

Xasisning qorni to'ysa ham ko'zi to'ymaydi.

Mavzu: V tipik guruh. Dorivor vositalar (preparatlar) ning savdo nomlari. Savdo nomlarida so‘zlarning yasalishi

62-§. V tipik guruh. Dorivor vositalar (preparatlar) ning savdo nomlari

Savdo nomi (**ingl.** Trade Name) – bu savdo uchun mo‘ljallangan preparat (tayyor dorivor vosita) nomidir.

Ishlab chiqaruvchi tomonidan taklif qilingan savdo nomi undan foydalanishga rasmiy ruxsatni olishi zarur. Belgilangan rasmiy savdo nomi berilgan dorivor vosita qonunchilikka muvofiq ro‘yxatga olingan bo‘lishi lozim. Shundan so‘ng dorivor vosita unga berilgan savdo nomi ostida Dorivor vositalarning davlat ro‘yxatiga kiritiladi.

Savdo nomlarining kelib chiqish manbalari turlicha. Bular bir xil dorivor substantsiyali preparatlarni turli ishlab chiqaruvchilari tomonidan qo‘llanadigan umumiy, nopatentlangan nomlar, shuningdek aniq ishlab chiqaruvchi firma tomonidan qo‘llanadigan individual firma nomlaridir. Firma nomlari patentlangan va nopatentlangan bo‘ladi.

Umumiy savdo nomlarining kelib chiqish manbalari – bu odatda yoki XPN, yoki alohida mamlakat yoki mamlakatlar guruhida qabul qilingan milliy (farmakopeya) nomdir.

Masalan: Diclofenacum (INN): Germaniya, Hindiston, Isroil, Italiya, Makedoniya, Polsha, Yugoslaviyada; Nifedipinum (INN): Angliya, Germaniya, Bolgariya, Polsha, Xorvatiya, Shvesiyada.

Ayrim dorivor vositalarning savdo nomlarida shu preparat to‘g‘risida axborot beruvchi qadimgi yunon va lotin tilidagi so‘z yasovchi qo‘shimchalar uchraydi.

Masalan:

Venitan (lotincha vena – vena, ko'k tomir)	
Pulmex (lotincha pulmo- opka)	Anatomik va fiziologik
Prododerm (yunoncha derma - teri)	xususiyatlarini ko'rsatish
Febichol (yunoncha chole- ot, safro)	uchun
Laxatin (lot. laxativum-surgi, ich suradigan)	} Farmakoterapevtik ta'sirini ko'rsatish uchun
Allergodil - allegiyaga qarshi	
Orto-gynest(yunoncha gyne-ayol)-estrogen	
Antithrombinum (yunoncha thrombos-quyuq- lashish, ivish)-qon ivishiga qarshi vositalar	
Senade (lot.Senna-sano)- sano	} preparat tayyorlangan maubani ko'rsatish uchun
o'simligidan tayyorlangan preparat	

63-§. Savdo nomlarida so'zlarning yasalishi

Savdo nomlari mavjud bo'lgan so'z yasash qoidalari va modellaridan farqli ravishda so'z yasashning ma'lum qoidalariga aniq amal qilmasdan shakllanadi. Shunga qaramasdan, so'z yasashning ba'zi usullarini savdo nomlarini berish amaliyotida uchratish mumkin.

I.Asos yoki so'z qo'shish – asos yoki so'zlar birikmasi, ko'pincha biror-bir oxirgi bo'g'inni qo'shish orqali yasaladi. Asos odatda interfiks yordamida birlashadi, ya'ni birlashtiruvchi unli **-o-**, kam hollarda **-i-**, yoki **-a-**.

Masalan:

Valocordinum (lot. **valeo** -sog bo'lish + **-o-** + **cor** , **cordis**-yurak) – Valokordin.

Myelosanum (yunoncha **myelos** – miya+ lot. **sano**-davolash) – Miyelosan.

2. **Abbreviatsiya** (lot. *abbrevio*-qisqartirmoq) – dastlabki soʻz elementlarini qoʻshish yoli bilan qisqartma soʻz (abbreviaturalar) hosil boʻlishidir.

Masalan:

Calciparinum – *Calcium* + *Heparinum*

Corinfar – *cor* (lot.) – yurak + *infarctus* – infarkt

3. **Suffiksatsiya** – suffiksning asosga biror bir maʼno keltirib chiqarish uchun birlashishidir.

Savdo nomlarida quyidagi suffikslar kop qollaniladi:

-*in* – suffiksi koʻpincha kimyoviy mazmundagi asoslarga qoʻshiladi: Isadrinum-Izadrin, Clophelinum-Klofelin, Ditrazinum-Ditrazin.

Savdo nomenklaturasida – *in* – suffiksi maxsus maʼnoga ega emas.

Masalan: Fungilin, Fulcin, Octadin.

Boshqa suffikslar:

- <i>al</i> -	Abaktal, Almiral, Bronal
- <i>ol</i> -	Aloprol, Asectol, Dopanol
- <i>el</i> -	Dicetel, Divigel, Quamatel
- <i>an</i> -	Advantan, Domenan, Vistagan
- <i>on</i> -	Gutron, Haemiton, Dexason
- <i>en</i> -	Voltaren, Dilren, Vaskoten
- <i>il</i> -, - <i>yl</i> -	Retabolil, Donormil, Biacodyl, Amaryl
- <i>ax</i> -, - <i>ex</i> -,	va h.k.
- <i>ix</i> -, - <i>ox</i> -	

4. **Prefiksatsiya** – soʻz oʻzagi(asosi)ga prefikslar (old qoʻshimchalar) qoʻshilishi.

Ayrim hollarda savdo nomlarida lotin-yunon prefikslari uchrab, ular kasallik yoki uning sababi, yoki kasallik qoʻzgʻatuvchisini bildiradigan oʻzak (asos) lar bilan muvofiqlashgan boʻladi, hamda ularni bartaraf qilish harakatlarini koʻrsatadi:

anti-, *contra*- – qarshi;

a-, *an*- – inkor etish;

de (*s*)- – dan.

Masalan:

Antithrombinum (*anti* + yunoncha *thrombos*-quyqa+ *in*) – Antitrombin – ivishga qarshi

Contraspasminum (*contra*+yunoncha *spasmos*-tomir tortishish, spazm + *in*) – Kontraspazmin – bronxlarni kengaytiruvchi

Abaktal (*a* + *bacterium*+ *al*) – Abaktal – antibacterial

Decaris (*de* + *ascaris* -askarida) – Dekaris – gijjalarga qarshi.

Savdo nomlarida preparatlarning samaradorligini takidlaydigan prefikslar ham uchraydi.

Masalan:

super-, supra-(lot.) – ziyod;

ultra- – ортик, ziyod;

eu (yunoncha) – yaxshi

Suprastin (*supra* + yunoncha *asthma, asthmatic*- bog' ilish, astma+ *in*)-

Suprastin – astmaga qarshi, allergiyaga qarshi

Ultraproct (*ultra*+ yunoncha *proctos* – orqa chiqaruv teshigi)-

Ultraprokt-bavosilni davolash uchun

Eunocin (*eu* + lot.*nox, noctis*- tun)–Eunoktin – uyqu dori.

64-§. Quyidagi tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni yod oling!

Tez-tez takrorlanadigan bo'lak	Ma'nosi	Misollar
-allerg-	allergiyaga qarshi	Allergol
-verm- -helm-	gijjaga qarshi	Univerm, Helmintin
-lax-	surgi	Acetolax
-stress- -tranqu- -ze (a,i) pam-	psixosedativ trankvilizatorlar, antidepressantlar	Tranquipanum, Phenazepamum
-chol- -bil-	o't haydovchi	Cholosasum, Bilergen

-trast- -gnos- -graf-	diagnostik, rentgenokonstrast	Choletrast, Bilignostum, Cardiografin
-ur-	siydik haydovchi	Diurometan
-flog-,-phlog-	yallig'lanishga qarshi	Flogodin
-vom- -emet-	qusishga qarshi	Vomidrine
nas- r(h)in-	burun kasalliklarni davolash uchun	Nasonex, Rhinil
oc-, ok-, oc(u)- opht(h)alm- opht(h)- oft- opt(ic)-	ko'z kasalliklarini davolash uchun	Octilia, Okacin, Ocupress, Ophthalmaseptonex, Digophton, Oftensin, Betoptic
-abol	anabolik steroidlar organizmda oqsil sinte- zini stimullashtiradi)	Sterabol
-oestr	estrogen preparatlar (ayollar jinsiy gormonlarining preparatlari)	Aethyloestradiolum

Mashqlar

1. Tez – tez takrorlanadigan bo'laklarni ajrating va ularning ahamiyatini yozing.

Pentalgin, Algopyrin, Betoxicainum, Quinalgen, Allergan, Bilignostum, Aethyotrastum, Bicolax, Laxin, Cardiotoxin, Aprepressinum, Cardiovalenum, Allergol, Diuretinum, Urofinil, Urolesan, Allocholum, Methioninum, Carbenicillinum, Corvalolum, Azaphenum, Laboestrin, Bisalax, Aprophenum, Trimeccainum, Diabil, Erythromycinum, Flogistin, Avermex, Biliminum, Urotrast, Salurin, Sulfacylum–natrium, Vipraxinum,

Furadoninum, Ferroceronum, Fercovenum, Nozepamum, Vomidrine, Tranquipanum, Dormital, Rinza, Nasivin, Sedamyl, Cholan, Anastress, Vermox, Verophen, Tetracor, Cholevid, Sedalginum, Bilignostum.

65-§. Quyidagi dorivor preparatlar nomlarini yod oling!

Phenobarbitalum, i, n – fenobarbital

Bromisovalum, i, n – bromizoval

Noxyron, i, n – noksiron

Protargolum, i, n – protargol

Collargolum, i, n – kollargol

Ichthyolum, i, n – ixtiol

Hexamidinum, i, n – geksamidin

Resorcinum, i, n – rezorsin

Pepsinum, i, n – pepsin

Amidopyrinum, i, n – amidopirin

Antipyrinum, i, n – antipirin

Thecodinum, i, n – tekodin

Themisalum, i, n – temizal

Anaesthesinum, i, n – anestezin

Mashqlar

2. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe:Cordigiti 0,0008

Da.

Signa:Kuniga 2 marta 1 ta tabletkadan qabul
qilinsin.

2. Recipe:Unguenti Penicillini 10,0

Da.

Signa: Terining zararlangan joyiga surtish uchun.

3. Recipe:Dragee Diazolini 0,05

Da tales doses numero 20.

Signa:Kuniga 3 marta ovqatdan keyin 1 ta drajedan
qabul qilinsin.

4. Recipe:Methionini 0,6

Dentur tales doses numero 12 in oblati

Signetur:Kuniga 3 marta ovqatdan 1 soat oldin
qabul qilinsin.

5. Recipe:Cyclobarbitali 0,2

Da in tabulettis numero 10.

Signa: Kechasiga yarim tabletkadan qabul qilinsin.

3. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Anestezin surtmasi 5% li 10,0

Ber.

Belgila: Sirdan ishlatish uchun.

2. Ol: Furatsilin 0,1

20 (son)ta tabletkalarda ber.

Belgila:Kuniga 4 marta 1 ta tabletkadan qabul
qilinsin.

3. Ol: Sulfapiridazin 0.5

Shunday dozalarda 10 (son)ta tabletkalarda ber.

Belgila: Birinchi kun 1 marta 2-4 ta tabletkadan va
qolgan kunlari 1ta tabletkadan qabul qilinsin.

4. Ol: Tetratsiklin surtmasi 0,2%

Ber.

Belgila: Surtma.

5. Ol: Tifen drajesi 0,03 25 ta

Ber.

Belgila: Kuniga 2-3 marta 1 ta drajedan qabul qilinsin.

Uyga vazifa

1. «V tipik guruh. Dorivor vositalar(preparatlar)ning savdo nomlari. Savdo nomlarida so'zlarning yasalishi» mavzularini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Savdo nomi deganda nimani tushunasiz?
2. Savdo nomlarining kelib chiqish manbalarini ayting.
3. Savdo nomlarida soʻzlar qanday yasaladi?
4. Suffiksatsiya, prefiksatsiya va abbreviatsiya deganda nimani tushunasiz?

II. 64,65-§ dagi tez-tez takrorlanadigan boʻlaklar va dorivor preparatlar nomlarini yod oling.

III. Tez-tez takrorlanadigan boʻlaklarni ajrating va ularning ahamiyatini koʻrsating.

Regutensin, Cordiaminum, Exalgin, Stenicardol, Prodorm, Triacillin, Butaflogin, Dibazolom, Thiobutalum, Allercur, Dipidolor, Panangin, Chologonum, Ferroplex, Gentamycinum, Norsulfazolom, Furazolidonum, Olivomycinum, Viperalgin, Phenazepamum, Benzylpenicillinum – kalium, Uregit, Neozepam.

IV. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1.Ol:Sintomitsin emulsiyasi

Ber.

Belgila: Zararlangan joyga surtish uchun.

2. Ol:Naftalan surtmasi 50,0

Ber.

Belgila: Kompresni namlash uchun

3. Ol:Fenol 0,5

Glitserin 10,0

Aralashtir.

Ber.

Belgila: Quloq uchun tomchi.

V. Toʻgʻri oʻqishni oʻrganing!

Aesculus hippocastanum, Dioscorea nipponica, Tribulus terrestris, Dryopteris filix mas, Arctostaphylos uva ursi, Vaccinum vitis idaea, Rhodiola rosea, Schizandra chinensis, Eleutherococcus senticosus, Podophyllum peltatum, Aloë ferox , Aloë succotrina, Aloë arborescens, Rhamnus frangula, Rhamnus cathartica, Rheum palmatum, Rumex confertus, Ribia tinctorum,

Centaurea cyanus, Crataegus sanguinea, Crataegus laevigata, Leonurus quinquelobatus, Sophora japonica, Aronia melanocarpa, Helichrysum arenarium, Tanacetum vulgare, Polygonum aviculare, Polygonum hydropiper, Ononis arvensis, Scutellaria baicalensis, Equisetum arvense, Gnaphalium uliginosum, Bidens tripartita, Hypericum perforatum, Hypericum maculatum, Viola tricolor, Tilia platyphyllos, Ammi majus, Pastinaca sativa, Phlojodicarpus sibiricus, Anethum graveolens, Psoralea drupacea, Melilotus officinalis, Ruta graveolens, Visnaga daucooides, Quercus busitanica, Rus semialata, Cotinus coggygria, Bergenia crassifolia, Sanguisorba officinalis.

VI. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Finis coronat opus.

Jo'jani kuzda sana.

2. Sol lucet omnibus.

Quyosh hammaga barobar.

Mavzu: Murakkab dorivor preparatlarning nomlanishi

66-§. Murakkab dorivor preparatlarning nomlanishi

Murakkab dorivor preparatlar ikki yoki undan ortiq dorivor moddalardan iborat bo'ladi va ma'lum dori shaklida (tabletkalar, shamcha, surtma) ishlab chiqariladi.

Murakkab preparatlarning nomi abbreviaturadan iborat bo'lib, hamma yoki ba'zi ingrediylarning nomidan ixtiyoriy ajratib olingan bo'laklardan tashkil topadi.

Masalan: “**Pyrcophenum**” abbreviaturasi *pyr+co+phen (um)* bo'laklardan tashkil topgan. Bu bo'laklar Amidopyrinum, Coffeinum, Phenacetinum kabi preparatlar nomidan ajratib olingan.

Odatda bunday shartli nom dori shaklining ma'lum ko'inishiga biriktirib qo'yiladi va qo'shtirnoq ichiga **Nominativus Singularis** da yoziladi: tabulettae “Pyrcophenum”, suppositoria “Bethiolum”, dragees “Undevitum”.

Murakkab tarkibli tabletkalar va shamchalardagi «tabletkalar» va «shamchalar» so'zlari retseptda **Accusativus Pluralis**da yoziladi:

Masalan: Recipe: Tabulettas “Pyrcophenum” numero 10.

Recipe: Suppositoria “Anusolum” numero 20.

Tabletkalar bitta ta'sir etuvchi moddadan iborat bo'lsa, dori shaklidan keyin qaratqich kelishigida yoziladi:

Masalan: Recipe: Tabulettae Cordigiti 0,0008

Shamchalar bitta ta'sir etuvchi moddadan iborat bo'lsa uning nomi dori shakliga **cum** predlogi bilan Ablativusda yoziladi.

Masalan: Recipe: Suppositoria cum Cordigito 0,0012.

67- §. Quyidagi tez-tez takrorlanadigan bo‘laklarni yod oling!

Tez-tez takrorlanadigan bo‘lak	Ma‘nosi	Misollar
-test- -andr- -vir-	androgen steroidlar (erkaklar jinsiy gormonlarining preparatlari)	Testobolin, Androtin, Testoviron
-thyr-	qalqonsimon bezni va qalqonsimon bez yonidagi bezlarni davolash yoki tekshirish uchun preparatlar	Thyrotropinum
-cort- -cortic-	kortikosteroidlar (buyrak usti bezi po‘stlog‘i ishlab chiqaradigan gormonlarning preparatlari)	Cortigen
-t(h) romb-	1.antitrombotiklar (trombga qarshi) 2.antikoagulyantlar (qon ivishiga qarshi)	Antithrombinum
spasm-	mushaklar qisqarishini davolash uchun	Spasmex
fem- gyn-	ginekologik kasalliklarni davolash uchun	Femodon, Gynipral
-orex-	ishtaha kamaytiradigan	Anorex

Mashqlar

1. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) Tabulettae Bromcamphorae
- 2) Tabulettae “Camphotalum”
- 3) Suppositoria “Cefeconum”

- 4) Unguentum Heliomycini
- 5) Suppositoria "Anusolum"
- 6) Tabulettae "Pyraphenum"
- 7) Guttae "Denta"
- 8) Unguentum "Antipsoriaticum"

2. Lotin tiliga tarjima qiling.

1. «Dekamevit» tabletkalari	6. «Apilak» shamchalari
2. «Ankofen» tabletkalari	7. «Anuzol» shamchalari
3. «Sefekon» shamchalari	8. «Betiol» shamchalari
4. «Psoriazin» surtmasi	9. «Askofen» tabletkalari
5 «Sitramon» tabletkalari	10. «Denta» tomchilari

3. Tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni ajrating va ularning ahamiyatini ko'rsating.

Neodicumarinum, Anabolin, Trombolysan, Gynaegin, Syncumar, Cholan, Cardiovalenum, Flucort, Catapresan, Trombophen, Cardiotoxin, Hexavitum, Ribonucleasum, Danabol, Locacorten, Oestronum, Intencordin, Testosteronum, Agovirin, Corticotropinum, Sterandryl, Androral, Methylandrostendiolium, Primotest, Thyrotropinum, Methyltestosteronum, Testoral, Diodthyrosinum, Thyrotan, Octoestrolum, Bionabol, Decorton, Ronidasum, Cloforex, Oestradiolum, Thyranon, Cortisonum, Desoxyribonucleasum, Trombostop, Tetravitum, Phthorocort, dragees "Decamevitum", Normopressan, Femara.

68- §. Quyidagi dorivor preparatlar nomlarini yod oling!

- Nitroglycerinum, i, n – nitroglitserin
- Chloraminum, i, n – xloramin
- Prednisolonum, i, n – prednizolon
- Dermatolum, i, n – dermatol
- Streptocidum, i, n – streptotsid
- Urodanum, i, n – urodan
- Riboflavinum, i, n – riboflavin

Tannalbinum, i, n – tanalbin
Platyphyllinum, i, n – platifillin
Euphyllinum, i, n – eufillin
Plantaglucidum, i, n – plantaglyutsid
Vikasolum, i, n – vikasol
Allocoholum, i, n – alloxol

Mashqlar

4. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Ronidasi 5,0
Da.
Signa: Yara uchun sepki.
2. Recipe: Tabulettas "Decamevitum" 1 numero 40.
Da.
Signa: Kuniga 2 marta ovqatdan keyin 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.
3. Recipe: Aristocorti 0,002
Da numero 20 in tabulettis.
Signa: Kuniga 3-4 marta 1-2 ta tabletkadan qabul qilinsin.
4. Recipe: Tabulettas Oxaphenamidi 0,25 numero 50.
Da.
Signa: Kuniga 3 marta ovqatdan oldin 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.
5. Recipe: Tabulettas Methylandrostendioli 0,025 numero 30.
Da.
Signa: Kuniga 2 marta til ostiga 1 ta tabletka qo'yilsin.

4. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Tifen drajesi 0,03 25 (son)ta
Bcr.
Belgila: Kuniga 3 marta 1 ta drajedan qabul qilinsin.
2. Ol: Fenoltalecin tabletkalari 0,1 24 (son)ta

Ber.

Belgila:Kuniga 2 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.

3. Ol:Etinilestradiol tabletkalari 0,0001 10 (son)ta

Ber.

Belgila:Kuniga 1-2 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.

4. Ol:Tireoidin tabletkalari 0,1 50 (son) ta

Ber.

Belgila:Kuniga 2-3 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.

5. Ol Diazolin drajesi 0,05 50 (son) ta

Ber.

Belgila:Kuniga 2 marta ovqatdan keyin 1 ta drajedan qabul qilinsin.

6. Ol:A vitamini drajesi 0,05 20 (son) ta

Ber.

Belgila:Kuniga 3-4 marta 1 ta drajedan qabul qilinsin.

7. Ol:Gidrocortizon surtmasi 0,5% 5,0

Ber.

Belgila:Ko'z uchun surtma.

Uyga vazifa

I.«Murakkab dorivor preparatlarning nomlanishi» mavzusini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Murakkab dorivor preparatlar deganda nimani tushunasiz?

2. Murakkab dorivor preparatlar nomi qanday hosil qilinadi?

3. Retseptlarda tabletkalar va shamchalar nomi qanday yoziladi?

II. 67,68-§ dagi tez- tez takrorlanadigan bo'laklar va dorivor preparatlar nomlarini yod oling.

III.Chap ustundagi tez-tez takrorlanadigan bo'laklarning o'ng ustundagi ahamiyatini toping.

1) -vit –

a) qalqonsimon bezni va qalqonsimon bez

yonidagi bezlarni davolash yoki tekshirish uchun preparatlar

2) -test –	b) kortikosteroidlar
3) -thyr –	c) fermentlarga tegishli
4) -cort-	d) vitamin saqlaydiganlar
5) -thromb-	e) androgen steroidlar
6) -as-	f) antitrombotiklar
7) -oestr –	g) anabolik steroidlar
8) -abol –	h) estrogen preparatlar

IV. Tez-tez takrorlanadigan bo‘laklarni ajrating va ularning ahamiyatini ko‘rsating.

Cordigen, Agovirin, Testocnatum, Polyvitaplex, Butaflogin, Penicillinasum, Allercur, Dekavit, Asvitolum, Perandren, Nicotensyl, Sulfacetamidum, Uritol, Contalax, Dipidolor, Cholevid, Androlin, Pabestrol, Angiotrophinum, Tensonal, Stanolon, Laboestrin, Sulfadimezinum.

V. Retseptlarni o‘zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Tabulettas Menthandrastenolini 0,005 numero 100.

Da.

Signa: Kuniga 2 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.

2. Recipe: Unguenti Furacilini 0,2 % 25,0

Da.

Signa: Surtma

3. Recipe: Suppositoria cum Cordigito 0,001 numero 10.

Da.

Signa: Kuniga 1-2 marta 1 shamchadan qo‘yilsin.

4. Recipe: Decocti baccarum Pini

Infusi Eucommiae ana 0,2 % 25,0

Da.

Signa: Surtma

VI. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Pinus silvestris, Nuphar luteum, Terebinthina communis, Oleum Terebinthinae rectificatum, Pinus pallasiana, Cinnamomum camphora, Ocimum menthaefolium, Abies sibirica, Pimpinella anisum, Foeniculum vulgare, Trachyspermum ammi, Thymus vulgaris, Thymus serpyllum, Origanum vulgare, Ocimum gratissimum, Camelia sasanqua, Ledum palustre, Chamomilla recutita, Matricaria suaveolens, Arnica chamissionis, Inula helenium, Artemisia cina, Betula verrucosa, Artemisia absinthium, Achillea millefolium, Acorus calamus, Humulus lupulus, Capsicum annuum, Sphaerophysa salsula, Ephedra equisetina, Ephedra intermedia, Colchicum speciosum, Senecio platyphylloides, Senecio rhombilolius, Anabasis aphylla, Mimosa pudica, Thermopsis lanceolata, Thermopsis alterniflora, Thermopsis turkestanica, Vexibia pachycarpa, Securinega suffruticosa, Hupersia selago, Atropa caucasica, Hyoscyamus niger, Datura stramonium, Datura innoxia, Scopolia carniolica, Cinchona succirubra, Salsola richteri, Chelidonium majus, Glaucium flavum.

16- DARS

Mavzu: Sifat. I–II turlanishdagi sifatlar. Moslashgan aniqlovchi. I–II turlanishdagi sifatlarning I, II turlanishdagi otlar bilan moslashuvi

69 -§. Sifat

Predmetning belgisini bildirib, **qanday? qanaqa?** savollariga javob bo'lgan so'z turkimiga sifat deyiladi. Lotin tilida sifatlar ikki guruhga bo'linadi:

I guruh – I – II turlanishdagi sifatlar

II guruh – III turlanishdagi sifatlar.

70 -§. I–II turlanishdagi sifatlar

I-II turlanishdagi sifatlariga mujskoy rodda **-us** yoki **-er**, jenskiy rodda **-a** va sredniy rodda **-um** qo'shimchasiga ega bo'lgan sifatlar kiradi.

Masalan: albus, alba, album- oq

Lug'atda sifatlar mujskoy rod shaklida yoziladi va so'zning yonida jenskiy hamda sredniy rodlar qo'shimchasi ko'rsatiladi.

Masalan: albus, a, um-oq

niger, gra, grum- qora.

-er qo'shimchasi bilan tamomlanadigan ba'zi sifatlar jenskiy va sredniy rodlarni hosil qilishda – **e** harfini yo'qotadi, ba'zilari esa saqlab qoladi.

Masalan: niger, nigra, nigrum – qora

somnifer, somnifera, somniferum – uxlatadigan.

71-§. Sifatlarning kelishiklar bo'yicha turlanishi

Mujskoy roddagi sifatlar II turlanish mujskoy roddagi otlar singari, jenskiy roddagi sifatlar I turlanishdagi otlar singari, sredniy roddagi sifatlar II turlanish sredniy roddagi otlar singari turlanadi.

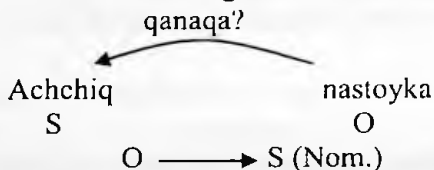
Turlanish namunasi

Casus	Singularis			Pluralis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	albus	alba	album	albi	albae	alba
Gen.	albi	albae	albi	alborum	albarum	alborum
Dat.	albo	albae	albo	albis	albis	albis
Acc.	album	album	album	albos	albas	alba
Abl.	albo	alba	albo	albis	albis	albis

Casus	Singularis			Pluralis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	niger	nigra	nigrum	nigri	nigrae	nigra
Gen.	nigri	nigrae	nigri	nigrorum	nigrarum	nigrorum
Dat.	nigro	nigrae	nigro	nigris	nigris	nigris
Acc.	nigrum	nigram	nigrum	nigros	nigras	nigra
Abl.	nigro	nigra	nigro	nigris	nigris	nigris

72-§ . Moslashgan aniqlovchi

Lotin tilida sifat otdan keyin turadi va u bilan rod, son va kelishikda moslashadi. Moslashgan aniqlovchili atamani lotin tiliga tarjima qilishda avval uning shartli tasvirini tuzamiz.

Atamani quyidagicha tarjima qilamiz.

1. Otni topib, uning rodini aniqlaymiz:

tinctura , ae , f – jenskiy rod

2. Sifatning lug‘at shaklini aytamiz va otga mos rodini tanlaymiz:

amarus, a, um; amara – jenskiy rod

Atamaning tarjimasini **Nom.** va **Gen.** da yozamiz:

Nom. tinctura amara

Gen. tincturae amarac.

73 -§. I–II turlanishdagi sifatlarning I, II turlanishdagi otlar bilan moslashuvi

Esda tuting! *Ot+sifat= kelishik, rod, son.*

gutta pura – toza tomchi

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	gutta pura	gutt-ae pur-ae
Gen.	gutt-ae pur-ae	gutt-arum pur-arum
Dat.	gutt-ae pur-ae	gutt-is pur-is
Acc.	gutt-am pur-am	gutt-as pur-as
Abl.	gutt-a pur-a	gutt-is pur-is

sirupus albus – oq sharbat

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	sirupus albus	sirup-i alb-i
Gen.	sirup-i alb-i	sirup-orumalb-orum
Dat.	sirup-o alb-o	sirup-is alb-is
Acc.	sirup-um alb-um	sirup-os alb-os
Abl.	sirup-o alb-o	sirup-is alb-is

extractum siccum – quruq ekstrakt

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	extractum siccum	extract-a sicc-a
Gen.	extract-i sicc-i	extract-orum sicc-orum
Dat.	extract-o sicc-o	extract-is sicc-is
Acc.	extract-um sicc-um	extract-a sicc-a
Abl.	extract-o sicc-o	extract-is sicc-is

74 -§.Quyidagi sifatlarni yod oling!

albus, a, um – oq
 flavus, a, um – sariq
 luteus, a, um – sariq
 coeruleus, a, um – ko‘k, zangori
 cinereus, a, um – kulrang
 purpureus, a, um – qip-qizil, to‘q qizil
 niger gra, grum – qora
 amarus, a, um – achchiq
 purus, a, um – toza
 externus, a, um – tashqi
 internus, a, um – ichki
 fluidus, a, um – suyuq
 liquidus, a, um – suyuq
 siccus, a, um – quruq
 spissus, a, um – quyuq
 frigidus, a, um – sovuq
 compositus, a, um – murakkab
 gelatinosus, a, um – jelatinli
 medicatus, a, um – tibbiyot –i,-si
 vivus, a, um – tirik
 sanus, a, um – sog‘lom
 rotundus, a, um – yumaloq
 tepidus, a, um – iliq
 grossus, a, um – yirik

Mashqlar

1. Quyidagi sifatlarning jenskiy va sredniy rod shakllarini ayting.

1) amarus	7) flavus
2) siccus	8) grossus
3) purus	9) compositus
4) spissus	10) niger
5) gelatinosus	11) frigidus
6) ruber	12) liquidus

2. Sifatni otga moslashtiring va atamalarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) cera (albus, a, um)
- 2) Glycerinum (purus, a, um)
- 3) emulsum (albus, a, um)
- 4) extractum (fluidus, a, um)
- 5) Amygdala (amarus, a, um)
- 6) bacca (grossus, a, um)
- 7) tinctura (amarus, a, um)
- 8) aqua (frigidus, a, um)
- 9) bacca (siccus, a, um)
- 10) infusum (compositus, a, um)
- 11) massa (purus, a, um)
- 12) remedium (externus, a, um).

3. Atamalarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) sariq mum	6) murakkab damlama
2) toza vazelin	7) quyuq ekstrakt
3) kulrang surtma	8) yirik tabletka
4) qora mingdevona	9) ichki vosita
5) sariq (luteus, a, um) gazako't	10) tashqi vosita

4. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Cera alba in aqua non solvitur. 2. Praeparate infusum ex baccis siccis Juniperi. 3. Dilute Glycerinum purum ad aqua. 4. Medicamenta amara in capsulis sumuntur. 5. Unguenta et linimenta sunt remedia externa. 6. China est medicamentum

amarum. 7. Praeparate infusum compositum. 8. Tinctura Valerianae est remedium internum.

5. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Tincturae amarae 10 ml
Tincturae Strychni 5 ml
Misce. Da.
Signa: Kuniga 3 marta ovqatlanishdan oldin 20 tomchidan ichilsin.
2. Recipe: Methyleni coerulei
Da in capsulis gelatinosis.
Signa: Kuniga 2 marta 1 ta kapsuladan qabul qilinsin.
3. Recipe: Streptocidi albi 0,5
Da tales doses numero 20.
Signa: Kuniga 4 marta 1 ta poroshokdan qabul qilinsin.
4. Recipe: Tincturae amarae
Tincturae Rhei ana 15 ml
Misce. Da.
Signa: Kuniga 3 marta 20-30 tomchidan ichilsin.
5. Recipe: Extracti Eucommiae fluidi 25 ml
Da.
Signa: Kuniga 2-3 marta 15-30 tomchidan ichilsin.

6. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Qoqi nastoykasi
Achchiq nastoyka teng miqdorda 10 ml. dan
Kuchala nastoykasi 5 ml
Aralashtir. Ber.
Belgila: Kuniga 3 marta 20 tomchidan ichilsin.
2. Ol: Oq gil 100,0
Ber.
Belgila: Yarim stakan suvga 1-2 osh qoshiq solib, iste'mol qilinsin.
3. Ol: Sanoning murakkab damlamasi 30,0
Ber.
Belgila: Bir marta iching.

4. Ol:Sano barglari 10,0
Ber.
Belgila:Choyga o'xshab damlansin va 1 osh qoshiqdan qabul qilinsin.
5. Ol:Temisal 4,0
Yalpiz suvi
Distillangan suv teng miqdorda 30 ml
Aralashtir. Ber
Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan qabul qilinsin.
7. **"Sifat" mavzusi bo'yicha klaster tuzing.**

Uyga vazifa

I. «Sifat. I–II turlanishdagi sifatlar. Moslashgan aniqlovchi. I–II turlanishdagi sifatlarning I, II turlanishdagi otlar bilan moslashuvi» mavzularini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Sifatlar nechta guruhga bo'linadi?
2. Qaysi sifatlar I-II turlanishga kiradi?
3. Sifatlarning lug'at shakli qanday yoziladi?
4. I-II turlanishdagi sifatlar kelishiklar bo'yicha qanday turlanadi?
5. Moslashgan aniqlovchi deganda nimani tushunasiz?
6. I-II turlanishdagi sifatlar I, II turlanishdagi otlar bilan qanday moslashadi?

II. 74-§ dagi so'zlarni yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) flavus, a, um	a) suyuq
2) internus, a, um	b) yirik
3) fluidus, a, um	c) quruq
4) purus, a, um	d) oq
5) siccus, a, um	e) kulrang
6) niger, gra, grum	f) sariq
7) cinereus, a, um	g) toza

8) albus, a, um	h) murakkab
9) grossus, a, um	i) ichki
10) compositus, a, um	j) qora

IV. Atamalarining shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) oq streptotsid
- 2) sariq vazelin
- 3) achchiq bodom
- 4) sovuq suv
- 5) oq mum

V. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Corticotropinum, Genotropin, Octrotide, Calcitonin, Gonadotropinum chorionicum, Desoxycorticosterone Acetate Vancencil, Depersolon, Gonadotropinum menopausticum, Miacalcic, Danazol, Triiodthyronini hydrochloridum, Mercazolilum, Kalii perchloridum, Glucagon, Calcitrimum, Dihydrotachisterolum Locacorten, Pivalate, Carbutamide, Chlorpropamidum, Arumet, Glibenclamide, Gliquidone, Metformin, Metiguanide, Omcilon. In hacort, Acarbose, Cortisonum, Hydrocortisonum, Glipizide. Hydrocortisone acetate, Locasalen, Fluticasone propionate, Hydrocortisone hemisuccinate, Triamcinoloni acetamidum, Prednisolium, Methylprednisolone, Dexamethasonum, Rhinocort, Triamcinolonum, Budesonide, Synaflavinum, Flumetasone, Lorinden, Halometasone, Betaderm, Celestoderm, Diprofos, Ultralan, Beclometasoni dipropionas, Becodisc, Rhinosol, Sanasthmyl, Fluxolonate, Dohycamon, Desoxycorticosterone trimethylacetate, Oestronum.

VI. Quyidagi maqollarni yod oling!

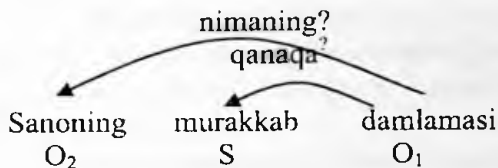
1. Nihil est tam populare, quam bonitas.
Xalq yahshilikni yuksak qadrlaydi.
2. Pulchre sedens melius agens.
Yetti o'lchab bir kes.

Mavzu: Dorivor preparatlarning ko'p bo'lakli nomlarida sifatlarning qo'llanilishi. Dorivor preparatlarning ko'p bo'lakli nomlaridagi modellar. Dori vositalarining farmakologik ta'siri bo'yicha guruh nomlanishi

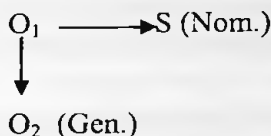
75-§. Dorivor preparatlarning ko'p bo'lakli nomlarida sifatlarning qo'llanilishi

Dorivor preparatlarning ko'p bo'lakli nomlarida birinchi o'rinda dori turlari (shakli) ning nomi bosh kelishikda; ikkinchi o'rinda esa moslashmagan aniqlovchi holdagi shu dori turi tayyorlangan dorivor o'simlik yoki dorivor modda nomi qaratqich kelishigida yoziladi; oxirida esa moslashgan aniqlovchi holda kelgan shu dori turini xarakterlovchi sifat turadi.

Masalan:

Shartli tasviri :

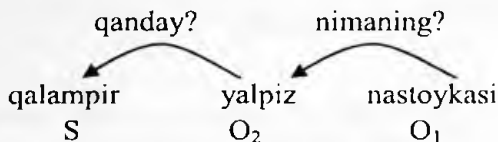
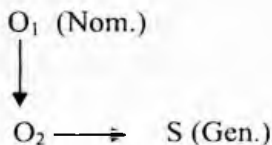

Tarjima qilamiz:

Nom. infusum Sennae compositum

Gen. infusi Sennae compositi

Ba'zan dori turlarining murakkab nomlaridagi sifat dori turi nomiga emas, balki dorivor o'simlik nomiga tegishli bo'ladi va unga rodda, sonda hamda kelishikda moslashadi.

Masalan:**Shartli tasviri:****Tarjima qilamiz:****Nom.** tinctura Menthae piperitae**Gen.** tincturae Menthae piperitae.

76-§. Dorivor preparatlarning ko'p bo'lakli nomlaridagi modellar

Ba'zan dorivor preparatlarning ko'p bo'lakli nomlarida shu dori xususiyatini xarakterlovchi sifat moslashgan aniqlovchi holda turadi. Quyida dorivor preparatlarning ko'p bo'lakli nomlaridagi ayrim modellar berilgan.

1-model. Tabletkalar nomi.

Ularda quyidagi aniqlovchilar ko'p uchraydi:

obductae – po'st (parda) bilan qoplangan

enterosolubiles – ichakda eriydigan

sublinguales – til ostiga qo'yiladigan.

Masalan: Tabulettae Raunatini obductae – raunatinning po'st bilan qoplangan tabletkalari.

2-model. Ekstraktlar nomi.

Ularda ekstraktlarning konsistensiyasini ifodalovchi quyidagi aniqlovchilar uchraydi:

fluidum – suyuq

spissum – quyuq

siccum – quruq

Masalan: Extractum Crataegi fluidum – do‘lananing suyuq ekstrakti.

3-model. Bitta asosiy vosita bilan oddiy va murakkab yozuvlar.

Bunday yozuvlarni farqlash uchun quyidagi sifatlar ishlatiladi:

simplex, icis – oddiy

compositus, a, um – murakkab

Masalan: Emplastrum Plumbi simplex – qo‘rg‘oshinning
oddiy malhami

Emplastrum Plumbi compositum – qo‘rg‘oshinning murakkab malhami

4-model. Gomeopatik preparatlar.

Murakkab tarkibli gomeopatik preparatlarning nomlari ko‘pincha otlardan tashkil topib, birinchisi dorivor vosita tarkibiga kiruvchi o‘simlik yoki hayvon organining nomi, ikkinchi esa *compositum* (manosi -murakkab dorivor vosita) so‘zi bo‘lib, u sredniy roddagi otlarga kiradi.

Masalan: Echinacea compositum
Tonsilla compositum.

77-§. Dori vositalarining farmakologik ta‘siri bo‘yicha guruh nomlanishi

Organizimga bir xil ta‘sir ko‘rsatadigan dorilar farmakologiyada guruhlarga bo‘linadi va ular sifat ko‘rinishida bo‘lib, dorilarning farmakologik ta‘sirini tariflaydi.

Masalan: remedia analgetica – og‘riq qoldiruvchi vositalar
remedia cardiaca – yurakka tegishli vositalar
remedia cholagoga – o‘t (safro) haydovchi vositalar.

78-§. Quyidagi so‘zlarni yod oling!

gelatinosus, a, um – jelatinli

camphoratus, a, um – kamforali

isotonicus, a, um – izotonik
gastricus, a, um – oshqozon -i (-si)
stomachicus, a, um – oshqozon -i (-si)
durus, a, um – qattiq, mustahkam
aquosus, a, um – suvli
hydricus, a, um – suvli
anhydricus, a, um – suvsiz
oleosus, a, um – moyli
spirituosus, a, um – spirtli, spirtga tegishli
chartaceus, a, um – qog‘ozli, qog‘ozdan qilingan
amylaceus, a, um – kraxmalli, kraxmalga tegishli
aethereus, a, um – efirli
aethylicus, a, um – etil -i (-si)
suillus, a, um – cho‘chqa -i (-si)
arenarius, a, um – qumli, qumloq
piperitus, a, um – qalampir -i(-si)
cardiacus, a, um – yurakka ta‘sir etuvchi
laxativus, a, um – ich suradigan, surgi
diureticus, a, um – siydik haydovchi
chologogus, a, um – o‘t haydovchi, o‘t haydaydigan
diaphoreticus, a, um – terlatuvchi
analgeticus, a, um – og‘riqni qoldiruvchi
anaestheticus, a, um – og‘riqsizlantiruvchi
antipyreticus, a, um – issiqni pasaytiruvchi
antiasthmaticus, a, um – astmaga qarshi
hypnoticus, a, um – uxlatadigan, uyqu keltiradagan
somnifer, fera, ferum – uxlatadigan, uyqu keltiradigan
narcoticus, a, um – narkotik
broncholyticus, a, um – bronxolitik
spasmolyticus, a, um – spasmolitik
haemostaticus, a, um – qon to‘xtatuvchi
sedativus, a, um – tinchlantiradigan

Mashqlar

1. O'zbek tiliga tarjima qiling.

- 1.Extractum Frangulae fluidum
- 2.Tinctura Rhei amara
- 3.Extractum Valerianae spissum
- 4.Folium Menthae piperitae
- 5.Extractum Althaeae siccum
- 6.Linimentum Chloroformii compositum

2. Qavs ichidagi sifatni otga moslashtirng va o'zbek tiliga tarjima qiling.

- 1)capsula (gelatinosus,a,um)
- 2)emulsum (oleosus,a,um)
- 3)linctura (aethereus,a,um)
- 4)lanolinum (anhydricus,a,um)
- 5)unguentum (camphoratus,a,um)
- 6)paraffinum (albus,a,um)

3. Sifatdoshlarni otlarga moslashtiring va o'zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) camphora (tritus, a,um)
- 2) aqua (destillatus, a,um)
- 3) acidum (dilutus., a,um)
- 4) serum (purificatus, a,um)
- 5) tabuletta (obductus, a,um)

4. Quyidagi terminlarni shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) ravochning quruq ekstrakti
- 2) qoqining quyuuq ekstrakti
- 3) arslonquyuqning suyuq ekstrakti
- 4) qalampir yalpiz suvi
- 5) valeriananing efirli nastoykasi
- 6) kuchalaning quruq ekstrakti
- 7) qumloq bo'znochning ekstrakti
- 8) qumloq bo'znochning suyuq ekstrakti.

5. Quyidagi so'zlarning sinonimlarini toping.

Durus, aquosus, suillus, laxativus, hypnoticus, flavus, liquidus.

6. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Tinctura Rhei amara.
2. Extractum Frangulae fluidum.
3. Extractum Althaeae siccum.
4. Extractum Belladonnae spissum.
5. Infusum Sennae compositum.
6. Extractum Absinthii spissum.
7. Tabulettae Thyreoidini obductae.
8. Linimentum Olei Terebinthinae compositum.
9. Extractum Urticae fluidum.
10. Oleum Menthae piperitae.

7. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Infusi Sennae compositi 30 ml

Da.

Signa: Bir marta qabul qilishga (kattalar uchun)

2. Recipe: Extracti Crataegi fluidi 30 ml

Da.

Signa: Bir qabulga 20 tomchidan ichilsin.

8. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Chayono'ning suyuq ekstrakti

Bo'yadoronning suyuq ekstraktidan teng miqdorda
25ml

Mentol 0,05

Aralashtir.

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 25 tomchidan ichilsin.

2. Ol: Aloyning suyuq ekstrakti 1 ml

Shunday dozalarda 10(son)ta ampulalarda ber.

Belgila: Teri ostiga 1 ml dan yuborilsin.

9. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Remedia sunt cardiaca, analgetica, hypnotica, diuretica, cholagoga et cetera.
2. Tinctura Convallariae est remedium cardiacum.
3. Folium Sennae et Oleum Ricini sunt remedia laxativa.
4. Analginum est remedium analgeticum.
5. Luminalum

est remedium hypnoticum. 6.Extractum Helichrysi arenarii fluidum est remedium cholagogum. 7.Decoctum foliorum Uvae ursi est remedium diureticum. 8.Tempalginum, Baralginum, Promedolum et cetera remediis analgeticis annumerantur (sanaladi).

Uyga vazifa

I.«Dorivor preparatlarning ko'p bo'lakli nomlarida sifatlarning qo'llanilishi. Dorivor preparatlarning ko'p bo'lakli nomlaridagi modellar. Dori vositalarining farmakologik ta'siri boyicha guruh nomlanishi» mavzularini o'zlashtirib oling. Quyidagi savollar yordamida o'zlashtirgan bilimlaringizni tekshirib ko'ring:

1 Dorivor preparatlarning ko'p bo'lakli nomlarida sifat nechanchi o'rinda va qanday aniqlovchi holida turadi?

2. Agar sifat dorivor o'simlik nomiga tegishli bo'lsa unga qanday moslashadi?

3. Dori vositalarining farmakologik ta'siri boyicha guruh nomlanishi qanday hosil qilinadi?

II. 78-§ dagi so'zlarni yod oling.

III. Atamalarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) shirinmiyaning quyuq ekstrakti

2) ravochning achchiq nastoykasi

3) gulxayrining quruq ekstrakti

4) qalampir yalpizning bargi

IV. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol:Qalampir yalpiz barglarining damlamasi 50,0 :200 ml dan
Ber.

Belgila: Har 3 soatda 1 osh qoshiqdan ichilsin.

2.Ol:Arslonquyruqning suyuq ekstrakti 25 ml

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 20 tomchidan ichilsin.

V. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Oestradiolum, Oestradiol dipropionate, Aethinyloestradiolum, Distanorm, Lutocyclin, Eticyclin, Progynon, Climakterin, Proginova, Synoestrolum, Retabolil, Dimoestrolum, Acetomepregenolum, Demulen, Diaethylstilboestrolum, Synthoestrin, Syntofollin, Sygethinum, Allylestrenol, Clomifene Citrate, Progesteronum, Syngestrone, Oxyprogesterone capronate, Praegninum, Lutocyclo, Postinor, Divina, Methandrostenolonum, Norethistroni, Ovidon, Norcolut, Anteovin, Gestanyn, Non-Ovlon, Norgestrel, Lindiol, Regevidon, Minisiston, Microgynon, Femoden, Marvelon, Trisiston, Tri-Regol, Triquilar, Milvane, Microlut, Praegoestrolum, Climonorm, Testoenatum, solutio "Tetrasteronum" oleosa pro injectionibus, Methyltestosteronum, tabulettae "Testobromlecithum" obductae, Phenobolinum.

VI. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Qualis rex, talis grex.

Mol egasiga o'xshamasa, xarom o'ladi.

2. Amicitia magnium solatium in dolore.

Birlik oldida tog' egilar.

Mavzu: Farmatsevtik terminlar, tez-tez takrorlanadigan bo'laklar va retseptlarni tarjima qilish

1. Grammatik mavzularni takrorlang va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Otlar nechta rodga ega? Ularning lotincha nomini yozing.
2. Otlar nechta turlanishga ega? Ularning **Gen.Sing.** dagi qo'shimchalarini ayting.
3. Lug'atga otlar qanday yoziladi?
4. I turlanishdagi otlarga qaysi otlar kiradi?
5. II turlanishdagi otlarga qaysi otlar kiradi?
6. Fe'llar nechta tuslanishga ega?
7. Fe'llarning buyruq mayli birlikda qanday hosil qilinadi?
8. Fe'llarning buyruq mayli ko'plikda qanday hosil qilinadi?
9. Qanday aniqlovchilarni bilasiz?
10. I-II turlanishdagi sifatlarga qaysi sifatlar kiradi?
11. I-II turlanishdagi sifatlar kelishiklar bo'yicha qanday turlanadi?
12. Lug'atga sifatlar qanday yoziladi?
13. II turlanish sredniy roddagi otlarga qaysi otlar kiradi ?
14. II turlanishdagi mujskoy roddagi otlarga qaysi otlar kiradi ?
15. II turlanishdagi jenskiy roddagi otlarga qaysi otlar kiradi ?
16. Dorivor preparatlar nomi qaysi rodga va qaysi turlanishga kiradi?
17. Lotin tilidagi otlar nechta songa bo'linadi? Ularning lotincha nomini ayting.
18. Otlarning turlanishi qanday aniqlanadi?
19. Moslashgan aniqlovchi qaysi so'z turkumi bilan ifodalanadi?

20. Moslashmagan aniqlovchi qaysi soʻz turkumi bilan ifodalanadi?

21. Retsept nechta qismdan iborat?

22. Retseptning lotincha qismi qaysi soʻz bilan boshlanadi?

23. Retseptda dori moddalarining nomi qaysi kelishikda yoziladi?

24. Qanday retseptlarni bilasiz?

25. Dorivor preparatlar **Nom. Sing., Gen. Sing., Nom. Plur. va Gen. Plur.** da qanday qoʻshimchalarga ega?

26. I turlanishdagi otlar **Nom. Sing., Gen. Sing., Nom. Plur. va Gen. Plur.** da qanday qoʻshimchalarga ega?

27. II turlanishdagi mujskoy roddagi otlar **Nom. Sing., Gen. Sing., Nom. Plur. va Gen. Plur.** da qanday qoʻshimchalarga ega?

28. II turlanishdagi sredniy roddagi otlar **Nom. Sing., Gen. Sing., Nom. Plur. va Gen. Plur.** da qanday qoʻshimchalarga ega?

29. Dorivor vositalar nomenklaturasi deb nimaga aytiladi?

30. Dorivor vosita deb nimaga aytiladi?

31. Dorivor modda deganda nimani tushunasiz?

32. Dori shakli, dorivor preparatlar deb nimaga aytiladi?

33. Dorivor vositalar nomenklaturasini nechta tipik guruhga ajratish mumkin?

34. I, II, III, IV, V, VI tipik guruhlarga nimalarning nomlari kiradi?

35. I tipik guruh nechta otdan tashkil topadi va ular nimalarni nomini bildiradi? Otlarning kelishigini ayting.

36. II tipik guruh toʻgʻrisida nimalarni bilasiz?

37. Organik kimyoviy moddalarning ilmiy va trivial nomlari toʻgʻrisida nimalarni bilasiz?

38. Tez-tez takrorlanadigan boʻlaklar toʻgʻrisida aytib bering.

39. Dorivor preparatlarning koʻp boʻlakli nomlarida sifat nechanchi oʻrinda va qanday aniqlovchi holda turadi?

40. Murakkab dorivor preparatlar deganda nimani tushunasiz?

41. Murakkab dorivor preparatlar nomi qanday hosil qilinadi?

42. Retseptlarda tabletkalar va shamchalar nomi qanday yoziladi?

43. Savdo nomi deganda deganda nimani tushunasiz?

44. Savdo nomlarining kelib chiqish manbalarini ayting.

45. Savdo nomlarida soʻzlar qanday yasaladi?

46. Suffiksatsiya, prefiksatsiya va abbreviatsiya deganda nimani tushunasiz?

47. Dorivor preparatlarning trivial nomlari qanday talablarga mos kelishi kerak?

48. Dorivor preparatlarning trivial nomlari boʻyicha belgilangan toʻrtta talabni aytib bering.

49. Dorivor preparatlar nomlarining jahon sinonimiyasi deganda nimani tushunasiz?

50. Sinonimiyani kamaytirish uchun qanday ishlar amalga oshirilmoqda?

51. Dori moddalariga xalqaro nom berish ishlarini qaysi tashkilot amalga oshiradi?

52. XPN va INN; JSST va WHO abbreviaturalari nimani anglatadi?

2. Quyidagi otlarni birlik va koʻplikda, bosh va qaratqich kelishiklarda tarjima qiling. (Topshiriq jadval yordamida bajariladi.)

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen.Plur.
pinus-qaragʻay	II	f	pini-qaragʻayning	pini- qaragʻaylar	pinorum-qaragʻaylarining

Habdori, suyuq surtma, qalam, moy, malham, kurtak, son, zahar, yelim, kraxmal, metal, qoʻziqorin, kapsula, shamcha, hujayra, vrach, vrachlik vositasi, tayoqcha, yer ustki qism, tomchi, sharcha, shira, qaynatma, granula, razavor meva, sharbat.

4. Sifatlarini otlarga moslashtiring va so'z iboralarini o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. cera (albus,a,um)	6. emulsum (oleosus, a,um)
2. glycerinum (purus,a,um)	7. tabuletta (obductus,a,um)
3. succus (gastricus,a,um)	8. bolus (albus,a,um)
4. tinctura (amarus,a,um)	9. extractum (spissus,a,um)
5. capsula (gelatinosus,a,um)	10. Amygdala (amarus,a,um)

5 .Tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni ajrating va ularning ahamiyatini ko'rsating.

Haematogenum, Trimethinum, Cordigen, Cefotaxinum, Laro Testoenatum, Polyvitaplex, Butaflogin, Virex, Penicillinatum, Fludrocortisonum, Allercur, Dekavit, Stanolon, Asvitolum, Perandren, Nicotensyl, Sulfacetamidum, Barucainidum, Cholevid, Androlin, Uritol, Corazolum, Agovirin, Cibalgin, Regutensin, Contalax, Dipidolor, Pabestrol, Angiotrophinum, Tensonal, Laboestrin, Agovirin, Iopagnostum, Sovcainum, Aprestinum, Sulfadimezinum.

6. Quyidagi retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Octoestrol 0,001

Da numero 20 in tabulettis.

Signa: Kuniga 2 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.

2. Recipe: Cyclobarbitali 0,2

Da in tabulettis numero 10.

Signa: Kechasiga yarim tabletkadan qabul qilinsin.

3. Recipe: Extracti Sanguisorbae fluidi 30 ml

Da.

Signa: Kuniga 4 marta 40 tomchidan ichilsin.

4. Recipe: Infusi herbae Centaurii 10,0: 200 ml

Da.

Signa: Ovqatdan oldin 1 osh qoshiqdan ichilsin.

5. Recipe: Dragee Diazolini 0,05
Da tales doses numero 20.
Signa: Kuniga 3 marta 1 ta donachadan ovqatdan keyin qabul qilinsin.
6. Recipe: Olei Ricini 20,0
Xeroformii 1,2
Misce. Da.
Signa: Surtmali bog'lamlar uchun.
- 7. *Quyidagi retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.***
1. Ol: Frangulaning suyuq ekstrakti 50 ml
Ber.
Belgila: 1 martaga 20 tomchidan ichilsin.
2. Ol: Fenobarbital tabletkalari 0,1 6(son) ta
Ber.
Belgila: Kechasiga
3. Ol: Kanakunjut moyi 10,0
Jelatinli kapsulalarda ber.
Belgila: Har yarim soatda qabul qilinsin.
4. Ol: Kokarboksilasa 0,05
Ampulalarda 10(son) ta ber.
Belgila: Kuniga 1-2 marta mushaklar orasiga yuborilsin.
5. Ol: Dicitilstilbestrol
Tabletkalarda 20(son) ta ber.
Belgila: Kuniga 1 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.
6. Ol: Korinfar 0,01
Ber.
Belgila: Kuniga 3 marta 1-2 ta drajedan qabul qilinsin.

Uyga vazifa

Yakuniy baholashga tayyorlaning!

Mavzu: Botanik nomenklaturada sifatlarning ishlatilishi

79-§. Botanik nomenklaturada sifatlarning ishlatilishi

Botanik nomenklaturada sifatlarning o'simlik turini va botanik oilani bildirish uchun ishlatiladi. O'simlik turini bildiradigan sifatlarning ularning geografik tarqalishini; o'sish sharoitini; tashqi ko'rinishini va boshqa xususiyatlarini ifodalaydi.

Sifatlarning o'simlik nomiga kelishida, rod va sonda moslashib keladi.

Masalan: *Atropa caucasia* – Kavkaz belladonnasi

Lekin ba'zi bir o'simlik nomi bilan birgalikda keladigan sifatlarga rod moslashmaydi.

Masalan: *Polygonum bistorta* – ilonsimon toron

Botanik oilalarning nomini ko'rsatuvchi sifatlarning *-ferae, -ae, -aceae* qo'shimchalari yordamida yasaladi. Ular jenskiy rod bosh kelishik va ko'plik sonda bo'ladi.

Masalan: *Fabaceae* – dukkakdoshlar

Cruciferae – butguldoshlar

80 -§.Quyidagi botanik oilalarning nomini yod oling!

Berberidaceae – zirkdoshlar

Cucurbitaceae – qovoqdoshlar

Fabaceae – dukkakdoshlar

Liliaceae – lolaguldoshlar

Linaceae – zig'irdoshlar

Magnoliaceae – magnoliyadoshlar

Malvaceae – gulxayridoshlar

Papaveraceae – ko'knoridoshlar

Pinaceae – qarag'aydoshlar

Polygonaceae – torondoshlar

Rosaceae – ra'noguldoshlar

Urticaceae – gazandadoshlar

81-§. Jadval bilan tanishib chiqing va o‘simliklar nomini yod oling!

Xarakterli belgisi	Misollar
1.Geografik tarqalishi	<p><i>Atropa caucasica</i> – Kavkaz belladonnasi <i>Periploca graeca</i> – Gretsiya periplokasi <i>Laminaria japonica</i> – Yapon laminariyasi <i>Acotinum karakolicum</i> – Qorako‘l parpisi <i>Schizandra chinensis</i> – Xitoy limonnigi</p>
2. O‘shish sharoiti	<p><i>Arnica montana</i> – tog‘ arnikasi <i>Gnaphalium uliginosum</i> – botqoq gnafaliumi <i>Scilla maritima</i> – dengiz piyozi</p>
3.Tuzilishi,tashqi ko‘rinishi, rangi, ta‘mi va boshqa xususiyatlari	<p><i>Cassia acutifolia</i> – o‘tkir bargli sano <i>Magnolia grandiflora</i> – yirik gulli magnoliya <i>Hypericum perforatum</i> – teshik dalachoy <i>Vinca erecta</i> – tik o‘svuvchi bo‘rigul <i>Glycyrrhiza glabra</i> – tuksiz qizilmiya <i>Delphinium confusum</i> – chalkashgan isparak <i>Thalictrum minus</i> – kichik sanchiqo‘t <i>Gentiana lutea</i> – sariq nufar <i>Polemonium coeruleum</i> – zangori polemonium <i>Veratrum album</i> – oq maralquloq <i>Passiflora incarnata</i> – to‘q qizil passiflora</p>
4. Boshqa o‘simliklarga o‘xshashligi	<p><i>Vesnaga daucoides</i> – sabzisimon visnaga <i>Apocynum cannabinum</i> – nashasimon kendir</p>

Mashqlar

1. *-aceae* qo'shimchasi yordamida botanik oilalarning nomini yozing.

araliyadoshlar, zig'irdoshlar, valerianadoshlar, jo'kadoshlar, likopodiyadoshlar.

2. *Sifatlarni otlarga moslashtiring va terminlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.*

1. Glaucium (flavus, a, um)
2. Strephania (glaber, bra, brum)
3. Helichrysum (arenarius, a, um)
4. Helleborus (caucasicus, a, um)
5. Aloë (striatulus, a, um – yo'l-yo'l).

3. *O'zbek tiliga tarjima qiling.*

1. Capsicum annum. 2. Eucalyptus cinerea. 3. Helichrysum arenarium. 4. Hyoscyamus niger. 5. Rhamnus cathartica. 6. Gentiana lutea. 7. Veratrum album.

4. *Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.*

- 1) qora mingdevona
- 2) arman gulxayrisi
- 3) kavkaz xelleborusi
- 4) yuraksimon jo'ka
- 5) kulrang evkalipt
- 6) qumloq bo'znochining quruq ekstrakti
- 7) qalampir yalpiz
- 8) yirik gulli magnoliyaning suyuq ekstrakti

5. *O'zbek tiliga tarjima qiling.*

1. Lanolinum anhydricum in chloroformio bene solvitur.
2. Allocoholum extractum Urticae siccum et extractum Allii sativi siccum continet. 3. Capsulas gelatinosas ex gelatina, aqua, glycerino praeparant. 4. Einplastrum Plumbi compositum in ollis datur. 5. Linimentum chloroformii compositum chloroformium et oleum Hyoscyami continet.

6. *Berilgan kataklarda hikmat yashiringan. Quyidagi so'zlarning antonimlarini topib, kataklarni to'ldiring, keyin*

raqamlar bo'yicha harflarni kataklarga yozing va hikmatni o'qing.

1) externus 9) internus 17) venenum 26) simplex 36) hydricus

1	2	3	4	5	6	7	8		
9	10	11	12	13	14	15	16		
17	18	19	20	21	22	23	24	25	
26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
36	37	38	39	40	41	42	43	44	45

25	4	14	8		31	17	2	17		1	2		26	27	5	29	30	13	12		45	17	18	27
----	---	----	---	--	----	----	---	----	--	---	---	--	----	----	---	----	----	----	----	--	----	----	----	----

7. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

- Recipe: Infusi herbae Hyperici perforati 20,0-200 ml
Da.
Signa: 1 kunda 3 marta ovqatdan oldin ichilsin.
- Recipe: Extracti Passiflorae incarnatae fluidi 40 ml
Da.
Signa: Kuniga 3 marta 20 tomchidan ichilsin.
- Recipe: Extracti Sanguisorbae fluidi 30 ml
Da.
Signa: Kuniga 4 marta 40 tomchidan ichilsin.
- Recipe: Suppositoria cum Digitoxino 0,00015 numero 10
Da.
Signa: Kuniga 1 marta 1 ta shamchadan qo'yilsin.

8. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

- Ol: Arslonquyruqning suyuq ekstrakti 25ml
Ber.
Belgila: Kuniga 3 marta 20 tomchidan ichilsin.
- Ol: Qalampir yalpiz barglarining damlamasi 50,0 ; 200 ml.dan
Ber.
Belgila: Har 3 soatda 1 osh qoshiqdan ichilsin.

3.Ol:Levzeyaning suyuq ekstrakti

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 20 tomchidan ichilsin.

Uyga vazifa

I.«Botanik nomenklaturada sifatlarning ishlatilishi» mavzusini o'zlashtirib oling. Quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Botanik nomenklaturada sifatlar nimalarni bildiradi?
2. O'simlik turini bildiradigan sifatlar nimalarni ifodalaydi?
3. Botanik oilalar nomlari qanday qo'shimchalar yordamida yasaladi?

II. 80,81-§lardagi so'z va so'z iboralarini yod oling.

III. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) to'q qizil passifloraning suyuq ekstrakti
- 2) teshik dalachoyning yer ustki qismi
- 3) gnafalium yer ustki qismining damlamasi

IV. Retseptlarni tarjima qiling.

1.Recipe:Extracti Passiflorae fluidi 30 ml

Da.

Signa:Kuniga 3 marta 30 tomchidan ichilsin.

2. Ol:Qalampir yalpiz nastoykasi 25 ml.

Ber.

Belgila: Bir marta qabulga 15 tomchidan ichilsin.

V To'g'ri o'qishni o'rganing!

Oleum jecoris depuratum pro usum interno, oleum jecoris Aselli vitaminisatus, Acitretin, Isotretinoine, Carotin, Thiaminum, Thiamini bromidum, faex medicinalis, Serevisiae fermentum siccum depuratum, solutio "Thiodinum", Phosphothiaminum, Cocarboxylasum, Benphothiaminum, Acidum folicum, Riboflavinum, Riboflavinum-mononucleotidum, Flavinatum, Pyridoxinum, Pyridoxini hydrochloridum, Pyridoxalphosphatum, Cyanocobalaminum, Oxycobalaminum, Cabamamidum, Vitohepatum, Calcium folinate, Acidum ascorbinicum, sirupus ex fructibus Rosae, Galascorbinum, Rutinum, Quercetinum, Acidum

nicotinicum, Nicotinamidum, Calcium pantothenate, Panthenol, Tocopheroli acetate, Profecundin, Phytomenadionum, Cholecalciferolum, Vigantol, Oxidevitum, Misoprostol, Artrotec, Latanoprost, Videcholum, Calcitriol, Alphacalcidol, Calcipotriol, Methylmethioninsulfonii chloridum, Calcii pangamas, Cholini chloridum, Acidum lipoicum, Lipamidum, Carotini, Vikasolum, Ergocalciferolum.

VI. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.
Tomchi kuchi bilan emas, tez tushishi bilan tosh teshar.
2. Omnium artium medicina nobilissima est.
Tibbiyot san'atlar ichida eng olijanobidir.
3. Nulla aetas ad discendum sera.
Ilmning kechi bo'lmaydi.

Mavzu: Vaksinalar, zardoblar va anatoksinlar nomida sifatlarining ishlatilishi

82-§. Vaksinalar, zardoblar va anatoksinlar nomida sifatlarining ishlatilishi

Vaksinalar, zardoblar va anatoksinlar nomidagi sifatlar tegishli kasalliklarning nomlariga *-icum* va *-osum* suffiksini qoʻshib hosil qilinadi.

Masalan: *vaccinum brucellicum* – qora oqsoq(brutsellyoz)ga oid vaksina

serum antigangraenosum – gangrenaga qarshi zardob

anatoxinum tetanicum – qoqsholga qarshi anatoksin

Vaksina, zardob va anatoksinlar nomlarida quyidagi aniqlovchilar qoʻllaniladi:

purificatus, a, um – tozalangan

concentratus, a, um – konsentratsiya qilingan

vivus, a, um – tirik

siccus, a, um – quruq

adsorptus, a, um – adsorbsiya qilingan

Masalan: *serum antigangraenosum* (*purificatum concentratum*)

vaccinum brucellicum vivum (*siccum*)

anatoxinum diphtherico – tetanicum (*purificatum*)

Eslatma: Vaksinalarning moslashmagan aniqlovchi yordamida hosil qilingan nomlari ham uchraydi.

Masalan: *vaccinum variolae* – chechak vaksinasi (*variola*, ae, f – chechak kasalligi).

83- § Quyidagi sifatlarini yod oling!

brucellicus, a, um – qora oqsoq (brutsellez)ga oid

cholericus, a, um – vaboga oid

pertussicus, a, um – koʻkʻyoʻtalga oid

antipestosus, a, um – oʻlatga qarshi

antirabicus, a, um – quturishga qarshi

antituberculosicus, a, um – sil (tuberkulyoz) ga qarshi
antidiphthericus, a, um – bo‘g‘maga qarshi
antigangraenosus, a, um – gangrenaga qarshi
antitetanicus, a, um – qoqshol (stolbnyak) ga qarshi
sulfuratus, a, um – oltingugurtli
ammoniatus, a, um – ammiakli
camphoratus, a, um – kamforali
anisatus, a, um – arpabodiyonli
ceratus, a, um – mumlangan
naphthalanatus, a, um – naftalanli
paraffinatus, a, um – parafin bilan qoplangan
adhaesivus, a, um – yopishqoq
vesicatorius, a, um – chipqonga qo‘yiladigan
collagenicus, a, um – kollagenli
isotonicus, a, um – izotonik
crystallisatus, a, um – kristall...
medicatus, a, um – tibbiy (tibbiyot) –i,(-si)
gastricus, a, um – oshqozon –i,(-si)
stomachicus, a, um – oshqozon –i,(-si)
ophthalmicus, a, um – ko‘z –i,(-si)

Mashq

1. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) serum antidiphthericum (purificatum concentratum)
- 2) anatoxinum staphylococcicum
- 3) vaccinum cholericum (purificatum concentratum)
- 4) vaccinum cholericum (siccum)
- 5) vaccinum pertussico – diphtherico-tetanicum
- 6) serum antitetanicum (purificatum concentratum).

2. Sifatlarni otlarga moslashtiring va terminlarni o‘zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) remedium (haemostaticus, a, m)
- 2) linimentum (ammoniatus, a, um)
- 3) charta (ceratus, a, um)
- 4) emplastrum (adhaesivus, a, um)
- 5) succus (gastricus, a, um)

6) capsula (gelatinosus a um; elasticus, a, um).

3. Lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) silga qarshi zardob
- 2) quturishga qarshi vaksina
- 3) o'latga qarshi vaksina
- 4) gangrenaga qarshi zardob
- 5) silga qarshi BSJ vaksinasi
- 6) qoqsholga qarshi zardob
- 7) vaboga oid vaksina
- 8) ko'kyo'talga oid vaksina

4. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) kamforali moy
- 2) ro'yanning quyuq ekstrakti
- 3) naftalanli surtma
- 4) aloyning quyuq ekstrakti
- 5) chipqonga qo'yiladigan malham
- 6) tetratsiklinning ko'z surtmasi
- 7) kristal yod
- 8) qon to'xtatuvchi gubka
- 9) parafin bilan qoplangan qog'oz
- 10) ko'z tomchilari

5. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1.Ol:Bo'g'maga qarshi zardobdan (tozalangan konsentratsiya qilingan)10000 AYe

Shunday dozalarda 6(son)ta ampulada ber.

Belgila:

2.Ol:Polivaksina 10 ml

Ber.

Belgila: Teri ostiga 2 ml.dan yuborilsin.

3.Ol Qumloq bo'znochning quruq ekstrakti1,0

Shunday dozalarda 42(son)ta ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1ta kukundan qabul qilinsin.

4.Ol:Oshqozon shirasi 100,0

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ovqat

mahalida ichilsin.

5.Ol:Tetratsiklinning ko‘z surtmasi 10,0

Ber.

Belgila: Ko‘z surtmasi.

6.Ol:Streptotsidning suyuq surtmasi 5% 40,0

Ammiakli suyuq surtma 40,0

Aralashtir. Ber.

Belgila: Uqalash uchun.

6.O‘zbek tiliga tarjima qiling.

1. Tabulettae stomachicae cum extracto Belladonnae. 2. Acida concentrata et diluta sunt. 3.Ex herba Millefolii exsiccata infusum praeparatur. 4.Hydrargyrum praecipitatum album remedium antisepticum externum est. 5.Praeparate unguentum ex Hydrargyro praecipitato albo Vaselino et Lanolino anhydrico. 6. Da puero tabulettas Tetracyclini obductas.

Uyga vazifa

I.«Vaksinalar, zardoblar va anatoksinlar nomida sifatlarning ishlatilishi» mavzusini o‘zlashtirib oling. Quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko‘ring.

1. Vaksina, zardob va anatoksinlar nomidagi sifatlar qanday hosil qilinadi?

2.Vaksina, zardob va anatoksinlar nomlarida qanday aniqlovchilar ishlatiladi?

II. 83-§ dagi so‘zlarni yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so‘zlarning o‘ng ustundagi o‘zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) cholericus, a, um	a) arpabodiyonli
2) pertussicus, a, um	b) mumlangan
3) anisatus, a, um	c) ko‘k yo‘talga oid
4) ceratus, a, um	d) vaboga oid
5) sulfuratus, a,m	e) oltingugurtli
6) gastricus, a, um	f) chipqonga qo‘yiladigan
7) vesicatorius, a, um	g) o‘latga qarshi
8) adhaesivus, a, um	h) bo‘g‘maga qarshi
9) antidiptericus, a, um	i) oshqozon –i, (-si)

glutaminicum, Digestal, Enzystal, Mezym forte, Lydazum, Ronidazum, Cytochromum C, Penicillinasum, Pantrypinum, Contrykal, Gordox.

VII. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Non omne,quod nitet, aurum est.
Yaltiroq narsalar oltin bo'lavermaydi.
2. Homines dum docent, discent.
Odamlar o'rgatib, o'rganadilar.
3. Aquila non captat muscas.
Burgut pashsha tutmaydi.

Mavzu: Majhullik nisbatidagi o'tgan zamon sifatdoshi

84-§. Majhullik nisbatidagi o'tgan zamon sifatdoshi

Lotin farmatsevtika terminologiyasida ko'pincha majhullik nisbatidagi o'tgan zamon sifatdoshi qo'llaniladi. Ular fe'llardan tashkil topib, mujskoy rodida **-us**, jenskiy rodida **-a**, sredniy rodida esa **-um** qo'shimchasiga ega bo'ladi.

Sifatdoshlar I–II turlanishdagi sifatlariga o'hshab turlanadi va otlarga rodida, sonda, kelishikda moslashadi.

Masalan: distillangan suv –

Nom. aqua destillata

Gen. aquae destillatae.

84-§. Quyidagi sifatdoshlarni yod oling!

destillatus, a, um – distillangan

depuratus, a, um – tozalangan

rectificatus a, um – tozalangan (etil spirti, skipidar)

purificatus, a, um – tozalangan (vaksina, zardob va anatoksinlar)

exsiccatus, a, um – quritilgan

praccipitatus, a, um – cho'ktirilgan

pulveratus, a, um – kukunga aylantirilgan

concisus, a, um – maydalangan, kesilgan, qirqilgan

sterilisatus, a, um – sterilizatsiya qilingan

contusus, a, um – tuyilgan, yanchilgan

reductus, a, um – qaytarilgan

ustus, a, um – olovda kuydirilgan

tritus, a, um – ishqalab maydalangan

concentratus, a, um – konsentratsiya qilingan,
konsentrlangan

dilutus, a, um – suyultirilgan

conservatus, a, um – konservatsiya qilingan

obductus, a, um – po'st bilan qoplangan

activatus, a, um – faollashtirilgan
vitaminisatus, a, um – vitaminlashtirilgan
solutus, a, um- eritilgan

Mashqlar

1. Quyidagi sifatdoshlarning qaysi fe'llardan tashkil topganligini aniqlang.

1) filtratus, a, um	5) conservatus, a, um
2) destillatus, a, um	6) obductus, a, um
3) contusus, a, um	7) sterilisatus, a, um
4) dilutus, a, um	8) depuratus, a, um

2. Sifatdoshlarni otlarga moslashtiring. Soʻz iboralarini oʻzbek tiliga tarjima qiling.

- 1) camphora (tritus, a,um)
- 2) herba Millefolii (exsiccatus, a,um)
- 3) aqua (destillatus, a,um)
- 4) chole (conservatus, a,um)
- 5) acidum (dilutus, a,um)
- 6) serum (purificatus, a,um)
- 7) folia (concisus, a,um)
- 8) Oleum Terebinthinae (rectificatus,a,um)
- 9) Ferrum (reductus, a,um)
- 10)Hydrargyrum (praecipitatus,a,um).

3. Quyidagi terminlarni Nom. va Gen. ga lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) konsentrlangan kislota
- 2) olovda kuydirilgan magneziya
- 3) poʻst bilan qoplangan tabletkalar
- 4) konservatsiya qilingan oshqozon shirasi
- 5) qirqilgan quritilgan barglar
- 6) sterilizatsiya qilingan oq gil (tuproq)
- 7) konservatsiya qilingan tibbiyot safrosi
- 8) tozalangan vaksina

4. Retseptlarni oʻzbek tiliga tarjima qiling.

1.Recipe:Tabulettas Dimocolini 0,025 obductas numero 50.

Da.

- Signa:Kuniga 2 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.
- 2 Recipe:Tabulettas Ferri reducti obductas 0,2 numero 20.
Da.
Signa:Kuniga 3 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.
- 3.Recipe:Camphorae tritae 2,0
Tincturae Valerianae 20 ml
Misc. Da.
Signa: Kuniga 2 marta 20 tomchidan ichilsin.
- 4.Recipe:Olei Terebinthinae rectificati 10 ml
Da.
Signa: 1 stakan issiq suvga 10 – 15 tomchi solib, ingalyatsiya qilinsin.
- 5.Recipe:Unguenti Ichthyoli 10% 25,0
Da.
Signa: Surtma
- 6.Recipe:Phenoli puri 0,5
Glycerini 10,0
Misc.
Da.
Signa: Iliq holda 5 tomchidan quloqqa tomizilsin.
- 5. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.**
- 1.Ol: Xinozol 0,2
Distillangan suv 200 ml
Aralashtir. Ber.
Belgila: Jarohatlangan joyni yuvish uchun.
- 2.Ol: Protargol 0,5
Glitserin 3,0
Distillangan suv 30 ml. gacha
Aralashtir. Ber.
Belgila: Purkab yuvish uchun.
- 3.Ol: Novokain 0,5
Distillangan suv 200 ml
Aralashtir. Ber.
Belgila: 1 osh qoshiqdan ichilsin.

4.Ol:Valeriana ekstraktining po'st bilan qoplangan
tabletkalari 0,02 50(son)ta

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 2 ta tabletkadan qabul qilinsin.

5.Ol:Kuydirilgan magneziya 20,0

Distillangan suv 120 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kislotadan zaharlanganda har 10 minutda 1 osh
qoshiqdan qabul qilinsin.

6. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1.Tabulettae stomachicae cum extracto Belladonnae.2.Acida
concentrata et diluta sunt. 3.Ex herba Millefolii exsiccata infusum
praeparatur. 4.Hydrargyrum praecipitatum album remedium
antisepticum externum est.5. Praeparate unguentum ex
Hydrargyro praecipitato albo, Vaselino et Lanolino anhydrico. 6.
Da puero tabulettas Tetracyclini obductas.

Uyga vazifa

***I.«Majhullik nisbatidagi o'tgan zamon sifatdoshi» mavzusini
o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni
tekshirib ko'ring.***

1.O'tgan zamon sifatdoshi qaysi so'z turkumidan tashkil
topadi?

2. Sifatdoshlar qanday qo'shimchalarga ega?

3. Sifatdoshlar kelishiklar bo'yicha qanday turlanadi?

II. 84-§ dagi so'zlarni yod oling.

***III. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi
o'zbekcha ekvivalentlarini toping.***

1) concisus, a,um	a) tuyilgan, yanchilgan
2) reductus, a, um	b) ishqalab maydalangan
3) tritus, a,um	c) tozalangan
4) dilutus, a, um	d) quritilgan
5) obductus, a, um	e) maydalangan, kesilgan
6) contusus, a, um	f) kukunga aylantirilgan
7) exsiccatus, a, um	g) qaytarilgan
8) pulveratus, a, um	h) po'st bilan qoplangan

9) depuratus, a, um i) cho'ktirilgan

10) praecipitatus, a, um j) suyultirilgan

IV. Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1. aloyning po'st bilan qoplangan tabletkalari

2. qirqilgan barglar

3. distillangan suv

V. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Emulsi oleosi 100,0

Camphorae 1,0

Olei Menthae piperitae gtt. V

Misce. Da.

Signa: Kuniga 2 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

2. Recipe: Extracti Aloës fluidi 1 ml

Da tales doses numero 10 in ampullis

Signa: Teri ostiga 1 ml. dan yuborilsin.

3. Recipe: Mentholi 0,5

Olei Amygdalarum 200,0

Aquae destillatae 120,0

Misce. ut fiat emulsum.

Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

VI. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Calcii glutaminas, Methioninum, Histidinum, Glucinum, Cysteinum, Vamin, Viceinum, Taufonum, Cerebrolysinum, Hydrolysin, Fibrinosolum, Polyferum, Hydrolysatum Caseini, Aminotrophum, Aminocrovinum, Infusaminum, Calcii lactas, Polyaminum, Vaminolact, solutio «Trisolium», Aminosteril, Nephramin, Lipofundinum, solutio «Lactasolum», tabulettae Petrovi, Rheopolyglucinum, Rheopolyglucinum cum Glucoso, Rondex, Haemodesum, Rheomacrodex, Neohaemodesum, Gluconodesum, Enterodesum, Lacrisyn, Gelatinolum, Volcamum, Lactoproteinum, solutio Natrii chloridi isotonica pro injectionibus, solutio Natrii chloridi composita, solutio Ringer – Locke, solutio «Disolum», solutio «Acesolum», solutio «Chlosum», solutio «Quartasolum», Sanasolum, tabulettae «Glucosolanum», Citraglucosolanum, Kalium – normin, solutio

Polyvinylpyrrolidoni pro injectionibus, Natrii hydrocarbonas, Trisaminum, Pehanorm, Trometamol, Dimephosphonum, Acidum hydrochloricum, Hylac, Calcii chloridum, Calcii gluconas, Fosamax, Alendronat Sodium, Etidronate Sodium, Osteogenon, Osteochin, Kalii chloridum, Kalipoz prolongatum.

VII. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Repetitio est mater studiorum.
Takrorlash o'qishning onasidir.
2. Ut quisque est doctissimus, ita est modestissimus.
Kim aqlli bo'lsa, u kamtarin hamdir.
3. Optimum medicamentum quies est.
Osoyishtalik eng yaxshi doridir.

Mavzu: VI tipik guruh. Kimyoviy nomenklatura. Kimyoviy elementlar, kislotalar va oksidlarning lotincha nomlari

85 -§. Kimyoviy nomenklatura

Tarkibida kimyoviy birikmalari (oksidlar, kislotalar, tuzlar, va boshqalar) bo'lgan retseptlarni yozish jarayonida shifokor ularning kimyoviy belgilarini yoki sistemetik nomlanishlarini emas, balki kimyoviy birikmalarning xalqaro qoidalarga binoan tuzilgan tizimli yoki trivial nomlanishlarini yozadi.

Tizimli nomlanishlar birikma tuzilishini ifodalash uchun maxsus tuzilgan yoki tanlangan so'zlardan iborat. Bu nomlanishlar juda uzun. Shuning uchun retseptlarda, farmakopeyada, axborotnomalarda kimyoviy moddalardan iborat bo'lgan dorivor vositalarining yarim tizimli yoki trivial nomlari qo'llaniladi. Yarim tizimli nomlanishlar an'anaviy nomlar bo'lib, bu nomlarda ayrim bo'g'inlar yoki bo'laklar tizim ma'nosida qo'llaniladi. *Masalan:* fosfat kislota, rux sulfat.

Kimyoviy nomenklaturada trivial nomlanishlar ham keng qo'llaniladi.

Yarim tizimli nomlanishlarni shifokor tomonidan yozishda, yoki farmatsevt tomonidan o'qishda ikkita harf xatosi bemor uchun xavfli asoratlarga olib kelishi mumkin.

Masalan: Bari sulfas – bariy sulfat (ichdan qo'llash uchun vosita) o'rninga Bari sulfidum- bariy sulfid (sirtidan qo'llash uchun vosita) yozilsa yoki o'qilsa bemor zahar qabul qilgan bo'ladi.

86 -§. Kimyoviy elementlarning lotincha nomi

Kimyoviy elementlarning nomi ikkinchi turlanish sredniy roddagi otlar bo'lib, **Nominativus Singularis**da **-um**, **Genetivus Singularis**da **-i** qo'shimchaga ega. Faqat quyidagilar bu qoidadan mustasno:

Phosphorus, i, m – mujskoy rod
Sulfur, sulfuris, n – III turlanish.

87 -§.Quyidagi kimyoviy elementlarning nomini yod oling!

Belgisi	Lotiacha nomi	O'zbekcha nomi
Al	Aluminium,i,n	aluminium
Ag	Argentum,i,n	kumush
As	Arsenicum,i,n	margimush
Au	Aurum,i,n	oltin
Ba	Barium,i,n	bariy
Bi	Bismuthum,i,n	vismut
B	Borum,i,n	bor
Br	Bromum,i,n	brom
Ca	Calcium,i,n	kalsiy
C	Carboneum,i,n	uglerod
Cl	Chlorum,i,n	xlor
Cu	Cuprum,i,n	mis
Fe	Ferrum,i,n	temir
F	Fluorum,i,n	flor
H	Hydrogenium,i,n	vodorod
Hg	Hydrargyrum,i,n	simob
K	Kalium,i,n	kaliy
Li	Lithium,i,n	litiy
Mg	Magnium,i,n Magnesium,i,n	magniy
Mn	Manganum,i,n	marganets
Na	Natrium,i,n	natriy
N	Nitrogenium,i,n	azot
O	Oxygenium,i,n	kislrorod
Ph	Phosphorus, i, m	fosfor
Pb	Plumbum,i,n	qo'rg'oshin
Si	Silicium,i,n	kremniy
Sb	Stibium,i,n	surma
S	Sulfur,uris,n	oltingugurt
Tl	Thallium,i,n	talli
Zn	Zincum,i,n	rux

88-§. Kislotalarning lotincha nomi

Lotin tilida kislotalar nomi ko'pincha **-acidum** (kislota) so'zidan va **-icum** sifat qo'shimchasidan yasaladi.

Masalan: Acidum boricum – borat kislota.

89-§. Kislotalarning nomini yod oling!

Lotincha nomi	O'zbekcha nomi
Acidum (i) aceticum (i)	sirka kislota
Acidum (i) acetylsalicylicum (i)	atsetilsalitsilat kislota
Acidum (i) ascorbinicum(i)	askorbinat kislota
Acidum (i) benzoicum(i)	benzoat kislota
Acidum (i) boricum(i)	borat kislota
Acidum (i) carbolicum(i)	karbol kislota
Acidum (i) citricum(i)	limon kislota
Acidum(i) dehydrocholicum(i)	degidroxolat kislota
Acidum (i) etacrynicum(i)	etakrin kislota
Acidum (i) ferro-ascorbinicum(i)	temir askorbinat kislota
Acidum (i) folicum(i)	folat kislota
Acidum (i) glutaminicum(i)	glyutamin kislota
Acidum (i) hydrochloricum(i)	gidroxlorid kislota
Acidum (i) hydrobromicum (i)	gidrobromid kislota
Acidum (i) lacticum(i)	sut kislota
Acidum (i) lipoicum(i)	lipoy kislota
Acidum (i) nicotinicum(i)	nikotin kislota
Acidum (i) nitrosum (i)	azotli kislota
Acidum (i) salicylicum	salitsilat kislota
Acidum (i) tartaricum(i)	uzum kislota

Mashqlar

1. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Sulfur praecipitatum

2. Acidum concentratum
3. Emplastrum Plumbi compositum
4. Unguentum Zinci
5. Sirupus Aloës cum Ferro
6. Unguentum Acidi borici

2. Nom. Sing. va Gen. Sing. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) suyultirilgan kislota
- 2) cho'ktirilgan oltingugurt
- 3) qo'rg'oshin suvi
- 4) rux pastasi
- 5) suyultirilgan xlorid kislota

90-§. Oksidlarning lotincha nomi

oxydum, i, n – oksid

peroxydum, i, n – peroksid

hydroxydum, i, n – gidroksid

Hamma oksidlar nomi ikkita otdan tashkil topadi. Lotin tiliga tarjima qilinganda birinchi o'ringa elementning nomi qaratqich kelishigida, «**oxydum**» esa tegishli old qo'shimchasi bilan bosh kelishikda ikkinchi o'ringa qo'yiladi.

Masalan: Zinci oxydum – rux oksidi

Alumini hydroxydum – aluminiy gidroksidi.

Chala oksidlarning nomi sifat «**oxydulatus, a, um**»ni element nomi bilan moslab hosil qilinadi.

Masalan: Nitrogenium oxydulatum – azotning chala oksidi.

Mashqlar

3. O'zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) Magnii oxydum
- 2) Hydrargyri oxydum flavum
- 3) Magnii peroxydum
- 4) Linimentum Zinci oxydi
- 5) Calcii oxydum

4. Nom. Sing. va Gen. Sing. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) qo'rg'oshin oksidi
- 2) rux oksidi
- 3) vodorod peroksidi

4) aluminiy gidroksidi

5. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1.Recipe:Sulfuris praecipitati 1,2

Glycerini 5,0

Aquae destillatae 90 ml

Misce. Da.

Signa: Bosh terisiga surtilsin.

2.Recipe:Acidi benzoici 0.6

Acidi salicylici 0,3

Vaselini 10.0

Misce. Da.

Signa: Surtma

3.Recipe:Ferri reducti 1,0

Da tales doses numero 15 in capsulis gelatinosis.

Signa: Kuniga 3 marta 1 kapsuladan ichilsin.

4.Recipe:Hexamethylentetramini 1,0

Zinci oxydi 1,5

Aquae destillatae 120 ml

Misce. Da.

Signa: Oyoq terisiga ishlatilsin.

6.Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1.Ol:Borat kislota 1,0

Talk 50,0

Oq gil

Bug'doy kraxmali teng miqdorda 10,0 dan

Aralashtir.

Ber.

Belgila: Sepma dori

2.Ol:Suyultirilgan xlorid kislota 15 ml

Ber.

Belgila: Kuniga 2 marta 1/4 stakan suvga 10-15
tomchidan ichilsin.

3.Ol:Borat kislota 5 ml

Yalpiz suvi 20 ml

Distillangan suv 200 ml gacha

Aralashtir.

Ber.

Belgila: Chayqash uchun.

4.Ol: Atsetilsalitsilat kislotasi 0,5

Kofein 0,05

Shunday dozalarda 10 (son)ta tabletkalarda ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 tabletkadan ichilsin.

5.Ol: Magniy oksid tabletkalari 0,5 20 (son) ta

Marvaridgul nastoykasi 5 ml

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 tabletkadan ichilsin.

7. Quyidagi harflar orasidan 16 ta elementning nomini toping va o'zbek tiliga tarjima qiling.

R	A	R	G	E	N	T	U	M	P	H	O
B	A	R	I	U	M	A	G	N	I	U	M
A	U	R	U	M	O	B	R	O	M	U	M
L	I	T	H	I	U	M	N	O	A	K	B
U	P	L	U	M	B	U	M	S	Z	U	M
M	A	G	N	E	S	I	U	M	A	O	I
I	O	D	U	M	Y	K	A	L	I	U	M
N	I	T	R	O	G	E	N	I	U	M	O
I	P	H	O	S	P	H	O	R	U	S	C
M	A	G	N	I	U	M	X	Y	O	N	I
S	U	L	F	U	R	Z	I	N	C	U	M

Uyga vazifa

I. «VI tipik guruh. Kimyoviy nomenklatura. Elementlar, kislotalar va oksidlarning lotincha nomlari» mavzularini o'zlashtirib oling. Quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Kimyoviy elementlar nomi qaysi rodga tegishli?
2. Kislotalarning lotincha nomi qanday yasaladi?
3. Oksidlarning lotincha nomi qanday hosil qilinadi?
4. Chala oksidlar nomi qanday hosil qilinadi?

II. 87, 89-§ dagi elementlar va kislotalar nomini yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

a)

1) Ferrum, i, n	a) kislorod
2) Iodum, i, n	b) temir
3) Nitrogenium, i, n	c) fluor
4) Oxygenium, i, n	d) fosfor
5) Plumbum, i, n	e) oltingugurt
6) Phosphorus, i, m	f) azot
7) Zincum, i, n	g) mis
8) Sulfur, uris, n	h) qo'rg'oshin
9) Cuprum, i, n	i) rux
10) Fluorum, i, n	j) yod

b)

1) acidum citricum	a) sut kislota
2) acidum salicylicum	b) temir askorbinat kislota
3) acidum ascorbinum	c) glyutamin kislota
4) acidum ferro-ascorbicum	d) xlorid kislota
5) acidum lacticum	e) limon kislota
6) acidum etacrynicum	f) benzoat kislota
7) acidum hydrochloricum	g) salitsilat kislota
8) acidum benzoicum	h) lipoy kislota
9) acidum lipoicum	i) etakrin kislota
10) acidum glutaminicum	j) askorbinat kislota

IV. Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) simob oksidi
- 2) vodorod peroksidi

V. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1.Ol:Dimedrol 0,02

Borat kislotasi 0,2

Distillangan suv 10 ml

Aralashtir.

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1tomchidan ko'zga tomizilsin.

2.Ol:Kuydirilgan magneziya 20,0

Distillangan suv 120 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kislotadan zaharlanganda har 10 minutda

1 osh qoshiqdan ichilsin.

VI. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Panangin, Asparcamum, Magnerot, Ferri lactas, Ferrosi sulfas, Aloës obductae, tabulettae «Haemostimulinum», tabulettae «Phytoferrolactolum», tabulettae “Ferrocolum” obductae, Ferroplex, Conferon, Ferro-Gradumet, Tardiferon, Fefolvit, Haemofer, Ferramidum, Ferroceronum, Ferbitolum, Fercovenum, Ferrum Lek Feracrylum, Oxyferriscorbone natrium, Coamidum, Iodum, tabulettae «Microiodum» obductae, solutio Iodi spirituosa, solutio Lugoli, Kalii iodidum, Natrii iodidum, Calcii glycerophosphas, Phytinum, Quinax, Sargramostim, Semax, tabulettae «Lipocerebrinum» obductae, Vitaphthorum, Phthorlacum, Filgrastim, Natrii arsenas, liquor Kalii arsenitis, Catalin, Methyluracilum, Oxiamin, Pentoxylum, Leucogenum, Biosedum, acidum adenosintriphosphoricum, Phosphadenum, Fosfocreatine, Riboxinum, Dalarginum, Dipromonium, Carnitini chloridum, Mildronatum, Aceminum, Molgramostim, Fibs pro injectionibus, solutio Polyathelenoxydi, extractum Aloës fluidum pro injectionibus, extractum Aloës fluidum, tabulettae Peloidinum.

VII. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Fortes fortuna adiuvat.
Jasur kishilarga taqdir yordam beradi.
2. Disce, sed a doctis, indoctos ipse doceto.
Bilgandan o'rgan, bilmaganga o'rgat.
3. Qui quaerit- reperit.
Izlagan topadi.

Mavzu: Tuzlar nomi. Asos tuzlarning nomi. Kislordsiz kislotalarning organik asoslar bilan hosil qilgan tuzlarining nomi. Natriy va kaliy tuzlarning nomi. Yunoncha old qo‘shimchali sonlar. Uglevodorodlar, uglevodorodli va kislotali radikallarning nomlanishi

91 -§. Tuzlar nomi

Kation birinchi o‘rinda keladi va qaratqich kelishikda, birlik sonidagi ot bilan ifodalanadi, anion kationdan keyin turadi va bosh kelishikda, birlik sonidagi ot bilan ifodalanadi.

Tuzlar nomini tarjima qilish uchun o‘zbekcha va lotincha suffikslarning mos kelishini eslab qolish kerak.

O‘zbekcha suffiks	Lotincha suffiks	
	Nom.	Gen.
id	idum	idi
it	is	itis
at	as	atis

Masalan:

Na_2S - natriy sulfid – **Nom.** Natrii sulfidum

Gen. Natrii sulfidi

Na_2SO_3 - natriy sulfit – **Nom.** Natrii sulfis

Gen. Natrii sulfitis

Na_2SO_4 - natriy sulfat – **Nom.** Natrii sulfas

Gen. Natrii sulfatis.

Mashqlar

1. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

1. Calcii chloras

6. Magnii sulfas

2. Kali acetat

7. Natrii benzoas

3. Natrii arsenis

4. Zinci sulfas

5. Natrii nitris

8. Ammonii chloridum

9. Calcii carbonas

10. Magnii ascorbas

2. Nom. Sing. va Gen. Sing. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) kalsiy laktat

2) kaliy xlorid

3) natriy yodid

4) rux sulfat

5) natriy florid

6) qo'rg'oshin atsetat

7) kodein fosfat

8) natriy nitrit

9) bariy sulfat

10) litiy oksibutirat

92-§. Asos tuzlarning nomi

Asos tuzlarning nomlari **sub-** old qo'shimchasi yordamida hosil qilinadi.

Masalan: Asosli vismut gallat-

Nom. Bismuthi subgallas

Gen. Bismuthi subgallatis.

93-§. Kislorodsiz kislotalarning organik asoslar bilan hosil qilgan tuzlarining nomi

Kislorodsiz kislotalarning organik asoslar bilan hosil qilgan tuzlarning nomi **hydro-** old qo'shimchasi va **-idum, i** suffiksi yordamida tuziladi.

Masalan: Papaverin gidroxlorid-

Nom. Papaverini hydrochloridum

Gen. Papaverini hydrochloridi.

94 -§. Natriy va kaliy tuzlarning nomi

Natriy va kaliy tuzlarning nomlari moddalarning nomlariga «**natrium**» yoki «**kaliium**» so'zlarini qo'shish yordamida hosil bo'ladi.

Masalan: Barbital-natriy –

Nom. Barbitalum natrium

Gen. Barbitali natrii.

95-§. Yunoncha old qo‘shimchali sonlar

Kimyoviy nomlarda yunoncha old qo‘shimchali sonlar keng qo‘llaniladi.

Masalan: simob dixlorid –

Nom. Hydrargyri dichloridum

Gen. Hydrargyri dichloridi.

96-§. Yunoncha old qo‘shimchali sonlarni yod oling!

- 1 – mon(o) – bir
- 2 – di – ikki
- 3 – tri – uch
- 4 – tetra – to‘rt (tetra)
- 5 – penta – besh (penta)
- 6 – hexa –olti (geksa)
- 7 – hept(a) – yetti (gepta)
- 8 – oct(a) – cakkiz (okta)
- 9 – ennea (nona – lotincha) to‘qqiz
- 10 – dec(a) – o‘n (deka)
- 11 – undeka – o‘n bir (undeka)
- 12 – dodeca – o‘n ikki (dodeka)
- 13 – trideca – o‘n uch (trideka)
- 14 – tetradeca – o‘n to‘rt (tetradeka)
- 15 – pentadeca – o‘n besh (pentadeka)

97-§. Uglevodorodlar, uglevodorodli va kislotali radikallarning nomlanishi

1. Uglevodorodlarning ilmiy nomlanishi (C_5H_{12} uglevodorodidan boshlab) yunoncha sonlarning nomlanishiga **-an** suffiksini qoshish yordamida hosil qilinadi.

Masalan:

- Pentanium (C_5H_{12}) – pentan
- Hexanium (C_6H_{14}) – geksan
- Heptanium (C_7H_{16}) – geptan
- Oktanum (C_8H_{18}) – oktan
- Nonanium (C_9H_{20}) – nonan
- Dekanum ($C_{10}H_{22}$) – dekan

Undekanum (C₅H₂₄) – undekan

Dodekanum (C₅H₂₆) – dodekan

2. Uglevodorodli va kislotali radikallarning lotincha nomi tegishli uglevodorod va kislotalarning nomlariga *-yl* suffiksini va *-ium* qoshimchasini qoshish orqali hosil qilinadi.

Masalan:

uglevodorod	methanum(CH ₄) aethanum (C ₂ H ₆) pentanum(C ₅ H ₁₂)
radikal	methylum(CH ₃) aethylum (C ₂ H ₅) pentylum seu amylium(C ₅ H ₁₁)
kislota	acidum aceticum acidum formicum
radikal	acetylum (CH ₃ CO) formylum (HCO)

Mashqlar

3. *Nom. Sing. va Gen. Sing. da lotin tiliga tarjima qiling.*

- 1) morfin gidroklorid
- 2) asosli magniy karbonat
- 3) papaverin gidroklorid
- 4) asosli vismut nitrat
- 5) adrenalin gidroklorid
- 6) sulfatsil-natriy

4. *Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.*

1. Recipe: Natrii bromidi

Coffeini-natrii benzoatis ana 1,0

Amidopyrini 0,5

Sirupi sacchari 5,0

Aquae destillatae ad 100,0

Misce. Da.

Signa: Kuniga 2 marta 1 desert qoshiqdan ichilsin.

2. Recipe: Magnesii oxydi 1,5
Bismuthi subnitratis 0,75
Aquae destillatae 75,0
Misce. Da.
Signa: Kuniga 4 marta 1 choy qoshiqdan ichilsin.
3. Recipe: Ephedrini hydrochloridi 0,25
Strychni nitratis 0,01
Tincturae Belladonnae 10,0
Misce. Da.
Signa: Kuniga 2 marta 20 tomchidan ichilsin.
4. Recipe: Tabulettas Oleandomycini phosphatis 0,125
obductas numero 25
Da.
Signa: Kuniga 4 marta 1 tabletkadan ichilsin.

5. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Natriy bromid
Natriy gidrokarbonat teng miqdorda 4,0
Kodein fosfat 0,12
Valeriana nastoykasi 10,0
Distillangan suv 180,0 gacha
Aralashtir. Ber.
Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.
2. Ol: Temir laktat 1,0
Shunday dozalarda 20 (son) ta jelatinli kapsulalarda ber.
Belgila: Kuniga 3 marta ovqatdan so'ng 1 kapsuladan
ichilsin.
3. Ol: Atropin sulfat 0,0005
Papaverin gidroklorid
Fenobarbital teng miqdorda 0,02 dan
Shunday dozalarda 10 (son) ta tabletkalarda ber.
Belgila: Kuniga 2 marta 1 ta tabletkadan ichilsin.
4. Ol: Kaliy yodid 0,01
Distillangan suv 10 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 2-5 tomchidan ichilsin.

6. Pastdagi kataklarda maqol yashiringan. Quyidagi soʻzlarning tarjima qilib, kataklarni toʻldiring, keyin raqamlar boʻyicha harflarni kataklarga yozing va maqolni oʻqing.

1) bariy 7) temir 13) oltingugurt 19) azot 30) simob

1	2	3	4	5	6					
7	8	9	10	11	12					
13	14	15	16	17	18					
19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40

25	13	21		12	23	32	28	13		20	19		35	8	1	5	13
----	----	----	--	----	----	----	----	----	--	----	----	--	----	---	---	---	----

Uyga vazifa

I. «Tuzlar nomi. Asos tuzlarning nomi. Kislorodsiz kislotalarning organik asoslar bilan hosil qilgan tuzlarining nomi. Natriy va kaliy tuzlarning nomi. Yunoncha old qoʻshimchali sonlar. Uglevodorodlar, uglevodorodli va kislotali radikallarning nomlanishi» mavzularini oʻzlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib koʻring.

1. Tuzlarning lotincha nomi qanday usulda hosil boʻladi?
2. Asos tuzlarning lotincha nomi qanday hosil qilinadi?
3. Kislorodsiz kislotalarning organik asoslar bilan hosil qilgan tuzlarining lotincha nomi qanday hosil qilinadi?
4. Kaliy va natriy tuzlarining lotincha nomi qanday hosil qilinadi?
5. Uglevodorodlar, uglevodorodli va kislotali radikallarning nomlari qanday hosil qilinadi?
6. Yunonchada qanday old qoʻshimchali sonlar bor?

II. Tuzlar nomini tarjima qilish uchun zarur bo'lgan o'zbekcha va lotincha suffikslarni va yunoncha old qoshimchali sonlarni yod oling.

III. Nom. Sing. va Gen. Sing. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) kalsiy xlorat
- 2) kaliy permanganat
- 3) simob dixlorid
- 4) magniy sulfat

IV. Retseptlarni tarjima qiling.

1.Ol: Amidopirin 1,5

Natriy kofein benzoat 0,5

Marvaridgul nastoykasi 3,0

Distillangan suv 100,0

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 2 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

2.Ol: Magniy sulfat

Adonizid teng miqdorda 6,0 dan

Arslonquyruq nastoykasi 4,0

Distillangan suv 100,0 gacha

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 2 marta 1 desert qoshiqdan ichilsin.

V. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Torfotum, Trianol, Polybiolinum, Vulnusan, Chonsuridum, Epytalinum, Encadum, Fogemum, Thymalinum, Pentacinum, Zymosani, Ubinonum, Propolis, Carbogenum, Befunginum, Beroxanum, suspensio Propermyl, Apilacum, Mexidolum, Poludonum, unguentum «Propeccum», aërosolum «Proposolum», Oxygenium, Dibunolum, Tetacinum – calcium, Olyphenum, Natrii calcii edetas, Ferrocinum, Myelopidum, acidum carbonicum anhydricum, Cyclosporinum, Antilimpholinum, Tactivinum, Thymoptinum, Thymactidum, Vilosenum, Thymogenum, Immunofan, Natrii nucleinas, Pyrogenalum, Rebomunyl, Levamisolum, Trimephacinum, Prodigiosanum,

Azathioprinum, Batridenum, Crysanolum, Carbolongum,
Polyphepanum, Ammifurinum, Deferoxaminum, Dinatrii
aethylendiamintetraacetat, Dextrazoxan, Penicillaminum,
Cystamini dihydrochloridum, Psoberanum, Linimentum Thesani,
unguentum Diaethoni, Psoraleinum, aërosolum «Lioxasolum».

Mavzu: III turlanishdagi otlar. Undosh tip. Undosh tipdagi mujskoy roddagi otlar. I–II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi mujskoy roddagi otlar bilan moslashuvi

98-§. III turlanishdagi otlar

III turlanishdagi otlarga **Genetivus Singularisga -is** qo'shimchasiga ega bo'lgan mujskoy, jenskiy va sredniy roddagi otlar kiradi.

Uchala roddagi otlarning **Gen.Sing.**da bir xil qo'shimchaga ega bo'lishi III turlanishdagi otlarning o'ziga xos xususiyatidir.

III turlanishdagi otlar teng murakkab va noteng murakkab otlarga bo'linadi. Teng murakkab otlarda **Gen. Sing.**dagi bo'g'inlar soni **Nom.Sing.** dagi bo'g'inlar soniga teng bo'ladi.

Masalan: apis, apis.

Noteng murakkab otlarda esa **Gen. Sing.** dagi bo'g'inlar soni **Nom. Sing.** dagi bo'g'inlar soniga nisbatan bitta ortiqcha bo'ladi.

Masalan: corpus, corporis.

III turlanishdagi otlarning negizi **Genetivus Singularis** shaklidan **-is** qo'shimchasini olib tashlash bilan hosil qilinadi.

Nom. Sing.	Gen. Sing.	Negizi	So'zning lug'at shakli
liquor	liquoris	liquor	liquor, liquoris, m
solutio	solutionis	solution	solutio, solutionis, f
corpus	corporis	corpor	corpus, corporis, n

III turlanishdagi otlar uch tipga bo'linadi:

Undosh tip (asosiy tip)

Aralash tip

Unli tip.

99-§. Undosh tip

Undosh tipga **Genetivus Singularis** da – *is* qo‘shimchasiga, **Nominativus Singularis** da esa har xil qo‘shimchaga ega bo‘lgan mujskoy, jenskiy va sredniy roddagi otlar kiradi.

Masalan: liquor, liquoris, m;
 solutio, solutionis, f
 corpus, corporis, n.

Undosh tipdagi otlarning kelishik qo‘shimchalari

Mujskoy va jenskiy roddagi otlar kelishiklar bo‘yicha turlanganda bir xil qo‘shimchalarga ega bo‘ladi.

Causus	Singularis			Pluralis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	har xil			es	es	a
Gen.	is	is	is	um	um	um
Dat.	i	i	i	ibus	ibus	ibus
Acc.	em	em	=Nom	es	es	a
Abl.	e	e	e	ibus	ibus	ibus

Turlanish namunasi

Causus	Singularis			Pluraris		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	cortex	solutio	semen	cortices	solutiones	semina
Gen.	corticis	solutionis	seminis	corticum	solutionum	seminum
Dat.	cortici	solutioni	semini	corticibus	solutionibus	seminibus
Acc.	corticem	solutionem	semen	cortices	solutiones	semina
Abl.	cortice	solutione	semine	corticibus	solutionibus	seminibus

100-§. Undosh tipdagi mujskoy roddagi otlar

Undosh tipga kiradigan mujskoy roddagi otlar **Nominativus Singularis** da *-os, -er, -o, -or, -ex, -es* qo'shimchalariga ega bo'ladi.

Nom. Sing.	Gen. Sing.	Misollar		Tarjimasi
		Nom. Sing.	Gen. Sing.	
- os	- oris	flos	floris	gul
- or	- oris	sapor	saporis	maza
- o	-onis - inis	carbo homo	carbonis hominis	ko'mir odam
- er	- (e)ris	aether	aetheris	efir
- ex	- icis	cortex	corticis	po'stloq
- es	- itis, – etis - dis	stipes pes	stipitis pedis	poya, novda oyoq

Turlanish namunasi

Casus	Singularis	Pluraris
Nom.	flos	flores
Gen.	floris	florum
Dat.	flori	floribus
Acc.	florem	flores
Abl.	flore	floribus

101 -§. I–II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi mujskoy roddagi otlar bilan moslashuvi

I–II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi mujskoy roddagi otlar bilan sonda, rodada va kelishikda moslashadi, lekin ularning kelishik qo'shimchalari har xil bo'ladi.

Masalan: sariq gul –

Nom. Sing. flos flavus

Gen. Sing. floris flavi

Turlanish namunasi

Liquor flavus – sariq suyuqlik

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	liquor flav-us	liquor-es flav-i
Gen.	liquor-is flav-i	liquor-um flav-orum
Dat.	liquor-i flav-o	liquor-ibus flav-is
Acc.	liquor-em flav-um	liquor-es flav-os
Abl.	liquor-e flav-o	liquor-ibus flav-is

102-§. Quyidagi so‘z va so‘z iboralarni yod oling!

flos, floris, m – gul

liquor, liquoris, m – suyuqlik, eritma

color, coloris, m – rang

sapor, saporis, m – maza

odor, odoris, m – hid

auctor, auctoris, m – muallif, retsept yozgan kishi

sapo, saponis, m – sovun

carbo, carbonis, m – ko‘mir

pulmo, pulmonis, m – o‘pka

homo, hominis, m – odam

aether, aetheris, m – efir

aër, aëris, m – havo

cortex, corticis, m – po‘stloq

pulvis, pulveris, m – kukun

adeps, adipis, m – yog‘

adeps suillus, adipis suilli – cho‘chqa yog‘i

Adonis, Adonidis, m – adonis

Adonis (idis) vernalis – bahorgi adonis

Adonis (idis) turkestanicus (i) – turkiston adonisi

Bursa (ae) pastoris (is) – jag‘- jag‘, ochambiti

Mashqlar

1. Jadval yordamida quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko‘plik son shakllarini hosil qiling.

Gul, ko'mir, maza, o'pka, quticha, granula, kanakunjut.

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen.Plur.
cortex - po'stloq	III	m	corticis - po'stloq- ning	cortices - po'stloq- lar	corticum - po'stloq- larning

2. Quyidagi otlarning lug'at shaklini yozing va negizini aniqlang.

Pulmo, homo, pulvis, Adonis, sirupus, oleum, gemma.

3. O'zbek tiliga tarjima qiling.

Cortex Viburni, flores Arnicae, pulvis Glycyrrhizae, pulvis compositus, flores Tiliae, decoctum florum Tiliae, flores Helichrysi arenarii, pulvis Glycyrrhizae compositus.

4. Sifatlarni otlarga moslashtiring va so'z iboralarini o'zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) safo (medicatus, a, um)
- 2) adeps (suillus, a, um)
- 3) adeps (depuratus, a, um)
- 4) Adonis (sibiricus, a, um)
- 5) aether (purus, a, um)
- 6) carbo (activatus, a, um)
- 7) pulvis (grossus, a, um)
- 8) Adonis (tianschanicus, a, um – tyanshan)

5. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen.da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) moychechak gullari
- 2) faollashtirilgan ko'mir
- 3) frangula po'stlog'i
- 4) murakkab kukun
- 5) toza efir
- 6) moychechak gullarining damlamasi
- 7) tibbiyot sovuni
- 8) shirinmiyaning murakkab kukuni

6. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Magnesii oxydi 0,5
Bismuthi subnitratis 0,2
Extracti Belladonnae 0,01
Misce, fiat pulvis.
Signa: Kuniga 2-3 marta 1 ta kukundan qabul qilinsin.
2. Recipe: Liquoris Kalii arsenitis 5 ml
Aquaе Menthae 15 ml
Misce. Da.
Signa: Kuniga 3 marta ovqatdan keyin 3 tomchidan ichishni boshlab, har kuni 1 tomchi qo'shib borilsin va 10 tomchiga etkazilsin.
3. Recipe: Infusi herbae Bursae pastoris ex 100-200 ml
Da.
Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.
4. Recipe: Infusi florum Tiliae 500 ml
Da.
Signa: Chayqash uchun.
5. Recipe: Decocti corticis Viburni 10,0 – 200 ml
Da.
Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.
6. Recipe: Calcii carbonatis praecipitati
Natrii hydrocarbonatis
Bismuthi subnitratis ana 0,5
Extracti Belladonnae 0,015
Misce, fiat pulvis.
Da tales doses numero 20.
Signa: Kuniga 3 marta 1 ta kukundan qabul qilinsin.
7. Recipe: Iodi 0,02
Kalii iodidi 0,2
Calcii glycerophosphatis
Phytini ana 4,0
Extracti et pulveris Liquiritiae quantum satis ut fiant pilulae numero 60.
Da.

Signa:Kuniga 2 marta ovqatdan keyin 1 ta
habdoridan qabul qilinsin.

7. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1.OI:Rux oksid 10,0

Talk 40,0

Kukun hosil bo'lguncha aralashtir.

Ber.

Belgila: Sepki

2.OI:Qaytarilgan temir 1,0

Askorbinat kislota 0,1

Kukun hosil bo'lguncha aralashtir.

Shunday dozalarda 20 (son)ta jelatinli kapsulalarda ber.

Belgila:Kuniga 3 marta 4 ta kapsuladan qabul qilinsin.

3.OI:Tozalangan oltingugurt

Magniy oksid

Shakar teng miqdorda 10,0 dan

Aralashtir. Ber.

Belgila:Kuniga 2 marta yarim choy qoshiqdan qabul
qilinsin.

4.OI:Frangula po'stlog'ining qaynatmasi 20,0 : 200 ml.dan

Natriy sulfat 20,0

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 ta kukundan qabul qilinsin.

5.OI:Dimedrol shamchalaridan 0,010 20(son)ta

Ber.

Belgila: Kuniga 1 ta shamchadan qo'yilsin.

**8.«III turlanishdagi otlar va undosh tip» mavzulari
bo'yicha klaster tuzing.**

Uyga vazifa

1. «III turlanishdagi otlar. Undosh tip. Undosh tipdagi mujskoy roddagi otlar. I–II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi mujskoy roddagi otlar bilan moslashuvi» mavzularini o'zlashtirib oling.Quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Qaysi otlar III turlanishga kiradi?

2. Teng murakkab va noteng murakkab otlar deganda nimani tushunasiz?

3. III turlanishdagi otlarning o'ziga xos xususiyati nimadan iborat?

4. III turlanishdagi otlarning negizi qanday hosil qilinadi?

5. III turlanishdagi otlar nechta tipga bo'linadi?

6. Qaysi otlar undosh tipga kiradi?

7. Mujskoy va jenskiy roddagi otlarning kelishik qo'shimchalarini ayting.

8. Birinchi guruhdagi sifatlar III turlanishdagi otlar bilan qanday moslashadi?

II. 102-§ dagi so'zlarni yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) liquor	a) gul
2) odor	b) maza
3) sapor	c) hid
4) flos	d) suyuqlik, critma
5) pulvis	e) ko'mir
6) cortex	f) efir
7) carbo	g) havo
8) aër	h) yog'
9) adeps	i) kukun
10) aether	j) po'stloq

IV. Jadval yordamida quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini hosil qiling:

kukun, odam, ekstrakt, bodom.

V. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Moychechak gullari 30,0

Ber.

Belgila: Choyga o'xshatib damlansin.

2. Ol: Evkommiya po'stlog'i qaynatmasi 10,0– 200 ml. dan

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

VI. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Teturamum, tabulettae Radoteri, Cyamidum, decoctum Lycopodii selaginosi, Litonitum, Bicillinum, Phepranonum, Dexfenfluramine, Cefalexinum, Benzylpenicillinum – natrium, Benzatine, Benzylpenicillinum – kalium, Benzylpenicillinum – novocainum, Unasyn, Phenoxymethylpenicillin, Azlocillin, Tazocin, Oxacillinum – natrium, Ampicillinum – natrium, Carbenicillinum, Carfecillin, Amoxicillin, Amoxyclav, Piperacillin, Cephazolin, Cephalotin Sodium, Tetracyclinum, Cefaclor, Cefuroxim, Tobramycinum, Tienam, Cefotaxim, Ceftriaxon, Sulperazonum, Cefpirom, Imipenem, Aztreonam, Penamecillin, Neomycin Sulfate, Monomycinum, Kanamycinum, Canoxicelum, Gentamycini sulfas, Sisomycin Sulfate, Amicin Sulfate, unguentum Tetracyclini ophthalmicum, tabulettae Tetracyclini et Nystatini obductae, Tetracyclini hydrochloridum, Oxytetracyclini dihydras, Oxytetracyclini hydrochloridum, aerosolum «Oxycortum», unguentum «Hyoxysonum», aerosolum «Oxycyclosolum», Metacyclini hydrochloridum.

VII. Quyidagi maqollarni yod oling.

1. Homo locum ornat, non hominem locus.
O'rin insonni emas, inson o'rinni bezaydi.
2. Higiена amica valetudinis.
Ozodalik sog'liqning garovidir.
3. Consuetudo est altera natura.
Tarki odat amri mahol.
4. Una hirunda non facit ver.
Bitta qaldirg'och bahor olib kelmaydi.

25-DARS

Mavzu: III turlanishdagi otlar. Undosh tipdagi jenskiy roddagi otlar. I-II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi jenskiy roddagi otlar bilan moslashuvi

103-§. Undosh tipga kiruvchi jenskiy roddagi otlar

Undosh tipga kiruvchi jenskiy roddagi otlar **Nominativus Singularis**da *-io, -do, -go, -ix, -ax, -ux, -s, -is, -as* qo'shimchalariga ega.

Nom. Sing.	Gen. Sing.	Misollar		
		Nom. Sing.	Gen. Sing.	Tarjimasi
-io	-onis	solutio	solutionis	eritma
-do	-inis	hirudo	hirudinis	zuluk
-go	-inis	mucilago	muculaginis	shilliq
-ix	-icis	radix	radicis	ildiz
-ax	-acis	borax	borax	bura
-ux	-ucis	Nux	Nucis	yong'oq
-s	-dis	Berberis	Berberidis	zirk
-is	-idis	Arachis	Arachidis	yeryonioq
-as	-atis	sanitas	sanitatis	sog'liq

104-§. I-II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi jenskiy roddagi otlar bilan moslashuvi

radix amara – achchiq adiz

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	radix amar-a	radic-es amar-ae
Gen.	radic-is amar-ae	radic-um amar-arum
Dat.	radic-i amar-ae	radic-ibus amar-is
Acc.	radic-em amar-am	radic-es amar-as
Abl.	radic-e amar-a	radic-ibus amar-is

105-§. Quyidagi soʻz va soʻz iboralarni yod oling!

- solutio, solutionis, f – eritma
mixtio, mixtionis, f – aralashma
aspersio, aspersionis, f – sepma dori
suspensio, suspensionis, f – suspenziya, shilliq
injectio, injectionis, f – inʻektsiya
pro injectionibus – inʻektsiyalar uchun
inhalatio, inhalationis – ingalyatsiya
pro inhalationibus – ingalatsiyalar uchun
mucilago, mucilaginis, f – shilliq eritma
radix, radicis, f – ildiz, tomir
borax, boracis, f – bura
praescriptio, praescriptionis, f – retsept
faex, faecis, f – achitqi
pix. picis, f – smola, qatron
Pix liquida, Picis liquidae – qoramoy, qatron
hirudo, inis, f – zuluk
Plantago, Plantaginis, f – zupturum
Plantago (inis) major (oris) – katta zupturum
Plantago (inis) psyllium (i) – burga zupturum
Thermopsis, Thermopsidis, f – termopsis (afsonak)
Thermopsis (idis) lanceolata (ae) – nishtarsimon termopsis
Thermopsis (idis) alterniflora (ae) – ketma – ket gulli
termopsis
- Berberis, Berberidis, f – zirk
Berberis (idis) vulgaris – oddiy zirk
Zea mays, Zeae maydis – makkajoʻxori
Nux, Nucis, f – yongʻoq
Nux vomica, Nucis vomicae – kuchala
Filix, Filicis, f – qirqquloq, paporotnik
Filix mas, Filicis maris – erkak paporotnik
Menyanthes, Menyanthidis, f – meniantes
Menyanthes (idis) trifoliata (ae) – uchbargli meniantes
(uchbarg)

Mashqlar

1. *Jadval yordamida quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini hosil qiling.*

Ildiz, inyeksiya, achitqi, tabletk, sharbat, shamcha, gul.

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen. Plur.
solutio- eritma	III	f	solutionis- eritmaning	solutions- eritmalalar	solutionum- eritmalarning

2. *Sifatlarni otlarga moslashtiring va so'z iboralarini o'zbek tiliga tarjima qiling.*

- 1) solutio (oleosus, a, um)
- 2) pix (liquidus, a, um)
- 3) solutio (isotonicus, a, um)
- 4) solutio (spirituosus, a, um)
- 5) Thermopsis (lanceolatus, a, um)
- 6) Thermopsis (turkestanicus, a, um).

3. *O'zbek tiliga tarjima qiling.*

1. Solutio Iodi spirituosa.
2. Solutio Natrii chloridi isotonica pro injectionibus.
3. Solutio Hydrogenii peroxydi diluta.
4. Solutio Hydrogenii peroxydi concentrata.
5. Solutio Acidi borici spirituosa.
6. Solutio Acidi borici in Glycerino.
7. Solutio Natrii adenosintri phosphatis pro injectionibus.
8. Solutio Camphorae et Acidi salicylici spirituosa.
9. Suspensio Hydrocortisoni.
10. Extractum Nucis vomicae siccum.

4. *Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.*

- 1) zupturum barglari
- 2) gulxayri ildizining qaynatmasi
- 3) qoqi ildizi
- 4) nishtarsimon termopsisning yer ustki qismi

- 5) amikazol sepkisi
- 6) ravoch ildizining tabletkalari
- 7) meniantes bargi
- 8) kraxmal shillig' i eritmasi
- 9) zirk ildizining po'stlog' i
- 10) termopsisning quruq ekstrakti

5. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Solutionis Glucosi 5 % 50 ml
Da tales doses numero 6 in ampullis
Signa: Ko'k tomirga quyish uchun.
2. Recipe: Suppositoria cum Theophyllino 0,2 numero 20
Da.
Signa: Kuniga 1-2 ta shamchadan qo'yilsin.
3. Recipe: Suspensionis Hydrocortisoni acetatis 0,5% 10 ml
Da.
Signa: Kuniga 4 marta 2 tomchidan ko'zga tomizilsin.
4. Recipe: Solutionis Calcii gluconatis 10% 10 ml
Da tales doses numero 10 in ampullis.
Signa: Mushaklar orasiga 5 ml. dan yuborilsin.
5. Recipe: Infusi radice Althaeae 3,0 : 100 ml
Sirupi Althaeae 20 ml
Misce. Da.
Signa: Kuniga 4 marta 1 choy qoshiqdan ichilsin.
6. Recipe: Pulveris radice Rhei
Magnesii oxydi ana 0,3
Extracti Belladonnae 0,015
Misce, fiat pulvis.
Da tales doses numero 10.
Signa: Kuniga 2 marta 1 ta kukundan qabul qilinsin.

6. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Xloralhidrat 1,0
Kraxmal shillig' i eritmasi
Distillangan suv teng miqdorda 25 ml. dan
Aralashtir. Ber.
Belgila: 1 ta klizma qilish uchun.

2.Ol:Qatron

Kseroform teng miqdorda 3,0 dan

Kanakunjut moyi 100,0 gacha

Aralashtir. Ber.

Belgila:Suyuq surtma.

3.Ol:Valeriana ildizining damlamasi 20,0: 200 ml. dan

Arslonquyruq nastoykasi 20 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

4.Ol:Zupturum barglarining damlamasi 20,0: 200 ml. dan

Ber.

Belgila: Kuniga 3-4 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

5.Ol:Skopolamin gidrobromid 0,0025

Promedol 0,1

Efedrin gidroxlorid 0,25

In'jektsiya uchun suv 5 ml

Aralashtir. Sterilizatsiya qil.

Ber.

Belgila: 1 ml.dan teri ostiga yuborilsin.

6.Ol:Atseklidin surtmasidan 3% 5,0

Ber.

Belgila: Ko'z uchum surtma.

7.O'zbek tiliga tarjima qiling.

1.Carbo activatus in pulveribus et in tabulettis fabricatur.2.Amidopyrinum purum est pulvis albus crystallisalus.

3. Kalii permanganas ut remedium externum antisepticum adhibetur. 4.Mentholum in oleo Menthae piperitae aethereo continetur.5.Amylum est pulvis sine odore et sapore. 6.Nux vomica planta venenata est. 7.Infusum radiceis Taraxaci ut amarum et cholagogum praescribitur. 8.Extractum Filicis maris spissum in capsulis gelatinosis sumitur.

Uyga vazifa

1. «Undosh tipga kiradigan jenskiy roddagi otlar. I-II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi jenskiy roddagi otlar bilan moslashuvi» mavzularini o'zlashtirib

oling. Quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Undosh tipga kiradigan jenskiy roddagi otlar **Nom. Sing.** da qanday qo'himchalarga ega?

2. Undosh tipga kiradigan jenskiy roddagi otlarning kelishiklar bo'yicha qo'shimchalarini ayting.

II. 105-§ dagi so'zlarni yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) solutio	a) ildiz
2) radix	b) makkajo'xori
3) mucilago	c) meniantes
4) mixtio	d) eritma
5) pix	e) zupturum
6) Berberis	f) smola, qatron
7) Nux	g) aralashma
8) Plantago	h) yong'oq
9) Menyanthes	i) zirk
10) Zea mays	j) shilliq eritma

IV. Jadval yordamida quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini hosil qiling.

Zuluk, shilliq eritma, ko'mir, suv, suyuq surtma

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen.Plur.
mixtio-aralashma	III	f	mixtionis-aralashmaning	mixtiones-aralashmalar	mixtionum-aralashmalarning

V. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) zupturum shirasi
- 2) kamforaning moyli eritmasi
- 3) gulxayri ildizining damlamasi
- 4) yodning spirtli eritmasi

VI. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Oleum jecoris depuratum pro usum interno, oleum jecoris Aselli, Acitretin, Isotretinoine, Carotin, Thiaminum, Thiamini bromidum, faex medicinalis, Rutinum, Serevisiae fermentum siccum depuratum, solutio "Thiodinum", Cabamamidum, Pyridoxini hydrochloridum, Riboflavinum, Phosphothiaminum, Cocarboxylasum, Alphacalcidol, Methylmethioninsulfonii chloridum, Pyridoxinum. Benphothiaminum, Riboflavinum-mononucleotidum, Quercetinum, Vikasolum, Flavinatum, Pyridoxalphosphatum, Cyanocobalaminum, Oxycobalaminum, Vitohepatum, Acidum folicum, Calcium folinate, Acidum ascorbinicum, sirupus ex fructibus Rosae, Calcipotriol, Calcium pantothenate, Galascorbinum, Acidum nicotinicum, Nicotinamidum, Artrotec, Panthenol, Tocopheroli acetate, Profecundin, Phytomenadionum, Cholecalciferolum, Vigantol, Carotiniol, Oxidevitum, Misoprostol, Latanoprost, Videcholum, Calcitriol, Calcii pangamas, Cholini chloridum, Acidum lipoicum, Lipamidum, Ergocalciferolum.

VII. Quyidagi maqol va hikmatni yod oling!

1. Carpe diem.

Bugungi ishni ertaga qo'yma.

2. Plato amicus, sed magis amica veritas.

Menga Aflotun – do'st, ammo haqiqat undan ham qimmatlidir.

3. Ex ungue leonem, ex auribus asinum cognoscimus.

Sher tirnog'idan, eshak qulog'idan bilinar.

Mavzu: III turlanishdagi otlar. Undosh tipdagi sredniy roddagi otlar. I–II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi sredniy roddagi otlar bilan moslashuvi

106-§. Undosh tipga kiradigan sredniy roddagi otlar

Undosh tipga kiradigan sredniy roddagi otlar **Nominativus Singularis** da **-en, -ma, -l, -us, -ur** qo'shimchalariga ega.

-us qo'shimchasi bilan tamomlanadigan so'zlar jenskiy va sredniy roddagi otlar bo'lishi mumkin. Agar bu otlar qaratqich kelishigida **-oris** yoki **-eris** qo'shimchalariga tugallansa, ular sredniy roddagi otlarga kiradi.

Nom. Sing.	Gen. Sing.	Misollar		
		Nom. Sing.	Gen. Sing.	Tarjimasi
-en	-inis	semen	seminis	urug'
-ma	-atis	rhizoma	rhizomatis	ildizpoya
-l	-lis	mcl	mellis	asal
-us	-oris	corpus	corporis	tana, gavda
	-eris	genus	generis	avlod
-ur	-uris	sulfur	sulfuris	oltingugurt
	-oris	jecur	jecoris	jigar

107-§. I–II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi sredniy roddagi otlar bilan moslashuvi
semen amarum – achchiq urug'

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	semen amar-um	semin-a amar-a
Gen.	semin-is amar-i	semin-um amar-orum
Dat.	semin-i amar-o	semin-ibus amar-is
Acc.	semen amar-um	semin-a amar-a
Abl.	semin-e amaro	semin-ibus amar-is

108-§. Quyidagi soʻz va soʻz iboralarni yod oling!

nomen, nominis, n – ism, nom, nomlanish
semen, seminis, n – urugʻ
alumen, aluminis, n, – achchiqtosh (faqat birlikda ishlatiladi)
stigma, stigmatis, n, – ogʻizcha
gargarisma, gargarismatis, n – chayish, chayqash
rhizoma, rhizomatis, n – ildizpoya
rhizoma (atis) cum radicibus – ildizpoya ildizlari bilan
sulfur, sulfuris, n – oltingugurt
corpus, corporis, n – tana, gavda
lac, lactis, n – sut
elixir, elixiris, n – eliksir
os, oris, n – ogʻiz
piper, piperis, n – murch
Polygonum (i) hydropiper(cris) – achchiq toron, suvqalampir
Echinopanax, Echinopanacis, n – exinopanaks
Echinopanax (acis) elatum (i) – baland exinopanaks
Papaver, eris, n – koʻknori

Quyidagi soʻz iboralarini eslab qoling!
per os – ogʻiz orqali
per rectum – toʻgʻri ichak orqali.

Mashqlar

1. Jadval yordamida quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va koʻplik son shakllarini hosil qiling.

Sut, urugʻ, ogʻizcha, gul, sharcha, moy.

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen.Plur.
rhizoma-ildizpoya	III	n	rhizomatis-ildizpoya-ning	rhizomata-ildizpoyalar	rhizomatium ildizpoyalar ning

2. Sifatlarni otlarga moslashtiring va soʻz iboralarini oʻzbek tiliga tarjima qiling.

1) Echinopanax (elatus, a,um)

2) corpus (luteus, a,um)

3) sulfur (praecipitatus, a,um)

4) plasma (siccus, a,um)

5) alumen (ustus, a,um)

6) gargarisma (frigidus, a,um)

3. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1) stigmata Maydis

2) rhizoma cum radicibus Valerianae

3) radix Glycyrrhizae

4) rhizoma cum radicibus Echinopanacis

5) rhizoma Bistortae

6) rhizomata et radices Rubiae

7) herba Polygoni hydropiperis

8) rhizomata Filicis maris

4. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) qovoq urug'lari

2) tozalangan oltingugurt

3) zig'ir urug'lari

4) sangvizorba ildizpoyasi bilan ildizlari

5) strofant urug'lari

6) achchiq bodom urug'lari

7) ilonsimon toron ildizpoyasi

8) maralquloq ildizpoyasi bilan ildizlari

9) g'ozpanja ildizpoyasi

10) achchiq toronning suyuq ekstrakti

5. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1.Recipe:Aluminis 3,0

Decocti foliorum Salviae 300 ml

Misce. Da.

Signa:Tomoqni chayish uchun.

2.Recipe:Aluminis 4,0

Acidi borici 6,0

Aquae destillatae 200 ml

Misce. Da.

Signa:Malham

3.Recipe:Stigmatum Maydis 10,0

Da.

Signa: 1 stakan qaynagan suvda yarim soat damlansin va har 3 soatda 1-2 osh qoshiqdan ichilsin.

4. Recipe: Extracti Polygoni hydropiperis fluidi

Extracti Viburni fluidi ana 20 ml

Misce. Da.

Signa: Kuniga 3 marta 25 tomchidan ichilsin.

5. Recipe: Solutionis Collargoli 3 % 10 ml

Da in vitro nigro.

Signa: Ko'z tomchisi

6. Recipe: Solutionis Oxylidini 2% 1 ml

Da tales doses numero 10 in ampullis.

Signa: Kuniga 2 marta 1 ml. dan mushaklar orasiga yuborilsin.

7. Recipe: Picis liquidae

Sulfuris praecipitati ana 5,0

Vaselini 50,0

Misce, fiat unguentum.

Da.

Signa: Sirtidan qo'llash uchun.

6. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Achchiq toron er ustki qismi damlamasi 20,0: 200 ml.
dan

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

2. Ol: Makkajo'xori og'izchasining suyuq ekstrakti 20 ml

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta ovqatdan oldin 30-40 tomchidan ichilsin.

3. Ol: Skipidar

Xloroform teng miqdorda 15 ml. dan

Metilsalitsilat 10 ml

Suyuq surtma hosil bo'lguncha aralashtir.

Ber.

Belgila: Bo'g'imlarga surilsin.

- 4.OI: Belladonna ekstrakti 0,015
Natriy gidrokarbonat 0,25
Shunday dozalarda 6(son)ta tabletkalarda ber.
Belgila: Kuniga 3 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.
- 5.OI: Protargol eritmasi 1% 10 ml
Qoramtir shisha idishda ber.
Belgila. Ko'z tomchisi.
- 6.OI: Gulxayri ildizining damlamasi 6,0 : 180 ml
Shirinmiya sharbati 200 ml.gacha
Aralashtir.
Ber.
Belgila: Har 2 soatda 1 osh qoshiqdan ichilsin.

7. O'zbek tiliga tarjima qiling. III turlanishidagi otlarning lug'at shaklini yozing.

1. Aluminium sulfuricum cum Kalio sulfurico Alumen nominatur. 2. Pix liquida est liquor spissus. 3. Praeparate solutionem Aluminis usti. 4. Stigmata Maydis ut remedium diureticum et cholagogum adhibentur. 5. Serva elixir compositum cum extracto Glycyrrhizae in ollis bene obturatis.

Uyga vazifa

I. «III turlanishdagi otlar. Undosh tipdagi sredniy roddagi otlar. I-II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi sredniy roddagi otlar bilan moslashuvi» mavzularini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Undosh tipga kiradigan sredniy roddagi otlar **Nom. Sing.** va **Gen. Sing.** da qanday qo'shimchalarga ega?

2. Undosh tipga kiradigan sredniy roddagi otlarning **Nom. Plur.** va **Gen. Plur.** qo'shimchalarini ayting.

3. I-II turlanishdagi sifatlarning undosh tipdagi sredniy roddagi otlar bilan qanday moslashadi?

II. 108-§ dagi so'zlarni yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) semen

1) chayish, chayqash

2) nomen	2) og‘izcha
3) gargarisma	3) tana, gavda
4) rhizoma	4) urug‘
5) stigma	5) eliksir
6) lac	6) ism, nom, nomlanish
7) piper	7) og‘iz
8) corpus	8) murch
9) elixir	9) sut
10) os	10) ildizpoya

IV. Jadval yordamida quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko‘plik son shakllarini hosil qiling.

Nom, chayish, murch, ildiz.

V. Terminlarning shartli itasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) bodom urug‘lari
- 2) eleuterokok ildizpoyasi bilan ildizi
- 3) jenshen ildizi
- 4) qayin qatroni

VI. To‘g‘ri o‘qishni o‘rganing!

Doxycyclini hydrochloridum, Dermosolon, Erythromycinum, Erythromycini phosphas, Erycyclinum, Spiramycin, Oleandomycini phosphas, Oletetrinum, Iruxol, Roxithromycin, Clindamycin, Intetrix, Azithromycin, Aethazolum, Lincomycini hydrochloridum, Mesalazine, Laevomycetinum, Laevomycetini stearas, Laevomycetini succinas solubile, Laevovinisolum, Synthomycinum, gelium «Fusidinum», Fugantin, Linimentum Algimafum, Synthomycini cum Novocaino, Polymyxini sulfas, Ristomycini sulfas, Fusidinum – natrium, Acidum fusidicum, Diaethanolamini fusidas, gelium «Prefuzinum», Streptocidum, unguentum Streptocidi, Streptocidum solubile, Norsulfazolum, Sulfazinum, Sulfarginum, Sulfadimezinum, Aethazolum – natrium, Sulfacylum – natrium, Urosulfanum, Sulfapyridazinum, Sulfatonum, Acidum pipemidicum, Sulfamonomethoxinum,

Sulfadimethoxinum, Sulfamethoxazolum, Sulfalenum, Sulfalenum – megluminum, Lidaprim, Nitroxolinum, Co – Trimoxazole, Sulfasalazine, Pefloxacinum, Salazopyridazinum, Salazodimethoxinum, Acidum nalidixicum, Chlorchinaldolum, Chiniofonum, Acidum oxolinicum.

VII. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Non progredi est regredi.

Olg'a intilmaslik, orqada qolmoq demakdir.

2. Est modus in rebus.

Hamma narsaning chegarasi bor.

Mavzu: Aralash tipdagi otlar

109-§. Aralash tipdagi otlar

Aralash tipga uchala roddagi, lekin asosan jenskiy roddagi otlar kiradi. Ularni ikkita guruhga bo'lish mumkin:

1. Negizi ikkita unsiz tovush bilan tamomlanadigan otlar.

Masalan: pars, partis, f – qism, bo'lak.

2. -es va – is bilan tamomlanadigan teng murakkab otlar.

Masalan: apis, apis, f – asalari.

**Aralash tipdagi otlarning kelishik qo'shimchalari
Turlanish namunasi**

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	har hil	es
Gen.	is	ium
Dat.	i	ibus
Acc.	em	es
Abl.	e	ibus

-is bilan tamomlanadigan teng murakkab otlar yunonchadan otgan so'zlar bo'lib, kelishiklar bo'yicha quyidagicha turlanadi:

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	pars	partes
Gen.	partis	partium
Dat.	parti	partibus
Acc.	partem	partes
Abl.	parte	partibus

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	dosis	doses
Gen.	dosis	dosium
Dat.	dosi	dosibus
Acc.	dosim	doses
Abl.	dosi	dosibus

110-§. Quyidagi so‘zlarni yod oling!

pars, partis, f – qism, bo‘lak

dens, dentis, f -tish

infans, infantis, m, f – bola

pro infantibus – bolalar uchun

Vitis (is) idaea (ae) – brusnika

Bidens, Bidentis, f – qoraqiz (ittikanak)

Bidens (ntis) tripartite (ae) -uch bo‘lakli qoraqiz (ittikanak)

Digitalis, Digitalis, f – angishvonagul

Digitalis (is) purpurea (ae) – qizil angishvonagul

Digitalis (is) grandiflora (ae) – yirik gulli angishvonagul

111-§. Quyidagi yunonchadan kirib kelgan teng murakkab otlarni yod oling!

narcosis, narcosis, f – narkoz

pro narcosi – narkoz uchun

basis, basis, f – asos, negiz

diagnosis, diagnosis, f -diagnoz

tussis, tussis, f –yo‘tal, yo‘talish

contra tussim – yo‘talga qarshi

dosis, dosis, f – doza

Sinapis, Sinapis, f – xantal, gorchitsa

charta (ae) Sinapis(is) – xantal qog‘ozi, gorchichnik

112-§. Quyidagi so‘z iboralarini eslab qoling!

Ex tempore – keragida, kerak paytida

Oleum (i) jecoris Aselli – baliq yog‘i (treska balig‘i jigarining moyi).

Mashqlar

1. *Jadval yordamida quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini hosil qiling.*

Bola, tish, moy, shira, achitqi, og'iz, o'simlik.

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen.Plur.
pars-qism	III	f	partis-qismning	partes-qismlar	partium-qismlarning

2. *Sifatlarni otlarga moslashtiring. So'z iboralarini o'zbek tiliga tarjima qiling.*

- 1) rhizoma (albus, a, um)
- 2) Digitalis (purpureus, a, um)
- 3) Capsicum (niger, gra, grum)
- 4) cortex (concisus, a, um)
- 5) radix (concisus, a, um)
- 6) sapo (medicatus, a, um).

3. *O'zbek tiliga tarjima qiling.*

- 1) pulvis antisepticus
- 2) Magnesii subcarbonas
- 3) infusum foliorum Digitalis
- 4) radix Taraxaci cum herba
- 5) adeps suillus depuratus
- 6) cortex radices Gossypii
- 7) solutio Hydrogenii peroxydi diluta
- 8) solutio Natrii phosphatis pro injectionibus.

4. *Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.*

- 1) makkajo'xori kraximali
- 2) qoraqiz er ustki qismining briketi
- 3) angishvonagul bargi
- 4) angishvonagul barglarining kukuni
- 5) gulxayri ildizining qaynatmasi
- 6) jag'-jag'ning suyuq ekstrakti
- 7) vitaminlashtirilgan baliq yog'i
- 8) metilen ko'king spirtli critmasi

9) zirk ildizining po'stlog'i

10) erkak paporotnikning quyuq ekstrakti

5. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Aspersionis Amycazoli 2 % 100

Da.

Signa: Sepma gopu.

2. Recipe: Pulveris Liquiritiae compositi 20,0

Da.

Signa: Kuniga 2 marta 1 choy qoshiqdan qabul qilinsin.

3. Recipe: Infusi herbae Bursae pastoris 10,0 : 200 ml

Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

4. Recipe: Infusi radices Valerianae ex 12,0:100 ml

Infusi foliorum Menthae ex 4,0:100 ml

Natrii bromidi 5,0

Codeini phosphatis 0,2

Barbitali – natrii 2,0

Extracti Crataegi fluidi 10 ml

Misce. Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

5. Recipe: Solutionis Natrii salicylatis 10 % 5 ml

Da tales doses numero 6 in ampullis.

Signa: Kuniga 2 marta 5 ml. dan ko'k tomirga yuborilsin.

6. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Achchiqtosh

Rux sulfat teng miqdorda 5,0 dan

Qo'rg'oshin atsetat 2,0

Tanin 0,6

Aralashtir. Ber.

Belgila: 1 litr suvga 0,5 choy qoshiq solinsin. Purkab yuvish uchun.

2. Ol: G'ozpanja ildizpoyasining qaynatmasi 6,0: 150 ml. dan

Qand sharbati 10,0

Aralashtir. Ber.

- Belgila:Kuniga 3 marta 1 desert qoshiqdan ichilsin.
- 3.Ol:Shirinmiya ildizining qaynatmasi 5,0: 100 ml. dan
Magniy sulfat 3,0
Aralashtir. Ber.
Belgila: Kuniga 2 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.
- 4.Ol:Angishvonagul barglarining kukuni 0,05
Qand 0,3
Kukun hosil bo'lguncha aralashtir.
Shunday dozalarda 12(son)ta ber.
Belgila. Kuniga 3 marta 1ta poroshokdan qabul qilinsin.
- 5.Ol:Metilen ko'kining suvli eritmasi 1% 20 ml
Ber.
Belgila: Og'izga surtish uchun.

7. O'zbek tiliga tarjima qiling. III turlanishidagi otlarning tipini va rodini aniqlang.

1.Amylum Maydis e granis Zeae maydis conficitur.2. Infusum radices Taraxaci ut amarum et cholagogum praescribitur. 3. Extractum Filicis maris spissum in capsulis gelatinosis sumitur. 4. Solutio Corticotropini ex tempore paratur. 5.Praeparate decoctum ex herba Bidentis 6.«Corglyconum» ad morbos cardiacos praescribitur 7.Emulsa et decocta ex tempore praeparantur. 8.Pix liquida in compositionem unguenti Wilkinsoni et Vischnevcky includitur.

8. «Aralash tipdagi otlar» mavzusi bo'yicha klaster tuzing.

Uyga vazifa

I. «Aralash tipdagi otlar» mavzusini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Aralash tipga qaysi otlar kiradi?
2. Aralash tipga kiradigan otlar **Nom. Sing.** va **Gen. Sing.** da qanday qo'shimchalarga ega?
3. Aralash tipga kiradigan otlarning **Nom. Plur.** va **Gen. Plur.** qo'shimchalarini ayting.

II. 110, 111, 112-§ dagi so'z va so'z iboralarini yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) dens	1) qism, bo'lak
2) infans	2) brusnika
3) pars	3) keragida
4) Bidens	4) tish
5) ex tempore	5) qoraqiz
6) Digitalis	6) uch bo'lakli qoraqiz
7) Vitis idaea	7) yirik gulli angishvonagul
8) Digitalis purpurea	8) angishvonagul
9) Bidens tripartita	9) qizil angishvonagul
10) Digitalis grandiflorae	10) bola

IV. Jadval yordamida quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini hosil qiling.

Mikstura, ko'mir, ildizpoya, ekstrakt, angishvonagul.

V. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) baliq moyi emulsiyasi
- 2) kortizon atsetat suspenziyasi
- 3) amikazol sepma dorisi
- 4) valeriananing quruq ekstrakti

VI. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Infusi foliorum Bidentis tripartitae ex 10,0:200 ml
Da.

Signa: Kuniga 2-3 marta ovqatdan oldin 1 osh qoshiqdan ichilsin.

2. Recipe: Cotarnini chloridi 0,2
Aquae pro injectionibus 10 ml
Misc. Sterilisa. Da.

Signa: Teri ostiga 1 ml.dan yuborilsin.

VII. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Norflaxacin, Ciprofloxacin, Soluthizonum, Chinoxidinum, Furaginum, Intron, Ofloxacin, Lomefloxacin, Oxolinum, Dioxydinum, aerosolum «Dioxyplast», Algiporum, Furacilinum, Betaferon, Furaplastum cum Perchlorvinylo, Furadoninum, Lifusolum, Lamivudin, unguentum «Fastinum», unguentum «Fulevil», Clefurinum, Furazolidonum, Furazolinum, unguentum Chinifurili, Isoniazidum, solutio «Isonides», Phthivazidum,

Saluzidum solubile, Methazidum, Protionamide, Ethambutol, Thioacetazonum, Natrii paraaminosalicylas, solutio Natrii paraaminosalicylatis pro injectionibus, Bepascum, Calcium parabenzamidosalicylicum, Florenalum, Streptomycini sulfas, Streptasaluzidum, Streptomycini et Calcii chloridum, Reaferonum, Pasomicinum, Rifampicinum, Bonaphtonum, Rifabutin, Cyclaserinum, Florimycini sulfas, Tebrophenum, Arbidolum, Diaphenylsulfonum, Poludonum, Riodoxolum, Solusulfonum, Interferonum leucocyticum humanum siccum, Remantadinum, Adaprominum, Deitiforinum, Methisazonum, Idoxuridine, Amphoglucaminum.

Mavzu: Unli tipdagi otlar. I - II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi unli tipdagi otlar bilan moslashuvi. Yunon - lotin termin elementlari

113-§. Unli tipdagi otlar

Unli tipdagi otlarga **Nominativus Singularis** da *-ar, -al, -e* qo'shimcha-lariga ega bo'lgan sredniy roddagi otlar kiradi.

Nom. Sing.	Gen. Sing.	Misollar		
		Nom.Sing.	Gen.Sing.	Tarjimasi
-ar	-aris	exemplar	exemplaris	nusxa
-al	-alis	animal	animalis	hayvon
-e	-is	secale	secalis	shoxkuya

Unli tipdagi otlarning kelishik qo'shimchalari

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	har xil	ia
Gen.	is	ium
Dat.	i	ibus
Acc.	= Nom	ia
Abl.	i	ibus

Turlanish namunasi

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	animal	animalia
Gen.	animalis	animalium
Dat.	animali	animalibus
Acc.	animal	animalia
Abl.	animali	animalibus

114-§. I–II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi unli tipdagi otlar bilan moslashuvi

Nuphar luteum – sariq nufar

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	Nuphar lute- um	Nuphar- ia lute-a
Gen.	Nuphar- is lute- i	Nuphar- ium lute- orum
Dat.	Nuphar- i lute- o	Nuphar- ibus lute- is
Acc.	Nuphar lute- um	Nuphar- ia lute-a
Abl.	Nuphar- i lute- o	Nuphar- ibus lute- is

115-§. Quyidagi so‘zlarni yod oling!

animal, animalis, n – hayvon

sal, salis, n – tuz

Nuphar, Nupharis, n – nufar

Nuphar(is) luteum(i) – sariq nufar

Secale(is) cornutum(i) – shoxkuya

116-§. Quyidagi so‘z iboralarni eslab qoling!

Solutio(onis) Ammonii caustici – novshadil spirti

Liquor (oris) Ammonii anisatus (i) – novshadil – arpabodiyon tomchilari

Liquor (oris) Burovi – Burov suyuqligi

117-§. Quyidagi yunon – lotin termin elementlarini yod oling!

Bu atama elementlar organlarni ifodalovchi TE lari bo‘lib, patologik va klinik atamalar tarkibida uchraydi.

Termin elementlari	O‘qilishi	Ma’nosi
aden (o)-	aden (o)-	bez
angi (o)-	angi (o)-	tomir
arthr(o)-	arthr(o)-	bo‘g‘im
cardi(o)-	kardi(o)	yurak
cholecyst(o)-	xoletsist(o)-	o‘t pufagi

col(o)-	kol(o)-	yo'g'on ichak
colp(o)-	kolp(o)-	qin
cyst(o)-	tsist(o)-	siydik pufagi
dermat(o)-	dermat(o)-	teri
duoden(o)-	duoden(o)-	o'n ikki barmoqli ichak
enter(o)-	enter(o)-	ichak, ingichka ichak
gastr(o)-	gastr(o)-	oshqozon
hepat(o)-	g'epat(o)-	jigar
hist(o)-	gist(o)-	to'qima
histi(o)-	gisti(o)-	
laryng(o)-	laring(o)-	hiqildoq
mast(o)-	mast(o)-	sut bezi
my(o)-	mi(o)	mushak
nephr(o)-	nefr(o)-	buyrak
neur(o)-	nevr(o)-, neyr(o)-	asab
oesophag(o)-	ezofag(o)	qizilo'ngach
oste(o)-	oste(o)-	suyak
ot(o)-	ot(o)-	quloq
pancreo-pancreat(o)-	pankreo-pankreat(o)-	oshqozon osti bezi
periton-	periton-	qorin (pardasi)
pharyng(o)-	faring(o)-	halqum
phleb(o)-	fleb(o)-	vena, ko'k tomir
pneum(o)-	pnevum(o)-	o'pka
pneumon(o)-	,pnevmon(o)	
proct(o)-	prokt(o)-	to'g'ri ichak
psych(o)-	psix(o)-	ruhiy holat
rhin(o)-	rin(o)-	burun
splen(o)-	splen(o)-	taloq
stomat(o)-	stomat(o)-	o'giz
-thorax	-toraks	ko'krak qafasi
vagin(o)-	vagin(o)-	qin

Mashqlar

1. Jadval yordamida quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini hosil qiling.

Tuz, kukun, shira, mum, oltingugurt, ildiz.

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen.Plur.
hirudo-zuluk	III	f	hirudinis-zulukning	hirudines-zuluklar	hirudinum-zuluklarning

2. Qavs ichida berilgan so'zlardan foydalanib, dorivor preparatlar nomini tuzing va o'zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) mucilago (amylum)
- 2) infusum (folium, Mentha)
- 3) pulvis (Liquiritia)
- 4) extractum (stigma, Mays)
- 5) emulsum (semen, Juglans)
- 6) decoctum (rhizoma, Tormentilla).

3. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) xantal urug'i
- 2) quruq yo'tal
- 3) sariq nufar
- 4) karlsbad tuzi (karlsbad – carolinus, a, um)
- 5) shoxkuyaning quruq ekstrakti
- 6) moychechakning quritilgan gullari
- 7) shoxkuya damlamasi
- 8) retinol atsetatning moyli eritmasi
- 9) sariq nufar ildizpoyasi
- 10) meniantesning yer ustki qismi qaynatmasi
- 11) zig'ir urug'ining shillig'i
- 12) karlsbad sun'iy tuzi (sun'iy – factitius, a,um).

4. Quyidagi atamalarni tarkibiy qismlarga ajrating va ma'nosini tushuntiring.

Myocardium, neuropathologia, laryngospasmus, gastroenterologia, mastopathia, nephrophthia, osteopathia, gastropathia, proctospasmus, otitis, otoneurologia, anaesthesia, haematologia.

5. O'zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) formae remediorum pro infantibus
- 2) mixtio pro inhalationibus
- 3) folium Plantaginis concisum
- 4) extractum Filicis maris spissum
- 5) Chloroformii pro narcosi
- 6) semina Sinapis
- 7) tabulettae contra tussim
- 8) solutio Adrenalini hydrotartratis pro injectionibus.

6. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Tabulettas contra tussim numero 10

Da.

Signa: Kuniga 2 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.

2. Recipe: Salis carolini facitii 10,0

Da.

Signa: 1 stakan suvga 1 osh qoshiqdan solib, kechasiga ichilsin.

3. Recipe: Natrii hydrocarbonatis

Natrii benzoatis ana 0,5

Liquoris Ammonii anisati 4 ml

Sirupi Sacchari 10 ml

Aquae Menthae ad 100 ml

Misce. Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

4. Recipe: Boli albae 5,0

Mucilaginis Amyli

Misce. Da.

Signa: Har 2-3 soatda 1 choy qoshiqdan ichilsin.

5. Recipe: Infusi herbae Thermopsisidis 0, 1: 100 ml

Liquoris Ammonii anisati 1 ml

Natrii benzoatis 0,6
Sirupi Althaeae 20 ml
Misce. Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 choy qoshiqdan ichilsin.

7. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Glyukoza eritmasi 20% – 200 ml

Sulfadimezin 4,0

Novshadil – arpabodiyon tomchisi 2 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

2. Ol: Valeriana ildizi damlamasi 6,0:200 ml.dan

Natriy bromid

Natriy florid teng miqdorda 2,0 dan

Kodein fosfat 0,15

Achchiq bodom suvi 4 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

3. Ol: Natriy benzoat 0,6

Novshadil arpabodiyon tomchisi 1 ml

Gulxayri sharbati 25 ml

Distillangan suv 60 ml. gacha

Aralashtir. Ber.

Belgila: Har 2-3 soatda 1 choy qoshiqdan ichilsin.

4. Ol: Zupturum barglarining damlamasi 10,0: 200 ml

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

5. Ol: Morfin gidrokloridning 1% eritmasi 1 ml

Shunday dozalarda 6 (son) ta ampulalarda ber.

Belgila: 1 ml.dan teri ostiga yuborilsin.

8. Yunonchadan kirib kelgan otlarni toping va ularning lug'at shaklini ayting. Gaplarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Chlorctoni 0,3 - 0,5 pro dosi ut sedativum, at 0,5 - 1,0 pro dosi ut hypnoticum praescribuntur. 2. Apitritum est unguentum ex veneno Apis, oleo Terebinthinae, camphora, glycerino.

3. Novocaini basis in Pharmacopoea Internationali Procainum vocatur. 4. Diagnosis bona – curatio bona. 5. Oleum jecoris Aselli

vitamina D et A continet. 6. Ergotalum est praeparatum Secalis cornuti.

Uyga vazifa

I. «Unli tipdagi otlar. I-II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi unli tipdagi otlar bilan moslashuvi. Yunon -lotin termin elementlari» mavzularini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Qaysi otlar unli tipga kiradi?

2. Unli tipdagi otlarning **Nom. Sing.** va **Gen. Sing.** qo'shimchalarini ayting.

3. Unli tipdagi otlar **Nom. Plur.** va **Gen. Plur.** da qanday qo'shimchalarga ega?

II. 115, 116 -§dagi so'z va so'z iboralarini va 116-§dagi TE yod oling.

III. Jadval yordamida quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini hosil qiling.

Son, surtma, hayvon, shilliq (eritmasi), kurtak.

IV. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) suvli eritma

2) qirqilgan barglar

3) tozalangan oltingugurt

4) erkak paporotnikning quritilgan ildizpoyasi

5) makkajo'xori og'izchasining suyuq ekstrakti

V. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1.Ol:Shoxkuyaning suyuq ekstrakti

Suvqalampirning suyuq ekstrakti

Jag'-jag'ning suyuq ekstrakti teng miqdorda 10 ml.dan

Aralashtir. Ber.

Belgila:Kuniga 3 marta 30 tomchidan ichilsin.

2.Ol:Tozalangan cho'chqa moyi 15,0

Xloroform 7,5

Aralashtir. Ber.

Belgila: Surtish uchun.

3.Ol:Moychechak gullarining damlamasi 2,0:100 ml.dan

Ber:

Belgila: 1 yoshli bolaga kuniga 2 marta 1 choy qoshiqdan ichilsin.

VI. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Aciclovir, Bigumalum, Ganciclovir, Ribavirin, Dicainum, Flacosidum, Azinox, Alpisarinum, Helepinum, Megosinum, Chinocidum, Gossypolum, Ditrazini citras, Ornidazole. Chininum, Chloroquine, Chingaminum, Hydroxychloroquine, Chloridinum, Acrichinum, Primachinum, Mefloquine, Fansidar. Chinini hydrochloridum, Chinini sulfas, Metakelfin, Metronidazolom, Metronidazoli Hemisuccinas, Nitazolom, Nitrofungin, Trichomonacidum, Solusurminum, Glucantim, Aminochinolum, Emetini hydrochloridum, Biiochinolum, Bismoverolum, Griseofulvinum, Nystatinum, Phenasalum, Octicylum, flores Cinae, Mycosolon, Clotrimazolom, Levorinum, Levorenium – natrium, Amphotericinum, Mycoheptinum, Ketoconazole, Pyrvinii pamoas, Isoconazole, unguentum «Zincundanum», Medaminum, unguentum «Undecinum», Mycoseptin, Semina Cucurbitae, Chinofungin, Anmarinum, Piperazinum, Piperazini adipinas, Naphthammonum. flores Tanaceti vulgaris, Chloxylum, Praziquantel, Chloraminum. Pantocidum, Chlorhexidinum, Iodoformium, Iodinolum.

VII. Quyidagi hikmatlarni yod oling!

1. Salus republicae suprema lex.
Davlat farovonligi – oliy qonun.
2. Scientia est potentia.
Bilim – kuchdir.

Mavzu: III turlanishdagi sifatlar

118-§. III turlanishdagi sifatlar

III turlanishdagi sifatlar uchta guruhga bo'linadi :

1.Uch qo'shimchali sifatlar.

Bunda har bir rod o'zining qo'shimchasiga ega bo'ladi: mujskoy rod **-er**, jenskiy rod **-is**, sredniy rod **-e**.

Masalan: m-silvester, f-silvestris, n-silvestre.

Lug'at shakli quyidagicha bo'ladi : silvester, tris, tre – o'rmondagi, o'rmonda o'sadigan.

2.Ikki qo'shimchali sifatlar.

Bunda mujskoy va jenskiy rodlar **-is** qo'shimchasiga, sredniy rod **-e** qo'shimchasiga ega bo'ladi.

Masalan : m, f,- vernalis, n- vernale.

Lug'at shakli quyidagicha bo'ladi : vernalis, e – bahorgi.

3. Bir qo'shimchali sifatlar.

Bunda uchala rod bir qo'shimchaga, ya'ni **-x** yoki **-ns** qo'shimchalariga ega.

Lug'atda avval **Nom. Sing.** shakli to'liq yoziladi, keyin **Gen. Sing.** ning kelishik qo'shimchasi ko'rsatiladi:

simplex, icis – oddiy

recens, ntis – yangi.

III turlanishdagi sifatlar kelishiklar bo'yicha III turlanishdagi otlar singari turlanadi, lekin undosh tipga nisbatan ayrim xususiyatlarga ega, ya'ni:

1.Mujskoy, jenskiy va sredniy rodlar: Abl. Sing. da **-e** o'rni da **-i**, **Gen. Plur.** da **-um** o'rni da **-ium** qo'shimchasiga ega bo'ladi.

2.Sredniy rod: Nom. Plur. va Acc. Plur. da **-a** o'rniga **-ia** qo'shimchasiga ega bo'ladi.

III turlanishdagi sifatlarning kelishiklar bo'yicha turlanishi

Causus	Singularis			Pluralis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	er	is	e	es	es	ia
Gen.	is	is	is	ium	ium	ium
Dat.	i	i	i	ibus	ibus	ibus
Acc	em	em	e	es	es	ia
Abl.	i	i	i	ibus	ibus	ibus

Turlanish namunasi Singularis

Causus	m	f	n
Nom.	silvester	silvestris	silvestre
Gen.	silvestris	silvestris	silvestis
Dat.	silvestri	silvestri	silvestri
Acc.	silvestrem	silvestrem	silvestre
Abl.	silvestri	silvestri	silvestri

Pluralis

Causus	m	f	n
Nom.	silvestres	silvestres	silvestria
Gen.	silvestrium	silvestrium	silvestrium
Dat.	silvestribus	silvestribus	silvestribus
Acc.	silvestres	silvestres	silvestria
Abl.	silvestribus	silvestribus	silvestribus

119-§. Quyidagi so'zlarni yod oling!

silvester, tris, tre – o'rmondagi, o'rmonda o'sadigan
 paluster, tris, tre – botqoqlikda, botqoqda o'sadigan
 officinalis, e – dorivor, dorixonona -i (-si)
 letalis, e – o'ldiradigan, o'ldiruvchi
 vaginalis, e – qinga oid

dulcis, e – shirin
majalis, e – may -i (-si)
pectoralis, e – ko'krak -i (-si), ko'krakka tegishli
talıs, e – shunaqa, shunday
mollıs, e – yumshoq
vernalis, e – bahorgi
naturalıs, e – tabiiy
simplex, icıs – oddiy
recens, ntıs – yangi
aequalıs, e – bir xil, bab-baravar
vulgarıs, e – oddiy
communıs, e – oddiy
rectalıs, e – to'g'ri ichak -i (-si)
fortıs, e – kuchli ta'sir qiladigan (dori)
mitıs, e – kuchsiz ta'sir qiladigan (dori)
arvensıs, e – dala -i (-si), dalada o'sadigan
amurensıs, e – amur -i (-si)
chinensıs, e – xitoy -i (-si)
intramuscularıs, e – mushak orasiga
medicinalıs, e – tibbiyot -i(-si)
viridıs, e – zangori
enterosolubılıs, e – ichakda eriydigan (tabletkalar)
subtilıs, e – mayda
Quyidagi iborani eslab qoling!
Divide in partes aequales. – Teng qismlarga bo'l.

Mashqlar

1. Sifatlarini otlarga moslashtiring va so'z iboralarini o'zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) pars (aequalıs,e)
- 2) Thymus (vulgarıs, e)
- 3) tinctura (simplex, icıs)
- 4) herba Adonidıs (vernalis,e)
- 5) Mesim (fortıs,e)
- 6) emplastrum Plumbi (simplex, icıs)
- 7) Berberıs (amurensıs,e)

8) suppositorium (vaginalis, e)

9) Taraxacum (officinalis,e)

10) globulus (vaginalis, e)

2. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) o'rmon guli

7) dorivor tirnoqgul

2) tibbiyot zulugi

8) oddiy malham

3) o'ldiradigan doza

9) bahorgi adonis

4) tabiiy shira

10) oddiy anis

5) ko'krak eliksiri

11) tibbiyot jelatini

6) may marvaridguli

12) shunday dozalar

3. Xato tarjima qilingan terminlarni toping va xatolar nimalardan iborat ekanligini tushuntiring.

Folia silvestres, semina dulcia, Amygdalus dulcis, Triticum vulgare, medicamentum forte, semen amare, Thymus vulgare, Pinus silvestris, capsula medicinalis, herba vernale, succus naturale, linimentum volatile.

4. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Oletetrini 0,25

Da tales doses numero 25 in tabulettis.

Signa: Kuniga 4 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.

2. Recipe: Infusi herbae Adonidis vernalis 6,0: 180 ml

Natrii bromidi 6,0

Codeini phasphatis 0,2

Misce. Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

3. Recipe: Infusi herbae Thermopsidis 150 ml

Natrii hydrocarbonatis 3,0

Liquoris Ammonii anisati 2ml

Elixiris pectoralis 2 ml

Misce. Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

4. Recipe: Emulsi oleosi 120,0

Phenolphthaleini 0,8

Sirupi simplicis 20 ml

Misce. Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 choy qoshiqdan ichilsin.

5. Recipe: Emulsi olei Ricini

Resorcini 0,12

Bismuthi subnitratis 1,0

Sirupi simplicis 20 ml

Misce. Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 desert qoshiqdan ichilsin.

5. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Tabiiy oshqozon shirasi 150 ml

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ovqat paytida ichilsin.

2. Ol: Qo'rg'oshinning oddiy malhami 50,0

Ber.

Belgila: Terining zararlangan joyiga surtilsin.

3. Ol: Gulxayri ildizining damlamasi 120 ml

Natriy gidrokarbonat 0,6

Ko'krak eliksiri 2 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 2 marta 1 desert qoshiqdan ichilsin.

4. Ol: Gulxayri ildizining qaynatmasi 150 ml

Natriy benzoat 3,0

Ko'krak eliksiri 2 ml

Oddiy sharbat 20 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 4 marta 1 choy qoshiqdan ichilsin.

5. Ol: Amur zirkinging suyuq ekstrakti 30 ml

Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 20-30 tomchidan ichilsin.

6. Ol: Dala qirqbo'g'imining suyuq ekstraktidan

Ber.

Belgila: Kuniga 4-6 marta yarim choy qoshiqdan ichilsin.

6. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Adonis vernalis glycosida Cimorinum et Adonitoxinum continet. 2. Globuli sunt suppositoria vaginalia. 3. Folia sicca et siccus ex herba Plantaginis recenti in medicina adhibentur. 4. Adonidum est praeparatum Adonis vernalis. 5. Sunt duo praeparata: Aether medicinalis et Aether pro narcosi.

7. "III turlanishdagi sifatlar" mavzusi bo'yicha klaster tuzing.

Uyga vazifa

I. «III turlanishdagi sifatlar» mavzusini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. III turlanishdagi sifatlar nechta guruhga bo'linadi?
2. Uch qo'shimchali sifatlar deganda nimani tushunasiz?
3. Ikki qo'shimchali sifatlar deganda nimani tushunasiz?
4. Bir qo'shimchali sifatlarni tushuntirib bering.
5. III turlanishdagi sifatlar kelishiklar bo'yicha qanday turlanadi?

II. 119-§ dagi so'zlarni yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so'zlarning o'ng ustundagi o'zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) silvester, tris, tre	a) shirin
2) letalis, e	b) oddiy
3) officinalis, e	c) bahorgi
4) dulcis, e	d) o'rmondagi, o'rmonda o'sadigan
5) naturalis, e	e) mushak orasiga
6) vernalis, e	f) dorivor, dorixonona – i(-si)
7) simplex, icis	g) to'g'ri ichak -i (-si)
8) arvensis, e	h) o'ldiradigan, o'ldiruvchi
9) intramuscularis, e	i) dalada o'sadigan
10) rectalis, e	j) tabiiy

IV. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) amur zirki
- 2) xitoy limonnigi

3) shirin bodom

4) oddiy sharbat

V. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Griseofulvini fortis 0,125

Da tales doses numero 12 in tabulettis.

Signa: Kuniga 3 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.

2. Recipe: Herbae Equiseti arvensis 25,0

Da.

Signa: 1 stakan qaynagan suvga 2 osh qoshiq solib damlansin va kun davomida ichilsin.

3. Recipe: Salis carolini naturalis 100,0

Da.

Signa: stakan suvga 1 osh qoshiq solib ichilsin.

4. Recipe: Coffeini – natrii benzoatis 1,0

Natrii bromidi 3,0

Tincturae Schizandrae chinensis 6 ml

Aquae destillatae 200 ml

Misce. Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

5. Recipe: Suppositoria vaginalia «Osarbonum» numero 10.

Da in scatula.

Signa: Kuniga 1 ta shamchadan qo'yilsin.

6. Recipe: Tabulettas extracti Sennae sicci 0.3 numero 10.

Da in scatula.

Signa: Kuniga 1 ta shamchadan qo'yilsin.

VI To'g'ri o'qishni o'rganing!

Iodonatum, Iodopironum, Galmanium, Persadox, Calcex, Iodovidonum, solutio Hydrogenii peroxydi concentrata, Acidum salicylicum, Piosidum, Hydroperitum, Zinci oxydum, Kalii permanganas, liquor ad clavos, emplastrum adhaesivum ad clavos "Salipodum", acidum benzoicum, unguentum Acidi salicylici 2 aut 3%, pasta Zinci salicylata, Persalanum, Benzoylperoxidum, solutio Acidi borici spirituosa, linimentum Bora-zincatum, Zinci sulfas, pasta Teimurovi, Natrii tetraboras, Acidum azelaicum, Tricresolum, tabulettae "Traceptinum",

Hexamethylenetetraminum, solutio Formaldehydi, Cupri sulfas, Lysoformium, Urotropinum, Gystamine, Ciminalum, Cimesolum, spiritus aethylicus, Argenti nitras, Protargolum, Collargolum, unguentum Zinci, unguentum Zinci-naphthalanum cum Anaesthesino, Zincascolum, Pherosolum, pasta Zinci – ichthyoli, suspensio “Novocindolum”, Aspersionis puerilis, suppositoria “Neo-Anusolum”, emplastrum Plumbi simplex, pasta Borozincinaphthalani.

VII. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Domus propria – domus optima.

Mehmondorchilik yaxshi, uy undan ham yaxshi.

2. Non bis in idem.

Bir gunoh uchun ikki marta jazolama.

**Mavzu: Aniq nisbatdagi hozirgi zamon sifatdoshi.
Murakkab retsept tarkibiga kiruvchi moddalar**

120-§. Aniq nisbatdagi hozirgi zamon sifatdoshi

Aniq nisbatdagi hozirgi zamon sifatdoshini hosil qilish uchun I va II- turlanishdagi fe'llarning negiziga *-ns*, III va IV tuslanishdagi fe'llarning negiziga *-ens* qo'shimchasini qo'shish kerak.

Qaratqich kelishik birlik sonda hamma sifatdoshlar *-ntis* qo'shimchasiga ega bo'ladi.

Masalan:

Fe'l	Sifatdosh		Tarjimasi
	Nom.	Gen.	
signare	signans	signantis	belgilovchi
miscere	miscens	miscentis	aralash tiruvchi
dividere	dividens	dividentis	bo'luvchi
audire	audiens	audientis	eshituvchi

Aniq nisbatdagi hozirgi zamon sifatdoshi kelishiklar bo'yicha III turlanishdagi sifatlar singari turlanadi.

121-§. Quyidagi sifatdoshlarni yod oling!

expectorans, ntis – balg'am ko'chiruvchi
adstringens, ntis – burushtiruvchi
adjuvans, ntis – yordamchi, ko'makchi
corrigenens, ntis – tuzatuvchi, yaxshilovchi
constituens, ntis – shakl hosil qiluvchi

122-§. Quyidagi sifatlarni yod oling!

subtilis, e – mayda
solubilis, e – eruvchan
sterilis, e – sterilizatsiya qilingan
volatilis, e – uchuvchan

pinguis, e – yog'li

Viride (is) nitens (ntis) – brilliant ko'ki

123-§. Murakkab retsept tarkibiga kiruvchi moddalar

Murakkab retseptlarda quyidagi moddalar ko'rsatilishi mumkin:

1. *Remedium basis* – asosiy ta'sir etuvchi moddalar.

2. *Remedium adjuvans* – asosiy ta'sir etuvchi moddaning ta'sirini kuchaytiruvchi yoki kuchsizlantiruvchi yordamchi yoki ko'maklashuvchi moddalar.

3. *Remedium corrigens* – dorivor moddalarning mazasini, hidini va boshqa yoqimsiz xususiyatlarini tuzatuvchi moddalar.

4. *Remedium constituents* – shakl hosil qiluvchi moddalar, dorilarga aniq shakl (suyuq, qattiq, yumshoq) beruvchi moddalar.

Murakkab retseptga misol:

Recipe: Pepsini 2.0

– **basis**

Acidi hydrochlorici diluti 5 ml

– **adjuvans**

Sirupi simplicis 15.0

– **corrigens**

Aquae destillatae ad 200 ml

– **constituens**

Misce. Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 choy qoshiqdan ichilsin.

Remedium basis – albatta bo'lishi kerak bo'lgan modda.

Adjuvans, corrigens, constituens – hamma retseptlarda uchrayvermaydi.

Mashqlar

1. *Quyidagi fe'llardan aniq nisbatdagi hozirgi zamon sifatdoshlarini hosil qiling.*

Adjuvare – yordam bermoq, producere – ishlab chiqarmoq, constituere – shakl bermoq, labare – ishlamoq, medicare – davolamoq.

2. *Sifatlarni otlarga moslashtiring va so'z iboralarini o'zbek tiliga tarjima qiling.*

1) pulvis (subtillis, e)

- 2) Ricinus (communis, e)
- 3) suppositorium (simplex, icis)
- 4) linimentum (volatilis, e)
- 5) succus (gastricus, a, um)
- 6) radix (dulcis, e)
- 7) solutio (sterilis, e)
- 8) Furaginum (solubilis, e)

3. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) oddiy zirk nastoykasi
- 2) Xitoy limonnigining kukuni
- 3) eruvchan oq streptotsid
- 4) dala qirqbo'g'imining suyuq ekstrakti
- 5) shirin bodom emulsiyasi
- 6) valeriananing oddiy nastoykasi
- 7) oddiy tog'jambilning yer ustki qismi
- 8) brilliant ko'kning suvli eritmasi
- 9) norsulfazolning eruvchan eritmasi
- 10) natriy xloridning izotonik eritmasi

4. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Linimenti volatilis 100
Da.
Signa: Surkash uchun.
2. Recipe: Tabulettas «Cotazym – forte» numero 60
Da.
Signa: Kuniga 3 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.
3. Recipe: Solutionis Nerioli spirituosae 0,02% 10 ml
Da.
Signa: Kuniga 2 marta 20 tomchidan ichilsin.
4. Recipe: Tincturae Capsici 27 ml
Tincturae Hyperici 1 ml
Saponis viridis 10,0
Solutionis Ammonii caustici 20% 56 ml
Misc. Da.
Signa: Bod kasalligida surtish uchun.

5. Recipe: Benzonaphtholi

Phenylii salicylatis ana 1,0

Emulsi seminum Amygdali dulcis 100.0

Misce. Da.

Signa: Kuniga 3 marta 1 choy qoshiqdan ichilsin.

5. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Xitoy limonnigi nastoykasi 20 ml

Kuchala nastoykasi 5 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 2 marta 25 tomchidan ichilsin.

2. Ol: Brilliant ko'kning suvli eritmasi 1% 20ml

Ber.

Belgila: Og'iz bo'shlig'iga surtish uchun.

3. Ol: Eruvchan streptotsid 1,5

Natriy xloridning izotonik eritmasi 100 ml

Aralashtir. Sterilizatsiya qil!

Ber.

Belgila: Teri ostiga 1 marta ukol qilish uchun.

4. Ol: Termopsis yer ustki qismining damlamasi 1,0:200 ml

Novshadil – arpabodiyon tomchisi 4 ml

Oddiy sharbat 20 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

5. Ol: Bahorgi adonisning yer ustki qismi damlamasi

6,0:180 ml

Temizal 4,0 ml

Oddiy sharbat 200 ml. gacha

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

6. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Compositio unguenti ophthalmici: Viridis 0,025, Cupri sulfatis et Streptocidi albi ana 0,2, Vaselini 10,0. 2. Infusum Sennae compositum liquor lucidus cum odore mellis est; ut remedium laxans adhibetur. 3. Praescriptio remediorum composita dividitur in partes, quae vocantur: basis, remedium adjuvans, corrigens, constituens. 4. Oleum Thymi ex herba Thymi vulgaris

2.Ol:Kamfora 0,5

Uchuvchan suyuq surtma 20,0

Aralashtir. Ber.

Belgila: Surkash uchun.

3.Ol:Shirin bodom urug'i emulsiyasi 180.0

Morfin gidrokslorid 0.06

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 4 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

VI. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Phenolum purum liquefactum, solutio "Fucorcinum", Resorcinum, Bicotymol, Urobessalum, Hexadrops, Hexaspray, Phenyllic salicylas, Vagotil, Besalolum, Phencortosolum. Methylenum coeruleum, Methylthionii chloridum, Viride nitens, liquor Novicovi, Aethacridini lactas, Acricidum, Aethonium, unguentum Koncovi, Cerigelum, Citralum, Degmicidum. Decamethoxinum, Roccal, Ajatin, Domiphen Bromide, sapo viridis, spiritus saponatus, pix liquida Betulae, oleum Rusci, unguentum Wilkinsoni, unguentum Vishnevsky, Ichthyolum, Ichtyopan, Naphthalanum liquidum raffinatum, unguentum Naphthalani sulfuratum, Ozokerafinum, unguentum Zinci-naphthalani cum Anaesthesino, Sanguiritrinum, Paraffinum solidum, Ozokeritum medicinalis, Vinylinum, Vinisolum, Cygerolum, Sulfur praecipitatum, Umckalor, unguentum sulfuratum simplex, Sulfodecortemum, Sulfur depuratum, Sulsenum, Natrii usninas, Lysocim, Chlorophylliptum, Novoimanium, Eucaliminum, Arenarinum.

31- DARS

Mavzu: Farmatsevtik termin va retseptlarni tarjima qilish

Farmatsevtik termin va retseptlarni tarjima qilish

1. *«III turlanishdagi otlar va III turlanishdagi sifatlar» mavzularini takrorlab, quyidagi savollarga javob bering.*

1. III turlanishdagi otlar nechta tipga bo'linadi?
2. Undosh tipdagi otlarga qaysi otlar kiradi?
3. III turlanishdagi otlar Gen. Sing. da qanday qo'shimchaga ega?
4. Teng murakkab va noteng murakkab otlar deganda nimani tushunasiz?
5. Aralash tipdagi otlarga qaysi otlar kiradi?
6. Unli tipdagi otlarga qaysi otlar kiradi?
7. Unli tipdagi otlarning kelishik qo'shimchalarini ayting.
8. III turlanishdagi sifatlar nechta guruhga bo'linadi?
9. 3 qo'shimchali, 2 qo'shimchali va 1 qo'shimchali sifatlar deganda nimani tushunasiz?
10. III turlanishdagi sifatlar kelishiklar bo'yicha qanday turlanadi?
11. Qaysi termin elementlari patologik va klinik atamalarda uchraydi?

2. *Quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini jadval yordamida yozing.*

Qaynatma, suv, ildiz, sharcha, urug', tabletk, granula, ildizpoya, eritma, qism.

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen.Plur.
gemma - kurtak	I	f	gemmae - kurtakning	gemmae - kurtaklar	gemmarum - kurtaklarning

3. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen.da lotin tiliga tarjima

qiling.

- 1) achchiq nastoyka
- 2) moyli eritma
- 3) distillangan suv
- 4) faollashtirilgan ko'mir
- 5) kuchli ta'sir qiladigan sustak
- 6) kuchsiz ta'sir qiladigan dori
- 7) do'ananing suyuq ekstrakti
- 8) gulxayri ildizining damlamasi
- 9) rux surtmasi
- 10) mayda kukun
- 11) dorivor valeriana
- 12) kungaboqar moyining emulsiyasi
- 13) ravoch ildizining damlamasi

4. Retsept iboralarini tarjima qiling.

1. Ol: Kodein fosfat
2. Ol: Natriy bromid
3. Ol: Marvaridgul nastoykasi
4. Ol: Distillangan suv
5. Ol: Karbol kislotasi
6. Ol: Simob dixlorid
7. Ol: Lanolin
8. Ol: Natriy benzoat
9. Ol: Ko'krak eliksiri
10. Ol: Ixtiol
11. Ol: Kakao moyi
12. Shamcha hosil bo'lguncha aralashtir.
13. Kukun hosil bo'lguncha aralashtir.

5. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Olei Terebinthinae Chloroformii ana 10,0
Linimenti volatilis ad 60,0
Misce. Da.
Signa: Surtish uchun.
2. Recipe: Saponis viridis

- Da.
 Signa: Iliq suvda eritilsin.
3. Recipe: Infusi herbae Ledi palustris 10,0–150 ml
 Sirupi Althaeae 25,0
 Misce. Da.
 Signa: Kuniga 3–4 marta 1 desert qoshiqdan ichilsin.
4. Recipe: Amylii nitritis guttas III
 Da tales doses numero 3 in ampullis
 Signa: Nafas olish uchun.
5. Recipe: Griseofulvini-forte 0,125
 Da tales doses numero 12 in tabulettis
 Signa: Kuniga 2 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.
6. Recipe: Tabulettis «Sustac-forte» numero 25
 Detur.
 Signetur: Kuniga 3 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.
7. Recipe: Olei Ricini 1,0
 Dentur tales doses numero 15 in capsulis gelatinosis
 Signetur: Har yarim soatda qabul qilinsin.
- 6. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.**
1. Ol: Novokain eritmasi 2%-30 ml
 Sterilizatsiya qilinsin!
 Berilsin.
 Belgilansin: 2 kunda 1 marta 5 ml. dan mushaklar orasiga yuborilsin.
2. Ol: Kodein fosfat 0,6
 Natriy bromid 4,0
 Habdori massasidan keragicha, 40 (son) habdorilar hosil bo'lguncha berilgan bo'lsin.
 Belgilansin: Kuniga 3 marta 1 habdoridan qabul qilinsin.
3. Ol: Shirin bodom urug'i 5,0
 Kanakunjut moyidan 3,0
 Emulsiya hosil bo'lguncha aralashtir.
 Berilgan bo'lsin.
 Belgilansin: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

4.Ol:Benkain 0,5

Natriy xloridning izotonik eritmasi 200,0

Aralashtirilgan bo'lsin. Sterilizatsiya qilingan bo'lsin!

Berilgan bo'lsin.

Belgilangan bo'lsin:Infultratsion og'riqsizlantirish uchun.

5.Ol:Angishvonagul barglarining kukuni 0,1

Kakao moyi keragicha

Shamcha hosil bo'lguncha aralashtir.

Ber.

Belgila:Kechasi 1 ta shamchadan qo'yilsin.

6.Ol:Natriy fosfat

Natriy gidrokarbonat teng miqdorda 20,0

Aralashtir.

Ber.

Belgila:Ovqatdan 1 soat oldin pichoq uchida olib qabul qilinsin.

Uyga vazifa

III turlanishdagi otlar va sifatlar boyicha oraliq baholashga tayyorlaning!

32-DARS

Mavzu: IV va V turlanishdagi otlar

124-§. IV turlanishdagi otlar

IV turlanishga **Genetivus Singularis** da **-us** qo'shimchasiga ega bo'lgan mujskoy va sredniy roddagi otlar kiradi. Ular **Nominativus Singularis** da mujskoy rodga kirsa **-us**, sredniy rodga kirsa **-u** qo'shimchasiga ega bo'ladi.

Masalan: fructus, us, n; cornu, us, n.

IV turlanishdagi otlarning kelishik qo'shimchalari

Causus	Singularis		Pluralis	
	m	n	m	n
Nom.	us	u	us	ua
Gen.	us	us	uum	uum
Dat.	ui	u	ibus	ibus
Acc.	um	u	us	ua
Abl.	u	u	ibus	ibus

Turlanish namunasi

Causus	Sing.	Plur.
Nom.	fructus	fructus
Gen.	fructus	fructuum
Dat.	fructui	fructibus
Acc.	fructum	fructus
Abl.	fructu	fructibus

Causus	Sing.	Plur.
Nom.	cornu	cornua
Gen.	cornus	cornuum
Dat.	cornu	cornibus
Acc.	cornu	cornua
Abl.	cornu	cornibus

125 -§. Quyidagi soʻzlarni yod oling!

spiritus, us, m – spirt

usus, us, m – ishlatish, qoʻllash

fructus, us, m – meva

exitus, us, m – natija, oqibat

status, us, m – holat, ahvol

habitus, us, m – tashqi koʻrinish

gelu, us, n – muz, yax

cornu, us, n – muguz(shox)

manus, us, f – qoʻl (istisno tariqasida jen. rodga kiradi)

Quercus, us, f – dub, eman (istisno tariqasida jen. rodga kiradi).

Quyidagi soʻz iboralarni eslab qoling!

ad usum internum

pro usu interno

- ichish uchun, ichga ishlatish uchun.

ad usum externum

pro usu externo

- sirtga ishlatish uchun, sirda.

ishlatishga

126 -§. “Quercus” soʻzining turlanishi

“Quercus” soʻzi kelishiklar boʻyicha turlanganda oʻziga xos ikkita xususiyatga ega:

Dat. Plur. va **Abl. Plur.** – **ibus** oʻrniga **ubus** qoʻshimchasiga ega boʻladi.

127-§. V turlanishdagi otlar

V turlanishga **Genetivus Singularis** da – **ei**, **Nominativus Singularis** da – **es** qoʻshimchasiga ega boʻlgan jenskiy roddagi otlar kiradi. **Masalan:** res, rei, f.

V turlanishdagi otlarning kelishik qo'shimchalari

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	es	es
Gen.	ei	erum
Dat.	ei	ebus
Acc.	em	es
Abl.	e	ebus

Turlanish namunasi

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	species	species
Gen.	speciei	specierum
Dat.	speciei	speciebus
Acc.	speciem	species
Abl.	specie	speciebus

128 -§. Quyidagi so'zlarni yod oling!

species, ei, f – yig'ma
 dies, ei, f – kun, kunduzi
 amarities, ei, f – achchiq ta'm, taxir maza
 res, ei, f – narsa, buyum

Quyidagi iboralarni eslab qoling!

pro die – dorining bir sutkalik dozasi
 pro dosi – dorining bir marta qabul qilish dozasi

129-§. “Species” so'zining ishlatilishi

Species – yig'ma (dori turi) so'zi ko'plikda ishlatiladi, shuning uchun sifatlar ham shu ot bilan ko'plikda moslanadi.

Masalan: ko'krak yig'masi –

Nom. species pectorales

Gen. specierum pectoralium.

Shunga muvofiq retseptlarda yig'malar nomi qaratqich kelishik ko'plikda yoziladi.

130-§.Quyidagi yig'malar nomini yod oling!

species (erum) aromaticae (arum) – xushbo'y yig'ma (choy)

species (erum) antiasthmaticae (arum) – astmaga qarshi
yig'ma (choy)

species (erum) carminativae (arum) – yel haydovchi
yig'ma(choy)

species (erum) cholagogae (arum) – o't haydovchi yig'ma
(choy)

species (erum) diureticae (arum) – siydik haydovchi yig'ma
(choy)

species (erum) laxantes (ium) – ich suradigan yig'ma (choy)

species (erum) pectorales (ium) – ko'krak yig'masi (choy)

species (erum) sedativae (arum) – tinchlantiruvchi yig'ma
(choy)

species (erum) stomachicae (arum) – me'da (oshqozon)
yig'masi (choy)

Mashqlar

1. Quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini jadval yordamida yozing.

Spirt, meva, muz, yig'ma, kraxmal, kun, timoqqul, barg, rang.

Namuna:

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen.Plur.
fructus- meva	IV	m	fructus- mevaning	fructus- mevalar	fructuum- mevalarning

2. Sifatlarni otlarga moslashtiring va so'z iboralarini o'zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) fructus (grossus, a,um)
- 2) spiritus (aethylicus, a, um)
- 3) fructus (amarus, a,um)
- 4) exitus (letalis,e)
- 5) usus (externus, a,um)
- 6) fructus (concisus, a, um)
- 7) usus (internus, a, um)

8) spiritus (saponatus, a, um).

3. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1) fructus Rosae

2) spiritus camphoratus

3) fructus Capsici concisus

4) spiritus saponatus compositus

5) fructus seu baccae Juniperi

6) fructus et semina Schizandrae chinensis

7) sirapus fructuum Rosae vitaminisatus

8) solutio Camphorae oleosa ad usum externum.

4. Quyidagi sifatlar yordamida yig'malar nomini yasang va ularni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1) diureticus, a,um

4) antiasthmaticus,a, um

2) amarus,a.um

5) expectorans,ntis

5) laxans,ntis

6) pectoralis,e.

5. Yig'ma (choy) lar tarkibini lotin tiliga tarjima qiling.

1) Yel haydovchi yig'ma tarkibi:

Qalampir yalpiz bargi -33.3 g.

Fenxel mevasi -33.3 g

Valeriana ildizpoyasi bilan ildizi

2) Ishtaha ochuvchi yig'ma tarkibi:

Achchiq shuvoq(ernon) yer ustki qismi – 80 g.

Bo'ymadoron yer ustki qismi (yoki guli) –20 g.

3) Tomoqni chayish uchun yig'ma tarkibi:

Jo'ka guli –40 g.

Moychechak guli – 60 g.

4) 2 – sonli ko'krak yig'masi tarkibi:

Oqqaldirmoq bargi – 40 g.

Zupturum bargi – 30 g.

Qizilmiya ildizi – 30 g.

5) 3 – sonli ko'krak yig'masi tarkibi:

Gulxayri ildizi – 40 g.

Qizilmiya ildizi – 40 g.

Fenxel mevasi – 20 g.

6. Noto'g'ri tarjima qilingan terminlarni toping.

Nuphar luteum, rhizoma cum radicibus Valerianae, folium Digitalis, rhizoma Bistorta, herba Ledum palustris, fructus Capsicum, semina Schizandri, herba Centauriae.

7. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) eman po'stlog'i
- 2) archa qubbalarining damlamasi
- 3) do'lana mevalari
- 4) fexxel mevasi va moyi
- 5) kamforali spirt
- 6) sirtidan qo'llash uchun
- 7) eman po'stlog'ining damlamasi
- 8) chakonda mevasi va moyi

8. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Spiritus aethylici 95% 20 ml
Aquae pro injectionibus 100 ml
Misce. Da.
Signa: 10 ml. dan ko'k tomirga yuborilsin.
2. Recipe: Infusi fructuum Anisi 15,0 : 200 ml
Da.
Signa: Kuniga 3 marta ovqatdan oldin 1 osh qoshiqdan ichilsin.
3. Recipe: Sulfuris depurati 2,0
Glycerini
Spiritus camphorati ana 5,0
Misce. Da.
Signa: Yuz terisiga surtish uchun.
4. Recipe: Sulfuris depurati 2,0
Glycerini
Spiritus camphorati ana 5,0
Aquae destillatae 60 ml
Misce. Da.
Signa: Yuz terisiga surtish uchun.
5. Recipe: Solutionis Iodi pro usu interno 15 ml
Da.
Signa: Kuniga 3 marta ovqatdan keyin 1-5

tomchidan sut bilan ichilsin.

6. Recipe: *Herbae Adonidis vernalis* 2,0
Rhizomatis cum radicibus *Valerianae* 1,5
Misce, fiant species.
Da.

Signa: 1 stakan suvga 1 xaltachadan solib damlansin
va kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

9. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Furatsilin tabletkalari 0,02 : 10 ta sirdan qo'llash
uchun

Ber.

Belgila: 1 ta tabletkani 100 ml suvda eritib, tomoq
chayqalsin.

2. Ol: Eman po'stlog'ining qaynatmasi 20,0 : 200 ml

Ber.

Belgila: Og'iz bo'shlig'ini chayqash uchun.

3. Ol: Borat kislota 3.0

Glitserin 10.0

Etil spirti 70% 100 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Emizikli onalarning ko'kragiga surtish uchun.

4. Ol: Eman po'stlog'ining qaynatmasi 20.0 : 200 ml

Achchiqtosh 20 ml

Glitserin 15 ml

Aralashtir. Ber.

Belgila: Og'iz bo'shlig'ini chayqash uchun.

5. Ol: 10%li kamfora spirti 40 ml

Ber.

Belgila: Uqalab surtish uchun.

6. Ol: Evkalipt barglari 20,0

Shirinmiya ildizi

Zig'ir urug'i teng miqdorda 15,0 dan

Fenxel moyi V tomchi

Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtir.

Ber.

Belgila: 1 osh qoshiq aralashmaga 1 stakan suv quyib,

15minut qaynatilsin. Kuniga 2 marta yarim stakandan ichilsin.

7.Ol:Gulxayri ildizi 40,0

Shirinmiya ildizi

Oqqaldirmoq barglari teng miqdorda 20,0 dan

Sigirquyruq gullari 10,0

Arpabodiyon mevasi 10,0

Natriy sulfat 15,0

Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtir.

Ber.

Belgila: 1 stakan suvga losh qoshiqdan solib damlansin va kuniga 2 marta 1 stakandan ichilsin.

10. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1.In fructibus Rosae maxima quantitas vitamini C autumnno continetur. 2. Fructus Rubi idaei ut remedidium diaphoreticum adhibentur. 3. Spiritus aethylicus aliter spiritus Vini nominatur.

4. Fructus Alni, Capsici, Crataegi, Juniperi, Rhamni catharticae, Schizandrae in medicina adhibentur. 5. Doctrina est fructus dulcis radiceis amarae. 6. Ex fructibus Foeniculi vulgaris oleum aethereum conficitur. 7. Medicamenta sunt ad usum externum et ad usum internum.

11. « IV va V turlanishdagi otlar » mavzulari bo'yicha klaster tuzing.

Uyga vazifa

I. « IV va V turlanishdagi otlar » mavzularini o'zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko'ring.

1. Qaysi otlar IV turlanishga kiradi?

2. IV turlanishdagi otlar **Nom.Sing.** va **Gen. Sing.** Da qanday qo'shimchalarga ega?

3. IV turlanishdagi otlarning **Nom. Plur.** Va **Gen. Plur.** qo'shimchalarini ayting.

4. Qaysi otlar V turlanishga kiradi?

5. V turlanishdagi otlar **Nom. Sing.** Va **Gen.Sing.** da qanday qo'shimchalarga ega?

6. V turlanishdagi otlar **Nom.Plur.** va **Gen. Plur.**da qanday qo‘shimcharga ega?

7. “species” so‘zi qanday ishlatiladi?

II. 125, 128, 130-§ dagi so‘z va so‘z iboralarini yod oling.

III. Chap ustundagi lotincha so‘zlarning o‘ng ustundagi o‘zbekcha ekvivalentlarini toping.

1) manus	a) kun, kunduzi
2) gelu	b) natija, oqibat
3) habitus	c) qo‘l
4) species	d) spirt
5) Quercus	e) ishlatish, qo‘llash
6) dies	f) muz, yax
7) exitus	g) meva
8) fructus	h) yig‘ma
9) usus	i) dub, eman
10) spiritus	j) tashqi ko‘rinish

IV. Quyidagi jadval yordamida otlarning kelishik qo‘shimchalariniyozing.

Casus	Singularis											
	I			II			III			IV		V
	f	m	n	m	f	n	m	n	f			
Nom.												
Gen.												
Dat.												
Acc.												
Abl.												

Casus	Pluralis											
	I			II			III			IV		V
	f	m	n	m	f	n	m	n	f			
Nom.												
Gen.												
Dat.												
Acc.												
Abl.												

V. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) arpabodiyon mevalari
- 2) arpabodiyon mevalarining damlamasi
- 3) eman po'stlog'ining qaynatmasi
- 4) kamforaning moyli eritmasi

VI. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Ectericidum, Tomicidum, Mysulban, tinctura Sophorae japonicae, species "Elecasolum", Allilcepum, Nittifor, Pedilin, Itax, Benzylii benzoas medicinalis, Crotamiton, Procytox, Carboplatin, Embichinum, Sarcolysinum, Racemelphalanum, Melphalan, Cytostasan, Dopanum, Ledoxina, Dipinum, Chlorbutinum, Linfoysin, Cyclophasphanum, Prospidinum, Lophenalum, Paphencylum, Hidrix, Citomid, Tespamin, Mylecytan, Phthorbenzotephum, Bendamustin, Spirobrominum, Thiophosphamidum, Exal, Benzotephum, Imiphosum, Hexaphosphamidum, Photrinum, Myelosanum, Leukosulfan, Lomustin, Carmustine, Irenotecan, Dacarbazine, Methotrexate, Methylaminopterinum, herbae Leonuri, Blastocarb, Colchiquium, Nitoxantrone, Mercaptopurinum, Fludarabin, Thioguaninum, Phopurinum, Phthoruracilum, Fluoroplex, Queroplex, Phthorafurum, Cytarabinum, Cisplatine, Platinum, , Procarbazine, Hydroxycarbamide, Biosupressin, Colchaminum, Rosevinum, Oncocristin, Colchicinum, Vinblastine, Podophyllinum.

VII. Quyidagi maqollarni yod oling!

1. Potius mori quam foedari.

Sharmanda bo'lgandan ko'ra, o'lgan yahshi.

2. Amat victoria curam.

G'alaba tirishqoqlikni yahshi ko'radi.

33-DARS

Mavzu: Retseptlarda soʻzlarni qisqartirish

131-§. Retseptlarda soʻzlarni qisqartirish

Retseptlardagi soʻzlarni quyidagicha qisqartirish mumkin:

1. Retseptlarda soʻzlarni qisqartirganda koʻpincha ularning boshlangʻich qismi olinadi.

Masalan: semen – sem., folium – fol.

2. Agar soʻzning bosh qismida qatorasiga bir nechta undosh harflar kelsa, soʻzni qisqartirganda ular saqlanib qoladi.

Masalan: emplastrum – empl., infusum – inf.

3. Retseptlarda tez-tez uchrab turadigan soʻz va iboralar bitta harfgacha qisqartirilishi mumkin.

Masalan: Misce – M., Da – D., Signa – S.

132-§. RETSEPTLARDA QISQARTIRISHGA RUXSAT ETILGAN SOʻZ VA IBORALAR ROʻYXATI

Soʻz yoki ibora	Qisqartirish	Oʻzbekcha tarjimai
ana	āā	teng miqdorda, baravar
aqua destillata	aq.dest.	distillangan suv
cortex	cort.	poʻstloq
Da (Detur) tales doses numero	D.t.d.N.	Shunday dozalardan.(son) ber. (berilgan boʻlsin)
decoctum	dec.	qaynatma
dilutus	dil.	suyultirilgan
Divide in partes aequales	Div.in p.aeq.	Teng qismlarga boʻling
emulsum	emuls.	emulsiya
emplastrum	empl.	malham
extractum	extr.	ekstrakt
fiat yoki fiant	f.	hosil boʻlguncha
flos	fl.	gul

folium	fol.	barg
fructus	fr.	meva
guttas	gtt.	tomchi
herba	hb.	o't, yer ustki qismi
in ampullis	in amp.	ampulada
in capsulis	in caps. gel.	jelatinli kapsulalarda
in charta cerata	in ch.cer.	mumlangan qog'ozda
in tabulettis	in tab.	tabletkalarda
infusum	inf.	damlama
linimentum	linim.	liniment
liquor	liq.	suyuqlik
massa pilularum	m.pil.	hab dori massasi
Misce.Misceatur.	M.	Aralashtir. Aralashtirilgan bo'lsin.
Misce.Da.Signa.	M.D.S.	Aralashtir. Ber. Belgila.
Misce, fiat.	M.f.	Hosil bo'lguncha aralashtir. (birlik)
Misce, fiant.	M. f.	Hosil bo'lguncha aralashtiring. (ko'plik)
mucilago	mucil.	shilliq
numero	N.	son
obductus	obd.	po'st bilan qoplangan
oleum	ol.	moy, yog'
pilula	pil.	hab dori
pulvis	pulv.	kukun
quantum satis	q.s.	keragicha
radix	r., rad.	ildiz
recipe	Rp.	oling
rhizoma	rhiz.	ildizpoya
Signa. Signetur.	S.	Belgila. Belgilangan bo'lsin!
semen	sem.	urug'
siccus	sicc.	quruq

sirupus	sir.	sharbat
simplex	simpl.	oddiy
solutio	sol.	critma
species	sp.	yig'ma
spissus	spiss.	quyuq
Sterilisa.Sterilisetur.	Steril.	Sterilizatsiya qil. Sterilizatsiya qilingan bo'lsin!
stigmata	stigm.	tumshuqcha, og'izcha
suppositorium	supp.	shamcha
tabuletta	tab.	tabletka
tinctura	tinct.	nastoyka
unguentum	ung.	surtma

Mashqlar

1. Quyidagi retseptlarning to'liq shaklini yozing va o'zbek tiliga tarjima qiling.

1.Rp.:Sol.Magnii sulfatis 10% 10 ml

Tinct. Valerianae

Tinct. Convallariae āā 15 ml

M.D.S: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

2.Rp.:Acidi salicylici 0.1

Ol. Helianthi 10.0

M.f.sol.

D.S.: Surtish uchun

3.Rp.:Sol. Ac. Hydrochlorici 2% 200 ml

Pepsini 3,0

Sir. simp. 20 ml

M.D.S: Kuniga 4 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

4.Rp.:Tinct. Strychni 2 ml

Natrii hydrocarbonatis 4,0

Extr. Belladonnae 0,12

Aq. Menthae ad 200 ml

M.D.S.:Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

5.Rp.:Emuls. Ol. Helianthi 180,0

- Camphorae 2,0
 Sirupi Sacchari 10 ml.
 M.D.S. Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.
- 6.Rp.:Inf.fol. Salviae 150 ml
 Ac. Borici 2,0
 M.D.S. Chayqash uchun
- 7.Rp.:Inf.hb. Thermopsidis ex 0,2:100 ml
 Natrii benzoatis 2,0
 Sirupi Sacchari 5 ml
 M.D.S: Kuniga 3 marta 1 choy qoshiqdan ichilsin.
- 8.Rp.:Dec. rad. Althaeae 120 ml
 Codeini 0,05
 Natrii hydrocarbonatis 3,0
 M.D.S.: Kuniga 3 marta 1 desert qoshiqdan ichilsin.
- 9.Rp.:Extr. Belladonnae 0,015
 Ichthyoli 0,1
 Ol. Cacao 1,5
 M.f. supp.
 D.t.d. N3
 S.:Kuniga 1 shamchadan qo'yilsin.
- 10.Rp.:Ac. lactici 0,05
 Chinosoli 0.1
 Ol. Cacao q.s. ut f. glob.
 D.t.d. N20
 S.:Ertalab va kechqurun 1 sharchadan qo'yilsin.
- 11.Rp.:Tab. fol. Digitalis 0,05
 D.S.:Kuniga 3 marta 1 tabletkadan ichilsin.
- 2. Retseptlarni tarjima qiling va qisqartirib yozing.**
- 1.Ol:Glukoza eritmasi 40 %-200 ml
 Nikotin kislota 0,25
 Kodein 0,2
 Valeriana nastoykasi 10 ml
 Aralashtir. Ber.
 Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.
- 2.Ol:Kodein fosfat 0,3
 Natriy bromid 3,0

Marvaridgul nastoykasi 10 ml

Distillangan suv 5 ml.

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 2 marta 20 tomchidan ichilsin.

3.Ol: Jelatin 0,3

Shakar sharbati 10 ml

Distillangan suv 100 ml gacha

Aralashtir. Ber.

Belgila: Har soatda 1 osh qoshiqdan ichilsin.

4.Ol: Gulxayri ildizi qaynatmasi 120,0

Kodein 0,05

Natriy gidrokarbonat 3,0

Aralashtir. Ber.

Belgila: 5 yoshli bolaga kuniga 3 marta 1 desert qoshiqdan ichilsin.

5.Ol: Salitsilat kislotasi 0,1

Kungaboqar moyi 10,0

Eritma hosil bo'lguncha aralashtir.

Ber.

Belgila: Surtish uchun.

6.Ol: Kuchala nastoykasi 2,0

Natriy gidrokarbonat 4,0

Belladonna ekstrakti 0,12

Yalpiz suvi 200,0 gacha

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

7.Ol: Kanakunjut moyi

Shaftoli moyi teng miqdorda 25,0 dan

Oq mum 15,0

Lanolin 10,0

Surtma hosil bo'lguncha aralashtir.

Ber.

Belgila: Quruq teriga surtish uchun.

8.Ol: Magniy sulfat eritmasi 10 %-100,0

Marvaridgul nastoykasi

Valeriana nastoykasi teng miqdorda 15,0 dan

Aralashtir. Ber.

Belgila: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

9.Ol:Afonak yer ustki qismi damlamasi 2,0-100,0

Natriy benzoat 5,0

Aralashtir. Ber.

Belgila:5 yoshli bolaga kuniga 3 marta 1 choy qoshiqdan ichirilsin.

10.Ol:Xlorid kislota eritmasi 2%-200,0

Pepsin 3,0

Oddiy sharbat 20,0

Aralashtir. Ber.

Belgila:Kuniga 4 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

Uyga vazifa

I.«Retseptlarda soʻzlarni qisqartirish» mavzusini oʻzlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib koʻring.

1. Retseptlardagi soʻzlar qanday qisqartiriladi?

2. Retseptlardagi qaysi soʻzlar bitta harfgacha qisqartiriladi?

3. Agar soʻzning bosh qismida qatorasiga bir nechta undosh harflar kelsa bu soʻz qanday qisqartiriladi?

II. Retseptlarda qisqartirishga ruxsat etiladigan soʻzlar va iboralar roʻyxatini yod oling.

III.Retseptlarni toʻliq shaklini yozing va oʻzbek tiliga tarjima qiling.

1.Rp.:Emuls. oleos. 100,0

Camphorae 1,0

Ol.Menthae piperitae gtt.V

M.D.S.: Kuniga 2 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

2.Rp.: Sol. Glucosi 40 %-200,0

Ac.ascorbinici 2.0

Ac. nicotinici 0,25

Codeini 0,2

Tinct. Valerianae 10,0

M.D.S. Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

3.Rp.:Inf. r. Althaeae ex 6.0-180,0

Natrii benzoatis

Elixiris pectoralis aa 1.5

Sir. Sacchari 10.0

M.S.D.: Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

IV. To'g'ri o'qishni o'rganing!

Chromolympotrastum, Sulfo-bar, Propylidonom, Propylis, Barii sulfas pro roentgeno, Magnevist, Echovist, Gadoteridol, Levovist, Fluorescein – natrium, Thyrefact, Pentagastrinum, tabulettae “Limontar”, Rifathyroinum, Thyroliberin, Achillea asiatica, Betonica officinalis, Dolamin, Bryonia alba, Brassica juncea, Avermex, Centaurium umbellatum, Chelidonium majus, Sternocard, Cichorium intybus, Cimicifuga dahurica, Juglans regia, Cinnamonum camphora, Divascol, Menyanthes trifoliata, Leonurus quinquelobatus, Nerium oleander, Urtica dioica, Orthosiphon stamineus, Oxycoccus quadripetalus, Padus racemosa, Panax schin-seng, Polyvitaplex, Pyrethrum cinerariaefolium, Quercus petraea, Rauwolfia serpentina, Rhaponticum carthamoides, Rhus coriaria, Tussilago farfara, Viscum album, Zea mays, Strychnos nux-vomica, Chlortetracyclinum, Antianacminum.

V. Quyidagi maqollarni yod oling.

1. De lingua stulta incommoda multa.

Be'mani so'zlar katta ko'ngilsizliklarga olib keladi.

2. Festina lente.

Sekin shoshilgin.

Mavzu: Farmatsevtik termin va retseptlarni tarjima qilish

Farmatsevtik atama va retseptlarni tarjima qilish

1. Grammatika bo'yicha o'zlashtirgan bilimlaringizni quyidagi savollar yordamida tekshirib ko'ring.

1. I turlanishdagi otlarga qaysi otlar kiradi?
2. I turlanishdagi otlar kelishiklar bo'yicha qanday turlanadi?
3. II turlanishdagi otlarga qaysi otlar kiradi?
4. II turlanishdagi otlarning kelishiklar bo'yicha qo'shimchalarini ayting.
5. III turlanishdagi otlarning kelishiklar bo'yicha qo'shimchasini ayting.
6. Undosh tipga qaysi otlar kiradi?
7. Aralash tipga qaysi otlar kiradi?
8. Unli tipga qaysi otlar kiradi?
9. IV turlanishdagi otlarga qaysi otlar kiradi?
10. IV turlanishdagi otlar kelishiklar bo'yicha qanday turlanadi?
11. V turlanishdagi otlarga qaysi otlar kiradi?
12. V turlanishdagi otlarning kelishik qo'shimchalarini ayting.
13. I-II turlanishdagi sifatlar qaysi sifatlar kiradi?
14. I-II turlanishdagi sifatlar kelishiklar bo'yicha qanday turlanadi?
15. III turlanishdagi sifatlar nechta guruhga bo'linadi?
16. 3 qo'shimchali, 2 qo'shimchali va 1 qo'shimchali sifatlar deganda nimani tushunasiz?
17. III turlanishdagi sifatlar kelishiklar bo'yicha qanday turlanadi?

18. Tuzlar nomi lotin tiliga qanday tarjima qilinadi?

19. Retsept nechta qismdan tashkil topadi?

20. Retseptning lotincha qismi qanday yoziladi?

21. Qanday retseptlarni bilasiz?

2. Quyidagi so'zlarning turlanishini va rodini aniqlang.

Juniperus, flos, fructus, solutio, gemma, sal, Nuphar, usus, species.

3. Quyidagi otlarning bosh va qaratqich kelishik, birlik va ko'plik son shakllarini jadval yordamida yozing.

Bodom, qaynatma, ildizpoya, surtma, shira, po'stloq, kun, ko'knori, urug', pasta.

Nom.Sing.	Turl.	Rod	Gen.Sing.	Nom.Plur.	Gen.Plur.
species-yig'ma	V	f	speciei-yig'ma-ning	species-yig'malar	specierum-yig'malar-ning

4. Terminlarning shartli tasvirini tuzib, Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) me'da yig'masi

2) na'matak mevalari

3) ilonsimon toron ildizpoyasi

4) levzeyaning ildizpoyasi ildizlari bilan

5) jenshen ildizi

6) zupturum barglari

7) ravoch ildizining tabletkalari

8) jag'-jag'ning suyuq ekstrakti

9) mavrak barglari

10) cho'ktirilgan oltingugurt

11) strofant urug'lari

12) dorivor mavrak barglari

5. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Aetheris purissimi pro narcosi 100,0

Da tales doses numero 5.

Signa:Narkoz uchun.

2.Recipe:Herbae Convallariae 1,0

Herbae Leonuri 2,0

Rhizomatis cum radicibus Valerianae 1,5

Misce, fiant species.

Da.

Signa: Bir stakan qaynagan suvda damlansin.

3.Recipe:Foliorum Digitalis 1,0

Foliorum Menthae piperitae 4,0

Fructuum Foeniculi 1,5

Misce, fiant species.

Da.

Signa: Har bir doza 1 stakan qaynagan suvda damlansin.

Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

4.Recipe:Radicis Althaeae 10,0

Radicis Glycyrrhizae 8,0

Foliorum Eucalypti 2,0

Olei Menthae piperitae III

Misce, fiant species.

Da.

Signa:

5.Recipe:Specierum antiasthmaticarum 8,0

Da.

Signa: Chekish uchun

6. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1.Ol: Angishivonagul barglari 1,0

Bahorgi adonisning yer ustki qismi 4,0

Ukrop mevalari 2,0

Arpabodiyon mevalari 1,0

Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtir.

Shunday dozalarda 10 (son) ta berilsin.

Belgila: 1 stakan qaynab turgan suvga damlash kerak.

2.Ol:Marvaridgul yer ustki qismi

Bahorgi adonisning yer ustki qismi teng miqdorda 3,0
dan

Do'lana mevasi 2,0

Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtir.

Shunday dozalardan 20 (son)ta ber.

Belgila:Har bir dozani 1 stakan qaynab turgan suvda
damlash kerak.Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan
ichilsin.

3.Ol:Frangula po'stlog'i 3,0

Qizilmiya ildizi

Gulxayri ildizi teng miqdorda 2,0 dan

Natriy tetraboratdan 2,0

Kaliy tetraboratdan 2,0

Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtir.

Ber.

Belgila: 1 stakan qaynab turgan suvda damlash kerak.

Kuniga 2 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

7. O'zbek tiliga tarjima qiling.

1. In baccis Oxycocci vitaminum C continetur. 2. Infusum herbae Artemisiae absinthii ut amarities adhibetur.3. Species ex foliis, radicibus, herbis et fructibus plantarum praeparantur.
4. Species sunt aromaticae, diureticae, cholagogae et ceterae
5. Species pectorales ut remedium expectorans adhibentur.

Uyga vazifa

Oraliq baholashga tayyorlaning!

Mavzu: Sifat darajalari. Qiyosiy va orttirma darajadagi sifatlar

133-§. Sifat darajalari

Lotin tilida sifatlar uchta darajaga ega:

Oddiy daraja – **Gradus positivus**

Qiyosiy daraja – **Gradus comperativus**

Orttirma daraja – **Gradus superlativus**.

134-§. Qiyosiy darajadagi sifatlar

Mujskoy va jenskiy roddagi sifatlarning qiyosiy darajasini hosil qilish uchun sifat negiziga *-ior*, sredniy rodda esa *-ius* qo‘shimchasi qo‘shiladi.

Oddiy daraja		Qiyosiy daraja
Nom. Sing.	Gen. Sing.	Nom. Sing.
purus – toza	pur-i	pur-ior pur-ius – tozaroq
subtilis – mayda	subtil-is	subtil-ior subtil-ius – maydaroq
niger – qora	nigr-i	nigr-ior nigr-ius – qoraroq

Qiyosiy darajadagi sifatlarning lug‘at shakli quyidagicha bo‘ladi:

purior, ius – tozaroq

Qiyosiy darajadagi sifatlar kelishiklar bo‘yicha III turlanishdagi otlar kabi turlanadi.

Turlanish namunasi

Casus	Singularis	Pluralis
	m. f. n.	m. f. n.
Nom.	subtilior subtilius	subtiliores subtiliora
Gen.	subtilioris	subtiliorum
Dat.	subtiliori	subtilioribus
Acc.	subtiliorem subtilius	subtiliores subtiliora
Abi.	subtiliore	subtilioribus

135-§. Orttirma darajadagi sifatlar

Farmatsevtik terminologiyada orttirma darajadagi sifatlar uchraydi. Sifatlarning orttirma darajasi oddiy daraja negiziga – *issim-* suffiksini va rod qo‘shimchalarini qo‘shish orqali yasaladi. Orttirma darajadagi sifatning lug‘at shakli quyidagicha bo‘ladi:

purissimus, a, um – juda ham (eng) toza

subtilissimus, a, um – juda ham (eng) mayda.

Orttirma darajadagi sifatlar I–II turlanishdagi sifatlar kabi turlanadi va otlarga rodga, sonda va kelishikda moslashadi.

Masalan: oleum purissimum – juda toza moy.

Mujskoy rodga tegishli *-er* qo‘shimchali sifatning orttirma darajasini hosil qilish uchun **Nom.Sing.**ga *-rim-* va rod qoshimchalari (*-us, -a, -um*) qo‘shiladi.

Masalan: niger-rim-us, a, um – juda ham qora.

136-§. Quyidagi orttirma darajadagi sifatlarni yod oling!

subtilissimus, a, um – juda mayda

purissimus, a, um – juda toza

optimus, a, um – eng yaxshi

grossissimus, a, um – juda yirik, eng yirik

Mashqlar

1. Qavs ichidagi sifatlarni otlarga moslashtiring va o‘zbek tiliga tarjima qiling.

- 1) oxydum (subtilissimus, a, um)
- 2) acidum (subtilissimus, a, um)
- 3) pulvis (subtilissimus, a, um)
- 4) solutio (purissimus, a, um)
- 5) Natrii carbonas (purissimus, a, um)
- 6) Vaselineum (optimus, a, um)

2. Quyidagi terminlarni Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

- 1) juda mayda rux oksidi
- 2) yirik kukun
- 3) juda toza vazelin
- 4) juda mayda oq streptotsid
- 5) juda mayda kukun
- 6) juda toza efir
- 7) juda yirik kukun
- 8) juda yaxshi oq vazelin

3. Retseptni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Aetheris purissimi pro narcosi 100,0
 Da tales doses numero 5.
 Signa: Narkoz uchun.

4. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Kseroform 0,3
 Vazelin moyi 2,0
 Eng yaxshi oq vazelin 8,0
 Surtma hosil bo'lguncha aralashtir.
 Ber.
 Belgila: Qovoqqa surtish uchun.
2. Ol: Juda mayda oq streptotsid 5,0
 Shunday dozalardan 6 (son) ta berilsin.
 Belgilansin: Sepma dori

5. Retseptlarning to'liq shaklini yozing va tarjima qiling.

1. Rp.: Pulv. Ac. borici subtilissimi 10,0
 D.S.: Quloqqa purkash uchun.
2. Rp.: Dermatoli 10,0
 Zinci oxydi 20,0
 Talci 30,0

M.f. pulv. subt.

D.S.: Sepma dori.

3.Rp.:Sol. Synoestroli 2 % 1 ml

D.t.d. № 30 in amp.

S.:Kuniga 2 ml.dan mushakka yuborilsin.

4.Rp.:Kalii acetatis 3,0

Λq.dest. 200 ml

D.S.:Kuniga 4 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

137- §. Farmatsevtik terminologiyada qo‘llaniladigan ravishlarni yod oling!

ana – teng, teng miqdorda

cito – darrov, tez, tezda, tezlik bilan

sitissime – juda tez

minutum – mayda

optime – eng yaxshisi

caute – avaylab, ehtiyotlik bilan

lente – sekin (ta’siri bo’yicha)

ultralente – juda sekin (ta’siri bo’yicha).

Uyga vazifa

I. «Sifat darajalari. Qiyosiy va orttirma darajadagi sifatlar» mavzularini o‘zlashtirib oling va quyidagi savollar yordamida bilimlaringizni tekshirib ko‘ring.

1. Lotin tilida sifatlarning nechta darajasi bor va ularning lotincha nomlarini ayting.

2. Qiyosiy darajadagi sifatlar qanday turlanadi?

3. Orttirma darajadagi sifatlar qanday turlanadi?

4. Qiyosiy va orttirma darajadagi sifatlar otlarga qanday moslashadi?

II.136,137-§ dagi orttirma darajadagi sifatlarni va ravishlarni yod oling.

III.Terminlarni Nom. va Gen. da lotin tiliga tarjima qiling.

1) eng yaxshi vosita

2) eng toza vosita

3) eng yirik qism

4) juda mayda barg

IV. Retseptlarning to'liq shaklini yozing va tarjima qiling.

1.Rp.: Streptocidi albi subtilissimi 2,0

Vaselini flavi 10,0

M.f. ung.

D.S.: Ko'z uchun surtma.

2.Rp.: Sol. Antipyrini 10 % 30 ml

D.S.: Burundan qon oqqanda qo'yiladigan tamponlarni
namlash uchun.

3.Rp.: Aethylmorphini hydrochloridi 0,03

Sir. Althaeae

Aq. dest. āā 50 ml

M.D.S.: 3 yoshli bolaga kuniga 2-3 marta 1 choy
qoshiqdan berilsin.

4.Rp.: Calcii lactatis

Calcii glycerophosphatis āā 0,25

D.t.d. № 20 in tab.

S.: Kuniga 2-3 marta 1 ta tabletkadan qabul qilinsin.

5.Rp.: Zinci sulfatis 0,25 %

Plumbi acetatis āā 0,3

Aq. dest. 200 ml

M.D.S.: Purkab yuvish uchun.

6.Rp.: Tab. Neomycini sulfatis 0,1 10

D.S.: Kuniga 2 marta 1 tadan tabletkadan qabul qilinsin.

7.Rp.: Ol. Vaselini purissimi pro us. int. 200,0

Ol. Menthae gtt. II.

M.D.S.: Kuniga 2 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

Mavzu: Son. Sanoq va tartib sonlar

138 – §. Son. Sanoq va tartib sonlar

Lotin tilida sonlar o'zbek tilidagidek sanoq va tartib sonlarga bo'linadi.

Quyidagi sanoq va tartib sonlarni yod oling!

Rim-cha raqam	Arab-cha raqam	Sanoq son	Tartib son
I	1	unus,a,um – bir	primus,a,um – birinchi
II	2	duo,duae – ikki	secundus,a,um – ikkinchi
III	3	tres,tria – uch	tertius,a,um – uchinchi
IV	4	quattuor – to'rt	quartus,a,um – to'rtinchi
V	5	quinque – besh	quintus,a,um – beshinchi
VI	6	sex – olti	sextus,a,um – oltinchi
VII	7	septum – etti	septimus,a,um – ettinchi
VIII	8	octo – sakkiz	octavus,a,um – sakkizinchi
IX	9	novem – to'qqiz	nonus,a,um – to'qqizinchi
X	10	decem – o'n	decimus,a,um – o'ninchi

102 – §. Sonlar yordamida so'zlarning yasalishi

Ayrim tibbiy, farmatsevtika va botanika terminlari lotin tilida sonlar yordamida yasaladi:

duo-, bi-, bin- – ikki – **bifolia** – ikki bargli

ter-, tri- – uch – **tricolor** – uch rangli

quadr-, quadri- – to‘rt – **quadrangulum** – to‘rt qirrali
quinque-, quinqi- – besh -- **quinquefolia** – besh bargli
sex-, sexi- – olti – **sexdentatus, a, um** – olti tishli
septem-, septi- – yetti
octo- – sakkiz

Masalan :

Platanthera bifolia – ikki bargli platantera

Bidens tripartita – uch bo‘lakli qoraqiz (ittikanak)

Hypericum quadrangulum – to‘rt qirrali dalachoy

Leonurus quinquelobatus – besh bo‘lakli arslonquyruq

Panax quenquefolia – besh bargli jenshen

Mashqlar

1. Quyidagi terminlarni Nom. va Gen. da tarjima qiling.

- 1) uchbargli meniantes bargi
- 2) uch bo‘lakli qoraqiz
- 3) arslonquyruq suyuq ekstrakti
- 4) besh bo‘lakli arslonquyruq
- 5) qoraqiz yer ustki qismi damlamasi
- 6) uch rangli gunafsha
- 7) eman po‘stlog‘ining qaynatmasi
- 8) dala qirqbo‘g‘imining yer ustki qismi
- 9) meniantesning quyuq ekstrakti
- 10) uch rangli gunafshaning yer ustki qismi

2. Retseptlarning to‘liq shaklini yozing va tarjima qiling.

1.Rp.:Natrii thiosulfatis 10,0

Aq. dest. 100 ml

M.D.S.: Har 5–10 minutda 1–2 osh qoshiqdan ichilsin.

2.Rp.:Tab. Furacilini 0,02 ad.us. ext. № 10.

D.S.: Chayqash uchun 100 ml suvda 1 ta tabletkaga eritilsin.

3.Rp.:Sol. Furacilini 0,02 % 10 ml

Sterilisetur!

D.S.: Ko‘z uchun tomchi.

4.Rp.:Perhydroli 5,0

- Aq. dest. 15 ml
M.D.S.: Milkka surtish uchun.
- 5.Rp.:Sol.Ac. salicylici spirituosae 1 % 40 ml
D.S.: Sirtidan qo'llash uchun.
- 6.Rp.:Methyleni coerulei 0,5
Spir. aethylici 70 % 50 ml
M.D.S.: Terining zararlangan joyiga surtish uchun.
- 7.Rp.:Picis liquidae
Saponis viridis āā 15,0
Spir. aethylici 35% 15 ml
M.f. lin.
D.S.: Sirtidan qo'llash uchun
- 8.Rp.:Euphyllini 0,1
Ephedrini hydrochloridi 0,025
Sacchari 0,2
M.f. pulv.
D.t.d. № 12 in caps. gel.
S.: Kuniga 2–3 marta 1 ta kapsuladan qabul qilinsin.
- 9.Rp.:Sol. Ammonii chloridi 2,5 % 200 ml
D.S.: Kuniga 5 marta 4 osh qoshiqdan ichilsin.
- 10.Rp.:Decocti fol. Uvae ursi 3,0:100 ml
D.S.: 5 yoshli bolaga kuniga 4 marta 1 desert qoshiqdan ichirilsin.
- 11.Rp.:Streptocidi albi subtilissimi 2,0
Vaselini flavi 10,0
M.f. ung.
D.S.: Ko'z uchun surtma.

3. Retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

- 1.Recipe:Herbae Convallariae 1,0
Herbae Leonuri 2,0
Rhizomatis cum radicibus Valerianae 1,5
Misce, fiant species.
Da.
Signa: Bir stakan qaynagan suvda damlansin.
- 2.Recipe:Foliorum Digitalis 1,0
Foliorum Menthae piperitae 4,0

Fructuum Foeniculi 1,5

Misce, fiant species.

Da.

Signa: Har bir doza 1 stakan qaynagan suvda
damlansin. Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan
ichilsin.

3. Recipe: Radicis Althaeae 10,0

Radicis Glycyrrhizae 8,0

Foliorum Eucalypti 2,0

Olei Menthae piperitae III

Misce, fiant species.

Da.

Signa:

4. Recipe: Specierum antiasthmaticarum 8,0

Da.

Signa: Chekish uchun.

4. Retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1. Ol: Angishvonagul barglari 1,0

Bahorgi adonisning er ustki qismi 4,0

Ukrop mevalari 2,0

Arpabodiyon mevalari 1,0

Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtir.

Shunday dozalarda 10 (son) ta berilsin.

Belgila: 1 stakan qaynab turgan suvga damlash kerak.

2. Ol: Marvaridgul yer ustki qismi

Bahorgi adonisning yer ustki qismi teng miqdorda 3,0
dan

Do'lana mevasi 2,0

Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtir.

Shunday dozalardan 20 (son) ta ber.

Belgila: Har bir dozani 1 stakan qaynab turgan suvda
damlash kerak.

Kuniga 3 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

3. Ol: Frangula po'stlog'i 3,0

Qizilmiya ildizi

Gulxayri ildizi teng miqdorda 2,0 dan

Natriy tetraboratdan 2,0

Kaliy tetraboratdan 2,0

Yig'ma hosil bo'lguncha aralashtir.

Ber.

Belgila: 1 stakan qaynab turgan suvda damlash kerak.

Kuniga 2 marta 1 osh qoshiqdan ichilsin.

Uyga vazifa

Leksik va grammatik mavzularni takrorlang va yakuniy baholashga tayyorlaning!

Yakuniy baholash biletlaridan namuna

1- bilet

I. Quyidagi savollarga javob yozing:

1. V turlanishdagi otlarga qaysi otlar kiradi?
2. Sifatlar lug'atga qanday yoziladi?
3. Dorivor vositalar nomenklaturasi deb nimaga aytiladi?

II. Quyidagi otlarni birlik va ko'plikda, bosh va qaratqich kelishiklarda (jadval yordamida) tarjima qiling.

sharbat, o'simlik, spirt, kun, tomchi, surtma, nastoyka, yig'ma, ildiz, tuz.

III. Quyidagi atamalarning shartli tasvirini tuzing va ularni Nom. va Gen.da lotin tiliga tarjima qiling.

1. limonnik nastoykasi
2. arpabodiyon mevalarining damlamasi
3. habdori massasi
4. kamforaning moyli eritmasi
5. chakanda moyi
6. shirin urug'lar
7. eman po'stlog'ining qaynatmasi
8. moychechak gullarining damlamasi
9. shirin bodom urug'lari
10. ravochning quruq extracti

IV. Quyidagi dorivor preparatlar nomini lotin tiliga tarjima qiling, tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni topib, ma'nosini yozing.

Kardiomagnil, Intencordin, Ampitsillin, Allaxol, Tifen, Furatsilin, Kortidon, Gentamicin, Primotest, Promedol, Kordiamin, Etazol, Dormital, Vipraksin, Uritol.

V. Quyidagi retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

- 1.Ol: Angishvonagul barglarinig kukuni 0,1
Kakao moyi keragicha
Shancha hosil bo'lguncha aralashtir.
Ber. Belgila:
- 2.Ol: Chayono'tning suyuq ekstrakti 2,0
Bo'yumadoronning suyuq ekstrakti teng miqdorda 25 ml.dan

Mentol 0,05

Aralashtir . Ber.

Belgila:

V. Quyidagi retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Solutionis Iodi pro usu interno

Da. Signa:

2. Recipe: Pulveris Liquiritiae compositi 20,0

Da.

Signa: Kuniga 2 marta 1 choy qoshiqdan qabul qilinsin.

2- bilet

I. Quyidagi savollarga javob yozing:

1. Otlar nechta rodga ega va ularning lotincha nomlarini yozing?

2. II turlanishdagi otlarga qaysi otlar kiradi?

3. Dorivor vositalar nomenklaturasini nechta tipik guruhga ajratish mumkin?

II. Quyidagi otlarni birlik va ko'plikda, bosh va qaratqich kelishiklarda

(jadval yordamida) tarjima qiling.

barg, shira, habdori, urug', moy, shamcha, meva, kun, ko'mir, gul.

III. Quyidagi atamalarning shartli tasvirini tuzing va ularni Nom. va Gen.da lotin tiliga tarjima qiling.

1. aloy suvi

2. shirinmiyaning quruq ekstrakti

3. qayin kurtaklari

4. qalampir yalpiz barglari

5. gulhayri sharbati

6. kalina po'stlog'ining qaynatmasi

7. shohkuyaning quyuq extracti

8. zupturum barglarining damlamasi

9. toza vazelin

10. do'lana mevalari

IV. Quyidagi dorivor preparatlar nomini lotin tiliga tarjima qiling, tez-tez takrorlanadigan bo'laklarni topib, ma'nosini yozing.

Naftizin, Xolan, Fenoksimetilen, Depressan, Norsulfazol, Undevit, Dikain, Xolagol, Lorazepam, Apkort, Kontolaks, Sedalgin, Asvitol, Ferramid, Ftalazol.

V. Quyidagi retseptlarni lotin tiliga tarjima qiling.

1.Ol: Marvaridgul nastoykasi

Valeriana nastoykasi teng miqdorda 10 ml. dan

Do'lananing suyuq ekstrakti 5 ml

Mentol 0.05

Aralashtir. Ber. Belgila:

2.Ol: Gulxayri ildizining damlamasi

Natriy benzoat

Ko'krak eliksiri

Aralashtir. Ber. Belgila:

V. Quyidagi retseptlarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

1. Recipe: Specierum antiasthmaticarum

Da. Signa:

2. Recipe: Emulsi olei Ricini 180,0

Sirupi simplicis

Misce. Da. Signa:

Ilova

Dori shakllari to'g'risida ma'lumot

Tabletka, ac, f – tabletka

Ichish, sirtidan ishlatish yoki in'yeksiya qilish (tegishli erituvchida eritilgandan so'ng) uchun mo'ljallangan, dorivor moddalarni presslab olingan, dozalangan qattiq dori turi.

Tinctura, ae, f – nastoyka

Ichishga yoki sirtidan ishlatishga mo'ljallangan, dorivor o'simlik mahsulotining qizdirilmagan va spirtli. spirt-suvli, spirt-efirli tiniq ajratmasidan iborat bo'lgan suyuq dori turi.

Gutta, ae, f – tomchi (guttae – tomchilar)

Tomchi holda ichishga yoki sirtidan ishlatishga mo'ljallangan suyuq dori turi.

Capsula, ae, f – kapsula

Ichish uchun mo'ljallangan ichiga dorivor vosita solingan g'ilofcha(jelatin, kraxmal yoki boshqa polimerlardan tayyorlangan)dan iborat bo'lgan dozalangan dori turi.

Pilula, ae, f – habdori

Ichishga mo'ljallangan, tarkibida dorivor vosita va yordamchi moddalar bo'lgan bir xil plastik massadan tayyorlangan sharcha holdagi dozalangan qattiq dori turi.

Pasta, ae, f – pasta

Tarkibida 20-25 % dan ortiq kukun holdagi moddalar bo'lgan surtma.

Sirupus, i, m – sharbat

Ichish uchun mo'ljallangan, qandning suvdagi konsentrlangan eritmasidagi dorivor moddalarning eritmasidan iborat suyuq dori turi.

Infusum, i, n – damlama va **decoctum, i, n** – qaynatma

Ichish yoki sirtidan ishlatishga mo'ljallangan dorivor o'simlik mahsulotining suvli ajratmasi yoki shu maqsad uchun maxsus tayyorlangan konsentrant eritmasidan iborat bo'lgan suyuq dori turlari. Damlama va qaynatma bir-biridan tayyorlash usuli (olov ustida yoki suv hammomida qizdirish va keyinchalik damlash vaqti) bo'yicha farq qiladi.

Extractum, i, n – ekstrakt

Ichishga yoki sirtidan ishlatishga mo'ljallangan, dorivor o'simlik mahsulotining konsentrlangan ajratmasidan iborat bo'lgan dori turi.

Emulsum, i, n – emulsiya

Ichish, sirtidan ishlatish yoki in'yeksiya qilish uchun mo'ljallangan, o'zaro aralashmaydigan suyuqliklardan iborat dispers sistemadan tashkil topgan suyuq dori turi.

Unguentum, i, n – surtma

Sirtidan ishlatishga mo'ljallangan yopishqoq konsistensiyali yumshoq dori turi.

Linimentum, i, n – liniment

Suyuq surtma.

Suppositorium, i, n – shamcha

Tana bo'shlig'iga yuborish uchun mo'ljallangan, uy haroratida qattiq va tana haroratida eriydigan dori turi.

Emplastrum, i, n – malham

Sirtidan ishlatishga mo'ljallangan, tana haroratida yumshash va teriga yopishish qobiliyatiga ega bo'lgan plastik massa holidayi yoki yassi narsa ustiga surtilgan o'sha plastik massa holidayi dori turi.

Granulum, i, n – granula

Ichish uchun mo'ljallangan, yumshoq, silindrsimon yoki boshqacha shaklli bir xil bo'lakchalar (zarrachalar, donachalar) dan tashkil topgan qattiq dori turi.

Aërosolum, i, n – aerosol

Gaz yoki gazlar aralashmasidan iborat dispers muhitdan, qattiq modda zarrachasi yoki suyuqlikdan iborat dispers fazadan tashkil topgan, maxsus qolip yordamida olinadigan dispers sistemali dori turi.

Briketum, i, n – briket

Presslash yuli bilan yirik maydalangan ma'lum miqdordagi dorivor o'simlik mahsulotidan tayyorlangan dozalangan dori turi.

Pulvis, eris, m – kukun

Ichish, sirtidan ishlatish yoki in'yeksiya qilish (tegishli erituvchida eritilgandan so'ng) uchun mo'ljallangan kukun holidayi qattiq dori turi

Solutio, onis, f – critma

In'yeksiya qilish, ichish yoki sirtidan ishlatish uchun mo'ljallangan bitta yoki bir nechta dorivor moddalarni critish yo'li bilan olingan suyuq dori turi.

Charta (ae) sinapina (ae) – gorchichnik

Yogʻsizlantirilgan xantal urugʻining kukuni bilan yupqa qilib qoplangan qogʻoz varagʻi.

Dragee – draje

Ichish uchun ishlatiladigan, granula ustiga dorivor vosita va qoʻshimcha moddalarni qavat-qavat qilib surtish yoʻli bilan olinadigan dozalangan qattiq dori turi.

Species, ei – yigʻma

Ichish yoki sirdan ishlatishga moʻljallangan damlamalar va qaynatmalar tayyorlash uchun qoʻllaniladigan maydalangan yoki butun bir necha tur dorivor oʻsimlik mahsulotining va baʼzan dorivor vositalar qoʻshilgan aralashmasi.

Lotin maqollari va hikmatli soʻzlar

1. Aliis inserviando consumor. - Oʻzgalarga nur berib, oʻzimiz ado boʻlaman.
2. Alit lectio ingenium. – Oʻqish aqlni rivojlantiradi.
3. Amat victoria curam. – Gʻalaba tirishqoqlikni yahshi koʻradi.
4. Amicitia magnium solatium in dolore. – Birlik oldida togʻ egilar.
5. Amicus certus in re incerta cernitur. – Sodiq doʻst ogʻir kunda bilinadi
6. Amicus cognoscitur amore, more, ore, re. – Doʻst mehr-muhabbatdan, ahloqdan, gapidan, ishidan bilinadi.
7. Aquila non captat muscas. – Burgut pashsha tutmaydi.
8. Ars – longa vita brevis. – Hayot qisqa, sanʼat abadiydir.
9. Carpe diem. – Bugungi ishni ertaga qoʻyma.
10. Cedant anna togae. – Tinchlik oldida urush chekinsin.
11. Consuetudo est altera natura. – Tarki odat amri mahol.
12. De lingua stulta incommoda multa. – Avval oʻyla, keyin soʻzla.
13. Disce, sed a doctis, indoctos ipse doceto. – Bilgandan oʻrgan, bilmaganga oʻrgat.
14. Domus propria – domus optima. – Mehmondorchilik yaxshi, uy undan ham yaxshi.

15. Dulce et decorum est pro patria mori. – Vatan uchun jon bermoq baxt va sharafdir.
16. Est modus in rebus. – Hamma narsaning chegarasi bor.
17. Ex ungue leonem, ex auribus asinum cognoscimus. – Sher tirmog'idan, eshak qulog'idan bilinar.
18. Festina lente. – Sekin shoshilgin.
19. Finis coronat opus. – Ju'jani kuzda sana.
20. Fortes fortuna adiuvat. – Jasur kishilarga taqdir yordam beradi.
21. Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo. – Tomchi kuchi bilan emas, tez tushishi bilan tosh teshar.
22. Hygiene amica valetudinis. – Ozodalik sog'liqning garovidir.
23. Homines dum docent, discunt. – Odamlar o'rgatib, o'rganadilar.
24. Homo locum ornat, non hominem locus. – O'rin insonni emas, inson o'rinni bezaydi.
25. In via est in medicina via sine lingua Latina. – Lotin tilisiz tibbiyotga yo'l yo'q.
26. Labor omnia vincit. – Mehnat hamma narsani yengadi.
27. Mala herba cito crescit. – Begona o't joy tanlamaydi.
28. Mendaci homini verum quidem dicenti credere non solemus. – Yolg'onchining rost gapi ham yolg'on bo'lur.

29. Mens sana in corpore sano. – Sogʻlom tana – sogʻ aql.

30. Natura sanat, medicus curat morbos. – Shifokor davolaydi, tabiat sogʻaytiradi.

31. Nihil est tam populare, quam bonitas. – Xalq yahshilikni yuksak qadrlaydi.

32. Nil desperandum. – Hech qachon umidsiz boʻlma.

33. Non bis in idem. – Bir gunoh uchun ikki marta jazolama.

34. Non est medicina sine lingua latina. – Lotin tilisiz tibbiyotni tassavur etib boʻlmaydi.

35. Non omne, quod nitet, aurum est. – Yaltiroq narsalar oltin boʻlavermaydi.

36. Non omne, quod nitet, aurum est. – Yaltiroq narsalar oltin boʻlavermaydi.

37. Non progredi est regredi. – Olgʻa intilmaslik, orqada qolmoq demakdir.

38. Nulla aetas ad discendum sera. – Ilmning kechi boʻlmaydi.

39. Omnium artium medicina nobilissima est. – Tibbiyot sanʼatlar ichida eng olijanobidir.

40. Optimum medicamentum quies est. – Osoyishtalik eng yaxshi doridir.

41. Patriam amare et defendere debemus. – Vatanimizni sevishimiz va himoya qilishimiz kerak.

42. Pigritia est mater vitiorum. – Yalqovlikning oxiri xoʻrluk.

43. *Plato amicus, sed magis amica veritas.* – Menga Aflotun – do‘st, ammo haqiqat undan ham qimmatlidir.
44. *Potius mori quam foedari.* – Sharmanda bo‘lgandan ko‘ra, o‘lgan yahshi.
45. *Pulchre sedens melius agens.* – Yetti o‘lchab bir kes.
46. *Qualis rex, talis grex.* – Mol egasiga o‘xshamasa, xarom o‘ladi.
47. *Quilibet fortunae suae faber.* – Har kim o‘z baxtini o‘zi yaratadi.
48. *Qui non laborat, non manducet.* – Ishlamagan tishlamaydi.
49. *Qui quaerit- reperit.* – Izlagan topadi.
50. *Radices doctrinae amarae, fructus dulces sunt.* – Ilmning ildizi achchiq, mevasi shirindir.
51. *Repetitio est mater studiorum.* – Takrorlash o‘qishning onasidir.
52. *Salus republicae suprema lex.* – Davlat farovonligi – oliy qonun.
53. *Scientia est potentia.* – Bilim – kuchdir.
54. *Semfer avarus eget.* – Xasisning qorni to‘ysa ham ko‘zi to‘ymaydi.
55. *Si vera narretis, non opus sit testibus.* – Agar haqiqatni gapirsangiz, guvohga hojat yo‘q
56. *Sol lucet omnibus.* – Quyosh hammaga teng boqadi.

57. Ubi concordia, ibi victoria. – Totuvlik bor joyda g'alaba bor.

58. Una hirunda non facit ver. – Bitta qaldirg'och bahor olib kelmaydi.

59. Usus optimus magister est. – Tajriba eng yaxshi ustozdir.

60. Ut quisque est doctissimus, ita est modestissimus. – Kim aqlli bolsa, u kamtarin hamdir.

61. Vita sine litteris mors est. – Ilmsiz hayot – o'limdir.

Lotincha – o‘zbekcha lug‘at

A

acetosus, a, um – sirkali

acetum, i, n – sirka

acidum, i, n – kislota

acidum aceticum – sirka kislota

acidum acetylsalicylicum – atsetilsalitsilat kislota

acidum ascorbinicum – askorbinat kislota

acidum benzoicum – benzoat kislota

acidum boricum – borat kislota

acidum carbolicum – karbol kislota

acidum citricum – limon kislota

acidum dehydrocholicum – degidroxolat kislota

acidum etacrynicum – etakrin kislota

acidum ferro-ascorbinicum – temir askorbinat kislota

acidum folicum – folat kislota

acidum glutaminicum – glyutamin kislota

acidum hydrochloricum – gidrixlorid kislota

acidum hydrobromicum – gidrobromid kislota

acidum lacticum – sut kislota

acidum lipoicum – lipoy kislota

acidum nicotinicum – nikotin kislota

acidum nitrosum – azotli kislota

acidum salicylicum – salitsilat kislota

acidum tartaricum – uzum kislota

Acorus (i) calamus (i), m – oddiy igir

actio, onis, f – harakat

activatus, a, um – faollashtirilgan
acutus, a, um – o‘tkir
ad (Acc.) – uchun, -gacha, -da, -ga
addo, ere, 3 – qo‘shmoq
adeps, ipis, m – yog‘
adeps (ipis) suillus (i) – cho‘chqa yog‘i
adhaeresco, ere, 3 – yopishmog
adhaesivus, a, um – yopishqoq
adhibeo, ere, 2 – qabul qilmoq, qo‘llamoq
adhibitio, onis f – qo‘llash
adjuto, are, 1 – yordam bermoq
adjuvans, ntis – yordamchi vositalar
adjuvo, are, 1 – yordam bermoq
Adonis, idis, m – adonis
Adonis (idis) vernalis (is)- bahorgi adonis
Adonis (idis) turkestanicus (i) – turkiston adonisi
Adonisdum, i, n – adonizid
adsorbens, ntis – shimadigan
adsorbeo, ere, 2 – shimmoq
adsorptus, a, um – shimilgan
adspersorium, i, n – sepki
adstringens, ntis – burushtiruvchi
adulti, orum – kattalar
aeger, aegri, m- bemor, kasal
aegrota, ac, f- kasal ayol, bemor ayol
aegrotus, i, m- bemor, kasal
aë̄r, aë̄ris, m – havo
aë̄ronum, i, n – aeron

aërosolum, i, n – aërozol
aequalis, e – bir xil, bab-barobar
Aethacridinum, i, n – etakridin
Aethamidum, i, n – etamid
Aethazolum, i, n – etazol
aether, eris, m – efir
aethereus, a, um – efirli
Aethimizolum, i, n – etimizol
Aethinyloestradiolum, i, n – etinilestradiol
aethylicus, a, um – etil –i (-si)
aethylum, i, n – etil
agito, are, l – chayqatmoq
ago, ere, 3 – qilmoq, harakat qilmoq
albus, a, um- oq
alcaloidum, i, n- alkaloid
alimentum, i, n – ovqat, oziq-ovqat
aliter – boshqacha
Allium (i) sativus (i)- sarimsoq piyoz
Allocholum, i, n – alloxol
Alnus, i, f – qandag‘och, olxa
Aloë, ës, f – aloy
Althaea, ae, f – gulxayri
Altus, a, um – baland
alumen, inis, n – achchiqtosh
aluminium, i, n – alyuminiy
amarities, ei, f – achchiq ta‘m, taxir maza
amarus, a, um – achchiq
amicitia, ae, f – do‘stlik

amicus, i, m – do'st
Amidopyrinum, i, n – amidopirin
Aminalonum, i, n – aminalon
Aminazinum, i, m – aminazin
Aminophenazonum, i, n – aminofenazon
ammoniatus, a, um – ammiakli
ammonium, i, n – ammoniy
amo, are, l – sevmoq
amor, oris, m – sevgi
amorphus, a, um – amorfli
ampulla, ae, f – ampula
amurensis, e – amur –i(-si)
Amycazolum, i, n – amikazol
Amygdala, ae, f – bodom
Amygdalus, i, n – bodom (daraxt)
amylaceus, a, um – kraxmalli, kraxmalga tegishli
amylum, i, n- kraxmal
ana – teng miqdorda, teng
anaemia, ae, f – kamqonlik
anaesthesia, ae, f – og'riqsizlantirish
Anaesthesinum, i, n – anezetin
anaestheticus, a, um – og'riqsizlantiruvchi
analgeticus, a, um – og'riqni qoldiruvchi, og'riqsizlantiruvchi
Analginum, i, n – analgin
angina, ae f – angina
anhydricus, a, um – suvsiz
animal, alis, n – hayvon
animalis, e – hayvon – i-si

anisatus, a, um – arpabodiyonli
Anisum, i, n – arpabodiyon, oddiy anis
annus, i, m – -yil
annum – -yil davomida
annuus, a, um – bir-yillik
anthelminthicus, a, um – gijjaga qarshi
antiasthmaticus, a, um – astmaga qarshi
antidiarrhoicus, a, um – ich ketishiga qarshi
antidiphthericus, a, um – bo‘g‘maga qarshi
antidotum, i, n – zaharga qarshi dori
antigangraenosus, a, um – gangrenaga qarshi
antibaemorrhoidalis, e – bavo silga qarshi
antipestosus, a, um – o‘latga qarshi
antipyretius, a, um – issiqni pasaytiruvchi
antirabicus, a, um – quturishga qarshi
antisepticus, a, um – antiseptik
antitetanicus, a, um – qoqsholga qarshi
antituberculosicus, a, um – silga qarshi
apis, is, f – asalari
Apomorphinum, i, n – apomorfin
apparo, are, l – tayyorlamoq
Aprenalum, i, n – aprenal
Apressinum, i, n – apressin
Aprophenum, i, n – aprofen
aqua, ae, f – suv
aquosus, a, um – suvli
Arachis, idis, f – yeryong‘oq
Aralia, ae, f – araliya

arbor, oris, f – daraxt
arena, ae, f – qum
arenarius, a, um – qumli, qumloq
Argentum, i, n – kumush
Armeniaca, ae, f – o‘rik
Arnica, ae, f – arnika
aromaticus, a, um – xushbo‘y
ars, artis, f – san‘at
Arsenicum, i, n – margimush
Artemisia (ae) absinthium (i) – achchiq shuvoq, ermon
arvensis, e – dala -i (-si)
aspersio, onis, f – sepma dori
aspersio (onis) puerilis – bolalar sepma dorisi
aspirinum, i, n – aspirin
assumo, ere, 3 – ichga qabul qilmoq, ichmoq
Asthmatolum, i, n – astmatol
astrum, i, n – yulduz
atque – shuningdek
Atropa belladonna – belladonna
Atropinum, i, n – atropin
attente – diqqat bilan
auctor, oris, m – muallif, petsept yozgan kishi
audio, ire, 4 – eshitmoq
auris, is, f – quloq
Aurum, i, n – oltin
aut – yoki
autumnus, i, m – kuz
axungia, ae, f – moy, yog‘

B

- bacca, ae, f – danaksiz meva, rezavor meva
bacillus, i, n – tayoqcha
bactericidus, a, um – bakteritsid
bacterium, i, n – bakteriya
balneum, i, n – vanna, xammom
balsamum, i, n – balzam
balsamum (i) Schostakovsky – Shostakovskiy balzami
Barbitalum, i, n – barbital
Barbitalum-natrium – barbital-natriy
Barbituras, atis, m – barbiturat
Barium, i, n – bariy
basis, is, f – asos, negiz
Belladonna, ae, f – belladonna
Bellasthesinum, i, n – bellastezin
bene – yaxhi
benzoicus, a, um – benzoyli
Berberidaceae – zirkdoshlar
Berberis, idis, f – zirk
Berberis (idis) vulgaris – oddiy zirk
Besalolum, i, n – besalol
Betula, ae, f – qayin
bibo, erc, 3 – ichmoq
biceps, ipitis – ikki boshli
Bidens, ntis, f – qoraqiz (ittikanak)
Bidens(ntis) tripartita (ae) – uch bo‘lakli qoraqiz
biennis, e – ikki-yillik
bilis, is, f – o‘t, safro

bis – ikki marta
Bismithum, i, n – vismut
Bistorta, ae, f – ifonsimon toron
bolus, i, f – gil, tuproq
bonus, a, um – yaxshi
borax, acis, f – bura
botanika, ae, f – botanika
briquetum, i, n – briket
Bromcamphora, ae, f – bromkamfora
Bromisovalum, i, n – bromizoval
Bromum, i, n – brom
brucellcus, a, um – qora oqsoq (brutsellyoz)ga oid
bulbus, i, m – piyoz boshi, piyoz
Bursa (ae) pastoris – jag‘ – jag‘
butyrolum, i, n – butirol
butyrum, i, n – yog‘, moy (qattiq)

C

Cacao (turlanmaydi) – kakao
caecus, a, um – ko‘r
Calamus, i, m – igir
Calcaria, ae, f – ohak
Calcium, i, n – kalsiy
Calendula, ae, f – timoqgul
calidus, a, um – issiq
calor, oris, m – issiq
camphora, ae, f – kamfora
camphoratus, a, um – kamforali

canadensis, e – kanada -i,-si
 Capsicum, i, n – qalampir, garimdori
 Capsinum, i, n – kapsin
 Capsitrium, i, n – kapsitrin
 capsula, ae, f – kapsula
 caput, itis, n – bosh, boshcha
 carbo, onis, m – ko‘mir
 carbolicus, a, um – karbolli
 Carboneum, i, n – uglerod
 carbonicus, a, um – ko‘mir -i (-si)
 Carboxymethylcellulosum, i, n – karboksimetilsellyuloza
 cardiacus, a, um – yurakka ta’sir etuvchi, yurak -i(-si)
 cardialis, e – yurakka ta’sir etuvchi, yurak -i(-si)
 cardinalis, e – asosiy
 Cardiovalenum, i, n – kardiovalen
 carminativus, a, um – yel haydovchi
 carolinus, a, um – karlsbad (Karlovi Vari) -i (-si)
 Caseinum, i, n – kazein
 Cassia, ae, f – sano (o‘simlik)
 Cassia acutifolia – o‘tkir bargli sano
 casus, us, m – kelishik; hodisa
 catharticus, a, um – ich suradigan, surgil
 Caucasus, i, m – Kavkaz
 causa, ae, f – sabab
 caute – ehtiyotlik bilan
 cavus, a, um – bo‘shliq
 cella, ae, f – hujayra
 cellula, ae, f – hujayracha

cena, ae, f – ovqat
 Centaurium, i, n – tillabosh
 centimetrum, i, n – santimetr
 centralis, e – markaziy
 cepa, ae, f – piyoz
 Cephalexinum, i, n – sefaleksin
 cera, ae, f – mum
 cerasus, i, m – olcha, olcha daraxti
 ceratus, a, um – mumlangan
 cereus, a, um – mumli
 certo, are, l – kurashmoq
 certus, a, um – sadoqatli, ishonchli
 ceterus, a, um – boshqa
 Chamomilla, ae, f – moychechak
 charta, ae, f – qog‘oz
 charta (ae) Sinapis – xantal qog‘ozi, gorchichnik
 chartaceus, a, um – qog‘ozga tegishli
 Chelidonium, i, n – qoncho‘p
 Chelidonium majus – katta qoncho‘p
 chemia, ae, f – kimyo
 chinensis, e – xitoy -i (-si)
 Chininum, i, n – xinin
 Chlorali hydras (atis) – xloralgidrat
 Chloraminum, i, n – xloromin
 Chloroformium, i, n – xloroform
 Chlorum, i, n – xlor
 cholagogus, a, um – o‘t xaydovchi
 chole, es, f – o‘t, safro

Cholelytinum, i, n – xolelitin
Cholenzinum, i, n – xolenzim
cholericus, a, um – vaboga oid
Chologonum, i, n – xologon
Cholosas (turlanmaydi) – xolosas
cibus, i, m – ovqat
circulus, i, m – aylana, halqa
cinerius, a, um – kulrang
cito – tez, tezda, tezlik bilan
Citrus, i, f – limon (daraxti)
Citrus (i) unshiu – mandarin (daraxti)
civitas, atis, f – davlat, shahar
claudio, ere, 3 – yopmoq, zichlab berkitmoq
clausus, a, um – yopilgan, zichlab berkitilgan
clavus, i, m – qadoq
Cocarboxylasum, i, n – kokarbokcilaza
Codeinum, i, n – kodein
coeruleus, a, um – ko‘k zangori
Coffea, ae, f – kofe
Coffeinum, i, n – kofein
cogito, are, 1 – o‘ylamoq
cognitio, onis, f – bilim
cognosco, ere, 3 – bilmoq
colatio, onis, f – suzish, suzib tindirish
colatura, ae, f – suzilgan suyuqlik
colla, ae, f – yelim
collagenicus, a, um – kollagenli
Collargolum, i, n – kollargol

collectus, a, um – yig‘ilgan
collega, ae, m, f – o‘rtoq
colligo, ere, 3 – yig‘moq
colo, are, 1 – suzmoq, suzib tinitmoq
color, oris, m – rang
coloratus, a, um – bo‘yalgan
combustio, onis, f – kuyish
communis, e – oddiy
compositio, onis, f – tarkib
compositus, a, um – murakkab
concentratus, a, um – konsentrlangan
concido, ere, 3 – kesmoq, qirqmoq
concisus, a, um – maydalangan, kesilgan, qirqilgan
condicio, onis, f – sharoit
conservatus, a, um – konservatsiya qilingan
consisto, ere, 3 – tashkil topmoq
conspargo, ere, 3 – har tomonga sepmoq
constituens, ntis – shakl hosil qiluvchi
consto, are, 1 – tashkil topmoq
contero, ere, 3 – ishqalamoq
contineo, ere, 2 – tarkibida bor bo‘lmoq
contra – qarshi
contundo, ere, 3 – to‘ymoq
contusus, a, um – yanchilgan, tuyilgan
Convallaria, ac, f – marvaridgul
Convallatoxinum, i, n – konvallatoksin
coquo, ere, 3 – pishirmoq, qaynatmoq
cor, cordis, n – yurak

Corazolum, i, n – korazol
Cordiaminum, i, n – kordiamin
Cordigitum, i, n – kordigit
Coriandrum, i, n – kashnich
cornu, us, n – muguz (shox)
corpus, oris, n – tana, gavda
corrigenis, ntis – tuzatuvchi, yaxshilovchi
cortex, icis, m – po‘stloq
Cortisonum, i, n – kortizon
crassus, a, um – yo‘g‘on
Crataegus, i, f – do‘lana
creta, ae, f – bo‘r
cruciferae, arum (plur.) – butguldoshlar
crudus, a, um – tozalanmagan
crystallisatus, a, um – kristal . . .
crystallus, i, f – kristal
Cucurbita, ae, f – qovoq
Cucurbitaceae – qovoqdoshlar
cum (Abl.) – bilan
Cuprum, i, n – mis
curo, are, l – davolamoq
curatio, onis, f – davolash
cutis, is, f – teri
Cyanidum, i, n – sianid
cystis, is, f – pufak

D

da in ampullis – ampulada ber

da in capsulis – kapsula shaklida ber

da in charta – qog'ozda ber

da in scatula – qutichada ber

da in tabulettis – tabletka shaklida ber

da in vitro nigro – qora shisha idishda ber

Datura (ae) stramonium (i) – oddiy bangidevona

Daucus carota – sabzi

de – dan

decem – o'n

decoctum, i, n – qaynatma

decolor, oris, m – rangsiz

Delphinium, i, n – isparak

Delphinium confusum – chalkashgan isparak

demonstro, are, l – ko'rsatmoq

dens, ntis, m – tish

dentes, ium – tishlar

Depressinum, i, n – depressin

depuratus, a, um – tozalangan

depuro, are, l – tozalamoq

Dermatolum, i, n – dermatol

desicco, are, l – quritmoq

Desoxycorticosteronum, i, n – dezoksikortikosteron

destillatio, onis, f – distillyatsiya

destillatus, a, um – distillangan

destillo, are, l – distillyatsiya qilmoq

diaphoreticus, a, um – terlatuvchi

diagnosis, is, f – diagnoz
Diazolinum, i, n – diazolin
Dibazolum, i, n – dibazol
Dicainum, i, n – dikain
dies, ei, f – kun, kunduzgi
difficilis, e – og‘ir
Digitalis, is, f – angishvonagul
Digitalis(is) grandiflora(ae) – yirik gulli angishvonagul
Digitalis(is) purpurea(ae) – qizil angishvonagul
diluo, ere, 3 – suyultirmoq
dilutus, a, um – suyultirilgan
Dimedrolum, i, n – dimedrol
Diprophenum, i, n – diprofen
disco, ere, 3 – o‘qimoq
diureticus, a, um – siydik haydovchi
Diuretinum, i, n – diuretin
divido, ere, 3 – bo‘lmoq, ajratmoq
divisus, a, um – bo‘lingan
diureticus, a, um – siydik haydovchi
do, dare, 1 – bermoq
doceo, ere, 2 – o‘qitmoq, o‘rgatmoq
doctrina, ae, f – ilm, fan
doleo, ere, 2 – kasal bo‘lmoq
dolor, oris, m – og‘riq
dosis, is, f – doza
dragee (turlanmaydi) – draje
dragees (plur.) – draje
duo, duae, duo – ikki

duodenum, i, n – o'n ikki barmoq ichak
dulcis, e – shirin
durus, a, um – qattiq, mustahkam
dysenteria, ae, f – dizenteriya, ichburug'
dyspnoë, ës, f – nafas qisishi
dysuria, ae, f – siydik chiqishining qiyinlashuvi

E

e, ex (Abl.) – dan
edo, ere, 3 – ovqat emoq
educo, ere, 3 – tarbiyalamoq
Echinopanax, acis, n – exinopanaks
Echinopanax (acis) elatum (i) – baland exinopanaks
ego – men
elasticus, a, um – elastik
electrocardiographia, ae, f – elektrokardiografiya
elementum, i, n – element
Eleutherococcus, i, m – eleuterokokk
elixir, iris, n – eliksir
emplastrum, i, n – malham
emulsum, i, m – emulsiya
endocrinologia, ae, f – endokrinologiya
Ephedra, ac, f – efedra, qizilcha
Equisetum, i, n – qirqbo'g'im
Erysimum, i, n – jeltushnik
Erythromycinum, i, n – critromitsin
est – bor bo'lmoq
Eucalyptus, i, f – ekvalipt

Eucommia, ae, f – evkommiya, xitoy guttapercha daraxti
Euphyllinum, i, n – euffillin
exacte – sinchiklab
exactus, a, um – sinchiklab, diqqat bilan
exemplar, aris, n – nusxa
exitus, us, m – natija, oqibat
expectorans, ntis – balg‘am ko‘chiruvchi
exsiccatus, a, um – quritilgan
exsicco, are, l – quritmoq
ex tempore – keragida, kerak paytida
extendo, ere, 3 – surtmoq
extensus, a, um – surkalgan
externus, a, um – tashqi, sirtqi
extraho, ere, 3 – chiqarmoq, siqib chiqarmoq

F

Fabaceae – dukkakdoshlar
fabrico, are, l – tayyorlamoq, tayyorlab qo‘ymoq
factitius, a, um – sun‘iy
facultas, atis, f – xususiyat, qobiliyat
familia, ae, f – oila, botanik oila
faex, faecis, f – achitqi
Farfara, ae, f – oqqaldirmoq
farina, ae, f – un
fel, fellis, n – o‘t, safro
femina, ae, f – ayol
Ferrum, i, n – temir
Filix, icis, f – paportnik, qirqquloq

Filix mas, Filicis maris – erkak paportnik
filtratus, a, um – filtrlangan
filtro, are, 1 – filtrlamoq
flavus, a, um – sariq
flos, floris, m – gul
fluidus, a, um – suyuq
Fluorum, i, n – flor
Foeniculum, i, n – ukrop, fexxel
folium, i, n – barg
formo, are, 1 – tuzmoq, shakllantirmoq
fortis, e – kuchli ta'sir qiladigan
Frangula, ae, f – frangula
frictio, onis, f – surkash, surtish
frigeo, ere, 2 – muzlab qolmoq
frigidus, a, um – sovuq
fructus, us, m – meva
fungus, us, m – qo'ziqorin, zamburug'
Furacilinum, i, n – furatsilin
fuscus, a, um – qoramtir
futuris, a, um – kelajak

G

gargarisma, atis, n – chayish, chayqash
gaster, tris, f – oshqozon, me'da
gastricus, a, um – oshqozon -i (-si)
gelatina, ae, f – jelatin
gelatinosus, a, um – jelatinli
gelu, us, n – muz, yax

gemma, ae, f – kurtak
Gentiana, ae, f – gazako't, erbahosi
Ginseng (turlanmaydi) – jenshen
glaber, bra, brum – tekis, silliq
glandula, ae, f – bez
globulus, i, m – sharcha
Glucosum, i, m – glukoza
glycerinosus, a, um – glitserinli
Glycerinum, i, n – glitserin
glycosidum, i, n – glikozid
Glycyrrhiza, ae, f – qizilmiya, shirinmiya
Gossypium, i, n – paxta
Graecus, i, m – yunon
granulum, i, n – granula
gravis, e – og'ir
grex, gregis, m – poda
grossissimus, a, um – juda yirik
grossus, a, um – yirik
gummi (turlanmaydi) – daraxt yelimi
gustus, us, m – maza, ta'm
gutta, ae, f – tomchi
Guttae Botkini – Botkin tomchisi
gypsum, i, n – gips

H

habeo, ere, 2 – ega bo'lmoq
habitus, us, m – tashqi ko'rinish
Haematogenum, i, n – gemotegen

haemorrhagia, ae, f – qon oqishi
haemostaticus, a, um – qon to‘xtatuvchi
Haemostimulinum, i, n – gemostimulin
Helianthus, i, m – kungaboqar
Helichrysum, i, n – bo‘znoh
hepar. atis, n – jigar
herba. ae, f – o‘t, yer ustki qismi
herbaceus, a, um – o‘tsimon
herbidus, a, um – o‘tsimon
heroicus, a, um – kuchli ta‘sir qiladigan
Hexamethylentetraminum, i, n – geksametilentetramin
Hexamidinum, es, f – geksamidin
Hippophaë, es, f – chakonda
hirudo, inis, f – zuluk
homo, inis, m – odam
homoeopathia, ae, f – gomeopatiya
hora, ae, f – soat
hormonum, i, n – gormon
humanus, a, um – odamiylik
humus, i, m – yer
Hydrargyrum, i, n – simob
hydricus, a, um – suvli
Hydrogenium, i, n – vodorod
hydroxydum, i, n – gidroksid
Hyoscyamus, i, m – mingdevona
Hypericum, i, n – dalachay, qizilpoycha, sariqchoy
hypertonia, ae, f – gipertoniya (qon bosimining ko‘tarilishi)
hypnoticus, a, um – uxlatadigan, uyqu keltiradigan

hypotonia, ac, f – gipotoniya (qon bosimining pasayishi)

I

Ichthyolum, i, n – ixtiol

in – da, ichida

incarnatus, a, um – to‘q qizil

incognitus, a, um – notanish

incommodum, i, n – noqulaylik

infans, ntis, m, f – bola

infantes, ium – bolalar

infectio, onis, f – infeksiya

infundo, ere, 3 – quymoq

infusum, i, n – damlama

inhalatio, onis, f – ingalyatsiya

injectio, onis, f – in‘yeksiya

inscriptio, onis, f – imzo

insolubilis, e – erimaydigan

internus, a, um – ichki

intracutaneus, a, um – teri orasiga

intramuscularis, e – mushak orasiga

intravenosus, a, um – ko‘k tomir ichiga, vena ichiga

Inula, ae, f – andiz

Iodidum, i, n – jodid

Iodoformium, i, n – yodoform

Iodum, i, n – yod

Ipecacuanha, ae, f – ipekakuana

isotonicus, a, um – izotonik

J

japonicus, a, um – yapon -i (-si)

jecur, oris, n – jigar

Juglans, ndis, f – yeryong'oq

Juniperus, i, f – archa

K

Kalanchoë, ës, f – kalanxoy

Kalium, i, n – kaliy

Keratinum, i, n – keratin

Khellinum, i, n – kellin

L

labor,oris, m – mehnat, ish

laboro, are, f – ishlamog

lac, lactis, n – sut

lacteus, a, um – sutli

Laevomyces, i, n – levomitsetin

lagna, ac, f – shisha idish

Lagochilus, i, m – bozulbang, lagoxilus

lana, ac, f – jun

Lanolinum, i, n – lanolin

lavo, are, f – yuvmog

laxans, ntis – ich suradigan, surgi

Ledum, i, n – ledum

Leonurus, i, m – arslonquyruq

letalis, c – o'ldiradigan

Leuzea, ac, f – levzeyya

Liliaceae – lolaguldoshlar

limpidus, a, um – tiniq, shaffof

Linaceae, ae, f – zig'irdoshlar

lingua, ae, f – til

linimentum, i, n – liniment

lintheum, i, n – kanop, polotno

Linum, i, n – zig'ir

liquidus, a, um – suyuq

Liquiritia, ae, f – qizilmiya, shirinmiya

liquor, oris, m – suyuqlik, eritma

Liquor (oris) Ammonii anisatus (i) – novshadil- arpabodiyon
tomchilari

Liquor (oris) Burovi – Burov suyuqligi

Lithium, i, n – litiy

luteus, a, um – sariq

M

macero, are, l – ivitmoq

maceratio, onis, f – ivitish

magister, tri, m – o'qituvchi

Magnesium, i, n – magniy

Magnium, i, n – magniy

Magnolia, ae, f – magnoliya

Magnoliaceae – magnoliyadoshlar

majalis, e – may –i (-si)

Malvaceae – gulxayridoshlar

Manganum, i, n – marganets

manus, us, f – qo'l

massa, ae, f – massa
 materia, ae, f – modda
 Mays, ydis, f – makkajo‘xori
 medicamentum, i, n – dori, dori-darmon
 medicatus, a, um – tibbiyot -i (-si)
 medicinalis, e – tibbiyot – i (-si)
 medico, are, l – davolamoq
 medicus, i, m – vrach, shifokor
 mel, mellis, n – asal
 membranulla, ae, f – parda
 Mentha, ae, f – yalpiz
 Mentholum, i, n – mentol
 Menyanthes, idis, f – meniantes
 Menyanthes(idis) trifoliata(ae) – uchbargli meniantes
 (uchbarg)
 metallum, i, n – metal
 Methacinum, i, n – metatsin
 Methandrostenolum, i, n – metandrostenolon
 Methindionum, i, n – metindion
 Methioninum, i, n – metionin
 methodus, i, f – usul
 Methylandrostendiolum, i, n – metilandrostendiol
 Methyleneum(i) coeruleum (i) – metilen ko‘ki
 Methylum, i, n – metil
 Methyltestosteronum, i, n – metiltestosteron
 Millefolium, i, n – bo‘ymodaron
 Minutum – mayda
 minutus, a, um – maydalangan

misceo, ere, 2 – aralashtirmoq
mitis, e- kuchsiz ta'sir qiladigan
mixtio, onis, f – aralashma
mixtura, ae, f – mikstura
mixtus, a, um – aralashtirilgan
mollis, e – yumshoq
morbus, i,n – kasallik
Morphinum, i, n – morfin
mucilago, inis, f – shilliq eritma
multus, a, um – ko'p
Myrtillus, i,m – chernika

N

naphtha, ae, f – neft
naphthalanatus, a,um – naftalanli
Naphthalanum, i,n – naftalan
Naphthyzinum, i,n – naftizin
narcosis, is, f – narkoz
narcoticus, a, um – narkotik
Natrium, i,n – natriy
natura, ae, f – tabiat
naturalis, e – tabiiy
niger, gra, grum – qora
Nitrogenium, i,n – azot
Nitroglycerinum, i,n – nitroglitserin
nomen, inis, n – ism, nom, nomlanish
nomino, are, l – atamoq
normalis, e – odatdagi

Norsulfazolum, i,n- norsulfazol
No-spa, ae, f – no-shpa
Novocainum, i,n – novokain
novus, a, um – yangi
Noxyron, i,n – noksiron
numerus, i,m – son
Nuphar, aris, n – nufar
Nux, Nucis, f – yong‘oq
Nux (ucis) vomica (ae) – kuchala

O

obductus, a, um – parda (po‘st) bilan qoplangan
Octoestrolum, i,n – oktestrol
odor, oris, m – hid
officina, ae, f – dorixona
officinalis, e – dorivor, dorixona -i (-si)
oleosus, a, um – moyli
oleum, i,n – moy
Oleum(i) jecoris Aselli – baliq yog‘i
Oleum(i) Ricini – kanakunjut moyi
Oleum(i) Terebinthinae – terpentin moyi, skipidar
Oleum(i) Terebinthinae rectificatum (i) – tozalangan terpentin moyi (skipidar)
Oliva, ae, f – zaytun
olla, ac, f – shisha idish
ophthalmicus, a, um – ko‘z -i (-si)
optime – eng yaxshi
optimus, a, um – eng yaxshi

Oryza, ae, f – guruch
os, oris, n – og‘iz
os, ossis, n – suyak
Oxycoccus, i,m – klyukva
oxydulatus, a, um – chala oksid
oxydum, i,n – oksid
Oxygenium, i,n – kislorod

P

Pachycarpinum, i, n – paxikarpin
paluster, tris, tre – botqoqda o‘sadigan, botqoqdagi
pancreas, atis, n – me‘da osti bezi
Pancreatinum, i,n – pankreatin
Pantocrinum, i,n – pantokrin
Papaver, eris, n – ko‘knori
Papaveraceae – ko‘knoridoshlar
Papaverinum, i,n – papaverin
Paracetamolium, i,n – parasetamol
paraffinatus, a,um – parafin bilan qoplangan
paraffinum, i, n – parafin
paratus, a, um – tayyorlab qo‘yilgan
paro, are, l – tayyorlamoq
pars, partis, f – qism, bo‘lak
parvus, a, um – kichkina
parum – ozgina
Passiflora, ae, f – passiflora
pasta, ae, f – pasta
pasta (ae) Lassari – Lassar pastasi

pectoralis, e – ko'krak –i (-si)
Peganum (i) harmala (ae) – oddiy isiriq
Pentalginum, i, n – pentalgin
Pentaminum, i, n – pentamin
Pepsinum, i, n – pepsin
per – orqali, dan
Perhydrolum, i,n – pergidrol
periodus, i,f – davr, zamon
Periploca, ae, f – periploka
per os – og'iz orqali
peroxydum, i,n – peroksid
per rectum – to'g'ri ichak orqali
per se – toza hoida
Persicum, i,n – shaftoli
pertussicus, a, um – ko'kyo'talga oid
pes, pedis, m – oyoq
pharmaceuta, ae, f – farmatsevt
pharmacopoea, ae, f – farmokopeya
Phenacetinum, i,n – fenatsetin
Phenaminum, i,n – fenamin
Phenobarbitalum, i,n – fenobarbital
Phenolphthaleinum, i,n – fenolftalein
Phenolum, i,n – fenol
Phenoxyethylpenicillinum, i – fenoksimetilpenitsillin
Phosphorus, i,m – fosfor
Phthalazolum, i,n – ftalazol
Phthivazidum, i,n – ftivazid
Phytinum, i,n – fitin

Pilocarpinum, i,n – pilokarpin
pilula, ae,f – hab dori
Pinaceae – qarag‘aydoshlar
Pinus, i,f – qarag‘ay
Piper, eris, n – qalampir
piperitus, a, um – qalampir –i (-si)
pix, picis, f – smola, qatron
pix liquida, picis liquidae – qoramoy, qatron
planta, ae, f – o‘simlik
Plantaglucidum i,n – plantaglyutsid
Plantago, inis, f – zupturum
Plantago(inis) major (is) – katta zupturum
Plantago(inis) psillium (i) – burga zupturum
Platyphyllum i,n – platifillin
Plumbum, i,n – qo‘rg‘oshin
Podophyllum, i,n – podofillum
Polemonium, i,n – polemonium
Polygala, ae,f – istod
Polygonaceae – torondoshlar
Polygonum (i) hydropiper (eris) – achchiq toron, suv qalampir
pono, ere, 3 – solmoq, qo‘ymoq
porcinus, a, um – cho‘chqa –i, (si)
potus, us,m – ichimlik
praecipitatus, a,um – cho‘ktirilgan
praeparatio, onis, f – tayyorlash
praeparatum, i,n – preparat
praeparo, arc, l – tayyorlamoq
Prednisolonum, i,n – prednizolon

pro – uchun, o‘rniga
pro adultis – kattalar uchun
pro die – dorining bir sutkalik dozasi
pro dosi – dorining bir marta qabul qilish dozasi
pro infantibus – bolalar uchun
pro inhalationibus – ingalyatsiyalar uchun
pro injectionibus – in’yeksiyalar uchun
Promedolum, i,n – promedol
pro narcosi – narkoz uchun
Proserinum, i,n – prozerin
Protargolum, i,n – protargol
pulmo, onis, m – o‘pka
pulveratus, a, um – kukunga aylantirilgan
pulvis, eris, m – kukun
purificatus. a, um – tozalangan
purissimus, a, um – toza, sof
purpureus, a, um – qip-qizil, to‘q qizil
purus, a, um – toza
Pyrophosum, i,n – pirofos

Q

quantum satis – keragicha
Quercus, us, f – eman, dub

R

radix, icis, f – ildiz, tomir
recens, ntis – yangi
receptum, i,n – retsept

recipio, ere, 3 – olmoq
rectalis, e – to‘g‘ri ichak
rectificatus, a, um – tozalangan
redistillo, are, 1 – qayta distillyatsiya qilmoq
reductus, a, um – qaytarilgan
refrigeration, onis, f – sovutish, sovush
refrigero, are, 1 – sovutmoq
remedium, i,n – vrachlik vositasi
repeto, ere, 3 – takrorlamoq
res, rei, f – narsa, buyum
Reserpinum, i,n – rezepin
Resorcinum, i,n – rezorsin
resina, ae, f – qoramoy
Rhamnus, i,f – itjumrut
Rheum, i, n – ravoch
rhizoma, atis, n – ildizpoya
rhizoma (atis) cum radicibus – ildizpoya ildizlar bilan
Riboflavinum, i,n – riboflavin
Ricinus, i,n – kanakunjut
Rosa, ae, f – na‘matak
Rosaceae – ra‘noguldoshlar
ruber, bra, brum – qizil
Rubia, ae, f – ravoch
Rubus (i) idaeus (i) – malina

S

saccharum, i,n – shakar, qand
sal, salis, n – tuz

Sal (is) carolinum (i) factitium (i) – sun'iy karlovari tuzi
Salvia, ae, f – mavrak
Sanguisorba, ae, f – sangvizorba
sanitas, atis, f – sog'liq
sapo, onis, m – sovun
saponatus, a, um – sovunli
sapor, onis, m – maza, ta'm
scatula, ae, f – quticha
Schizandra, ae, f – limonnik
Scopolia, ae, f – skopoliya
Scopolaminum, i, n – skopolamin
Secale (is) cornutum (i) – shoxkuya
sedativus, a, um – tinchlantiradigan
semen, inis, n – urug'
Senna, ae, f – sano
serum, i, n – zardob
serva in loco frigido – sovuq yerda saqla
siccus, a, um – quruq
signatura, ae, f – belgilash, ko'rsatish
signo, are, l – belgilamoq
silvester, tris, tre – o'rmonda o'sadigan, o'rmondagi
simplex, icis – oddiy
Sinapis, is, f – xantal, gorchitsa
sirupus, i, m – sharbat
solidus, a, um – mahkam, mustahkam
solubilis, e – eruvchan
solutio, onis, f – eritma
Solutio(onis) Ammonii caustici – novshadil spirti

sterilisatus, a, um – sterilizatsiya qilingan
steriliso, arc, l – sterilizatsiya qilmoq
stigma, atis, n – og‘izcha
stilus, i, m – qalam
stipes, itis, m – poya, novda
stomachicus, a, um – oshqozon, me‘da –i (–si)
Streptocidum, i, n – streptotsid
Streptomycinum, i, n – streptomitsin
Strophanthinum, i, n – strofantin
Strophanthus, i, m – strofant
Strychninum, i, n – strixnin
Strychos, i, m – kuchala (daraxti)
sublinguales, e – til ostiga, til tagiga
subtilis, e – mayda
succus, i, m – shira
suillus, a, um – cho‘chqa –i (–si)
Sulfadimethoxinum, i, n – sulfadimetoksin
Sulfadimezinum, i, n – sulfadimezin
Sulfamonomethoxinum, i, n – sulfamonometoksin
Sulfapyridazinum, i, n – sulfapiridazin
Sulfur, uris, n – oltingugurt
sulfuratus, a, um – oltingugurtli
suspensio, onis, f – suspenziya, shilliq
Synoestrolum, i, n – sinestrol
Synthomycinum, i, n – sintomitsin

T

tabuletta, ac, f – tabletka
tabulettae contra tussim – yo‘talga qarshi tabletkalar

talis, e – shunaqa, shunday
 Tannalbinum, i,n – tannalbin
 Tanninum, i,n – tanin
 Taraxacum, i,n – qoqi
 tela, ae, f – doka
 Terebinthina, ae, f – terpentin
 Testosteronum, i,n – testosteron
 Tetracyclinum, i,n – tetratsiklin
 Thea, ae, f – choy
 Thecodinum, i,n – tekodin
 Themisalum, i,n – temizal
 Theobrominum, i,n – teobromin
 Theophyllum, i,n – teofillin
 Thermopsis, idis, f – termopsis
 Thermopsis (idis) alterniflora (ae) – ketma–ket gulli termopsis
 Thermopsis (idis) lanceolata (ae) – nishtarsimon termopsis
 Thymus, i,m – tog‘ jambil
 Thyreoidinum, i,n – tireoidin
 Tilia, ae, f – jo‘ka
 tinctura, ae, f – nastoyka
 Tormentilla, ae, f – g‘ozpanja
 toxicus, a,um – zaharli
 Triftazinum, i,n – triftazin
 Triticum, i,n – bug‘doy
 tritus, a,um – ishqalab maydalangan
 tuber, eris, n – tunganak
 tumor, oris, m – shish, o‘sma
 tussis, is,f – yo‘tal

U

unguentum, i,n – surtma
unguentum(i) Naphthalani – naftalan surtmasi
unguentum(i) Wilkinsoni – Vilkinson surtmasi
unguentum(i) Vischnevsky – Vishnevskiy surtmasi
Urodanum i,n – urodan
Urosulfanum, i,n – urosulfan
Urotropinum, i,n – urotropin
Urtica, ae, f – gazanda
Urticaceae – gazandadoshlar
ustus, a, um – olovda kuydirilgan
usus, us, m – ishlatish, qo‘llanish
Uva, ae, f – uzum
Uva (ae) ursi – toloknyanka

V

vaccinum, i,n – vaksina
vaginalis, e – qinga oid
Valeriana, ae, f – valeriana
Validolum, i,n – validol
validus, a, um – kuchli, quvvatli
Valocordinum, i,n – valokordin
vas, vasis, n – idish
Vaselinum, i,n – vazelin
vena, ae, f – vena, ko‘k tomir
venenum, i,n – zahar
Veratrum, i,n – maralquloq
vernalis, c – bahorgi

verto, ere, 3 – aylantirmoq, o‘girmoq
vesicatorius, a,um – chipqonga qo‘yiladigan
Viburnum, i,n – kalina, bodrezak
Vikasolum, i,n – vikasol
Vinylinum, i,n – vinilin
Viride (is) nitens (ntis) – brilliant yashili
viridis, e – yashil
vita, ae, f – hayot
vitaminisatus, a, um – vitaminlashtirilgan
vitaminum, i,n – vitamin
Vitis (is) idaea (ae) – brusnika
vitrum, i,n – kichkina shisha idish
volatilis, e – uchuvchi
vulgaris, e – oddiy

X

xeroformium, i,n – kseroform

Z

Zea(ae) mays (idis) – makkajo‘xori

Zincum, i,n – rux

O'zbekcha – lotincha lug'at

A

- adonis – Adonis, idis, m
aerazol – aërosolum, i, n
alkoloid – alcaloidum, i, n
alloxol – Allocholum, i, n
aloy – Aloë es, f
amidopirin – Amidopyrinum, i, n
amikazol – Amycazolum, i, n
aminalon – Aminalonum, i, n
aminazin – Aminazinum, i, n
ammiakli – ammoniatus, a, um
ampula – ampulla, ae, f
ampulada ber – da in ampullis
amur-i, (-si) – amurensis, e
analgin – Analginum, i, n
andiz – Inula, ae, f
anestizin – anaesthesinum, i, n
angishvonagul – Digitalis, is, f
antiseptik – antisepticus, a, um
apomorfin – Apomorphinum, i, n
aprenal – Aprenalum, i, n
apressin – Apressinum, i, n
aprofen – Aprophenum, i, n
aralashma – mixtio, onis, f
aralashtirilgan – mixtus, a, um
aralashtirmoq – misceo, cre, 2
araliya – Aralia, ae, f

arnika – Arnica, ae, f
arpabodiyon, oddiy anis – Anisum, i, n
arpabodiyonli – anisatus, a, um
arslonquyruq – Leonurus, i, m
archa – Juniperus, i, f
asal – mel, mellis, n
asalari – apis, is, f
asos, negiz – basis, is, f
astmaga qarshi – antiasthmaticus, a, um
astmaga qarshi yig‘ma(choy) – species(erum) antiasthmaticae
(arum)
atamoq – nomino, are, l
aylantirmoq – verto, ere, 3
azot – Nitrogenium, i, n
achitqi – faex, faecis, f
achchiq – amarus, a, um
achchiq ta‘m, taxir maza – amarities, ei, f
achchiq toron, suvqalampir – Polygonum (i) hydropiper (eris)
achchiqtosh – alumen, inis, n
achchiq shuvoq, ermon – Artemisia (ae) absinthium (i)

B

bakteritsid – bactericidus, a, um
bakteriya – bacterium, i, n
baland exinopanaks – Echinopanax (acis) clatum (i)
baliq yog‘i – Oleum(i) jecoris Aselli
balzam – balsamum, i, n
balg‘am ko‘chiruvchi – expectorans, ntis

barg – folium, i, n
bariy – Barium, i, n
bahorgi – vernalis, e
bahorgi adonis – Adonis (idis) vernalis (is)
bavosilga qarshi – antihacmmorrhoidalis, e
belgilamoq – signo, are, l
belgilash, ko‘rsatish – signatura, ae, f
belladonna – Belladonna, ae, f
bellastezin – Bellasthesinum, i, n
bemor. kasal – aeger, gri, m; aegrotus, i, m
benzoyli – benzoicus, a. um
bermoq – do. are, l
bir yillik -- annuus, a, um
bir xil, bab-barobar – aequalis, e
bodom – Amygdala. ae, f
bozulbang, lagoxilus – Lagochilus, i, m
bola – infans. ntis. m, f
bolalar – infantes, ium
bolalar sepma dorisi – aspersionis (onis) puerilis
bolalar uchun – pro infantibus
Botkin tomchici – Guttae Botkini
botqoqda usadigan, botqoqlikdagi – paluster, tris, tre
bez – glandula, ae, f
boshqacha – aliter
briket – briketum, i, n
brilliant yashili – Viride (is) nitens (ntis)
brom – Bromum, i, n
bromizoval – Bromisovalum, i, n,

brusnika – Vitis (is) idaea (ae)
bura – borax, acis, f
burga zupturum – Plantago (inis) psillium (i)
Burov suyuqligi – Liquor (oris) Burovi
burushtiruvchi – adstrigens, ntis
butirol – Butyrolum, i, n
bug‘doy – Triticum, i, n
bo‘ymodaron – Millefolium, i, n
bo‘znoch – Helichrysum, i, n
bo‘lingan – divisus, a, um
bo‘lmoq, ajratmoq – divido, are,3
bo‘r – creta, ae, f
bo‘g‘maga qarshi – antidiphthericus, a, um

D

da, ichida – in
dala -i (-si) – arvensis, e
dalachoy, qizilpoycha, sariqchoy – Hypericum, i, n
damlama – infusum, i, n
danaksiz meva, rezavor meva – bacca, ae, f
daraxt yelimi – gummi (turlanmaydi)
darhol, zudlik bilan – statim
davolamoq – medico, are, l
davolash – curatio, onis, f
davr, zamon – periodus, i, f
depressin – Depressinum, i, n
dermatol – Dermatolum, i, n
dezoksikortikosteron – Desoxycorticosteronum, i, n

diazolin – Diazolinum, i, n
dibazol – Dibazolium, i, n
dikain – Dicainum, i, n
dimedrol – Dimedrolum, i, n
diprofen – Diprophenum, i, n
distillatsiya – destillatus, a, um
distillatsiya qilmoq – destillo, are, l
diuretin – Diuretinum, i, n
doka – tela, ae, f
dori, dori-darmon – medicamentum, i, n
dorini bir marta qabul qilish dozasi – pro dosi
dorining bir sutkalik dozasi – pro die
dorivor, dorixona-i,(-si) – officinalis, e
dorixona – officina, ae, f
doza – dosis, is, f
draje – dragee (birlikda; turlanmaydi) dragees (ko‘plikda)
dukkakdoshlar – Fabaceae
do‘lana – Grataegus, i, f

E

efedra, qizilcha – Ephedra, ae, f
efir – aether, eris, m
efirli – aethereus. a, um
chtiyotlik bilan – caute
clastik – elasticus, a, um
elektrokardiografiya – electrocardiographia, ae, f
eleuterokokk – Eleutherococcus, i, m
eliksir – elixir, iris, n

eman,dub – Quercus, us, f
endokrinologiya – endocrinologia, ae, f
eng yaxshi – optime; optimus, a, um
erimaydigan – insolubilis, e
eritromitsin – Erythromycinum, i, n
erkak paporotnik – Filix mas; Filicis maris
eritilgan – solutus, a, um
eritma – solutio, onis, f
eritmoq – solvo, ere, 3
eruvchan – solubilis, e
etazol – Aethazolum, i, n
etamid – Aethamidum, i, n
etimizol – Aethimizolum, i, n
etinilestradiol – Aethinyloestradiolum, i, n
etil -i(-si) – aethylicus, a, um
eufillin – Euphyllinum, i, n
evkalipt – Eucalyptus, i, f
evkommiya, xitoy guttapercha daraxti – Eucommia, ae, f
exinopanaks – Echinopanax, acis, n

F

faollashtirilgan – activatus, a, um
farmakopeya – pharmacopoea , ae, f
farmatsevt – pharmaceuta, ae, f
fenamin – Phenaminum, i, n
fenatsetin – Phenasetinum, i, n
fenobarbital – Phenobarbitalum, i, n
fenoksimetilpenitsillin – Phenoxymethylpenicillinum, i, n

fenol – Phenolum, i, n
fenolftalein – Phenolphthaleinum, i, n
filtrlamoq – filtro, are, l
filtrlangan – filtratus, a, um
fitin – Phytinum, i, n
fosfor – Phosphorus, i, m
frangula – Frangula, i, n
ftalazol – Phthalazolum, i, n
ftivazid – Phthivazidum, i, n
flor – Fluorum, i, n
furatsilin – Furacilinum, i, n

G

gangrenaga qarshi – antigangraenosus, a,um
gazako‘t, erbahosi – Gentiana, ae, f
gazanda – Urtica, ae, f
gazandadoshlar – Urticaceae
geksametilentetramen – Hexamethylentetraminum, i, n
geksamidin – Hexamidinum, i, n
gematogen – Haematogenum, i, n
gemostimulin – Haemostimulinum, i, n
gidroksid – hydroxydum, i, n
gil, tuproq – bolus, i, f
gipertoniya – hypertonia, ac, f
gipotoniya – hypotonia, ac, f
glikozid – glycosidum, i, n
glitscrin – Glycerinum, i, n
glitserinli – glycerinosus, a, um

glukoza – Glucosum, i, n
granula – granulum, i, n
gubka – spongia, ae, f
gul – flos, floris, m
gulxayri – Althaea, ae, f
gulxayridoshlar – Malvaceae
guruch – Oryza, ae, f

H

hab dori – pilula, ae, f
havo – aër, is, m
hayot – vita, ae, f
hayvon – animal, alis, n
har tomonga sepmoq – conspergo, erc, 3
hid – odor, oris, m
holat, ahvol – status, us, m
hujayra – cella, ae, f
hujayracha – cellula, ae, f

I

idish – vas, vasis, n
ildizpoya – rhizoma, atis, n
ildiz, tomir – radix, icis, f
ildizpoya ildizlari bilan – rhizoma(at)is cum radicibus
ilm, fan – doctrina, ae, f
ilonsimon toron – Bistorta, ae, f
infeksiya – infectio, onis, f
ingalatsiya – inhalatio, onis, f

ingalatsiyalar uchun – pro inhalationibus
in'yeksiya – injectio, onis, f
in'yeksiyalar uchun – pro injectionibus
ipekakuana – Ipecacuanha, ae, f
ism, nom, nomlanish – nomen, inis, n
issiqni pasaytiruvchi – antipyreticus, a, um
istod – Polygala, ae, f
itjumrut – Rhamnus, i, f
ittikanak – Bidens, ntis
ixtiol – Ichthyolum, i, n
izotonik – isotonicus, a, um
ichimlik – potus, us, m
ichki – internus, a, um
ich ketishga qarshi – antidiarrhoicus, a, um
ich suradigan, surgi – catharticus, a, um; laxans, ntis
ich suradigan yig'ma (choy) – species(erum) laxantes(ium)
ishlamoq – laboro, are, l
ishlatish, qo'llanish – usus, us, m
ishqalab maydalangan – tritus, a, um
ishqalamoq – contero, are 3

J

jag'–jag' – Bursa(ae) pastoris
jelatin – gelatina, ae, f
jelatinli – gelatinosus, a, um
jeltushnik – Erysimum, i, n
jenshen – Ginseng (turlanmaydi)
jigar – hepar, atis, n; jecur, oris, n

juda yirik – grossissimus, a, um

jun – lana, ae, f

jo'ka – Tilia, ae, f

K

kakao – Cacao (turlanmaydi)

kalanxoy – Kalanchoë, ës, f

kalina, bodrezak – Viburnum, i, n

kaliy – Kalium, i, n

kalsiy – Calcium, i, n

kamfora – camphora, ae, f

kamforali – camphoratus, a, um

kanakunjut – Ricinus, i, n

kanakunjut moyi – Oleum (i) Ricini

kanop, polotno – linteum, i, n

kapsula – capsula, ae, f

kapsula shaklida ber – da in capsulis

karlsbad -i(-si)(Karlovi Vari) – carolinus, a, um

kasal ayol, bemor ayol – aegrota, ae, f

kasallik – morbus, i, n,

kashnich – Coriandrum, i, m

kattalar – adulti, orum

kattalar uchun – pro adultis

katta zupturum – Plantago(inis) major (is)

keragida, kerak paytida – ex tempore

keragicha – quantum satis

kesmoq, qirqmoq – concido, are, 3

ketma-ket gulli termopsis – Thermopsis(idis) alterniflora(ae)

kislorod – Oxygenium, i, m
kislota – acidum, i, n
kichkina – parvus, a, um
kichkina shisha idish – vitrum, i, n
klukva – Oxycoccus, i, m
kodein – Codeinum, i, n
kofe – Coffea, ae, f
kofein – Coffeinum, i, n
korazol – Corazolum, i, n
kordiamin – Cordiaminum, i, n
kordigit – Cordigitum, i, n
kollogenli – collagenicus, a, um
kollorgol – Collargolum, i, n
konservatsiya qilingan – conservatus, a, um
konsentrlangan – concentratus, a, um
kortizon – Cortisonum, i, n
kraxmal – amylum, i, n
kraxmalli, kraxmalga tegishli – amylaceus, a, um
kristal – crystallus, i, f
kristall.... – crystallisatus, a, um
kseroform – xeroformium, i, n
kukun – pulvis, eris, m
kukunga aylantirilgan – pulveratus, a, um
kulrang – cinereus, a, um
kumush – Argentum, i, n
kun, kunduzi – dies, ci, f
kurtak – gemma, ae, f
kuchala – Nux(ucis) vomica(ae)

kuchala (daraxt) – Strycnos, i, f
kuchli ta'sir qiladigan – fortis, e; heroicus, a, um
kuchli, quvvatli – validus, a, um
kuchsiz ta'sir qiladigan – mitis, c
ko'k, zangori – coeruleus, a, um
ko'kyo'talga oid – pertussicus, a, um
ko'knori – Papaver, eris, n
ko'knoridoshlar – Papaveraceae
ko'krak – pectoralis, e
ko'krak yig'masi – species(erum) pectorales(ium)
ko'k tomir ichiga, venaga – intravenosus, a, um
ko'mir – carbo, onis, m
ko'mirli – carbonicus, a, um
ko'p – multus, a, um
ko'z -i, (-si) – ophtalmicus, a, um

L

lanolin – lanolinum, i, n
Lassar pastasi – Pasta (ae) Lassari
ledum – Ledum, i, n
levomitsetin – Laevomycetinum, i, n
levzeyya – Leuzea, ae, f
limon (daraxt) – Citrus, i, f
limonnik – Schizandra, ac, f
liniment – linimentum, i, n
litiy – Lithium, i, n
lolaguldoshlar – Liliaceae

M

- makkajo'xori – *Zea(ae) mays(idis)*
magniy – *Magnesium, i, n; Magnium, i, n*
magnoliya – *Magnolia, ae, f*
magnoliyadoshlar – *Magnoliaceae*
mahkam, mustahkam – *solidus, a, um*
malham – *emplastrum, i, n*
malina – *Rubus(i) idaeus(i)*
mandarin (daraxt) – *Citrus(i) unshiu*
maralquloq – *Veratrum, i, n*
marvaridgul – *Convallaria, ac, f*
marganets – *Manganum, i, n*
margimush – *Arsenicum, i, n*
massa – *massa, ac, f*
mavrak – *Salvia, ae, f*
ma'za, ta'm – *gustus, us, m; sapor, oris, m*
mayda – *subtilis, e; minutum*
maydalangan, kesilgan, qirqilgan – *concisus, a, um*
may -i,(-si) – *majalis, e*
me'da(oshqozon) yig'masi(choy) – *species (erum)*
stomachicae (arum)
me'da osti bezi – *pancreas, atis, n*
meniantes – *Menyanthes, idis, f*
mentol – *Mentholum, i, n*
metal – *metallum, i, n*
metandrostenolon – *Methandrostenolum, i, n*
metatsin – *Methacinum, i, n*
metil – *Methylinum, i, n*

metilandrostandiol – Methylandrostandiolum, i, n
metilen ko'ki – Methylenum(i) cocruleum(i)
metiltestosteron – Methyltestosteronum, i, n
metindion – Methindionum, i, n
metionin – Methioninum, i, n
meva – fructus, us, m
mikstura – mixtura, ae, f
mingdevona – Hyoscyamus, i, n
mis – Cuprum, i, n
modda – materia, ae, f
morfin – Morphinum, i, n
moy, yog' – axungia, ae, f; oleum, I, n
moyli – oleosus, a, um
moychechak – Chamomilla, ae, f
muallif, retsept yozgan kishi – auctor, oris, m
muguz (shox) – cornu, us, n
mum – cera, ae, f
munlangan – ceratus, a, um
murakkab – compositus, a, um
muz, yax – gelu, us, n
muzlab qolmoq – frigeo, ere, 2
mushak orasiga – intramuscularis, e

N

naftalan – Naphthalanum, i, n
naftalan surtmasi – unguentum(i) Naphthalani
naftalanli – naphthalanatus, a, um
naftizin – Naphthyzinum, i, n

na'matak – Rosa, ae, f
narkoz uchun – pro narcosi
narkotik – narcoticus, a, um
narkoz – narcosis, is, f
narsa, buyum – res, rei, f
nastoyka – tinctura, ae, f
natija, oqibat – exitus, us, m
natriy – Natrium, i, n
nitroglitserin – Nitroglycerinum, i, n
nishtarsimon termopsis – Thermopsis(idis) lanceolata(ae)
noksiron – Noxyron, i, n
norsulfazol – Norsulfazolum, i, n
novokain – Novocainum, i, n
novshadil arpabodiyon tomchilari – Liquor(oris) Ammonii
anisatus(i)
novshadil spirti – Solutio(onis) Ammonii caustici
no-shpa – No-spa, ae, f
nufar – Nuphar, aris, n
nusxa – exemplar, aris, n

O

odam – homo, inis, m
odatdagi – normalis, e
oddiy – communis, e; vulgaris, e; simplex, icis
oddiy bangidevona – Datura(ae) stramonium(i)
oddiy igir – Acorus(i) calamus(i), m
oddiy isiriq – Peganum(i) harmala(ae)
oddiy zirk – Berberis(idis) vulgaris

oila, botanik oila – familia, ae, f
oksid – oxydum, i, n
oktestrol – Octoestrolum, i, n
olmoq – recipio, ere, 3
olovda kuydirilgan – ustus, a, um
oltin – Aurum, i, n
oltingugurt – Sulfur, uris, n
oltingugurtli – sulfuratus, a, um
oq – albus, a, um
oqqaldirmoq – Farfara, ae, f
orqali,-dan – per
ozgina – parum
oyoq – pes, pedis, m
og'iz – os, oris, n
og'iz orqali – per os
og'izcha – stigma, atis, n
og'riqni qoldiruvchi, og'riqsizlantiruvchi – analgeticus, a, um
og'riqsizlantiruvchi – anaestheticus, a, um
oshqozon, me'da – gaster, tris, f
oshqozon, me'da – stomachicus, a, um

P

pankreatin – Pancreatinum, i, n
pantokrin – Pantocrinum, i, n
papaverin – Papaverinum, i, n
paporotnik, qirqquloq – Filix, icis, f
paratsetamol – Paracetamolum, i, n
parafin – paraffinum, i, n

parafin bilan qoplangan – paraffinatus, a, um
parda – membranulla, ae, f
passiflora – Passiflora, ae, f
pasta – pasta, ae, f
paxikartin – Pachycarpinum, i, n
paxta – Gossypium, i, n
pentalgin – Pentalginum, i, n
pentamin – Pentaminum, i, n
pepsin – Pepsinum, i, n
pergidrol – Perhydrolum, i, n
periploka – Periploca, ae, f
peroksid – peroxydum, i, n
pilokarpin – Pilocarpinum, i, n
pirofos – Pyrophosum, i, n
piyoz boshi,piyoz – bulbus, i, m
pishirmoq,qaynatmoq- coquo, ere, 3
plantaglyutsid – Plantaglucidum, i, n
platifillin – Platyphyllum, i, n
podofillum – Podophyllum, i, n
polemonium – Polemonium,i, n
poya,novda – stipes, itis, m
prednizolon – Prednisolnum, i, n
preparat – pracparatum, i, n
promedol – Promedolum, i, n
protargol – Protargolum, i, n
prozerin – Proserinum, i, n
po‘st (porda,qobiq) bilan qoplangan – obductus, a, um
po‘stloq – cortex, icis, n

Q

- qadoq – clavus, i, m
qalam – stilus, i, m
qalampir – Piper, eris, n
qalampir, garmdori – Capsicum, i, n
qalampir – piperitus, a, um
qandag'och, olxa – Alnus, i, f
qarag'ay – Pinus, i, f
qarag'aydoshlar – Pinaceae
qarshi – contra
qattiq, mustahkam – durus, a, um
qayin – Betula, ae, f
qaynatma – decoctum, i, n
qayta distillyatsiya qilmoq – redistillo, are, l
qaytarilgan – reductus, a, um
qinga oid – vaginalis, e
qip-qizil, to'q qizil – purpureus, a, um
qirqbo'g'im – Equisetum, i, n
qism, bo'lak – pars, partis, f
qizil – ruber, bra, brum
qizil angishvonagul – Digitalis(is) purpurea(ac)
qizilmiya, shirinmiya – Glycyrrhiza, ae, f ; Liquiritia, ae, f
qon to'xtatuvchi – haemostaticus, a, um
qora – niger, gra, grum
qoramoy – resina, ae, f
qoramoy, qatron – pix liquida, picis liquidae
qora oqsoq(brutsellyoz)ga oid – brucellicus, a, um
qoraqiz – Bidens, ntis, f

qoqi – Taraxacum, i, n
qovoq – Cucurbita, ae, f
qovoqdoshlar – Cucurbitaceae
qog'oz – charta, ae, f
qog'ozga tegishli – chartaceus, a, um
qog'ozda ber – da in charta
qoqsholga qarshi – antitetanicus, a, um
qumli, qumloq – arenarius, a, um
quritilgan – exsiccatus, a, um
quritmoq – desicco, are, l; exsicco, are, l
quruq – siccus, a, um
quticha – scatula, ae, f
qutichada ber – da in scatula
qutirishga qarshi – antirabicus, a, um
quymoq – unfundo, ere, 3
quyuq – spissus, a, um
qo'l – manus, us, f
qo'rg'oshin – Plumbum, i, n
qo'ziqorin, zamburug' – fungus, i, m
qo'shmoq – addo, ere, 3

R

rang – color, oris, m
ra'noguldoshlar – Rosaceae
retsept – receptum, i, n
ravoch – Rhecum, i, n
rezerpın – Reserpinum, i, n
rezorsin – Rezorcinum, i, n
riboflavin – Riboflavinum, i, n

ruх – Zincum, i, n
ro‘yan – Rubia, ae, f

S

sangvizorba – Sanguisorba, ae, f
sano – Senna, ae, f
san‘at – ars, artis, f
sarimsoq piyoz – Allium(i) sativum(i)
sariq – flavus, a, um; luteus, a, um
sepma dori – aspersio, onis, f
silga qarshi – antituberculosicus, a, um
simob – Hydrargyrum, i, n
sinestrol – Synoestrolum, i, n
sintomitsin – Synthomycinum, i, n
sinchiklab, diqqat bilan – exacte
siydik haydovchi – diureticus, a, um
siydik haydovchi yig‘ma (choy) – species (erum) diureticae
(arum)
sigirqo‘yruq – Verbascum, i, m
skopolamin – Scopolaminum, i, n
skopoliya – Scopolia, ae, f
smola, qatron – pix, picis, f
soat – hora, ae, f
son – numerus, i, m
solmoq, qo‘ymoq – pono, ere, 3
sovun – sapo, onis, m
sovunli – saponatus, a, um
sovutish, sovush – refrigeration, onis, f

sovutmoq – refrigero, are, l
sovuq – frigidus, a, um
sovuq yerda saqla – serva in loco frigido
sog'liq – sanitas, atis, f
spirt – spiritus, us, m
spirtli, spirtga tegishli – spirituosus, a, um
sterilizatsiya qilmoq – steriliso, are, l
sterilizatsiya qilingan – sterilis, e; sterilisatus, a, um
sterkuliya – Sterculia, ae, f
streptomitsin – Streptomycinum, i, n
streptotsid – Streptocidum, i, n
strixnin – Strychninum, i, n
strofant – Strophanthus, i, m
strofantin – Strophanthinum, i, n
sulfadimezin – Sulfadimezinum, i, n
sulfidimetokmin – Sulfadimethoxinum, i, n
sulfamonometoksin – Sulfamonomethoxinum, i, n
sulfapiridazin – Sulfapyridazinum, i, n
sun'iy – factitius, a, um
sun'iy karlovari tuzi – sal(is) carolinum(i) factitium(i)
surkalgan – extensus, a, um
surtma – unguentum, i, n
surtmoq – extendo, ere 3
suspenziya, shilliq – suspensio, onis, f
sut – lac, lactis, n
sulli – lacteus, a, um
suv – aqua, ae, f
suvli – aquosus, a, um; hydricus, a, um

suvsiz – anhydricus, a, um
suyultirilgan – dilutus, a, um
suyultirmoq – diluo, ere 3
suyuq – fluidus, a, um; liquidus, a, um
suyuqlik, eritma – liquor, oris, m
suzilgan suyuqlik – colatura, ae, f
suzish, suzib tindirish – colatio, onis, f
suzmoq, suzib tinitmoq – colo, arc, l

T

tabiat – natura, ae f
tabiiy – naturalis, e
tabletka – tabuletta, ae, f
tabletka shaklida ber – da in tabulettis
takrorlamoq – repeto, ere, 3
tanin – Tanninum, i, n
tannalbin – Tannalbinum, i, n
tayoqcha – bacillus, i, m
tayyorlab qo'yilgan – paratus, a, um
tayyorlamoq – praeparo, are, l; paro, are, l
tayyorlamoq, tayyorlab qo'ymoq – fabrico, are, l
tayyorlash – praeparatio, onis, f
tashqi ko'rinish – habitus, us, m
tashqi, sirtqi – externus, a, um
tekis, silliq – glaber, bra, brum
tekodin – Thecodinum, i, n
temizal – Themisalum, i, n
temir – Ferrum, i, n

teng, teng miqdorda – ana
teobromin – Theobrominum, i, n
teofillin – Theophyllum, i, n
teri – cutis, is, f
teri orasiga – intracutaneus, a, um
terlatuvchi – diaphoreticus, a, um
termopsis, afsonak – Thermopsis, idis, f
terpentin – Terebinthina, ae, f
terpentin moyi, skipidar – Oleum(i) Terebinthinae
testosteron – Testosteronum, i, n
tetratsiklin – Tetracyclinum, i, n
tez, tezda, tezlik bilan – cito
tibbiyot -i(-si) – medicatus, a, um; medicinalis, e
til – lingua, ae, f
tillabosh – Centaurium, i, n
til ostiga, til tagiga – sublingualis, e
tiniq, shaffof – limpudus, a, um
tinchlantiradigan – sedativus, a, um
tinchlantiruvchi yig'ma (choy) – species (erim) sedativae
(arum)
tireoidin – Thyreoidinum, i, n
tirmoqgul – Calendula, ae, f
tishlar – dens, ntis, m
toloknyanka – Uva(ae) ursi
tomchi – gutta, ae, f
torondoshlar – Polygonaccac
toza – purus, a, um
toza holidi – per se

toza, sof – purissimus, a, um
tozalamoq – depuro, are, l
tozalangan – depuratus, a, um; purificatus, a, um; rectificatus,
a, um
tozalangan terpentini moyi (skipidar) – Oleum(i)
Terebinthinae rectificatum (i)
tozalanmagan – crudus, a, um
tog‘jambil – Thymus, i, m
triftazin – Triftazinum, i, n
tuganak – tuber, eris, n
turkiston adonisi – Adonis(idis) turkestanicus(i)
tuxumak – Sophora, ae, f
tuz – sal, salis, n
tuzatuvchi, yaxshilovchi – corrigens, ntis
tuzmoq, shakllantirmoq – formo, are, l
to‘ymoq – contundo, ere, 3
to‘g‘ri ichak – u,(-cu) – rectalis, e
to‘g‘ri ichak orqali – per rectum

U

ukrop, fenxel – Foeniculum, i, n
urodan – Urodanum, i, n
urosulfan – Urosulfanum, i, n
urotropin – Urotropinum, i, n
urug‘ – semen, inis, n
usul – methodus, i, f
uxlatadigan, uyqu keltiradigan – hypnoticus, a, um; somnifer,
fera, ferum

uzum – Uva, ae, f
uchbargli meniantes (uchbarg) – Menyanthes(idis)
trifoliata(ae)
uch bo‘lakli qoraqiz – Bidens(ntis) tripartita(ae)
uchuvchan – volatilis, e
uchun, o‘rniga – pro

V

vaboga oid – cholericus, a, um
vaksina – vaccinum, i, n
valeriana – Valeriana, ae, f
valokardin – Valocordinum, i, n
vazelin – Vaselineum, i, n
vena, ko‘k tomir – vena, ae, f
vikasol – Vikasolum, i, n
Vilkinson surtmasi – unguentum (i) Wilkinsoni
vinilin – Vinylinum, i, n,
vismut – Bismuthum, i, n
vitamin – vitaminum, i, n
vitaminlashtirilgan – vitaminisatus, a, um
Vishnevskiy surtmasi – unguentum (i) Vischnevsky
vodorod – Hydrogenium, i, n
vrach, shifokor – medicus, i, n
vrachlik vositasi – remedium, i, n

X

xantal qog‘oz, gorchichnik – charta(ae) Sinapis
xantal, gorchitsa – Sinapis, is, f
xinin – Chininum, i, n
xitoy -i(-si) – chinensis, e

xlor – Chlorum, i, n

xloramin – Chloraminum, i, n

xloroform – Chloroformium, i, n

xushbo'y – aromaticus, a, um

xushbo'y yig'ma(choy) – species (erum) aromaticae (arum)

Y

yalpiz – Mentha, ae, f

yangi – novus, a, um; recens, ntis

yanchilgan, to'yilgan – contusus, a, um

yapon -i (-si) – japonicus, a, um

yashil – viridis, e

yeryong'oq – Juglans, ndis, f; Arachis, idis, f

yelim – colla, ae, f

yel haydovchi yig'ma (choy) – species (erum) carminativae
(arum)

yirik – grossus, a, um

yirik gulli angishvonagul – Digitalis (is) grandiflora (ae)

yig'ma – species, ei, f

yig'moq – colligo, ere, 3

yong'oq – Nux, Nucis, f

yopishqoq – adhaesivus, a, um

yopmoq, zichlab berkitmoq – claudo, are 3

yordam bermoq – adjuvo, are, 1

yog' – adeps, is, m; axungia, ae, f

yumshoq – mollis, e

yurak – cor, cordis, n

yurakka ta'sir etuvchi – cardiacus, a, um

yuvmoq – lavo, are, 1

yo'tal – tussis, is, f

yo'talga qarshi tabletkalar – tabulettae contra tussim

G'

g'ozpanja – Tormentilla, ac, f

Sh

shaftoli – Persicum, i, n

shakar, qand – saccharum, i, n

shakl hosil qiluvchi – constituens, ntis

shamcha – suppositorium i, n

sharbat – sirupus, i, m

sharcha – globulus, i, m

shilliq, eritma – mucilago, inis, f

shimadigan – adsorbens, ntis

shira – succus, i, m

shoxkuya – Secale (is) cornutum (i)

Ch

chakonda – Hippophaë, ës, f

chala oksid – oxydulatus, a, um

chayish, chayqash – gargarisma, atis, n

chayqatmoq – agito, are, l

chernika – Myrtillus, i, m

chipqonga qo'ladigan – vesicatorius, a, um

chiqarmoq, siqib chiqarmoq- extraho, ere, 3

choy – Thea, ae, f

cho'ktirilgan – praecipitatus, a, um

cho'chqa yog'i – adcps(ipis) suillus (i)

cho'chqa -i (-si) – suillus, a, um

Potentille tormentilla – gozpanja

Oleum Olivarum

Tinctura, ae, f.

spiritus, us, m.

YIG'MA CHOYLARNING LOTINCH NOMI

“SPECIES”

Folium Sennae

Folia Mentae piperitae

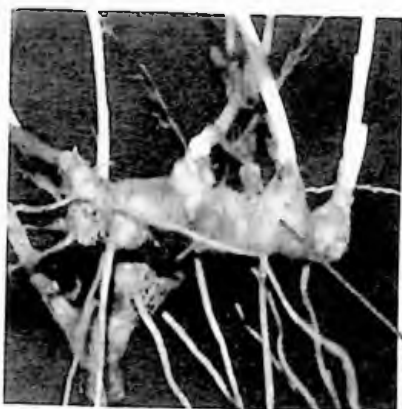
Cortex Quercus

Folia Urticae

Radices Althaeae

Rhizoma

Althaea officinalis

Tabuletta, ae, f.

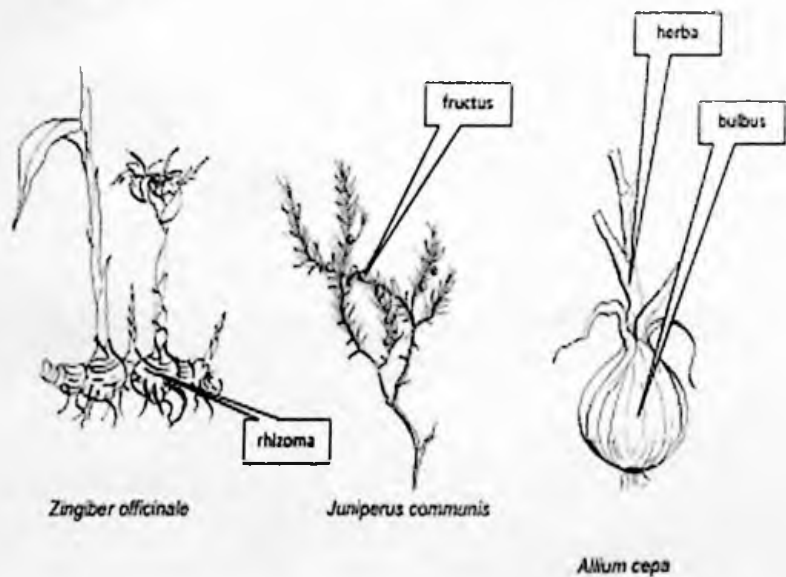
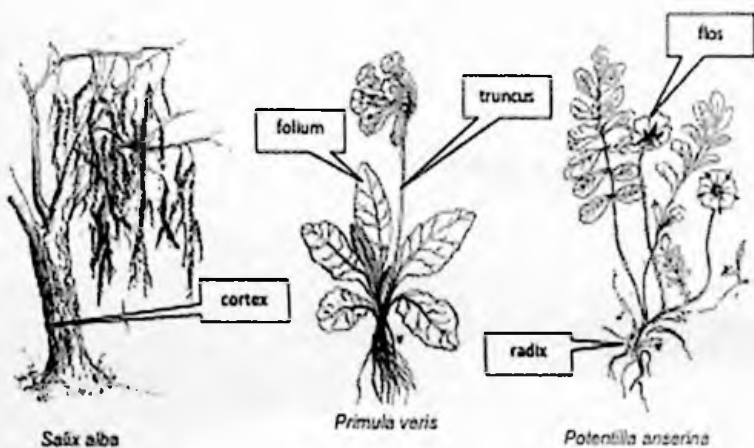

Capsula, ae, f.

Linaceae

O'SIMLIK QISMLARINING LOTINCHA NOMI

Foydalanilgan adabiyotlar

1. *Lenka Ritickova, Pavel Brauner.* „Professional Latin for Pharmacists.“ BRNO. 2014. 145 p. ISBN 978-80-7305-736-7
2. *Takácsné Tóth Emöke.* „Latin for pharmacy students. Debrecen. 2012.“
3. *М.Н. Чернявский.* “Латинский язык и основы фармацевтической терминологии.”, “Медицина“. Москва. 2015. 394 с.
4. *Ю.И. Городкова.* “Латинский язык”. “Кнорус”. Москва. 2016.
5. *Д.М. Машковский.* “Лекарственные средства”. “Новая волна” Москва. 2008
6. *М.Г. Травицкая, Ф.И. Мучник, Х.Х.Холматов.* “Лотин тили”. “Ибн-Сино” нашриёти., Тошкент. 1991.
7. *М.Н. Boliyev.* “Lotin tili”. “ILM ZIYO” nashriyoti.
8. *L.X.Bozorova, N.S.Suyundikov, X.X.Xolmatov,* “ Lotin tili”. “Fan” nashriyoti. Toshkent. 2005

Qaydlar uchun

MUNDARIJA

Soʻz boshi.....	3
Farmatsevtik terminologiya asoslari	4
Lotin tilining qisqacha tarixi	9

1-DARS

Lotin tili alifbosi. Unli harflar. “y” harfining qoʻllanilishi. Diftonglar. Undosh harflar.	11
---	----

2-DARS

Harf birikmalari va qoʻsh undoshlarning oʻqilishi. Digraflar.	18
---	----

3-DARS

Soʻzlarning boʻgʻinlarga boʻlinishi. Boʻgʻinlarning choʻziqlik va qisqalik qoidalari. Urgʻu.....	22
---	----

4-DARS

Soʻz turkumlari. Feʻl. Feʻl negizi. Fellarning buyruq mayli. .	26
--	----

5-DARS

Ot. Otlarning grammatik kategoriyalari. I turlanishdagi otlar.....	34
---	----

6- DARS

Aniqlovchi. Moslashgan va moslashmagan aniqlovchilar. Moslashmagan aniqlovchili atamalarni tarjima qilish. Yunon tilidan kirib kelgan I turlanishga kiruvchi otlarning turlanishi. Predlog va bogʻlovchilar.	43
--	----

7-DARS

Retsept. Retseptning tuzilishi. Aniqlik va majhullik nisbatlari.
Esse – bor bo‘lmoq fe‘li. Gapda so‘zlarning tartibi.....52

8-DARS

II turlanishdagi otlar. Mujskoy va jenskiy roddagi otlar.....62

9-DARS

II turlanish sredniy roddagi otlar.....69

10-DARS

Yunon -lotin termin (atama) elementlari.....75

11-DARS

Dorivor preparatlar nomi. Dorivor preparatlar nomidagi familiyalar. Fe‘lning shart mayli. “ *fiat, fiant* “ fe‘lining retseptlarda qo‘llanilishi.....83

12-DARS

Dorivor vositalar nomenklaturasi. Dorivor vositalar nomenklaturasining tipik guruhlari. O‘simlik va hayvonlardan olingan dorivor mahsulotlar nomlari. O‘simliklar mahsulotidan olingan ajratmalardan iborat bo‘lgan dorivor preparatlar nomlari. Organik kimyoviy moddalarning ilmiy va trivial (shartli) nomlanishi. Dorivor vositalarning trivial nomlaridagi tez-tez takrorlanadigan bo‘laklar.92

13-DARS

Dorivor preparatlarga trivial nomlarni berish qoidalari. IV tipik guruh. Dorivor moddalarning xalqaro patentlanmagan nomlari. Alkaloidlar va glikozidlar nomlanishi. Vitaminlar va fermentlar nomlanishi.....100

14-DARS

V tipik guruh. Dorivor vositalar(preparatlar)ning savdo nomlari. Savdo nomlarida so‘zlarning yasalishi.109

15-DARS

Murakkab dorivor preparatlarning nomlanishi.....118

16-DARS

Sifat. I–II turlanishdagi sifatlar. Moslashgan aniqlovchi. I–II turlanishdagi sifatlarning I, II turlanishdagi otlar bilan moslashuvi.....125

17-DARS

Dorivor preparatlarning ko‘p bo‘lakli nomlarida sifatlarning qo‘llanilishi. Dorivor preparatlarning ko‘pbo‘lakli nomlaridagi modellar. Dori vositalarining farmakologik ta‘siri boyicha guruh nomlanishi.133

18-DARS

Farmatsevtik terminlar, tez-tez takrorlanadigan bo‘laklar va retseptlarni tarjima qilish.....141

19-DARS

Botanik nomenklaturada sifatlarning ishlatilishi.....147

20-DARS

Vaksinalar, zardoblar va anatoksinlar nomida sifatlarning ishlatilishi.153

21-DARS

Majhullik nisbatidagi o‘tgan zamon sifatdoshi.159

22-DARS

VI tipik guruh. Kimyoviy nomenklatura. Kimyoviy elementlar, kislotalar va oksidlarning lotincha nomlari.165

23-DARS

Tuzlar nomi. Asos tuzlarning nomi. Kislorodsiz kislotalarning organik asoslar bilan hosil qilgan tuzlarining nomi. Natriy va kaliy tuzlarning nomi. Yunoncha old qo'shimchali sonlar. Uglevodorodlar, uglevodorodli va kislotali radikallarning nomlanishi.173

24-DARS

III turlanishdagi otlar. Undosh tip. Undosh tipdagi mujskoy roddagi otlar. I-II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi mujskoy roddagi otlar bilan moslashuvi.181

25-DARS

III turlanishdagi otlar. Undosh tipdagi jenskiy roddagi otlar. I-II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi jenskiy roddagi otlar bilan moslashuvi.190

26-DARS

III turlanishdagi otlar. Undosh tipdagi sredniy roddagi otlar. I-II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi undosh tipdagi sredniy roddagi otlar bilan moslashuvi.197

27-DARS

Aralash tipdagi otlar.204

28-DARS

Unli tipdagi otlar. I-II turlanishdagi sifatlarning III turlanishdagi unli tipdagi otlar bilan moslashuvi. Yunon-lotin atama elementlari.211

29-DARS

II turlanishdagi sifatlar.219

30-DARS

Aniq nisbatdagi hozirgi zamon sifatdoshi. Murakkab retsept tarkibiga kiruvchi moddalar.227

31-DARS

Farmatsevtik termin va retseptlarni tarjima qilish.....233

32-DARS

IV va V turlanishdagi otlar.237

33-DARS

Retseptlarda soʻzlarni qisqartirish.247

34-DARS

Farmatsevtik termin va retseptlarni tarjima qilish.....254

35-DARS

Sifat darajalari. Qiyosiy va ortirma darajadagi sifatlar.258

36-DARS

Son. Sanoq va tartib sonlar.263

ILOVA

Dori shakllari to'g'risida ma'lumot271

Lotin maqollari va hikmatlari.....275

Lotincha – o'zbekcha lug'at280

O'zbekcha – lotincha lug'at.....317

Foydalanilgan adabiyotlar353

L.X.BAZAROVA, N.S.SUYUNDIKOV,
D.Q. XUDOYQULOVA

LOTIN TILI VA FARMATSEVTIK TERMINOLOGIYA ASOSLARI

Muharrirlar: A.Tilavov
A.Abdujalilov
Texnik muharrir: Y.O'rinov
Badiiy muharrir: I.Zaxidova
Musahhiha: N.Muxamedova
Dizayner: Y.O'rinov

Nash.lits. № AI 245. 02.10.2013.
Terishga 23.09.2018-yilda berildi. Bosishga 23.10.2018-yilda
ruxsat etildi. Bichimi: 60x84 1/16. Ofset bosma. «Times New
Roman» garniturasida. Shartli b.t. 22. 5. Nashr b.t. 20,9.
Adadi 300 nusxa. Buyurtma №99.
Bahosi shartnoma asosida.

«Sano-standart» nashriyoti, 100190, Toshkent shahri,
Yunusobod-9, 13-54. e-mail: sano-standart@mail.ru

«Sano-standart» MCHJ bosmaxonasida bosildi.
Toshkent shahri, Shiroq ko'chasi, 100-uy.
Telefon: (371) 228-07-96, faks: (371) 228-07-95.

«Sano-standart»
nashriyoti

ISBN 978-9943-5336-6-0

9 789943 533660